

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Disputationum, & Quæstionum Tractatus V. De Gratia Christi Saluatoris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ.

TRACTATVS V.

DE HOMINE PROUT ERECTVS EST AD FINEM
Beatitudinis per gratiam Saluatoris.

SE V,

DE GRATIA CHRISTI: DISPV TATIONES THEOLOGICÆ.

S. Th. prima secundæ, à Quæst. 109. & secunda secundæ.

Post explicatum peccataris naturæ vulnus, & contractam ex prohibito venenati pomi mortuæ agritudinem illam magnam, ad quam omnesa hominum massa tanquam in civitata radice damnata est, ut loquitur Augustinus lib. 14. ciuitatis cap. 26. Aggredior disputationem de gratia medicinali à Deo nobis parata in remedium peccati, per Christum Iesum: *Prædestinavit enim nos (inquit Apostolus Ephes. 1.) in adoptionem filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis, in laudem glorie gratiae sue, in qua gratificauit nos in dilecto Filio suo.*

*Illa nimurum gratia est (inquit Augustinus sæpissimè) per quam sanatur natura & voluntas in melius reparatur: Igneum virtutum vehiculum, præsentissimum aduersus venena peccati alexipharmacum, illa quæ thesaurus est salutis & diuinitatæ Saluatoris, quia ut ait ibidem Apostolus, *habemus Redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuinitas gratiae sue, quæ superabundat in nobis.* Illa & abyssus est iudiciorum Dei, & tamen amoris eius primogenita cum qua tota effunditur in nos diuini cordis suauitas, dulcissima electorum nutrix, ut habetur Sapient. 16. propter quam transfigurari dicitur in omnia prouidentia, illique cum omnibus Dei attributis amantissimè deseruire, quam etiam diuinorum vberum lac video sapienter vocari ab Isidoro, quia inquit lib. 1. cap. 10. *Lac est in carne gratuitum, ubi mater non querit accipere, sed satagit dare hoc mater gratis dat, & contristatur si desit qui accipiat.**

Pulcherrima sane & dignissima Christiano Theologo disputatione de gratia, quam quia haereticorum omnium, & præsertim nuperi corruptoris doctrinæ Augustini, partim improbitate, partim inficiâ fœdatam esse video, ut integrum illam & elimatam ex Augustini præsertim placitis suggeram, reuoco totam illam ad capita quatuor. Primum sit existentia & propria quidditas gratiæ. Secundum præcipuæ illius proprietates, necessitas eius, sufficientia, efficacia. Tertium primus eius effectus, scilicet iustificatio totius hominis per gratiam habitualem. Quartum alter eius effectus meritum æternæ

Elogium
gratiae.

Totius di-
sputationis
in quatuor
capita di-
uisio.

beatitudinis. In quibus omnibus disponendis, disputandis, declarandis: Illa mihi potissimum inuocanda est gratia, quæ aperiat luce sua se ipsam, & suavitatem sua faciat amari Deum fontem totius gratiæ.

DISPUTATIO I.

De existentia & quidditate gratiæ Dei.

QUÆSTIO VNICA.

N B ijs igitur ordior quæ videntur esse facili ora, & inter Theologos ferè sunt exempla. Primum est veritas Catholica circa existentiam gratiæ, secundum proprius conceptus & germana gratiæ definitio, tertium variæ partitiones gratiæ.

SECTIO I.

De ijs que pertinent ad existentiam gratiæ Dei.

Triplices gratiæ significatio.

Certum est primò, tria posse vniuersum nomine (gratiæ) significari, primò enim gratia dicitur amor gratis ab aliquo impensus, sic dicitur Genesios 6. Nōc inueni gratiam apud Deum, & Luke primo dicit Angelus Virgini amabilissimæ, *inuenisti gratiam apud Deum*, benevolentiam scilicet & amorem, unde dicitur ab Apostolo electio gratiæ propositum gratiæ, prima enim gratia, Dei est in nos amor, fons beneficiorum omnium & donorum quem maximè gratiæ impedit, unde appellatur ab eodem Apostolo *Misericordia & bona voluntas operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate ut habetur* Philippiensem 2. Imò hinc etiam fit ut conditio illa personæ quæ conciliat illi amorem satis propriè appelletur gratia, quo sensu, Virgo etiam dicitur gratia plena gratiosa videlicet & amabilis *exæxerquata*.

Secundò, gratia significat omne donum quod ex amore gratis tribuitur, Ioannis 1. *De plenitudine eius omnes accepimus & gratiam pro gratia.* Quid est gratia? (inquit Augustinus tract. 3. in Ioannem) gratia data, donata non redditæ.

Tertiò, gratia ipsam gratitudinem significat seu compensationem beneficij gratis dati, sic videlicet dixit Augustinus l.8; questionum q.3. *Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur*: quibus ex significatiōnibus nominis (gratia) notat benè S. Thomas q. 110. artic. 1. quod sicut secunda pendet ex prima, sic tertia pendet ex secunda.

Tripliciter sumptum propter nimurum significat donum gratis collatum à Deo, iterum tripliciter posse sumi ut notat Bellarminus l.1. de gratia c.1. nam primò gratia significat beneficium quodlibet Dei gratiutum etiam naturale: *Quadam enim non improbanda ratione* (inquit Augustinus epist. 95.) *dicitur gratia Dei qua creati sumus: & serm. 11. de verbis Apost. cap. 4. dicit naturam etiam appellari debere gratiam, Non enim qui non erat homo promeruit ut esset, quod reperitur etiam c.6. & l. de predestinatione sanctorum c.5.* Secundo gratia significat donum, non solum gratiutum, sed etiam supernaturale, id est superans exigentiam cuiuslibet naturæ creatæ, sic dona collata primum Angelis & primis parentibus ut benè operarentur fuerunt sine dubio gratiæ, imò beneficia collata Homini Christo appellantur gratiæ ab Augustino l. de predestinatione sanctorum c.31. *Ea gratia* (inquit) *fit ab nostro fidei sua homo Christianus, quia gratia factu est ab*

*initio suo ille Homo Christus: vt video incidisse nouos dogmatistas in errorem Pelagij cum aiunt gratiam sanctificantem, gloriam & auxilia fuisse Angelis & Adamo debita vi suæ creationis, negantque potuisse à Deo creari hominem sine illis donis, & sine ordine ad talem finem, unde sequitur illa fuisse naturæ debita nec esse gratias, quod est manifestè Pelagianum ut constabat ex dicendis. Tertiò gratia significat beneficium gratiutum supernaturale, collatum ex solis Christi meritis iuxta illud Apostoli Roman. 3. *Justificati gratiis per gratiam ipsius per redemptionem que est in Christo Iesu.* Ideoque gratiam hanc Augustinus appellat gratiam quæ Christiani sumus, qua, saluamur & iustificamur ex fide Christi, qua subuenitur fragili corruptaque naturæ medicinale saluatoris auxilium, adiutorium medici salutoris.*

Ex quibus omnibus gratia Dei significationibus sola hæc vltima maximè propria est, & circa eam tota disputatione versatur, nihil enim nomine (gratia) Theologi omnes intelligent quæ donum supernaturale collatum homini ex solo Dei amore sine ullo ipsius merito propter solum Christum. Huiusmodi vero gratiam copiosè ac liberaliter effundi in nos à Deo per Christi merita, studiosissimè haec tenus Catholica tuerit Ecclesia contra infinitos errores: *Qui (ut loquitur Augustinus epist. 95.) naturam humanam ideo dicunt liberam ne quarant liberatorem, ideo salutem ut superfluum indicent Salvatorem*, ut igitur de hac existentia gratia dicam clarissimè, primò videtur proponenda esse Catholica veritas circa illam, secundò Pelagij error contra existentiam gratiæ, tertio Semipelagianorum error contra ipsam.

S. I.

Veritas Catholica circa existentiam gratiæ Dei.

Proponit eam clarissimè ac fusissimè Augustinus epist. 107. ad Vitalem, qui dicebatur negare orandum esse pro incredulis, facileque potest ad hac tria capita tota eius doctrina reuocari; Primum est quod Dei gratia omnibus adultis à Deo datur ad singulos illos actus qui pertinent aliquo modo ad vitam æternam, ita ut ab initio ad finem necessaria illa sit præueniatque vocando, comiteetur iuuando, subsequatur dando perfuerantiam. Secundum est, quod gratia illa Dei quibus datur, ex misericordia sola Dei purè gratuita tribuitur, non autem ex præijs vliis meritis, quibus autem non datur, ex iusto Dei iudicio non datur. Tertium est quod homo non sit iudicandus nisi ex operibus quæ fecit ex gratia vel contra ipsam, id est ex bono vel malo vsu gratiæ, de illis autem operibus quæ facturus erat conditionatè, neque præmium recipiat, neque pœnam.

Nititur autem fundatissima illa & Catholica veritas sine qua euacuatur totum scandalum Crucis & gloria Salvatoris ut sœpè repetit Augustinus, primò innumeris testimonij Scripturarum: *Quia (ut loquitur Innocentius I. epist. 93.) inter epistolæ Augustini) In omnibus diuinis paginis voluntati libere non nisi adiutoriorum Dei legimus esse necessarium, eamque nihil posse celestibus auxilijs destitutam: Clamat videbatur hoc David psalm. 23. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Clamat omnes Prophetarum libri Zachariae 12. Effundam super dominum David, & super omnes habitantes Ierusalem spiritum gratiæ: prædicat eam utique magnus gratiæ Christi Præco in omnibus epistolis 2. ad Corinth. 9. Potens est Deus omnem gratiam abundare*

Propria
gratia
significa-
tio.Doctrina
Catholica
de gratia
explicatur
& proba-
tur.

Scripturæ.

De existentia & quidditate Gratiae Christi. 455

abundare facere in vobis, Ephesiorum 2. *Gratia saluanti estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.*

Concilia. Secundò, ntitur veritas illa definitione plurium conciliorum, v.gr. Palæstini, & quatuor Africanorum in quibus ut dicetur statim contritus est Pelagij error. Deinde Ephesini, Araucanorum, & denique Tridentini cuius sexta sessio totam hanc doctrinam de gratia mirabiliter proponit & dirimit.

Fatres. Tertiò ntitur testimonius omnium Patrum, quorum ingenium & doctrina toto conatu vindicantur à calumniis Dei gratiam, & thesaurum Christi: sed nemo vberius, nemo efficacius, nemo felicius maximo Augustino, quem merito S. Prosper epist. ad Ruffinum vocat Ministrum gratiae præstantissimum, adeò ut doctrinam eius de gratia approbent septem Concilia, Pontifices octo, Innocentius, Zozimus, Bonifacius, Sixtus, Cœlestinus, S. Leo, Hormisdas, & Ioannes secundus, imò & verbis eius loquuntur ut Spiritus Sancti decreta proponant, ut merito dixerit Hormisdas Papa epist. 7. ad Possessorum de libero arbitrio & gratia Dei, quid catholica sequatur, & afferetur ecclesia ex libris Augustini ad Hilarium & Prosperum posse cognoscari, & Ioannes secundus epist. 3. *Sanctus Augustinus cuius doctrinam, secundum prædecessorum meorum doctrinam Romanam sequitur & seruat ecclesia.*

Rationes. Tertiò, rationibus etiam ntitur certissimis, primam petitam ex parte Dei attigit Apostolus Ephel. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum &c. in laudem gloriae gratiae sue*, quia scilicet cum nos in finem destinaverit Deus supernaturalem, neceſſe omnino est ut media etiam supernaturaſa ſuppedet, ſine quibus est imposſibilis talis finis, ſi enim tot nobis quotidiū media ſuppedat quibus finem aſsequamur naturæ debitum; quanto magis decuit ut media copioſiſſima tribueret ad finem illum nullis naturæ priſidiis obtinendum. Secundam petitam ex parte Christi proponit idem Apostolus Romanorum 5. *Si enim unius delicto mors regnauit per unum, multo magis abundantiam gratia & donationis & iustitiae accipientes in vitaregnabunt per unum Iesum Christum*, quia nimis ſpectat ad gloriam Christi ut nobis non ſit inutilis Paſſio, & mors, eſſet autem inutilis ſublatiſ gratitudo donis gratiae. Tertiā ex parte noſtri ſignificant eadem Apostoli verba, *Si enim unius delicto, &c. & rurſus ſed non ſicut delictum ita & donum, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Decuit videlicet ut natura noſtra per Adami peccatum proſtrata ſanaretur, quod fieri non potuit ſine auxiliis diuina gratiae. Conueniens itaque fuit & Deo Creatori, & Christo Saluatori, & hominibus redimendis, ut Dei caritas per Iesum Christum theſauros aperiret vita & gratiam ut diuitias ſalutis misericordia tribueret cum ipſe ſit diues in omnes qui inuocant illum, imò & antequam illum inuocent.

§. II.

Primus aduersus existentiam gratiae Dei error, Pelagij heres, qualis illa fuerit, & quam multiplex.

Patra Pe-
lagij, pa-
rentes &
vita genos **A**duersus hanc Ecclesiæ Catholice Fidem primus sacrilegum bellum Pelagius indixit, qui, ut aiunt Patres Carthaginenses in synodica ad Innocentium Papam, *in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum reliquit locum gratiae Dei.* Fuit ille natione Britannus, ut habetur ex Augustino & Proſpero, quamuis illum fuſſe Scotum colligi videatur ex Hieronymi epiftola ad Ctesiphontem, vbi crassius

eius abdomen ſugillans deſcribit, illum velut Scotorum pulibus prægrauatum, profiſione fuit Monachus & eximia sanctitatis fama toto oriente celeberrimus, ut ait Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 1. & colligitur ex epiftola Chrysostomi ad Olympiadem. Dicendi facultate ac elegantia, vigore ingenii, præstantiaque doctrinae nemini ſecundus, ut tradit Prosper Carmine de ingratis, licet contrarium ei exprobaret Hieronymus citato loco.

Cæterum verſutis & fraudulentia vſque adeò valuit ut multos ſecum traxerit in ruinam & erroris Aſſeclæ ſocietatem, præſertim Cœleſtium & Iulianum Epifcopum Capuanum, quos fidissimos habuit aſſeclæ & ſocios ſcelerum. Imò quod est mirabilius Fatres in Concilio Palæſtino coactos aduersus ipsum aſtuta reſponſionum ludificatione deceptos deriſit, Zozimūnque Papam ita circumuenit, ut abſolutus eorum ſuffragio euaſerit donec tandem aſſiduis ac indeſiſtis viginti annorum laboribus & petitionibus maxiſi pugilis Augustini oppreſſus demūn eft, à duobus videlicet Conciliis Carthaginensibus, uno Mileuitano, ab Innocentio I. Zozimo, Cœleſtino, totius Ecclesiæ voce cum ſociis erroris dammatus & proſcrip- tus eft circa Christi annum 418.

Erros illius multiplices quidem & varijs fuere, Eriores eiudem Pelagij. fed ad ynicam tamen omnes collinabant deſtructio- nem gratiae Christi, ut clarissime conuincitur ex om- nibus illorum temporum de Pelagio historiis, ac mo- numentis Conciliorum & Patrum, ut mirum ſit fin- gere potuſſe nouos dogmatistas caput Pelagiani er- roris fuſſe, quod admirerit ille quidem gratiam à vo- luntate repudiabilem, id eft quæ non tollat indiffe- rentiam voluntatis, & vocatur ab ipſis adiutorium ſine quo non, ſed negauerit duntaxat gratiam cui vo- luntas refiſtere non poſſit, gratiam videlicet illam adamantinā, quā liberum neceſſitetur, & determine- tur arbitrium, & appellatur ab ipſis auxilium quo, at- que ita Pelagianos eſſe illos omnes plenifimi buccis declamant, qui dicunt voluntatem diſſentire poſſe gratiae, quæ quia ſententia eft & doctrina Concilij Tridentini fateantur neceſſe eft illud fuſſe Pelagianum. Sic autem probare conatur nouus ille huius ſe- culi Michael Baius, imò & Caluinus libris ſex tomis primi, & omnes illius aſſeclæ.

Ratio autem dubitandi eſſe potest primò, quia col- ligi videtur ex Augustino quod admiferit Pelagius adiutorium poſſibilitatis, negauerit autem adiutorium volitionis & actionis: id eft auxilium quod dat poſſe agere ſi velis, non dat autem ut actu velis: ſed auxilium poſſibilitatis illud eft cum quo potest voluntas agere & non agere, ergo Pelagius non nega- uit, imò plenè admifit gratiam illam quam voluntas poſſet abijcere. Maiores probant innumera loca S. Augustini, v.g. l. de gratia Christi cap. 5. Hæc Pelagij verba reſeruntur, *poſſe Deus poſuit in natura, velle & agere noſtra eſſe voluit, & ideo non adiuuat ut velimus, non adiuuat ut agamus.* Diftinguit videlicet tria Pelagi- gius, poſſe, velle, agere, primum admittit, alia duo ne- gat. Minor vero eft euidens, quia auxilium, quod vo- luntatem relinquit indiferentem dat tantum poſſe agere, non autem dat agere, quamuis inſtuat in ipsum aetum, quia quod actu voluntatis tribuitur non gratia, ſicut viſio non tribuitur ſpecie, vel luci, ſed oculo venti ſpecie ac luce. Sic operatio non potest tribui auxilio quod ex nutu voluntatis pender, ſed ſoli vo- luntati que ſe ipſam & tale auxilium determinat. Similiter conſtat ex scriptis Sancti Augustini quod Pelagius admittebat auxilium ſine quo non, ſed ne- gabat auxilium, quo, ſed primum illud Auxilium eft gratia cui reſiſti poſt, ergo illam non negabat Pe- lagius.

Secundò,

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda.

Secundò, quod Pelagiani affirmarunt hominem posse aliquid per vires liberi arbitrij non excluderunt gratiam Dei, ergo solam negantur gratiam quā voluntas determinetur. Probatur antecedens, quia posuit Pelagius in voluntate hominis lapsi eadem vires quas habuit homo adhuc innocens, sed non negabat in homine adhuc integro gratiam ut patet ex Augustino *l. de natura & gratia c. 43. & l. de correptione & gratia c. 10.* neque Prosper & Hilarius vñquam referunt errorem illum Pelagij. Et confirmatur, quia idē Pelagiani negabant gratiam, quia non putabant eam conciliari posse cum libertate, carpebant illi videlicet Augustinum, quod per gratiam induceretur ab eo fatalis necessitas, dicebantque ipsum esse Manichæum, ut constat ex libris contra Iulianum. Sed non poterant illi existimare quod libertas tolleretur per gratiam cui voluntas posset dissentire si vellet, ergo gratia quam tollebat Pelagius illa solum erat quam voluntas non potest abijcere, non illa cui potest dissentire.

Tertia.

Tertiò, certum est admissum à Pelagianis fuisse adiutorium gratiæ non solum externum quod lex est & doctrina, sed etiam internum per illuminationem intellectus, & excitationem voluntatis nam libro de gratia Christi c. 7. refertur dicere Pelagius: *Nos Dei gratiam non in lege tantummodo, sed etiam in Dei adiutorio esse confitemur, adiuuat enim nos Deus per doctrinam & reuelationem, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum diaboli pandit infidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratia cælestis illuminat: quibus verbis nihil dici clarius potest imo ibidem cap. 10. dicere refertur Pelagius quod operatur in nobis *Spiritus sanctus velle bonum, dum nos premorum pollicitatione succedit, dum reuelatione sapientie, in desiderium Dei stuporem excitat voluntatem, & dum suadet nobis omne quod bonum est.* Denique cap. 24. & 41. facetur Pelagius fieri veras reuelationes in nobis, quæ pertinent haud dubie ad internam gratiam.*

Conclusio prima.

Dicendum tamen primò est, Pelagij errorem circa Dei gratiam consistere totum in eo quod putaret hominem per liberum arbitrium acceptum in creatione sufficiens habere vires ad cauenda omnia peccata, & ad elicienda opera bona quibus vitam afferretur aeternam: non consistebat autem in eo quod crederent sufficere ad recte viuendum gratiam aliquam internam quam abijcere posset voluntas.

Probatur.

Ratio vñica & planè demonstrativa sit, quia ex omnibus Concilijs in quibus damnata est hæresis Pelagij, ex omnibus Pontificibus qui aduersus eum loqui sunt ē Cathedra Petri, ex omnibus Augustini libris quibus exagitauit Pelagium & gratiam vindicauit, & demum ex alijs scriptis Patrum omnino constat totum Pelagij errorem versatum duntaxat in eo esse, quod gratiam negaret requiri ad bona opera, & ad vitanda peccata.

Primò ex Concilijs.

Primò ergo ex omnibus Concilijs aduersus Pelagium coactis refellitur aduersiorum calumnia nam in synodo Palæstina vbi dissimulante ipse suos errores retractauit isti referunt articuli *Gratiæ Dei & adiutoriorum non ad singulos actus dari, sed de libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina.* Deinde non esse liberum si Dei egeat auxilio, victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio. Vbi autem illud est tanti erroris venenum quod latuit illos Patres solus autem Irenæus linceis vidit oculis, quod solum negaret auxilium necessitans. Idem patet ex synodica Concilij Carthaginensis ad Innocentium quæ nonagesima est inter epistolas Augustini. *Id agebant damnabilibus suis disputationibus (inquit africani Patres) ut non defendendo, sed in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquerent locum*

gratiæ Dei quā Christiani simus, & postea, isti autem afferunt in eo Dei gratiam esse deputandam, quod talcm hominis insituit creativæ naturam, qua per propriam voluntatem legem Dei possit implere, sive naturaliter in corde conscriptam, sive in litteris exaravatam. Deinde in epistola item synodica Concilij Mileuitani ad eundem Innocentium quæ 92. est inter Augustinianas: *Isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitis ad tātam perfectionem insitio peruenire sive auxilio gratia Salvatoris persolutum liberum arbitrium, &c.* Longum esset exscribere quæ habentur in altera epistola synodica quæ apud Augustinum est 95. Qui confidunt, (inquit) in virtute sua & Deo dicunt tu fecisti nos homines, iustos autem ipsi nos fecimus, qui naturam humam dicunt liberam ne querant liberarorem, tantum enim dicunt valentem, ut suis viribus in origine sue creationis acceptis, possit per liberum arbitrium nihil viterius inuante illius gratia qui creauit, domare ac extinguere omnes cupiditates tentationesque superare, manifestum ergo ex concilijs quod error erat Pelagij negare gratiam esse ad bona opera necessariam.

Secundò ex Pontificibus non minus efficax ducitur argumentum, sic enim disertè habet Innocentius Papa epist. ad Episcopos Africæ: *Putant isti sibi deberi quod boni sunt nec illum considerant cuius quotidie gratiam consequuntur. Subiungitque postea, nam quid tam mortiferum vel præceps videatur ad casum, si hoc solum putantes nobis posse sufficere, quod liberum arbitrium cum nasceremur accepimus, vtrā iam à Domino nihil querimus, &c.* Deinde idem habetur ex eo quod Zozimus Papa deceptus Pelagij confessione subdola, vbi dixerat liberum sic confitemur esse arbitrium ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio, absoltum eum existimans eum nomine (auxiliij diuinae gratiæ) non intelligere legem & doctrinam, grauitéque reprehendit Episcopos Africæ à quibus ille damnatus erat. Denique idem demonstrat Cælestinus Papa in epist. ad Episcopos Gallie, vbi solam necessitatem gratiæ statuit aduersus Pelagium, de adiutorio determinante, verbum nullum habet.

Tertiò, ex innumeris Augustini locis duo satis erunt ex *l. de gratia Christi aduersus Pelagium*, nam ipso Augustino, c. 3. sic ait: *Gratiæ Dei & adiutoriorum quo inuam ad non peccandum aut in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, &c. & cap. 47. Si ergo confessentur nobis, non solum potestatem in homine, etiam si nec velit nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem diuinis adiuuari, ita ut sine illo adiutorio nihil bene velimus aut agamus, eamque gratiam Dei esse per Iesum Christum, in quo nos sua, non nostra inſtitia dignos fecit, ut sit vera nostra inſtitia quæ nobis ab illo est, nihil de Dei adiutorio inter nos controuersi & relinquetur, quibus verbis nihil dilucidius potuit dicere S. Doctor. Cui addo etiam Hieronymum epistola sèpè citatam ad Ctesiphontem, & in libris dialogorum, Prosperum *l. de libero arbitrio ad Ruffinum.**

Dico secundò, totum illum errorem Pelagij circa Dei gratiam triplici potissimum capite contineri.

Primum quod præter liberum arbitrium nullam gratiam admitteret internam voluntati hominis, sed externam tantum. Secundò quod negaret gratiam illum etiam externam esse simpliciter necessariam ad bona opera. Tertiò quod negaret illum esse gratitam, sed vellet illum semper dari ex meritis vel absoluto vel conditionate falcem præuisis.

Primum caput ex citatis Concilijs & Patribus constat, quia prædicabat quidem vbiique Dei gratiam subdolus impostor, ut tantò falleret occultius, quanto exponeret versutius teste Augustino: *Inde sex posnebat gratiæ genera, liberum arbitrium, remissionem peccatorum, externam doctrinam per legem, prædicationem*

Secundò
ex Pontificibus.Tertiò ex
Augustino.Secunda
conclusio.Explican-
tutria ca-
pita euro-
pis Pelagianæ.

cationem & exempla, reuelationem seu propositio-
nem nudam mysteriorum, filiationem adoptiuam
& felicitatem aeternam, veram tamen Christi gra-
tiam quae intellectum illuminet & voluntatem mo-
ueat, impellat, adiuuet profrus negabat. Scio Pet-
rium lib. de Pelagiana heresi cap. 7. & 8. contendere
quod gratiam illam admisit Pelagius quae interius il-
luminat intellectum, sed negaverit eam duntaxat
quae voluntas flebitur interius, sed hoc tamen pro-
babilius negant Bellarminus, Suares, & alij com-
muniūs.

Secundum caput erroris Pelagi quo negabat ne-
cessitatem gratiae cuiuslibet etiam externae, quam
omnem dari contendebat ad facilem operandum, ha-
cenus probatum est, qui scilicet omnia in libero
reposita esse volebat arbitrio, ut constat ex epistola
eius ad Demetriadem: *Est enim (inquit ille) in ani-
mis nostris naturalis quedam ut ita dixerim sanctitas,
qua velut in arce animi presidens, exercet boni mali-
que iudicium, & ut honestis rectisque actibus faciat, ita
sinistra opera condemnat, atque ad conscientia testimo-
nium diuersas partes quasi naturali lege dijudicat.*

Tertium erat illud quo totam Pelagi heresim
contineri vult Augustinus epist. 105. gratiam secun-
dum merita nostra dari, alioqui Deum fore iniustum
si det Peccatoribus gratiam. Ijs autem est fontibus alij
etiam errores oriebantur, nullum esse peccatum origi-
nale: nihil deteriore per peccatum Adami fa-
ctam esse naturam: moriturum fuisse Adamum etiam
si non peccaret: posse hominem sine peccato viuere
si velit: legem veterem commendabat & aequabat
noue: negabat iurandum esse, &c.

Ad primam constabit ex dicendis infra de gratia
sufficiente, quid intellexerit Pelagius per gratiam
possibilitatis, & gratiam actionis: per auxilium sine
quo non, & auxilium quo. Nunc breuiter dico gratiam
possibilitatis esse vel ipsum liberum arbitrium
quod agere potest solum, vel certe adiutorium ex-
trinsecum quod supponit possilitatem, & addit
solam facilitatem. Adiutorium sine quo non, ex men-
te Pelagi est libertas, ex mente Augustini est gratia
sufficiens. Sed hæc postea.

Ad secundam Resp. Pelagianos exclusisse gratiam
internam tunc à statu naturæ integræ tunc à statu
naturæ lapsæ ut ex dictis patet.

Ad confirmat. Resp. difficillimum olim fuisse ac
etiamnum esse intelligere quomodo gratia voluntati
moueat infallibiliter, quomodo faciat de no-
lente volentem, conuertat efficaciter & inuictè, ne-
que tamen libertatem voluntatis & indifferentiam
villo modo lèdat, quod cum Pelagiani non satis in-
telligerent, negarunt gratiam omnem interius ope-
rantem. Quod obseruat Augustinus libro secundo,
contra litteras Petilianæ. *Quomodo enim attrahit si di-
mittit ut quis quod voluerit eligat? & tamen utrumque
verum est sed intellectu hoc penetrare pauci valent.* Fa-
ti autem assertorem esse Augustinum calumniabantur
Pelagiani non quod poneret auxilium necessi-
tans, sed quia negaret gratiam ex meritis dari. *Ve-
stra quippe non mea sententia est (inquit lib. 4. contra
Julianum capite 8.) fato fieri quod merito non sit.* Vide
cætera quæ sane sunt præstantissima, & lib. 2.
contra duas epistolas Pelag. Propterea nobis ca-
lumniantur dicentes nos fatum (gratia) nomine affer-
re, quod non secundum merita nostra gratiam dari
dicimus.

Quod vero additur auxilium illud quo non tollit
tur indifferentia voluntatis dare posse agere, non da-
re ipsum agere, manifestè fallum est, nam quod
actus voluntatis sit, tribuitur gratia simul & vol-
luntati, imò tribuitur gratia magis quam voluntati,

Tom. I.

quia gratia non solum cooperatur voluntati se deter-
minanti, sed excitat etiam & præuenit illam ut se de-
terminet, in quo differt à specie, quæ non præuenit
oculum sed cum illo agit.

Ad tertiam Resp. Pelagium non admisisse veram il-
lam internam gratiam quæ Deus voluntatem mouet,
vel inclinat ad credendum, etiam si admiserit reuelationem
quæ nuda esset propositio & manifestatio re-
rum credendarum, quæ longè differt à gratia, ista enim
est penetratio quædam intima & suasio credibilitatis
& amabilitatis obiecti, eiusque plena persuasio. Nam
aliud est alicui dicere Deum esse Trinum: aliud
declarare credibilitatem, & suadere veritatem myste-
rii, primum illud efficit reuelatio, secundum efficit in-
spiratio & illuminatio cui coniuncta est interna mo-
tio voluntatis. Confitebatur ergo Pelagius *Gratiam
illam quæ reuelat Deus & demonstrat quid agere debea-
mus non quæ donat & adiuuat ut agamus, ut loquitur
Augustinus lib. de gratia Christi cap. 7.*

Ad ter-
tiam.

S. III.

*Alter aduersus existentiam gratie Dei error,
heresis Semipelagiana.*

Post contritum Augustini præsertim operâ Pelagi
errorem, nouæ statim in Gallijs ortæ sunt turbæ,
propter heresim quam vocant Semipelagianam, eo
quod seruata ex parte Catholica veritate, de nece-
ssitate gratiae, partem etiam aliquam Pelagiani erroris
sequuta sit. Huius autem erroris occultissimum virus,
cum multis iam olim traxerit in fraudem, tunc nunc
etiam multis occasionem præbet calumniarum, qui-
bus nouus dogmatista cæteros vicit, qui contendit
totam eam heresim sitam in eo esse quod vellent qui-
dem Semipelagiani requiri gratiam determinantem
ad perfectionem & consummationem boni operis,
sed asserterent tamen quod ad initium operis boni fa-
tis esset gratia, quam voluntas posset repudiare.

Ratio autem dubitandi esse potest primum, quia et-
iam Augustinus quando ante suscepsum episcopatum
errabat cum Semipelagianis, agnoscebat necessariam
esse gratiam ad orandum Deum, quam etiam agnoscunt
erroris huius præcipua duo capita Cassianus &
Faustus Rheyensis, nam ille collation. 13. cap. 3. sic
ait: *Ex dictis colligitur non solum actum, verum etiam
& cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui no-
bis & initia sancte cogitationis inspirat, & virtutem ac
opportunitatem eorum qua recte cupimus tribuit peragen-
dæ alter autem lib. 1. cap. 17. sicut est gratia quod attrahit
ita obedientia probatur esse quod sequitur, & 1.2.
c. 2. de suo est quod dat gratiam, de tuo quod prænoscit of-
fensam, & patet ex Responso Augustini ad Hilarium
lib. de prædestinatione sanctorum. Peruererunt etiam
(inquit) ut præueniri voluntates hominum Dei gratia
faveantur: ergo non absolutè illi negabant gratiam
excitantem, sed eam quæ ita excitaret ut non pos-
set repudiari.*

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secundò, idem colligitur ex epistola Hilarij ad
Augustinum vbi significatur inter alia quod electorum
discretio à reprobis secundum propositum id est
ex sola Dei voluntate ac beneplacito quam sæpè in-
culcauerat Augustinus displicuisse magnopere Semipe-
lagianis tanquam fatale decretum & contrarium li-
bertati, vnde affirmabant prædestinationem non
posse fieri nisi ex meritis præuisis, ergo illud pro-
positum includere non potest præuisionem determina-
tionis humanæ, vel etiam auxilium repudiabile, alio-
qui non potuissent illi suspicari, quod per illud vio-
laretur libertas.

Secunda.

3. Aiebant Semipelagiani salutis initium esse à no-
m m m
bis,

Tertia.

bis, id est hominem debere sibi quod incipiat opus bonum, sed ad hoc sufficit quod voluntas cum auxilio repudiabili se ipsam determinet, hoc enim initium salutis est à voluntate, ergo nihil asserebant Semipelagiani, nisi quod gratiam præuenientem voluntas posset reijcere.

Conclusio
tertia.

Dico tertio, primus & præcipuus Semipelagianorum error erat quod initium benefaciendi esset ex nobis, consummatio autem tota esset à Deo, verba sunt S. Thomæ 1. p. quest. 23. art. 5. id est voluisse Semipelagianos voluntatem quandam imperfectam salutis & fidei elicere à nobis sine gratia per quam moueretur Deus ad dandam gratiam. Vnde concludebant gratiam Dei nobis semper dari secundum aliqua merita. Ita enim colligitur ex Conciliis coactis contra hos hereticos, ex Augustini scriptis, & eius discipulorum, ex ipsis authoribus erroris, & ex omnibus qui de hoc errore scriperunt Theologis & Historicis.

Explicatur
& proba-
tur.

Primo enim ut alia omittam Concilia in Arausitano secundo quod totum contra ipsos est fæpè dicitur: *Si quis sicut augmentum ita initium fidei, & ipsum credulitatem quo creditur in eum qui iustificat impium, & quo ad regenerationem baptismatis peruenimus non per gratia donum id est per inspirationem Spiritus Sancti, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatis contrarius approbatur.*

Secundò, Augustinus in libris de prædestinatione sanctorum, de correptione & gratia, de dono perseuerantiae in quibus Semipelagianos exagitat, vnum hoc prædicat *illos voluisse quod gratia homini ad Fidem secundum meritum nostra detur. Nolens* (inquit lib. de prædest. sanctorum, c. 2.) *bis tam claris testimonij repugnare & tamen volens à se ipso sibi esse quod credit, quasi componit cum Deo, ut partem sibi vendicet, atque illi partem relinquat, & quod est elatius primam partem ipse sibi tollit, sequentem dat illi, & in eo quod dicit amborum esse priorem se facit, posteriorem Deum.* Hoc autem initium salutis appellabant ipsi voluntariam deuotionem, fidem initialem, sanitatis ac medici desiderium, ut loquitur Hilarius citata epistol. ad Augustinum.

Tertiò, erroris Semipelagiani signiferi ambo Cassianus & Faustus arguuntur semper, sed omnino ambiguè proponunt initium hoc salutis & bonorum operum propter quod datur nobis à Deo gratia v. g. Cassianus collat. 13. c. 7. *Dei benignitas* (inquit) *cum bone voluntatis quantulamcunque scintillam emicuisse perspexerit, vel quam ipse tanquam de dura silice nostræ cordis excusserit, confouet eam & suscitat suæque inspiratione confortat, alia subiungit postmodum de Fide Abrahami, Centurionis, Zachæi, boni latronis, in d. & de victorijs Iobi ostendens quod illi desiderio suu vim quandam regnis cœlestibus inferentes, specialia vocationis monita præuenierunt, ut loquitur c. 11. Neque minus aperte Faustus libris illis duobus quos scripsit de gratia & libero arbitrio suam mentem explicat verbi gratia lib. 1. cap. 12. de filio prodigo loquens. *Sicut* (inquit) *sui criminis est quod pīj parentis refūgit oculos, ita sue deuotionis est quod per insitum sibi bonum deliberans & assurgens ad paternos recurrit amplexus, & capite 7. ap. pellat initium illud quandam voluntatis ansulam, qua comprehendit & attrahit valeat qui vocatur.* Idem confirmant omnes discipuli Augustini, Prosper carmine *de ingratis*, & libris *contra collatorem*, Fulgentius lib. de veritate prædestinationis & gratia, Petrus Diaconus lib. de incarnatione & gratia.*

Quarto, probari potest ex scopo quem vnum Semipelagiani habebant propositum, ut constat ex Augustino, & eius discipulis, cum enim occasione scriptorum Augustini contra Pelagium heretici es-

sent exorti, qui tribuentes omnia electioni Dei secundum propositum, libertatem omnem tollerent de medio, conati sunt Doctores isti ostendere quod Deus acceptor non esset personarum dando gratiam vni potius quam alteri ex sola voluntate sua, atque adeò neminem esse qui posset conqueri deo, sed suæ tantum voluntati quemlibet tribuere debere quod bene vel male faceret. Quod ut constituerent vnum hoc volebant quod Deus non præueniret nos gratiam suam, nisi à nobis inuitatus: nos enim gratiam accipere si eam mereremur per voluntatem quandam faltem imperfectam, elicitem ex solis natura viribus, quam appellabant initium salutis & fidei, non accipere si non mereremur, atque adeò nemo conqueri possit quod alius sibi sit prælatus, quæ omnia paucis complexus est Petrus Diaconus capite sexto. *Meum est velle credere, Dei est adiunare, non exaltari à Deo voluntatem humanam, sed expectari, ut equum sit in volentibus premium, in nolentibus anem infla damnatio.*

Denique rem omnino conficit & aduersarios omnes configit decretum Innocentij X. summi Pontificis & Alexandri VII. contra errores nuperi dogmatæ vbi quarta hac propositio falla & heretica declaratur & vti talis damnatur: Semipelagiani admittebant præuenientis gratiaæ interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium fidei, & in hoc erant heretici quod vellent eam gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere vel obtinere.

Dico quartò, reliqui Semipelagianorum errores erant primò pueros prædestinari ad baptismum & gloriam ex meritis quæ præuidebantur habituri si vixissent diutius, alios reprobari à baptismō & gloria ex demeritis præuisiis si diutius in viuis fuissent. Secundò quod Euangelium quibusdam prædicaretur non tamen omnibus; causam esse quod præscrevit Deus credituros illos, non autem alios. Tertiò gratiam Dei omnibus indifferenter dari, sed vnumquemque propria voluntate parere illi vel se ab ea retrahere, vnde aiebant electionem non solum fieri ex præuisione meritorum, sed nullam etiam in ea esse specialem Dei misericordiam: perseuerantiam in nostro arbitrio prorsus sitam esse.

Ad primam Respon. dupliciter Semipelagianos de gratia præueniente loquitos esse, sed heretice semper ac fraudulenter, primò enim nunquam intellexerunt nomine (gratia præuenientis) auxilium illud internum fæpè commendatum ab Augustino, sed externum duntaxat prædicationem & doctrinam. *Quid est attrahere?* (inquit Faustus lib. 1. c. 7.) nisi prædicare nisi scripturarum consolationibus excitare, increpationibus detergere, desideranda proponere, intentare metuenda, iudicium communari, premium polliceri. Quæ omnia ut vides externa sunt. Secundò, admittebant quidem gratiam aliquam internam quæ præueniretur & excitaretur voluntas ad opera supernaturalia verè meritoria gloriæ de condigno, sed illam negabant esse necessariam ad naturalia quædam opera quæ non essent nisi meritoria de congruo & veluti dispositiones quædam ad recipiendam Fidem, illa enim à nobis fieri sine Deo, & hoc erat quod appellabant (initium fidei.)

Ad secundam Respon. Semipelagianos negasse totam prædestinationem gratuitam, & electionem secundum propositum non solum ad gloriam, sed etiam ad primam gratiam, hanc enim vtranque putabant stare nullo modo posse cum libertate voluntatis, neque satis intelligebant quomodo posset absolum esse decretum illud Dei prædestinans gloriam & gratiam efficacem homini libero sine detimento

Et ex de-
creto In-
nocentij X.

Conclusio
quarta.

Soluitur
prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda.

mento libertatis, quod sāpē dixi magnum esse mystērium in doctrina S. Augustini.

Tertia. Ad tertiam nego sequi quod à nobis sit initium salutis, ex eo quod voluntas cum gratia liberè se determinet ad consensum: tunc enim verè à nobis esset initium salutis, si abique praeueniente gratia, & cooperante posset aliquid opus à nobis elicere quo gratiam aliquo modo mereremur. Catholici autem doctores qui asserunt voluntatem nihil posse mereri nisi exactam & adiutam à gratia, certè non dicunt initium salutis esse à nobis, initium enim salutis est opus elicere sine gratia.

SECTIO II.

Propria quidditas & varie diuisiones gratiae.
S. Thom. q. 110. i. i. i.

Sic vindicata existentia gratiae aduersus oppositos Silli errores, sequitur ut proprius eius conceptus & vera proponatur definitio, primò gratiae in genere, secundò gratiae gratum facientis & gratis datae, tertio gratiae actualis & habitualis, quartò gratiae operantis & cooperantis, quod enim vltius queri posset propria quidditas & distinctio gratiae sufficientis & efficacis patet ex dicendis sequentibus disputatione.

§. I.

Quid sit gratia sumpta generatim.

Ex ijs quæ dicta sunt initio primæ sectionis de significatione propria nominis (gratia) satis liquet de vero illius conceptu quem tamen ut aperiū tradam.

Tres rationes dubitandi. Ratio dubitandi primò sit, quia, multa beneficia purè naturalia sunt gratiae per Christum, nam ad opera legis naturalis implenda necessaria est nobis gratia per Christum, sed ad illa opera non exigitur gratia supernaturalis ordinis, ut patet, ergo gratia non est semper donum supernaturale.

Secundò, non videtur etiam esse donum gratium, quia per opera bona mereremur gratiam sanctificantem, imò & gratias actuales vltiores, quod autem ex merito datur gratis non datur.

Tertiò, definitio propria gratiae non conuenit divinis personis, nam gratia est creatum quidpiam, sed tota Trinitas & præsertim persona Spiritus Sancti datur nobis ut sāpē dixi, ergo ad rationem gratiae non sufficit quod sit donum aliquod gratis homini datum.

Conclusio prima. Dico primò, gratiam vniuersim sumptam rectè definiri donum supernaturale graris homini à Deo datum ex Christi meritis, pertinens aliquo modo ad æternam hominis salutem. In qua definitione generis locum tenet nomen (doni) seu beneficij gratis & benevolè à Deo dati, gratia enim effusio quædam est diuini erga nos amoris, Aperit videlicet manum & implet omnem animā benedictione. Quæ benedictio est gratia Dei: reliqua particula locum habent propriæ differentiæ, primò enim gratia est donum supernaturale vel secundum substantiam, vel secundum modum, semper enim est aliquid indebitum statui hominis naturali, vnde in pluribus sāpē concilijs definitum est quod beneficia quæ sequuntur creationem ad Christi gratiam non pertinent: Etenim (inquit Augustinus epist. 105.) Christus non pro nullis ut homines condenserunt, sed pro impiis mortuis est ut iustificarentur, superat igitur omnis gratia omnem naturam, quia vel entitas eius est supernaturalis, vel quia datur aliquo modo, aliquo tempore, cum aliquibus circumstantijs in quibus nulla natura eam poterat tribuere. Vnde secundò donum illud quod est gratia datur intuitu

meritorum Christi, cuius thesaurus proprius gratia est: Benedix enim nos omni benedictione spirituali in celestibus in Christo. Illæ videlicet sunt diuinitas salutis, ille fructus totius Crucis, & vulnerum Salvatoris, & hinc etiam tertio gratia tale donum est, ut ad æternam hominis salutem aliquo modo spectet; eo enim spectant Christi labores omnes, ed Dei amor qui posuit nos in acquisitionem salutis, atque adeò habemus fructum nostrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam, & hæc ut vides, gratiae definitio conuenit tūm internæ tūm externæ gratiae: gratia interna donum est quod inhæret potentij vel substantia ipsius animæ, cuiusmodi sunt illuminationes intellectus, complacentia voluntatis, &c. *Fluxerunt coruscationes tuae orbi terra, vident & commota est: (inquit Regius propheta)* externa gratia dicitur omne donum supernaturale gratuitum confugens ad salutem, quod non inhæret homini, cuiusmodi sunt lex, Prædicationes, Doctrina, Sacra menta, occasionses bene operandi à Deo specialiter præparatae, remotiones occasionum peccandi, quæ omnia propriè appellantur gratiae, sed nihilominus de sola nunc gratia interna loquimur de qua inter Theologos tota est controversia.

Ad primam Respon. nullum donum purè naturale gratiam esse per Christum, quia omnis gratia prodit à Cruce Christi, & ad vitam ordinatur æternam, idè est supra naturam vel secundum substantiam & entitatem suam, vel secundum modum quo datur ut nuper dixi.

Ad secundam Respondeo concedendo quod per opera mereremur gratiam, sed quia semper primum principium illius meriti non cadit sub merito, propterea, & ipsum gratia est, & ea quæ ab ipso prodeunt idem nomen habent.

Ad tertiam Respon. definitionem gratiae conuenire non solum donis creatis, sed etiam increatis; nam persona Spiritus Sancti vera gratia & donum est: imò idem etiam nomen conuenit toti Trinitati, quæ donatur nobis per gratiam, & est donata persona verbi substantialiter humanitati Christi, cui propterea dicitur data esse gratia substantialis.

§. II.

Quid sit gratia gratum faciens, & gratis data.

Dico secundò, gratia interna & inhærens homini rectè diuiditur in gratiam gratum facientem & gratiam gratis datum: gratia gratum faciens nominatur ab Augustino gratia iustificationis, diciturque illa quæ proximè ordinatur ad salutem & utilitatem illius in quo est, quia videlicet illum iustificat vel formaliter vel efficienter. Gratia gratis data illa est quæ ordinatur ad salutem & utilitatem aliorum, cuiusmodi sunt auxilia omnia supernaturalia quibus homo indiget ad alium instruendum & erudiendum de rebus diuinis. Cum enim (inquit S. Thomas q. 110. art. 1.) gratia hoc habeat quod reducat homines ad Deum, gratia illa per quam homo per se ipsum coniungitur Deo vocatur gratum faciens, illa per quam unus homo alteri ad salutem cooperatur dicitur gratia data.

De gratijs autem gratis datis, quod videtur esse nomen duntaxat genericum gratiae plenè agit sanctus Thomas quæst. 110. art. 1. 4. & 5. & interpres ibi accuratissime autem Suares prolegomeno 3. de gratia c. 4. & 5. cum quibus tria tantum anno.

Primò, quod gratiae istæ gratis data rectè numerate sūt ab Apost. i. ad Cor. c. 12. Iermo sapientia, sermo scientia, fides, gratia sanitatis, operatio virtutum, prophetia,

Solauit
tres ratio-
nes dubi-
tandi.

Secunda
conclusio.

discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. Reddit autem rationem S. Thomas diuisionis huius factæ ab Apostolo, quia cum gratia gratiis data illa sit per quam unus homo cooperatur alteri ad salutem, quod efficere non potest interius mouendo, sed exteriorius duntaxat docendo & persuadendo, ut hoc recte possit asequi tribus indiget; pri-
De gratiis da-
tis.

mium pertinet ad cognitionem dicendorum, secundum ad confirmationem eorum quæ dicit, tertium ad modum dicendi. Cognitio dicendorum ut perfecta sit requiritur ut illi qui docet principia eorum quæ docet certissima sint, quod est fidei proprium, est enim illa certitudo de rebus inuisibilibus: Deinde oportet ut ille Doctor recte se habeat circa principales conclusiones scientiæ, id est ut discurrat per primarias causas obiecti de quo disserit, hæc est sapientia: Denique requiritur ut abunde exemplis & cognoscat per effectus obiecta illa, quod pertinet ad scientiam quæ per notiora discurrit: tunc ergo perfectus erit ille doctor, qui recte crederet fidei obiecta, recteque de illis discurset tunc per causas primarias, tunc per effectus. Confirmatio eorum quæ sunt diuinitus reuelata sit per ea quæ sunt diuinæ virtuti propria, faciendo quod solus efficere potest Deus, siue spectent ad salutem corporum quæ appellatur gratia sanitatum, siue ordinetur ad solam manifestationem diuinæ potestatis, quæ dicitur operatio virtutum, vel etiam manifestando quæ solus cognoscere potest Deus, manifestando futura, vel absentia, quæ dicitur prophetia, vel manifestando secreta cordium quæ vocatur discretio spirituum. Facultas pronunciandi, attenditur vel quantum ad idioma in quo aliquis possit intelligi, vel quantum ad sensum eorum quæ sunt proferenda, primum appellantur genera linguarum, secundum dicitur interpretatio sermonum. Nouem ergo recte ab Apostolo numerantur gratiæ gratiæ datae tametsi possunt etiam illæ plures esse; aliterque intelligi ac explicari, sed commoda videtur explicatio S. Thomæ.

An denteur
per mo-
dum habi-
tus.

Secundò, quod gratiæ istæ gratis datae saltem omnes non denteur per modum habitus permanentis, sed sunt tantum auxilia quædam transiuncta collata ob varios illos effectus quos commemorabam, probabile autem videtur quod ait Bellarminus *l. 1. de Gratia cap. 10.* quod ex enumeratis illis nouem quinque sint habitus, sapientia, scientia, fides, genera linguarum, & interpretationes sermonum, reliqua motiones sint transiuncte tantum gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia & discretio spirituum.

Tertiò, gratiæ istæ omnes gratis datae quantæcumque sint ignobiliores tamen sunt minima gratiæ inhærente quod demonstrat S. Thomas art. 5. & pronunciat Apostolus qui enumeratis loco citato donis istis gratuitis; *Verum tamen (inquit) excellentiorem viam vobis demonstro vbi agit de charitate.* Sancti Thoma autem ratio est, *Quia semper finis potior est ipsi quæ sunt ad finem, gratia gratum faciens quæ coniungit hominem cum Deo, finis est respectu gratiarum gratiæ datarum quæ sunt media quibus disponimur ad coniunctionem cum Deo.* Deinde id quo efficimus obiectum amabile Deo & dignum æterna vita, præstantius est eo quo non efficimus, per gratiam inhærentem constitui vel formaliter vel effectuamici Dei, iusti & hæredes vitæ æternæ, ergo præstantior est gratia gratum faciens etiam minima, maximis gratijs gratis datis.

§. III.

Quid sit gratia actualis, & habitualis.

Dico tertio, recte à Theologis diuidi gratiam in habitualem & actualem: habitualis illa est quæ hominem in quo est, & in quo permanet formaliter reddit sanctum, Dei amicum, Dei filium, & hæredem secundum spem vitæ æternæ. De qua dicitur plenissimè disp. 3. gratia vero actualis est auxilium internum supernaturale transiunctum impressum intellectui & voluntati hominis, ut sit principium boni operis quo acquiritur iustitia. Dicitur (auxilium) quia ordinatur ad opus potentia insufficientis ad illud eliciendum: est (internum) homini, non enim est externa solum propositio facta per doctrinam, & legem, vel exempla: est (vitale) cum sit cognitio & amor: est (supernaturale) quia supra omnem subiecti exigentiam efficitur immediate à Deo: aliquando autem est supernaturale secundum substantiam, aliquando secundum modum: secundum substantiam quando actus sunt entitatiæ supernaturales: secundum modum quando actus sunt quidem naturales, sed ira difficiles ut per vires naturæ corruptæ nequeant elici: est (transiens) cum sit actus, & immediatè tendat ad actum bonum, inuitando scilicet ad eum eliciendum, vel in eius effectione voluntatem insufficientem iuuando.

Ex quibus constat quomodo differant gratia hac actualis ab habituali: Primo enim differunt subiecto, cum gratia habitualis sit in substantia ipsius animæ quam sanctificat: actualis autem est in intellectu & voluntate, si tamen istæ potentia differunt ab anima. Secundò differunt causalitate, quia gratia habitualis est formale principium se ipso causans iustitiam: actualis autem est principium effectuum operis boni. Tertiò differunt duratione, gratia enim habitualis informat permanenter animam & durat quindiu non expellitur per peccatum, actualis autem est transiens cum consistat in motibus quibusdam subitaneis voluntatis & intellectus. Quartò differunt principijs, nam habitualis non producitur physicè nisi à solo Deo, moraliter autem ab opere bono: actualis autem quamvis sapissimè detur gratis, nunquam tamen à solo Deo producitur immediate, cum enim illa sit actus vitalis intellectus & voluntatis necessarium semper est ut potentia vitalis ad illum concurrit, quamvis aliqua gratia sit ad quam potentia vitalis non concurrit deliberatè.

§. IV.

Quid sit gratia operans, gratia excitans, gratia præueniens.

Dico quartò, gratiam actualem recte diuidi ab omnibus Theologis in operantem, & cooperantem: gratia operans est auxilium illud actuale quod Deus operatur in nobis sine nobis liberè consentientibus, ut per illud voluntatem exciter, & inuitet ad liberè consentiendum, gratia cooperans est illud auxilium speciale quo Deus actu concurrit cum voluntate ad liberum consensum. Quæ diuisio desumpta est ex Augustino qui eam innumeris in locis indicat: v.g. l. 2. contra duas epistolas Pelagi c. 8. *Multa in homine bona sunt que non facit homo, nulla vero facit homo bona, que non praeter Deus ut faciat homo: & l. de gratia & libero arbitrio, ut velimus sine nobis operatur, cum autem volumus & sic volumus ut faciamus nobiscum operatur, & ibidem ipse ut velimus operatur incipiens, qui voluntibus cooperatur perficiens, cooperando perficit, quod operando incipit.*

Gratia

Conclusio
tertia.

Explicita

Gratia igitur operans est actualē illud auxilium, id est sancta cogitatio, & motus voluntatis indeliberatus & subitus quo inuitamus ad bonum, id est quo placere incipit bonum, dicitur fieri à Deo sine nobis hæc gratia, tametsi producat eam physicē potentia vitalis, sed indeliberatē, ideoque appellatur operans, vel melius diceretur operata, quia illud solum humano modo nos operamur, quod liberē operamur. Deinde proprium huius gratia officium est inuitare ac allicere ad bonum, suadere consensum liberum terrendo, monendo, incitando, exhortando interius voluntatem: *Quæ* (vt ait Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9.) *ad hoc predictis est excitata præsidii ut diuino in se cooperetur, & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium.*

Habet autem ista gratia etiam plura nomina, dicitur enim excitans, quia fungitur munere alicuius qui à somno alium excitat iuxta illud Apocalyp. 3. *Ego sto ad ostium & pulsò si quis apernerit mihi ianuam, &c.* dicitur (præueniens,) quia omnem præedit actum voluntatis liberum; *Nolentem enim* (inquit Augustinus in Enchiridio c. 32.) *præuenit ut velit, nolentem subsequitur ne frustra velit:* Dicitur etiam vocatio inspiratio voluntatis præparatio, tactus cordis, sic enim ait Africanus Patres epist. ad Zozymum: *Ideo utique preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agent paternis inspirationibus suorum tangit corda fidei.*

Ab hac igitur gratia totus sine dubio incipit ordo iustificationis & electionis, quos vocavit hos & insufficavit, ut rectè differat Suares lib. 3. de Gratia à c. 2. ad 13. rectèque S. Thomas q. 111. art. 3. quinque ponit effectus huius gratia, sanare animam, bonum velle, bonum operari, in bono perseuerare, ad gloriam pervenire; Imò gratia huius opera sunt omnes virtutes, omnes boni actus, omnia merita omnes coronæ.

His ita obseruatis magis quam disputatis, circa definitionem tamen traditam gratia operantis non omnes conueniunt. Primo enim Thomistæ negant illam consistere in sola cognitione intellectus, & complacentia voluntatis, sed in qualitate aliqua innominata mouente voluntatem per modum principij actui, & determinante illam ad consensem. Secundo Gregorius vult illam gratiam esse applicationem aliquam voluntatis factam à Deo, & posteriorem cognitione illa & complacentia. Tertio Durandus, Driedo, Ruardus, Soto volunt gratiam operantem non esse nisi motum voluntatis circa finem: alios omnes actus esse gratiam adiuuante. Quartò alij plures cum Vega putant gratiam operantem à solo Deo fieri nihil operante potentia vitali: Quintò volunt alij non pauci gratiam operantem non esse nisi cognitionem nouam impressam intellectui.

Ratio vero dubitandi primo est, quia si solus Deus gratiam in nobis non efficit excitantem, sequitur quod totius conuersationis Deus non est author, & quod illa non magis tribuenda est Deo quam homini: quod tamen latè reprobatur Augustinus in Enchiridio c. 32. ex loco illo Apostoli non est volentis neque currentis, &c. *Aliter enim* (inquit) *præstat ut velimus, aliter vero quod voluerimus: ut velimus enim suum esse voluit & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo, quod autem voluerimus solus præstat, id est posse bene agere, & semper beatè vivere.*

Secundò, videret quod gratia operans non est actus duntaxat aliquis intellectus & voluntatis, quia unus actus voluntatis non causat alium actum voluntatis, sed gratia operans causat effectuē conuersationem & consensem voluntatis, ergo gratia operans non est actus aliquis voluntatis. Deinde ille actus vel est naturalis, & sic non est gratia, vel est supernaturalis, &

sic non est prior actu fidei ante quem nulla est in nobis cognitio supernaturalis.

Tertiò tota gratia operans explicari solet à Patribus per solam illuminationem intellectus sine villa facta mentione actus voluntatis verbi grat. Augustinus l. de spiritu & littera c. 34. *Viforum suasionibus agit Deus ut velimus & ut credamus, lib. 1. de peccatorum meritis, audit quippe homo vel hominem vel Angelum, sed ut sentiat & cognoscat verum esse quod dicitur, illo lumine mens eius intius aspergitur quod etiam in tenebris luceat: Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9. Gratia Dei principaliter præminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis dando intellectum inspirando consilium. Confirmari potest, quia positio lumine in intellectu connaturaliter sequitur affectus in voluntate, non igitur opus est ut affectum illum infundat Deus.*

Ad primam Resp. gratiam operantem produci quidem à Deo in nobis absque ullo consensu libero, Solutio
prima. sed intellectum tamen & voluntatem causas esse partiales illius gratia, quæ ut saepè dixi aliud esse non potest quam actus vitalis alioqui neque dormientem excitaret neque inuitaret ad consensem, hoc enim fieri non potest nisi ostendendo nouum aliquod bonum. Verum est autem quod solus Deus conuersationis totius author est propter excitationem istam præuenientem, quia nihil tribui homini debet, quod ille humano modo id est non liberē operatur, soli ergo Deo tota tribuitur conuersio quia solus liberum excitat arbitrium, & volenti cooperatur, sic enim citato loco Enchiridij Apostolum excitat Augustinus dicentem non est volentis: *Et totum (inquit) Deo datur, qui voluntatem hominis bonam, & preparat adiuvandam, & adiuvat præparatam, cum ergo addit, quod autem voluerimus solus præstat, non intelligitur de gratia excitante, sed de præmio consequente conuersationem quasi dicat id autem bonum quod voluimus, nempe iustificari, & beatum esse, ipse solus facit.*

Ad secundam Resp. gratiam excitantem influere in consensem voluntatis non physicē, sed moraliter non est autem impossibile ut unus actus vitalis influat in alium actum ut causa moralis. Ille vero actus quando præedit actum supernaturalē, est supernaturalis secundum substantiam ante actum fidei potest esse in nobis iudicium practicum supernaturalē de honestate credendi quod pertinet ad gratiam excitantem: quando autem gratia inuitat ad actum naturalem qualis est victoria alicuius tentationis, tunc est supernaturalis secundum modum, quia Deus illam dando immutat communem cursum causarum naturalium, qui si non mutaretur non existeret talis gratia.

Ad tertiam Resp. gratiam excitantem non consistere in sola illuminatione intellectus, quam fortasse non est ita certum reiecam esse à Pelagio (ut notabam olim,) sed includere vtrumque illum actum, unus aperit quod latebat, alter suave facit quod non delebat, imò & includere motusphantasiæ infusos & appetitus.

Primo enim aperta hæc est doctrina S. Augustini, v. gr. l. de Gratia Christi cap. 12. *Qua gratia (inquit) agitur non solum ut facienda nouerimus, sed etiam ut cognita faciamus, nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus, & cap. 13. Hac gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altius & interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat oculis, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem, sic enim docet eos Deus, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid*

agent scire, & quod sciunt agere, & libro secundo de peccatorum meritis cap. 17. duo illa commendat genera gratiæ, quibus efficitur ut bonum sciamus, & suauiter faciamus, contra duplēm naturæ corruptam ignorantiam & infirmitatem, & cap. 19. certam scientiam & viætricem delectationem comminorat, ut cognoscant non à se ipsis, sed ab illo esse sibi lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum, & suauitatem quâ det fructum terra eorum. Secundum Augustinum sequutus est Prosper carmine de ingratia, *Non hoc consilio tantum, hortatique benigno, suadens arique docens, quasi normam legis haberet gratia, sed mutans intus mentem atque reformans, vñque nouum ex fracto fingens virtute creandi: & rursus, at vero omnipotens hominem cum gratia saluat, ipsa suum consummet opus, &c.* Deus ergo sepultos suscitat, & soluit peccati compede vincitos, ille ex iniustis iustos facit, indit amorem quo redamatur amans, & amor quem conserit ipse est. Denique à priori ratio esse potest, quia posita in intellectu cognitione obiecti boni, non potest voluntas amare bonum supernaturaliter & liberè, nisi supernaturaliter in eo sibi complacat: complacentia vero illa supernaturalis immediate debet esse à Deo: posita ergo cognitione etiam supernaturali sequitur amor naturalis tantum, nisi voluntas ad amorem supernaturalem à Deo eleuetur.

§. V.

Quid sit gratia cooperans, adiuuans, comitans.

Hec videlicet omnia sunt synonyma, & significant gratiam illam quæ physicè concurrit ad actualem consensum, ad quem gratia excitans inuitauerat; est autem difficile dicere quid illa sit. Prima enim & communissima sententia docet quod gratia cooperans est ipsa Dei omnipotentia creatæ voluntati assistens, & parata præbere illi concursus indebitum ad consensum. Secunda quod gratia illa, est eadem entitas gratiæ operantis, quæ prout voluntatem inuitauit ad bonum, est gratia operans & præueniens, quatenus autem physicè, cum illa causat consensum, est gratia cooperans. Tertia sententia ponit qualitatem aliquam physicam, quæ in hominibus nondum iustis sit transiens, in iis autem qui iam habent gratiam, sanctificantem negant esse necessariam gratiam cooperantem distinctam ab habitibus supernaturalibus, volunt enim illam esse gratiam.

Ratio ergo dubitandi esse primò potest, quia quando habitus supernaturalis est in aliqua potentia, nulla præterea requiritur gratia cooperans, quia tunc nulla necessaria est gratia cooperans physicè producens consensum, quando potentia connaturaliter potest producere consensum; sed habitus supernaturalis est actus primus dans potentia facultatem operandi connaturaliter: ergo nulla gratia cooperans necessaria est, quando habitus sunt in potentia simul cum gratia sanctificante.

Secundò, gratia cooperans non videtur esse aliquid distinctum ab omnipotentia Dei parata præbere concursus voluntati ad consensum, Deus enim assistens potest facere per se ipsum totum illud quod faceret per principium quod ipse infunderet. Imò actus unius potentia non concurrit physicè ad productionem actuum alterius potentia, verbi gratiæ, cognitionis intellectus non concurrit physicè ad actus voluntatis, neque unus actus voluntatis physicè alium producit, vt olim dixi.

Tertiò, si ponitur gratia cooperans præter gratiam operantem, dabitur etiam gratia sublequens præter gratiam comitantem quod tamen communiter non admittitur.

Gratia
cooperan-
tis multi-
plex acce-
prio.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secunda:

Tertiæ.

Dico quinto, certum est debere gratiam cooperantem esse aliquo modo distinctam à gratia operante, estque valde probabile quod gratia cooperans est ipsa tripartita. Conclu-
sio
tripartita

Primam partem communiter Theologi omnes approbat vt latè probat Suares lib. 3. de *Gratia* cap. 13. quia scilicet gratiam utramque operantem & cooperantem distinctius proponunt Augustinus & alij Patres, ac Concilia dum semper totam conversionem tribuunt Deo qui voluntatem hominis & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, debet enim homo & ad bonam inuitari operationem, & in ea cliencienda inuari, cum ad utrumque impotens sit: videtur autem non esse probabile quod ait Suares ibidem cap. 16 num. 7. quod licet ad actus supernaturales exigitur gratia physicè adiuuans, illa tamen non requiritur ad actus naturales ad quos requiritur gratia excitans, contrarium enim videtur verius eo quod concilia gratiæ operant, semper adiungant cooperantem.

Secundam partem quæ asserit gratiam operantem esse posse ipsam Dei omnipotentiam, tenent recentiores plurimi cum Suare lib. 3. de auxiliis cap. 4. & lib. 3. de *gratia* cap. 18. & 19. Probant gratiam hanc non esse actum aliquem primum animæ inhærentem, sed esse ipsum Spiritum Sanctum immediatè concurrentem ad consensum voluntatis, non enim inquit est sola gratia excitans aut motio prævia, ergo est ipse Spiritus Sanctus. Quod est sane propter rationes supra tactas in ratione dubitandi.

Tertia tamen pars longè videtur verior cum Vascque disput. 185. cap. 9. Lessio & aliis, quod gratia cooperans neque sit solus habitus, neque sola omnipotentia Dei, sed ipsamerit entitas gratiæ operantis.

Ratio autem est, quia certum est ex doctrina Conciliorum contra Pelagianos, gratiam adiuuantem non esse minus internam homini, quæ gratiam operantem sicut enim Concilia exigunt actum aliquem primum per quem excitemur etiam distinctum ab habitu, sic exigunt actum aliquem quo adiuuemur, & sicut se habet gratia excitans ad causandum moraliter consensum, sic se habet gratia comitans ad causandum illum physicè: sed est de fide quod gratia excitans, nec est solus habitus, nec sola omnipotentia extrinsecè assistens, ergo neutrum eorum est gratia comitans. Maior probari posset ex variis Augustini testimoniis, unum nunc satis sit Tridentinum sess. 6. cap. 5. vbi ait hominem moueri à Deo, vt per eius excitantem, & adiuuantem gratiam, & iustitiam se disponat: Vnde argumentor efficaciter nulla ratio probare potest gratiam excitantem esse principium internum operis boni saltem moraliter influens, quæ non probet idem de gratia operante; si enim dicatur habitus Fidei esse gratia cooperans, certè poterit etiam ille idem esse gratia excitans ad actum Fidei supposita externa prædicatione, vel recordatione mysteriorum. Quod idem dici etiam poterit de sola Dei omnipotenti extrinsecè assistente.

A priori ergo ratio esse potest quia vt creata potentia operetur connaturaliter, Deus solet illam eleuare per aliquid intrinsecum & inhærens, sola ergo Dei assistentia non sufficit ad gratiam adiuuantem aut operantem. Et ex Conciliis constat quod gratia excitans non est solus habitus, quod idem eodem iure dici debet de gratia cooperante. Vnde.

Ad primam Resp. quod habitus sublata gratia tunc operante

Probatur
prima pars.

Probatur
secunda pars.

Probatur
tertia pars.

Probatur
secunda pars.

Authorita-
te Conci-
liorum.

Ratione.

ratio pri-
ma dubi-
tandi.

operante tūm cooperante non dat operari connaturaliter, quia non est principium internum completem, ut constat ex doctrina Conciliorum & Patrum.

Sacunda.
Ad secundam Resp. Deum posse quidem per se ipsum absolutè facere, quod facere potest per causas secundas, sed non posse facere illud connaturaliter, nisi eleuando potentiam per aliquid intrinsecum, alioqui hoc argumento probaretur nec dari gratiam operantem. Verum est quod naturaliter actus vnius potentiae non potest esse principium actuum eiusdem, vel alterius potentiae, supernaturaliter autem potest. Tunc enim obedientialiter & instrumentaliter unus actus alterum producit, in quo nullum video inconveniens.

Tertia.
Ad tertiam Resp. multos esse Theologos qui gratiam comitantem plāne confundunt cum gratia subsecente, sed verius tamen ab aliis distingui vtramque gratiam, ita ut gratia cooperans dicatur illa quæ nobiscum operatur consensum voluntatis: subsequeens quæ illum consensum subsequitur, præbendo occasionem & opportunitatem boni operis quod voluntas efficere decreuit, vel certè efficiendo ut voluntas in illo desiderio usque ad finem persevereret. De priori effectu dixit Augustinus in Enchir. cap. 32. *Nolentem præuenit ut velit, volentem subsequitur ne frustra velit.* De altero effectu idem Augustinus lib. de natura & gratia cap. 31. *Præuenit ut vocemur, subsequitur ut glorificemur, præuenit ut piè viuamus, subsequitur ut cum illo semper viuamus.* Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia cap. 11. *Præuenit impium ut fiat iustus, subsequitur iustum ne fiat impius, præuenit elatum ut surgat, subsequitur eleuatum ne cadat.*

DISPUTATIO II.

*De præcipuis proprietatibus gratiæ actualis
per Christum Salvatorem.*

IC constituta & obiter tantum explicata tūm existentia tūm essentia gratia præsertim actualis de qua sola nobis sermo nunc est, sequuntur tres illius eximiae proprietates in quibus tota eius dignitas, & maiestas se probat. Prima est summa illius necessitas ad elicienda opera bona, & ad vitanda peccata. Secunda est sufficientia gratiæ. Tertia est eius mirabilis efficacia.

QVÆSTIO I.

De Necessitate Gratiæ Christi.

S. Thomas quest. 109.

Necessitas
gratiae.

Hæc est celeberrima controversia quæ post exortam in Ecclesia hæresim Pelagij tantâ contentione defensa est à fidelibus: quid nimurum sine speciali auxilio gratiæ cognoscere, velle, agere homo possit, quod ut tradam plenissimè sex mihi videntur dicenda, Primo, qualis sit necessitas gratiæ ad cognoscendum verū. Secundo, necessitas gratiæ ad opera bona supernaturalia. Tertiò, necessitas gratiæ ad opera naturalia moraliter bona difficiliora. Quartò, necessitas gratiæ ad opera naturalia facillima. Quintò necessitas gratiæ habitualis & fidei ad qualibet bona opera elicienda. Sextò necessitas eiusdem gratiæ & priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata tūm mortalia tūm venialia.

De Necessitate Gratiæ Christi ad cognoscendum verū.

S. Thom. art. 1.

Certum est primò veritates alias esse naturales, Veritatis multiplex acceptio. alias supernaturales: naturales ex appellantur, quæ cognoscī possunt sine speciali revelatione: supernaturales illæ ad quārum cognitionem necessaria est specialis Dei revelatione. Rursum autem veritas naturalis alia est speculativa quæ de se non ordinatur ad mouendam & dirigendam voluntatem in opere bono, alia est practica & moralis quæ de se ordinatur ad excitandum bonum affectum in voluntate, siue illa sit vniuersalis ut cum dicitur parentes debere honoriari, siue sit particularis, verbi gratiæ, honorari debere patrem hic & nunc. Denique veritas moralis particularis quædam est sufficiens duntaxat ad mouendum affectum, quia licet illum possit mouere, non tamen mouet: quædam non est tantum sufficiens sed etiam congrua, quia non illum duntaxat potest mouere, sed etiam mouet.

Supernatura-
rale secun-
dum sub-
stantiam.
Certum est secundò, auxilium gratiæ quod dici potest necessarium ad cognitionem veritatum naturalium, non posse dici esse auxilium supernaturale secundum substantiam, cum actus sit purè naturalis: sed neque dici potest esse solum concursus generalis, quem certum est requiri ad omnem omnino actum: igitur necesse est ut illud non sit aliud quam speciale quoddam adiutorium, quod in sua quidem entitate naturalis tantum sit ordinis, sed fiat tamen præter cursum ordinariū causarum qui sequitur creationem, ita ut illud non existeret nisi Deus mutaret ordinem naturæ primò constitutum, ut homini egenti, propter merita Christi opitularetur: si enim sine huiusmodi speciali auxilio non potest homo cognoscere veritates naturales tunc ad cognoscendum verū necessaria erit gratia per Christum.

Duplex ergo potest esse dubitatio, prima de necessitate illius gratiæ ad cognoscenda vera naturalia, Secunda de necessitate gratiæ ad cognoscendas & credendas veritates Fidei.

S. I.

*Vtrum ad cognoscendas veritates naturales
Gratiæ Christi sit necessaria.*

Loquor de veritatibus tūm speculatiis, tūm moralibus, non tantum singulis, sed etiam omnibus, vtrum videlicet absque speciali Dei adiutorio cum solo Dei cursu ordinario, & supposito cursu naturali causarum, possit homo in statu naturæ lapsæ cognoscere aliquas, vel etiam omnes veritates præsertim practicas quæ idoneæ sunt ad mouendum affectum.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.
Ratio dubitandi esse potest primò, quia ex Scripturis & Conciliis habetur quod omnis scientia dominum est Dei: Psalm. 93. *Qui docet hominem scientiam,* quo ex testimonio argumentatur Concilium Milentianum c. 4, vbi probat vtrumque Dei donum esse, & scire quid agere debeamus & diligere ut agamus, imo etiam donum Dei restatur esse scientiam illam quæ inflat idem indicatur lib. 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te.* Et aperte Apostolus 2. ad Corinthios 3. *Non quod sufficiens sumus cogitare ex nobis, quasi ex nobis:* quem locum eleganter expedit Concilium Arausicanum 2. *Canone 7. & cap. 9.* aperte docet diuini esse muneris cum rectè cogitamus.

mus, & cap. 22. *Nihil habet homo suum præter mendacium & peccatum, si quis autem veritatem & iustitiam habet, ab illo fonte habet quem fitire debemus in Eremo.*

Secunda.

Secundò, habetur etiam ex Scripturis quod ignorantia & cæcitas sunt vulnera peccataris naturæ, Genel. 6. *Videns Deus quod cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum, alia lectio habet, Quod figuratum humani cordis duntaxat malum: Vnde Patres Concilij Palæstini errorem illum Pelagij refellunt, qui diceret ignorantiam & obliuionem non subiacere peccato ut constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 18. quem refellit etiam Augustinus lib. 1. de gratia Christi c. 28. negans expreſſè quod sine Deo possit esse scientia in homine lapsi. Idem etiam ab ipso defensio[n]e videtur Fulgentius lib. de Incarnat. & gratia cap. 13. vbi docet hominem peccando amisisse facultatem recte cogitandi, vnde Psalm. 93. dicitur *Cogitationes hominum vanæ sunt.**

Tertia.

Tertiò, habetur etiam ex Scripturis quod prudentia est ex Deo, si autem nullo nobis opus est Dei auxilio ad cognoscendas veritates practicas, certè ad acquisitionem prudentiæ nulla gratia egemus, quod tamen negatur Proverbiorum 8. *Menum est consilium mea est prudentia, negatur ab Augustino, epist. 105. Nemo recte sapit, aut recte intelligit nisi acceperit spiritum sapientie & intellectus. Imò alioqui sequeretur quod neque orare possemus ad donum illud accipendum, neque gratias agere Christo propter illud acceptum, quod nemo Catholicus affirmauerit.*

Conclusio bipartita.

Dico primò, multas veritates purè naturales etiam practicas cognoscere homo potest sine speciali gratia per Christum, non potest tamen cognoscere omnes aut collectiū, aut etiam distributiū.

Probatur ex Scripturis.

Primam partem cum S. Thoma in hoc articulo probant Catholici omnes Doctores contra Caluinum & Irenensem eius asseclam perpetuum. Primi ex iis Scripturis vbi dicitur Deum ex creaturis cognosci posse naturaliter Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creatura poterit Creator horum cognoscibiliter videri, Rom. 1. Quod notum est Dei manifestum est in illis, inuisibilis enim Dei per ea que facta sunt, &c. Vbi manifestum est quod veritates aliqua speculatiæ cognoscuntur à nobis naturaliter.*

Secundò, dicitur etiam in Scriptura diuinum lumen & legem impressa esse homini naturaliter, ut per ea cognoscatur verum & rectum. Psalm. 4. *Multi dicunt quis ostendit nobis bona, siquatum est super nos lumen virtus tui Domine. Vbi de veritatis practicis sermo est quae sunt veluti præcepta iustitiae indita homini naturaliter ut dictum alibi est, & explicat optimè Augustinus in eum Psalmum. Clarissimum autem Apostolus Rom. 2. *Cum gentes qua legem non habent naturaliter ea qua legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, &c. vbi manifestè dicit Apostolus Ethnicos qui legem Moysi non habent, cognoscere naturaliter ea quæ ad honestè viendum pertinent. Vnde argumentor quia non potest esse in nobis lex naturalis indita naturaliter, quin naturaliter cognoscantur à nobis quæ recta & honesta sunt: sed legem illam cum natura quilibet homo scriptam accipit cum illa non sit aliud à natura rationalis, ergo naturaliter cognoscere potest homo ea quæ recta, & honesta sunt. Vnde Hanc sapientiam (inquit Prosper lib. contra collatorem cap. 22.) superesse humano generi ex natura à Deo condita reliquis, ad temporalis vita visibiliter.**

Probatur ratione.

Tertiò, rationes plurimæ id suadent. Primam vrgit Suares, quia ut homo possit peccare nulla indiget gratia, sed ut possit peccare indiget aliqua cognitione, ergo ut homo cognoscatur verum etiam morale non indiget gratia. Quod manifestè indicat Augu-

stinus in Psalm. 57. *Manu (inquit) formatoris nostri, in cordibus nostris veritas scripta quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, hoc & antequam lex daretur nemo ignorare permisso est, ut esset unde indicarentur etiam ijs quibus lex non esset data. Chrysostomus homilia 54. in Genesim, Sufficientem magistrum habemus conscientiam, & fieri non potest, ut illo adiumento salutis priueatur nam simul cum hominis formatione implantata scientia faciendorum, & non faciendorum. Altera ratio est, quia supposita cognitione sensum, necessariò sequitur in intellectu cognitione veritatis, sed sine gratia cognoscuntur obiecta per sensus, ergo & per intellectum.*

Secunda pars de omnibus veritatibus collectiū, imò de singulis distributiū, probatur primò experientia, nemini enim adhuc notæ fuerunt veritates omnes tūm practicæ, tūm speculatiæ: imò & certum est quasdam esse veritates adēd difficiles & abstrusas ut nemini hactenus notæ fuerint. Secundò, probat id multitudine rerum cognoscendarum, & summa etiam aliquarū obscuritas, quibus accedente vita breuitate, impedimentis corporis rebellione appetitus, sensuum fallaciis sanè perspicietur neminem esse posse in quouis statu etiam integræ naturæ constituta, qui sine speciali Dei directione, sapissime non erret tūm in speculatiū tūm in moralibus.

Ad primam Respondi vulgo solet illas duntaxat cognitiones & scientias dici à Scripturis & Conciliiis esse dona Dei quæ ordinantur & conferunt de se ad vitam æternam & pietatem, alias cognitiones etiam practicas esse quidem dona Dei authoris naturæ, non esse dona Dei authoris gratiæ. Primi enim locum illum Psalmi *Qui docet hominem scientiam.* De scientia diuinæ legis ad actus supernaturales per se ordinata explicant Concilium Mileuitanum cap. illo 4. & Augustinus lib. de gratia Christi cap. 26. vbi probant charitatem quæ ædificat multò magis esse donum Dei, si ad ipsam charitatem ordinata scientia, quæ inflat si sola sit, est etiam donum Dei. Secundò, locum Apostoli, *Non quod sufficiente simus cogitare aliquid ex nobis,* explicat Concilium Arauficanum secundum Can. 7. de cognitione rerum ad cognitionem pertinentium, in iis enim quæ pertinent ad salutem & iustitiam non habemus nisi mendacium & peccatum, ut tradit etiam Augustinus lib. de Prædestinat. Sanctorum cap. 2.

Ad secundam Resp. naturam non ita esse vulneratam per peccatum, ut nullas omnino veritates tūm speculatiæ, tūm practicas sine auxilio speciali possit cognoscere, sed quod pauciores cognoscere absque vlo errore possit, quām cognouisset in statu puræ naturæ propter passionem rebellionem, & quod ad veritates supernaturales cæca omnino sit post priuationem originalis iustitiae quæ multa continebat dona intellectus. Cum ergo dicitur quod cuncta cogitatio humani cordis intenta sit ad malum, significatur quod per concupiscentiam homo semper incitetur ad malum, neque ad bonum supernaturale per yllas naturæ vires eniti possit, & hæc causa est cur cuncta, id est ordinaria hominum cogitatio semper ad malum sit intenta; quem etiam habent sensum alia Scripturæ loca, & Conciliorum.

Ad tertiam Resp. posse quidem hominem sine gratia exercere aliquos actus imperfectissimæ prudentiæ, non posse perfectè prudentem euadere, quia nec frequentes, nec difficiles actus prudentiæ potest elicere propter pugnam concupiscentiæ, per quam impediuntur actus prudentiæ, & propter frequentissimas errandi occasionses, quæ vinci non possunt sine gratia. Quod additur de oratione & gratiarum actione in sequentibus explicabitur.

§. II.

An & quomodo ad cognoscendas & credendas veritates supernaturales necessaria sit gratia.

A Cognitione rerum purè naturalium, transeo ad cognitionem rerum supernaturalium, quæ in homine viatore semper est fides, lucerna videlicet lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus nostris: nec enim aliter in statu viæ res supernaturales cognoscimus quam in lumine fidei ut dicam alibi. Vnde ad solam fidem difficultas præfens reuoluitur, in qua queritur, vtrum nullam sine gratia fidem habere possimus etiam initialem.

Ratio prima dubitandi est. 1. quia facta sufficienti propositio mysterij reuelati, sequitur omnino necessariò assensus fidei, ergo nulla requiritur ad illum actum alia gratia præter reuelationem & propositionem motiuorum. Probo antecedens, implicat ut ille qui scit Deum esse veracem, & clarè vider Deum aliquid dixisse, neget veritatem reuelatam, sed ille qui videt miraculum, v. g. in testificatione veritatis reuelata sciens aliud Deum veracem esse, ac dixisse mysterium quod proponitur, ergo implicat ut ille credat mysterium illud non esse verum. Quæro enim cur non possum statim assentiri cum mihi aliquis evidenter proponet articulum, & faciet miraculum, ut probet eius veritatem.

Secundò sola supernaturalitas actus Fidei potest esse causa cur ad illum gratia Dei videatur esse necessaria, sed illa supernaturalitas probari vix potest, cum Catholicus & Hæreticus eodem articulos ex eodem planè motiu credant, nam eterque profitetur se credere quia Deus dixit, alioqui Catholicus cognoscere certò posset se verum elicere actum fidei.

Tertiò, saltem in illis qui iam habent habitum fidei, neque affectus ille pius voluntatis, neque gratia necessaria est ad credendum, reliqui enim habitus intellectuales sine prævio actu voluntatis mouent potentiam in qua sunt, & ostenditur manifestè in lumine gloriæ, quo posito statim videretur Deus. Denique imperari potest actus fidei ex affectu vanæ gloriæ, ergo sine pio affectu voluntatis & sine gratia elici potest actus fidei.

Dico secundò, ad actum fidei diuinæ eliciendum, & ad quodlibet etiam eius initium, id est ad piam voluntatem credendi necessarium esse simpliciter auctum gratia supernaturale secundum substantiam. Hoc est certissimum dogma fidei contra Semipelagianos saepissimè in variis Conciliis definitum.

Primò enim Concilium Arauficanum secundum postquam *Can. 5.* anathema ei dixit qui sicut augmentum sic initium fidei, & ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium non per gratia donum, sed naturaliter nobis inesse afferit, statim argumentatur ex variis locis Apostoli, v. gr. *Philipp. 1.* *Vobis donatum est non solum ut in illum credatis sed etiam ut pro illo patiamini Ephesiorum 2. gratia salutis estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* 1. ad *Cor. 4.* *quid habes quod non accepisti, & cap. 15. gratia Dei sum id quod sum.* Vnde addit *Can. 7.* *Si quis per natura vigorum aliquod bonum pertinens ad salutem eterna vita cogitare, aut eligere, sine salutari predicatione consentire posse confirmat absque illuminatione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & credendo veritati, Hæretico fallitur spiritu, &c.*

Secundò easdem & alias probationes suggerit Augustinus *lib. 1. retract. c. 29. lib. de Predestinatione Sanctorum cap. 2. & 3. lib. de bono perseverant. c. 19. epist. 107.* vbi multipliciter adducit Scripturas quibus se ait coniunctum esse, præfertim illud, *Quid habes quod non accepisti, sufficientia nostra ex Deo est.* Deinde varias

Tom. I.

Statuenda

**Statu dif-
ficultatis.**

**Ratio pri-
ma dubi-
tandi.**

Secunda.

**Conclusio
secunda
probatur.**

**Ex Con-
ciliis.**

**Ex Augu-
stino.**

adducit Patrum authoritates Cypriani, Ambrosij, Nazianzeni, & demum rationes adducit efficacissimas primam petit ex oratione totius Ecclesiae pro infidelibus, eiusdem gratiarum actione pro fide illis data, *Non enim orat Ecclesia tantum, inquit, ut augeatur fides in infidelibus, sed etiam petit ut incipiatur habere fidem, quam ante non habebant, quod ut fiat oretur pro eis non ab eis, cum autem factum fuerit, gratia agatur pro eis & ab eis.* Altera ratio Augustini est, quia si pia illa voluntas esset a nobis, gratia Dei daretur omnino secundum merita, cum merces inchoatae fidei sit fides aucta. Tertia quia si posset homo per se incipere fidem, posset etiam illam perficere ac augere, cum eiusdem rationis sit initium, & incrementum, tam enim est supernaturalis fides initialis si vera sit, quam fides perfecta.

Ad primam Resp. negando quod facta propositio ne quacunque mysterij reuelati, sequatur necessariò assensus fidei diuinæ, multi enim viis miraculis, non tamen credunt. Ille qui scit Deum esse veracem, & vider miracula potest tamen adhuc negare assensum articulo proposito, quia non cognoscit clarè illud esse verum miraculum, immo etiam si videret illud esse verum miraculum, non posset quidem negare veritatem reuelatam, sed vel cohibetur omnino assensum, vel certè non eliceret assensum Fidei nisi acquisitæ, si Deus nullam daret gratiam indebitam. Si enim coram me faciat aliquis miraculum euidens, assentiri potero fide acquisita non fide diuinæ, quæ sola nitatur Dei dicensis authoritate.

Ad secundam Resp. supernaturalitatem actus fidei satis probari secunda secundæ tūm ex Scripturis tūm ex Conciliis & Patribus, aut etiam ex motu quod est sola prima veritas reuelans, est autem impossibile ut Fides Catholicæ, & fides hæretici quando habet idem obiectum materiale, habeat etiam idem obiectum formale. Quantumvis dicat hæreticus se non credere nisi Deo dicenti, falso tamen id dicit, quia si verum id esset, crederet hæreticus aequaliter alios articulos a quæ à Deo reuelatos, tunc ergo ille habet motuum credendi diuersum à reuelatione, quamvis credat, se non credere nisi propter illam. Catholicus autem propter puram credit reuelationem, neque tamen de hoc potest esse omnino certus, atque adeò non est certus de suo actu fidei.

Ad tertiam Resp. nullum esse actum fidei ad quem pius non debeat præcedere affectus voluntatis, etiam posito habitu fidei, quia licet alij habitus intellectus qui sunt euidentes mouant intellectum sine prævio affectu voluntatis, illi tamen qui sunt ineuidentes cuiusmodi est fides, eagent prævia determinatione voluntatis. Quomodo autem actus fidei non possit imperari à vana gloria dictum est alia.

SECTIO II.

Dene cœfitate gratia actualis ad elicienda opera virtutum supernaturalium.

¶ Thomas art. 5. 6. 7.

Sic explicata naturali virtute intellectus ad cognoscendum verum, difficilior & multiplicitior est controversia de viribus liberi arbitrij ad operandum bonum, tūm naturale tūm supernaturale, quæ præcipua immo tota fuit contentio Catholicorum cum Pelagianis, in qua primum videndum est de operibus illis quæ dicuntur esse supernaturalia vel secundum substantiam, quales sine dubio sunt actus Spei, Charitatis, Contritionis & virtutum omnium infusarum, vel certè ex directione speciali ad salutem: generaliter enim de illis quæritur, vtrum elici possint sine adiutorio speciali tūm excitante tūm adiuuante, vbi tria sunt

Statuenda

**Ex ratio-
nibus S.
Doctoris.**

**Soluitur
prima ra-
tio dubi-
tandi.**

Tertia.

Statuenda

statuenda. Primo, esse in nobis etiam post lapsum naturæ veram libertatem indifferentem ad opera bona etiam supernatura: Secundo, esse in libero arbitrio ac fuisse in statu etiam innocentia: impotentiam ad elicienda etiam minima pietatis opera sine gratia tūm excitante tūm adiuuante. Tertio nullam sine gratia esse in nobis dispositionem etiam remotam ad opera pietatis, vbi locum omnino habet difficultas de faciente quod in se est.

S. I.

Primum veritatis Catholice caput, de libertate arbitrij ad opera pietatis.

Hæretico-
rum error
circa liber-
tatem.

Tripli citer circa libertatem voluntatis errant Hæretici. Primo enim negat Lutherus vnum omnino pietatis opus à voluntate per Adami peccatum corrupta effectuè produci, sed illa omnia infundi à Deo voluntate passiuè se habente. Secundo concedit Calvinus produci à voluntate opera pietatis, sed absque illa indifferentia ad ponenda illa vel non ponenda, illa enim spontaneè quidem & voluntariè poni, sed ita tamen moueri voluntatem à Deo, vt non possit illa non ponere: ita enim docet lib. 2. Institutionis c. 3. §. 7. Tertio hæc eadem est doctrina nouorum Calvinistarum nuper ab Irenensi renovata, fuisse quidem in statu naturæ integræ apud hominem libertatem ad bona opera, quæ consistit in indifferentia quadam ad ea ponenda, vel non ponenda, quod fuit pri uilegium beatissimi huius status: nunc autem post corruptionem naturæ mutatam omnino esse conditionem libertatis quæ non sit amplius indifferentia, sed libertas à coactione. Arbitrium enim captiuum ita valere nunc vt semper mouetur necessariò ad peccandum, proprio pondere concupiscentiæ pregrauantis, vel ad bonum necessariò impetu gratiæ premonuentis & inconsultum trahentis. Hæc est seria illa triginta omnino annorum meditatio quam ex libris S. Augustini eruisse se gloriatur noui dogmatis architectus, protulitq; in lucem lib. de gratia primi hominis, lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, ac præterim lib. 6. & 7. de gratia Christi Salvatoris, vbi amplissimè Calvinianum hunc fætum Augustino parenti tribuit: de quo licet alia disput. 3. plenè dixerim, pauca tamen in hunc locum opportune dilata sunt.

Ratio ergo dubitandi esse potest primò, ex omnibus illis Scripturis vbi dicimus facti esse serui peccati per peccatum Adæ. *A quo videlicet quis superatus est, huius & seruus est.* Ut habetur 2. Petri 2. vnde argumentatur sæpiissimè Aug. v.g. lib. 1. de Nupt. c. 3. *Hunc nos inuidetis liberatorem cui vanam tribuitis libertatem, à quo enim quis vitius est, huic seruus additius est,* & lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. *liberum arbitrium captiuum non nisi ad peccandum valet.* lib. de spiritu & litera cap. 30. *Si ergo serui sunt peccati, vt quid se iactant de libero arbitrio?* Idem ostendunt omnia illa quæ declarant concupiscentiæ dominium, & tyrannidem post peccatum, vt docet etiam Augustinus locum illum adducens Apostoli, ego carnalis sum venundatus sub peccato, *Noli mirari* (inquit ser. 12. de verbis Apostoli) *o venundate sub peccato, si tibi dominetur cui es venundatus:* lib. de correptione & gratia c. 5. *Nunc postea quam illa magna peccati merito est amissa libertas.* Vnde argumentor vbi est omnimoda seruitus, ibi non est libertas, in voluntate hominis post peccatum seruitus est omnimoda, ergo non est libertas.

Secundo, ex iis Scripturis vbi totum quod in nobis est tribuitur soli Deo, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, *Hoc enim* (inquit August. lib. de bono perfuerant. c. 3. *Nobis expedit credere & dicere, hoc est pium, hoc verum, vt sit humilis & sum-*

missa confessio, & totum Deo detur. in Enchiridio c. 31. *Totum Deo dandum est qui bonam hominis voluntatem, & adiuuat preparatam, & preparat adiuuandam.*

Tertio, libertatem illam ad opera bona nec habemus ante gratiam, nec cum gratia, ergo nunquam illam habemus, ante gratiam enim non possumus operari, post gratiam non possumus non operari. *Volenti enim statum facere* (inquit August. lib. de correptione & gratia c. 11.) *Nullum resistit arbitrium, sic enim velle aut nolle in volentis aut nolentis est potestate, vt diuinam voluntatem non impedit, neque superet potest atem.*

Dico primò, esse in homine tūm ante tum post peccatum libertatem ad opera bona tūm naturalia tūm prima supernatura, quæ non sit sola libertas à coactione, sed indifferentia & potestas agendi & non agendi. Ita cum Catholicis omnibus Doctoribus demonstrabam Catholicam veritatem ex Scripturis, Conciliis, Patribus, ratione, quibus vix est necesse aliquid addere, vnde paucis contentus ero.

Primò enim indifferentiam illam voluntatis ad bona opera Scripturæ habent, v.g. Deuter. 30. *Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, concluditque elige ergo tibi vitam ut viuis.* Iosue 24. *optio vobis datur cui seruire potissimum debeatis.* 1. ad Cor. 7. *qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed potestatem habens sue voluntatis, quod vult faciat.* 2. ad Cor. 9. *vnuquisq; pro viri destinavit in corde suo.*

Secundo, satis videtur esse dicere definitionem hanc libertatis quod liberum & spontaneum sint idem, esse Trident. Caluini & omnium Calvinistarum, damnata à Tridentino *sej. 6. Can. 4.* Deinde defumptam esse à Michaëlo Baio cuius propositio 66. hæc erat, *Sola violencia repugnat libertati hominis naturali:* & 67. homo peccat etiam damnabiliter in iis quæ necessariò facit.

Tertio, clarissimè Augustinus loquutus est pluribus in locis, v.g. lib. 1. ad Bonifacium: *Quis nostrum dicit quod primi hominis peccato liberum perierit arbitrium de humano genere?* Quod repetitur etiam lib. 4. contra Iulianum c. 8. & lib. de prædestin. Sanctorum: *Non quia credere, vel non credere non est in arbitrio voluntatis, sed in electis preparatur voluntas à Domino.* lib. de gratia Christi c. 14. *Quis non videat venire quenquam aut non venire arbitrio voluntatis, sed hoc arbitrium potest esse solum si non venit, non potest solum esse si venit.* lib. 2. contra duas epistolæ Pelag. c. 8. *homo preparat cor, sed non sine illius tamen adiutorio, qui tangit cor.* Denique quatuor eius rationes alias attulit adeò perspicuas ut mirabile sit potuisse aliter sentire de libero arbitrio eos qui se profitentur discipulos esse S. Augustini, cuius demum oraculum hoc addo ex lib. de gratia & libero arbitrio c. 2. *Quonodo iubet Deus si non est liberum voluntatis arbitrium.* Nempe vbi dicitur *noli hoc & noli illud,* & vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum diuinis motis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrii.

Ad primam Resp. totam Irenensis & Calvini fraudem sitam in eo esse quod confundant libertatem à necessitate cum libertate à seruitute, quæ tamen due tūm in doctrina S. Augustini tūm in rei veritate sunt distinctissimæ; fateor quidem voluntatem hominis lapsi liberam non esse à seruitute concupiscentiæ, sicut libera erat ante peccatum, sed cum Catholicis omnibus assero illa esse liberam à necessitate, quæ libertatem nunquam dixit Augustinus peccato primi hominis amissam esse, sed infirmatam duntaxat & debilitatam, *Verum est* (inquit serm. 2. de verbis Apostoli) *magis liberi arbitrij vires accepit homo cum conderetur, sed peccando amisi.*

Ad secundam Resp. in Scripturis nos dici cooperatores Dei, quia illo iuuante ac excitante verè operamur bonum, quod non impedit quin totum tribui Deo debeat

Solitus
prima ra-
tio de-
tandi.

debeat qui præuenit antequam velimus, adiuuat cum volumus, subsequitur ut perseueremus. *Vtrumque nostrum est* (inquit S. Doctor lib. retract. c. 23.) *crederemus in eum & bene operari propter arbitrium voluntatis, sed utrumque tamen datum propter spiritum fidei & charitatis, utrumque ipsis est, quia preparat voluntatem, utrumque ipsis est quia non sit nisi voluntibus nobis.*

Tertia. Ad tertiam Rsp. quod ante gratiam est in nobis libertas remota & ligata, post gratiam libertas est proxima & expedita, ut constabat quæst. 3. nec enim tollit gratia indifferentiam quamvis infallibiliter, insuperabiliter, indeclinabiliter trahat voluntatem, quia tota illa necessitas consequens est & ex suppositione ut dicitur. *In potestate hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi a Deo datur, cum enim hoc sit in voluntate quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est*, inquit Augustinus lib. 3. retractat. cap. 22.

S. II.

Secundum veritatis Catholice caput, omnimoda impotentia libere voluntatis ad opera supernaturalia sine auxilio gratia.

Posito quod sit in nobis liberum voluntatis arbitrium ad ponenda opera salutaria, lis tota cum Pelagio fuit, ut sèpè dixi de requisitis ad illa opera gratiæ auxiliis: contentente illo sufficere voluntati vires ingenitas ad quævis opera etiam æternæ vitæ meritoria, gratiam si qua esset interna præter doctrinam & legem, iuare voluntatem ad operandum facilius necessariò requisitum nullo modo esse: obnitem in contrarium cum omnibus Catholicis Augustino, liberum arbitrium de se ita impotens esse, ut sine auxilio salutari nihil omnino posset vel incipere vel perficere, quod ullo modo spectaret æternam salutem: omnia enim opera huiusmodi esse Dei munera, qui & voluntatem exciter sòlitam, & adiuuet infirmam.

Ratio primi dubitandi. Ratio verò dubitandi esse potest primum, quia sèpè in Scriptura dicitur quod voluntas auxilium Dei præuenit, Psalm. 22. *Misericordia tua subsequetur me*, 87. *Mane oratio mea præueniet te*: Psalm. 118. *Præuenit in maturitate & clamauit*: Proverb. 16. *Hominis est preparare animam*. Vnde validissimum Pelagiani erroris argumentum erat quia cum tanta necessitate gratiæ neque stare potest arbitrij libertas, neque Deus à personarum acceptance, ac iniustitia vindicari: si enim gratiam aliquibus negat, iam ille prima est causa damnationis: si omnibus illam largitur, omnes electi sunt, nemo reprobus.

Seconda. Secundò, saltem in statu naturæ integræ nullam ad opera ista necessariam fuisse gratiam, ex multis Augustini testimonii liquere potest. lib. de natura & gratia c. 12. *Vt ergo non acciperet hoc donum Dei, hoc est in bono perseuerantiam primus homo, sed perseuerare vel non perseuerare in eius relinquenter arbitrio, tales habebat vires eius voluntas, que sine ullo fuerat insituta peccato, ut dñe tante bonitati, & bene vivendi facilitati, perseuerandi committeretur arbitrium*, & lib. de natura & gratia cap. 43. *Verum est quod Deus tam bonus quam in suis talem hominem fecerit, qui peccati malo peccare sufficeret, sed si volueret, &c.*

Tertia. Tertiò, etiam in statu iustitiae homo existens, & habitus supernaturales habens non videtur egeré gratiæ excitante: quomodo enim excitari non potest per habitum fidei & species actuum precedentium? aut quomodo inutiles non sunt illi habitus, si existente cognitione boni & mali æterni, non potest voluntas, illud amare, istud timeret? Imò posito lumine beatus nulla eget gratia vel excitata vel adiuuata ut eliciat amo-

Tom. I.

rem beatificum, ergo neq; illa eget posito lumine fidei. *Dico secundò, sine auxilio gratiæ vel excitantis, vel Conclusa secunda.*

Dico secundò, sine auxilio gratiæ vel excitantis, vel Conclusa secunda. adiuvantis, nullum omnino bonum opus pietatis per solas vires liberi arbitrij clici potest, vel etiam inchoari, siue natura integræ sit ante lapsum siue per iustificationem reparata sit à lapsu.

Hæc est certissima, & omnino Catholica veritas quam, ut dixi, plenissimè sanxerunt Concilia in tribus orbis terra partibus congregata, Palæstinum in Asia: in Africa vnum vniuersale Africanum, duo Carthaginensis, vnum Mileitanum, in Europa secundum Araucanianum, & Tridentinum: plures Pontifices, innumerii Patres, & præsertim libri mirabiles Augustini ex quibus paucissima hæc deponam.

Primo enim argumentantur ex Scripturis Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, quam esse magnam diuinam gratiæ commendationem asserit August. lib. 1. contra duas epistol. Pelag. c. 5. Nam primum particulam illam (nemo) expedit Concil. Arau. Can. 8. ut ostendatur ab ea lege neminem excipi: alteram etiam particulam (venire ad me) ponderat Augustinus loco citato, quod primum pietatis opus significet, cui dare operam sine gratia nemo posset etiam illud inchoando, quod ostendit etiam tertia particula (traxerit eum), vbi primus designatur motus voluntatis existens à Deo. Alter locus habetur Ioan. 6. *Sine me nihil potestis facere*, ex quo argumentatur Concil. Mileuit. Can. 3. & elegantissime August. lib. cit. c. 8. & lib. de gratia Christi c. 26. concluditque tandem gratiam Dei sic confiteatur qui vult veraciter confiterti, ut nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam fieri posse non dubitet. Tertius est Isaiae locus citatus ab Apost. c. 10. ad Rom. *Inuentus sum a non querentibus me, palam apparui inis qui me non interrogabant*. Vnde argumentatur Concilium Araucanian. cap. 2. vbi asserit Hæretico falli spiritu qui dixerit, per invocationem humanaam gratiam Dei fieri, non autem ipsam gratiam facere ut inuocetur à nobis.

Rationes etiam plures asseruntur à prædictis Conciliis & ab Augustino. Prima est, quia ut homo in via iustitiae ambulet, indigere tribus videtur, debet enim regi, debet custodiri, debet erigi: primum est gubernatio quam describens significat August. in Pl. 44. *Protegit nos quia Deus est noster moriamur, regit nos quia Rex est ne cadamus, regendo autem non frangit nos, nam quos non regit frangit*, & lib. de gestis Pelagi cap. 3. refutans impium Pelagi dictum, *Omnis voluntate propria regi, & suo arbitrio unumquemque dimitti*, multos asserit esse qui sibi regendi dimittantur, ut sine Deo rectore præcipitati non se à le ipso regi potuisse peccare experiantur. Alterum est custodia, Deus (inquit S. Doctor lib. 8. de Genesi ad literam c. 10). *Deus idem qui creat hominem ut homo sit, ipse operatur hominem atque custodit, ut etiam bonus & beatus sit*. Ultimum est erexitio post lapsum ad quam eger auxilio divino ut constabat statim. Secunda ratio ex oratione & gratiarum actione repetitur sèpè ab Augustino, si enim sine gratia potest voluntas operari ea quæ pertinent ad latitatem, frustra sunt preces ad ea obtinenda, frustra gratiarum actiones ab ea obtenta. Tertia ratio quia fidere alioqui possemus in propriis viribus. Quarà denique dicitur ex supernaturitate illius finis & actuum etiam pietatis quibus illum assequimur, si enim supernaturalis est finis, nullam omnino proportionem habere cum illa possunt media naturalia: si actus sunt supernaturales secundum substantiam, nihil est dubium quin omnino incapaces sint ad eos eliciendos vires omnes naturæ. Supernaturalitatem autem eorum actuum probabimus in loco.

Secundò, quod etiam in statu naturæ integræ tunc hominibus tunc Angelis necessarium fuerit auxilium

N n n 2 gratiæ

Quod in
natura in-
tegra.

gratia probant eadem omnino rationes, & expresse significat saepius Augustinus lib. de correptione & gratia cap. 11. Sane habuit gratiam primus homo, in qua si permanere vellat nunquam esset malus, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset. Idem docet de Angelis lib. 12. Civit. cap. 9. & eleganter Fulgentius libr. 2. ad Thrasymundum Regem: Non alia statim Angelum, à ruina potuit custodire nisi ea quæ lapsum hominem potuit reparare, una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo ne caderet, in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur, ab hoc infirmitatem repulit, istum infirmari non sicut, illius esse istius medicina. Ex quibus manifestè colligitur Irenensem, magnum illum Pelagianæ doctrinæ hostem, esse tamen n proorsus Pelagianum dum libro toto de gratia primi hominis, hoc contendit probare quod cap. 7. proposuerat, tanquam sine villa dubitatione vetissimum iuxta doctrinam Ecclesiæ totius & Augustini, quod omnia opera bona etiam fidei & dilectionis Dei super omnia potuerunt ab Adamo fieri per arbitrij libertatem sic ut ea non donaret Dei gratia, quod non solum paradoxum est, ut ipse faretur ibi, sed Hæreticum, & Pelagianum, ut conuincunt allatae rationes præsertim de supernaturalitate illorum actuum.

Status na-
turæ la-
psæ.

Terziò, quod cuilibet homini sive peccatori ut resurgat à peccatis, sive iusto ut cū infusis habitibus bene operetur necessaria etiam gratia tūm excitans tūm adiuuans non est inter Doctores Catholicos ita certum. Primo Vega non veretur dicere lib. 6. in Tridentinum, quod homo alias excitatus ad conuersionem, aut ad aliud bonum opus nulla eget noua gratia excitante ut conuertatur, sed sufficere omnino ei posse memoriam prioris excitationis. Secundo, alij non pauci docent quod in peccatore habent habitum fidei non est necessaria gratia excitans ad conuersiōnem sed sufficere posse actum fidei quod videtur approbare Lessius cap. 10. & in appendice vbi docet quod posito habitu fidei Nulla deinceps gratia requiritur ad actum fidei. Tertiò, alij longè plures negant quod in homine iustificato necessaria sit gratia excitans sed sufficere posse gratiam habitualē & habitus sic enim censent Caetanus, Soto, Ruardus, Zumel, Pauius, Camerarius, Molina, Bellarminus, lib. 3. de gratia cap. 15. sententia 13. Neque omni ex parte quoad habitum fidei reprobare videtur Suares lib. 3. de gratia cap. 3. num. 15. & 31.

Illorum
placita non
videntur
satis res-
pondere
locis Scri-
pturæ cita-
tis.

Sed hæc omnia placita certè non videntur satis contentanea iis quæ adhuc ex Scripturis & Conciliis allata sunt de necessitate gratia tūm operantis, tūm cooperantis, ad omnia opera pietatis, nam verbi gratiæ, in Tridentino less. 6. c. 5. dicitur *Iustificationis exordium sumendum semper esse à Dei gratia*, ergo falsum est quod ait Vega sufficere memoriam prioris excitationis quæ contingit etiam naturaliter. *Canon. 3.* anathema dicitur ei qui dixerit hominem credere, sperare, diligere, posse sine præueniente Dei gratia ut iustificatio ei conferatur & ne putas concilium de solis peccatoribus id statuere, cap. 16. dicitur Christum sicut caput in membra, & sicut vitæ in palmite, in ipsos iustificatos, iugiter virtutem influere, quæ virtus bona opera eorum semper antecedit comitatus & sequitur, ergo falsum est quod gratia excitans necessaria non est iis in quibus sunt habitus. Deinde idem convincitur ex Concilio Palæstino, & scriptis omnibus Sancti Augustini. Vbi contra septimam Pelagij propositionem definitur quod gratia & præueniens & comitans ad singulos actus homini datur non solum impi, sed etiam iusto. Deinde si gratia sanctificans, & habitus tenent locum gratia excitans, certè multò magis tenebunt locum gratia cooperantis, habitus enim virtutum infusarum operantur simul cum poten-

tia, & illam adiuuant, nunquam autem excitant, aut præueniunt, nam initium bona operationis semper est via cogitatio, quæ procedere non potest ab habitu, quia ipse habitus excitari debet, cum constitutus hominem in aetū primò potentem: non facit autem ut homo vigilet, excitetur, & vitaliter attendat. Denique si propter habitum charitatis homo non eget auxilio excitante ad eliciendum actum charitatis, certè propter habitum fidei poterit etiam peccator elicere actum fidei sine gratia, sicut conuerti & conteri sine gratia. Imò sequetur quod puer iustificatus per baptismum non eget gratia excitante donec amiserit gratiam, quæ omnia sane non videntur admittenda, & repugnant Scripturæ cuius loquitiones vniuersales sunt, *Sine me nihil potestis facere: non quod idonei sumus*, &c.

Ad primam Resp. in iis Scripturæ locis nullo modo negari auxilium præueniens ut notat Augustin. lib. 2. contra duas epistolas Pelagij c. 8. & 9. *Auertat Deus* Solitudo *hanc amentiam ut in donis eius nos priores faciamus*, *posteriorum ipsum, quoniam misericordia eius præueniet me*, & ipse est cui verè ac fideliter dicitur *quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Benedictio ergo dulcedinis est gratia Dei, quæ sit in nobis ut nos delectet, hoc est cupiamus, & amemus quod præcipit nobis, in quo si nos non præuenit, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim ex nobis nihil possumus facere, profectò nec incipere nec perficere, quia ut incipiamus dictum est, *Misericordia eius præueniet me*, ut perficiamus dictum est, *Misericordia eius subsequetur me*. Cum ergo dicitur *Misericordia in auctoritate sequetur significatur gratia perleuerantia quæ à Deo datur*. Cum autem dicitur: *Mane oratio mea præueniet te*: Christus dicit se mane, id est tempore præuenisse tempus passionis ut petet Calicem hunc a se transire neque tamen exauditur esse. Deinde cum adit *Præueni in maturitate, & clamaui*. Dicit tantum se præuenisse tempus surgendi, cum tempus adhuc esset dormiendi, ut eloquia Dei maturè meditaretur. Denique dicitur esse hominis preparare cor non tamen sine auxilio Dei qui tangit cor. Quomodo autem tanta gratia necessitas libertatem arbitrij nihil lèdat ratio afferetur infra: quia iniuncta illa gratia efficiacitas non est aliud quām magna delectatio & suauitas. Acceptio personarum nulla potest cadere in Deum, quia licet pro absoluto in omnes dominio negare posset gratias sufficiētes, nemini tamen eas negat, efficaces etiam non tenet ut illi dare, potest ergo misereri cuius voluerit, & quem voluerit indurare.

Ad secundam satis ex dictis constat Pelagianum Secundum esse dicere quod opera supernaturalia primi hominis non fuerunt ac verè propriæ dona Dei. Augustinus autem significauit tantum quod primus homo, cum esset liber à seruiente concupiscentiæ seruare potuit præcepta naturalia sine gratia. De supernaturalibus nunquam hoc dixit.

Ad tertiam Resp. satis probatam esse necessitatem gratia tūm excitantis, tūm comitantis etiam in eo in quo est habitus, de lumine autem gloriæ ac visione dispar ratio est quia voluntas non eget gratia præueniente ad eliciendum amorem beatificum quem elicit necessariò non liberè.

§. III.

Tertium Catholice veritatis caput, de impotentiis omnimoda voluntatis ut se disponat ad gratiam.

Tertia *E*rror fuit Massiliensium (ut supra monui) quod li- Error Mal-
ficiensium *berum aribitrium præueniat gratiam, eo quod per* *folias*

solas naturæ vires aliqua eliciat opera quæ sint dispositiones ad gratiam: In quem errorē incidere omnino videtur illi omnes Theologi qui afferunt posse opus aliquod naturale v.g. attritionem naturalem sine gratia Christi elicitam esse ultimam dispositionem ad gratiam, quod placuit Scoto, Gabrieли, Durando, & Caietano: vel eriam qui tenent aliquod huiusmodi bonum opus esse remotam dispositionem ad gratiam, quæ sententia est Gersonis, Richardi, & Sotii: Ab eo autem errore quam longè distent Molina, Lessius, Bellarmi inus & Suarez ex infra dicendis patebit.

Prima. Ratio dubitandi primò est, quia plures scripturas pro suo errore afferunt Faustus & Cassianus in quibus exp̄s videtur dici quod à nobis est initium salutis & gratiæ. Zachariae 1. *Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos.* Isaiae 30. *Ad vocem clavaris tui statim ut audierit respondebit tibi, & sapientia Ap̄t̄olus.* Velle adiaceat mihi, perficere autem non inuenio: neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, & hæc videtur doctrina esse Chrysostomi, nam homil. 17. in Ioannem, exp̄s docet Deum non præuenire nostras voluntates, sed ubi præparati fuerimus, tunc demum illum adesse ac iuicare per gratiam: & alibi tradit Abrahamum dispoluisse se per bona opera ad magna dona gratiæ quæ accepit.

Secunda. Secundò, potest liberum arbitrium ante gratiam conari aliquid circa opera supernaturalia v. gr. si audierit aliquis Apostolum enarrantem Paradisi gaudia, & Inferni poenæ, certè naturaliter illorum amore inardescere, istorum horrore terri, nam hoc etiam haeretici sap̄e faciunt: Si mysteria fidei aliquis audierit, credere illa poterit saltem fide humana, sicut Iudæi & Turcæ nugas credunt Talmudistarum, & Alcorani. Sed Deus ex huiusmodi conatu occasionem sap̄e sumit dandi vltiorem inspirationem: ergo potest homo saltem remotè disponere se ad gratiam, & sanè alioqui quod salus & prædestinatione non sunt vlo modo in hominis potestate, quod vñusquisque nascitur iam iudicatus, & si Deus sine ratione vni potius quam alteri bene facit, sine dubio acceptor est perdonarum.

Tertiò, præcipuum Semipelagiani erroris fundementum erat recipiſſimum illud Axioma: *Quod sacerdotali quod in se est Deus non denegat gratiam, ex eo enim sequitur omnino quod homo saltem remotè potest se disponere ad gratiam.*

Conclusio. Dico tertio, nemo per solas liberi arbitrij vires potest se disponere aut remotè aut congruè ad gratiam per quam opera deinde pietatis eliciat: quamvis per actus factos ex gratia possit quilibet se disponere ad maiores gratias, quibus maiora deinde pietatis opera eliciat, & euadat ad sublimem sanctitatem gradum. Ita contra Massilienses Catholici omnes docent estque specialiter definitum in Concilio Arauſi- cano 11. & habetur in omnibus tractatibus Augustini contra ipsos conscriptis ex quibus pauca hæc satis erunt.

Exscriptio. Primò enim plurima refert testimonia scripturarum sanctorum Doctor v.g. psalmo 26. *Et dixi nunc ceipi haec mutatione dextera excelsi, quod explicans Augustinus ad eum psalmum; Cum ergo dixisset (inquit) nunc ceipi, non dixit haec mutatione arbitrij mei, sed dextera excelsi, sic itaque Dei gratia cogitetur ut ab initio bone mutationis sua usque ad finem consummationis, qui gloriatur in Domino gloriatur.* Psalmo 53. *Pro nibili saluos facies illos, quod ponderat S. Doctor, lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 2. & 3. & ex illo Prosper ad excerpta Genesium cap. 3. & 4. Non dixit pro exiguo sed pronibilo, quia nullius boni operis intuitu confert gratiam, sed ex sola misericordia.* Deinde illa duo

ex Euangeliō S. Iohannis virget eximiē, nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum: sine me nihil potestis facere: & deinde ex Apostolo tria illa, Roman. 11. *Quis prior dedit illi & retribuetur illi, 1. ad Corinth. 4. Quis est qui te discernit? quid autem habes quod non accepisti? Philippiensium 3. Qui caput in vobis opus bonum ipse perficiet. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.*

Rationis
bus D. Au-
gustini.

Secundo, Rationes etiam habet plurimas, primam l. de prædestinatione sanctorum cap. 2. quia si ad primam gratiam homo se disponit per solam voluntatem, verum erit illud quod in Concilio Palæstino coactus est negare Pelagius, gratiam secundum merita nostra dari: *Quonodo enim (inquit Prosper l. contra collatorem cap. 6.) non aduertis te in damnatum illud incidere gratiam Dei secundum merita nostra dari cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus propter quod gratiam consequantur affirmas?* secundam habet lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. si fine Dei gratia per nos incepit cupiditas boni, ceptum ipsum erit meritum, cui ex merito veniat adiutorium quia a nimis gratia iam non erit gratia sed merces. Iuxta illud Ap̄t̄olus. *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* Tertia & optima esse potest, quia inter dispositionem, & formam aliquam proportionem esse debet, sed inter opus naturale, & gratiam supernaturalem nulla est proportio, ergo opus naturale non potest vlo modo esse dispositio ad gratiam. Imò addit S. Thomas art. 6. quod *eiusdem est disponere ad formam cuius est introducere formam: gratiam autem solum Deus introducit, ergo solum etiam ad illam disponit.*

Ad primam Resp. cum Augustino lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. in his & alijs huiusmodi locis solam designdi libertatem voluntatis sed gratiam non excludit: cum enim dicitur *velle adiutorium mihi, &c.* significatur quod multa sap̄e bona de sideramus, ad qua postmodum exequenda propterea deficitus nisi potentioribus auxilijs adiuuemur. *Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat,* exterius doctrinam proponendo, sed qui gratiam interius immittendo, efficit ut bona semina incrementum capiant. De Chrysostomo breuiter dico cum Bellarmine lib. 6. cap. 6. nunquam ab eo absolutè gratiam præuenientem negatam fuisse, sed gratiam duntaxat illam quā voluntas determinetur, propter Manichæos à quibus negabatur libertas: vel etiam aliquando voluntati tribuit, id, quod voluntas cum Deo facit, ut ab ijs distinguat quæ solus per se ipsum efficit Deus, atque adeò magna illa dona collata esse Abrahæ, ut multarum esset Gentium pater, propter opera multa bona quæ prius cum gratia Dei fecerat.

Ad secundam Resp. concedendo quod potest quilibet ante acceptam à Deo gratiam, habere imperfectionem aliquem, & inefficacem conatum circa supernaturalia: sed nego posse vllum hominem habere huiusmodi conatum ut propter eum tanquam propter dispositionem aliquam etiam remotam conferatur gratia iustificationis, vel eriāt tribuatur fides, ut definitur in Concilio Tridentino sess. 6. can. 3. quia conatus illi omnes inferioris sunt ordinis, & adeò imperfecti, ut nullam proportionem habeant cum fine supernaturali qualis est gratia. Verum est quod salus non est in hominis potestate sublata gratia, sed quia eam Deus nemini negat, propterea certum est quod ante hominem sit vita & mors, ad quod voluerit mittet manum suam. Prædestinatione pendet à voluntate nostra secundum aliquos effectus non secundum omnes ut alibi docui. Nemo iudicatus nascitur & damnatus quia nemo reprobatur à gloria, nisi post demerita prævia. Nulla est perdonarum acceptio in Deo (ut supra dixi) quia tunc tantum illa reperitur quando

Solutio
prima du-
bitationis.

Secunda.

quando iudex aequaliter utriusque debet, & tamen unius
fauet non alteri.

Tertius. Ad tertiam ut Respondeatur explicanda est ac-
curatius.

§. IV.

Veritas axiomatis receptissimi, quod Deus facien-
ti quod in se est non denegat gratiam.

Præcipuum erat illud, ut monui, Massiliensium
telum quo suam illam propugnabant fidem initia-
lē, cui scilicet causam daret liberum voluntatis arbitri-
um fine Deo. Potest autem axiomatis huius vulga-
ti triplex esse sensus.

Primus omnino hæreticus quem solum probabant
Massilienses, facienti bona opera per vires naturæ,
Deus propter illa tanquam per veras dispositiones
& meritum congruum non denegat primam gratiam
ad fidem & conuersiōnem.

Secundus sensus Catholicus omnino quem solum
approbant S. Thomas art. 6. Vasques & Bellarminus
facienti per vires gratiae id quod potest, Deus vñtrio-
res gratias non denegat.

Tertius quem omnino verum & Catholicum esse
defendunt Molina, Lessius, Suares, Mascarenas, est
iste, Deus facienti ea opera bona quæ per vires natu-
ræ facere potest, infallibiliter quidem sed ex sola tam-
en liberalitate, non autem ex vñlo merito aut dis-
positione gratiam non negat ad fidem & conuersio-
nem. De primo illo sensu nulla potest esse inter Do-
ctores Catholicos controvērsia, quia illum Concilia
ut hæreticum damnarunt: De duobus alijs dissidium
est inter graues Theologos quorum alij cum sancto
Thoma contendunt intelligi debere axiomata de fa-
ciente quod in se est per virtutem gratiae, alij cum
Molina *disput. 6. & 14.* Lessio in *appendice capit. 10.*
Suares *lib. 4. de Gratia cap. 12. ad 18.* contendunt in-
telligi debere de faciente quod in se est per vires
naturæ.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio autem dubitandi est, quia qui axiomata hoc
exponunt de faciente quod in se est per vires natu-
ræ, dicere tenentur opera illa facta per vires naturæ
esse dispositiones ad gratiam, quod probo, illud est
dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam
homini sic dispositio, quam non daret si taliter non
esset dispositus: sed Deus dat gratiam intuitu illo-
rum operum naturalium, & eam non daret si opera
illa non essent, ergo illa opera sunt veræ disposicio-
nes ad gratiam.

Secunda.

Secundū, ille qui per solas naturæ vires operatur
sine gratia, maxima & frequentissima committit peccata,
propter quæ pœnam magis meretur, quam gratiam,
ergo quando dicitur facienti quod in se est, dare
gratiam, intelligitur de faciente quod in se est per
vires gratiae. Confirmatur quia faciens quod in se est
ille dicitur qui seruat totam legem, sed per vires natu-
ræ nemo seruare potest totam legem etiam naturali-
alem, ergo faciens quod in se est ille dicitur qui ope-
ratur cum gratia.

Tertia.

Tertiū, si Deus ex lege illa infallibili daret gratiam
illis qui per vires naturæ bene operantur certè
maiores & vñtriores gratias daret illis qui moraliter
melius operantur, hoc autem falsum est, quia
peccatoribus maiores Deus gratias lar-
gitor.

Conclu-
sio
quarta.

Dico quartū, posse axiomata illud facienti quod in
se est Deus non denegat gratiam absque vñlo pericu-
lo erroris intelligi de eo qui facit per vires naturæ
quod in se est cui Deus ex sola misericordia sine vñlo
merito gratiam non negat ad fidem & conuersiō-
nem. Ita fuisse probant authores citati qui etiam ostendit

dunt communem hanc esse sententiam doctorum et
iam S. Thomæ.

Ratio autem breuiter est, quia nihil aliud fides Ca-
tholica prohibet nisi ut dicamus opera naturalia esse
dispositiones etiam remotas ad gratiam, initium enim
fidei & salutis ex Deo solum est, atque adeò primam
gratiam dari ex meritis, sed si dicatur Deum infallibili-
ter quidem, sed ex pura misericordia & liberalitate
dare gratias ei qui facit per vires naturæ opera bo-
na, non dicitur tamen quod opera illa sunt disposi-
tiones ad gratiam, nec dicitur gratiam dari ex meritis
cum expressissimè id negetur, ergo sine vñlo errore in
hunc potest asseri.

Deinde recta videtur esse ratiocinatio Suarez *lib.*
4. de Gratia cap. 15. quia certum est statuisse Deum ne-
minem sufficientibus ad salutem auxilijs priuare,
quod paetum non est absolutum, sed aliquam inclu-
dit conditionem, non operis supernaturalis eliciendi
ad quod necessaria est gratia supernaturalis, unde nec
includit conditionem operis aliquius meritorij aut
dispositionis ad gratiam recipiendam, quia hoc est
impossibile, ergo illud paetum est sub conditione
quod non ponatur obex violando legem naturalem;
ergo iuxta istam interpretationem ille qui facit quod
in se est per vires naturæ non se disponit ad gratiam,
sed tantum non ponit obicem gratiae.

Dico quintū, verius tamen esse quod intelligi de-
beat axioma de illo qui facit quod in se est cum au-
xilio gratiae naturalis, ita ut ei qui cum auxilijs ordi-
nariis gratiae naturalis seruat legem naturalem, Deus
non denegat gratiam supernaturalem ex pura miseri-
cordia & liberalitate. Sic video posse componi dissi-
dentes Catholicorum sententias, quorum alij negant
intelligi axioma de faciente quod in se est per vires
naturæ: alij negant intelligi de faciente quod in se est
per vires gratiae: nam utriusque non fallor conuenient
cum nec priores loquuntur de faciente quod in se est
per vires gratiae supernaturalis, & posteriores cum
loquuntur de faciente quod in se est per vires naturæ
non excludunt auxilia gratiae ordinis naturalis, quod
expresse docent Molina & Lessius.

Ratio ergo est, quia hæc explicatio axiomatis de
faciente quod in se est cum auxilijs gratiae naturalis
totum omnino evitare errorem Massiliensium cum
ponat gratiam ante bona opera, & exponit clarissimè
quomodo per nos solum stet ut saluētur quod vñm
in hoc axiome intendunt Catholici: unde non pla-
ceret eorum explicatio qui vellent intelligi debere de
faciente quod in se est per gratiam supernaturalem,
quia omnes hactenus Doctores voluerunt axiome
illo significare quod aditus ad salutem omnibus pa-
tet, & quod per Deum non stat si auxilium super-
naturalis ad salutem multi non habeant, sed per ipsos
omnino stare qui si facerent per vires & auxilia natu-
ralia, id quod reuera præstare possent, illud à Deo
acciperent: Licet ergo verus hic sensus sit, quod illi
qui cooperatur gratijs supernaturalibus Deus gratias
vñtriores non denegat supernaturales, aliquid tamen
vñtrius axiome illo significatur, quod totum videtur
dirigi ad eos qui nondum acceperunt gratiam
fidei.

Deinde optimum est argumentum positum in ra-
tione dubitandi, quia ille qui per solas naturæ vires
operatur sine gratia, innumera committit peccata,
propter quæ meretur priuari gratia, ergo dici non
potest quod illi qui per vires naturæ non ponit obi-
cem gratiae, Deus non denegat gratiam, quia quisquis
gratia destitutus innumeros ponit gratiæ obices, quæ
ratio videtur perspicua.

Ad primam ergo Respondeo quod opera illa enti-
tatiæ naturalia quantuncunque siant cum auxilio
gratiae

gratiæ naturalis, nunquam tamen sunt dispositiones & meritum ad gratiam supernaturalem, cum etiam sic non habeant proportionem villam cum ipsa etiā si Deus ordinet illa ad finem supernaturalē: extrinseca enim illa Dei ordinatio non potest dare proportionem illi operi quod est de se improportionatum ut bene docet Suares. Ad argumentum igitur obseruo magnum esse discrimen inter dispositionem, occasionem, conditionem ab homine Deo datam, & occasionem a solo Deo acceptam, occasio ab homine data illa est qua Deus verē mouetur ad dandam gratiam, & sine quo non moueretur nec illam daret, occasio à Deo accepta est aliquid per quod non mouetur Deus ad dandam gratiam, & quo sublato fortassis etiam illam daret. Nullum est bonum purē naturale quod esse possit occasio ab homine data Deo ad gratiam supernaturalem, potest tamen aliquando esse occasio à Deo accepta, qui aliquando sumit etiam ex peccatis occasionem benē faciendi homini, nemo autem dixerit peccatum esse dispositionem ad gratiam. Itaque distingenda est prima maior propositi argumenti, illa est dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam, si per illud mouetur tanquam per conditionem ab homine datam concedo, si Deus per illam non mouetur nego, quia tunc illa est solum occasio à Deo accepta.

Solutio
secunda &
tertia.

Ad secundam patet ex quinta conclusione illum qui facit quod in se est, illum esse qui seruat totam legem naturalē saltem quoad præcipua capita, sicutque illum non posse operari per solas vires naturæ sine gratia. Vnde patet etiam responsio ad tertiam.

S E C T I O III.

De Necessitate Gratiæ actualis ad opera natura-
lia moraliter bona, & difficiliora.

Dixi de operibus supernaturalium virtutum, nunc iterum nobis cum Pelagio lis est de operibus moraliter bonis sed purē naturalibus, quæ omnia continebat ille posse fieri sine Dei gratia. Ordior autem ab actibus illis bonis in quibus est difficultas vel ex obiecto vel ex tentatione ingruente, vel ex longa duratione, vel ex præceptorum multitudine, & quæro, vtrum illi per solas naturæ vires sine speciali adiutorio gratiæ Christi elici possint. Vbi triplex esse potest controværsia, prima de actibus ex obiecto difficilibus, qualis est Dei dilectio super omnia, vnde iudicium erit de actibus aliarum virtutum moralium difficiliorum. Secunda de actibus ab extrinseco difficilibus, hoc est de victoria tentationum. Tertia de obseruatione totius legis, & fuga cuiusvis peccati.

§. I.

Vtrum sine speciali gratia per Christum posse ho-
mo Deum diligere super omnia.

S. Thom. art. 3.

Ouid sit
amare
Deum.

Certum est primò Dei amorem appellari affectum illum voluntatis quo complacemus, inclinamur & afficimur erga Deum, ut summum bonum, & ultimum finem nostrum, possumus autem inclinari erga eum quia summè nobis bonus est, & finis à nobis obtinendus, qui vocatur amor concupiscentiæ: vel inclinari possumus erga eum ut est in se summè bonus & ultimus omnium rerum finis qui vocatur amor amicitiæ. Per primum amorem, volumus nobis Deum ut summum bonum nostrum, per secundum volumus Deo bona, & nos etiam ipsos, quia in se bonus & dignus est: volumus autem tūm gaudendo

& gratulando de bonis & internis & externis quæ Deus habet, tūm desiderando externa illa bona quæ non habet, tūm dolendo, odio habendo, fugiendo, impediendo mala extrinseca Dei. Vterque igitur ille amor pro formalis obiecto habet Deum ut finem ultimum, sed amor amicitiæ respicit finem ultimum, quatenus hoc est aliquid Dei bonum: amor vero concupiscentiæ respicit finem ultimum ut hoc est bonum aliquid nostrum.

Certum est secundò, amorem tūm concupiscentiæ, tūm amicitiæ posse aliquando esse naturalem, aliquando supernaturalem, supernaturalis est quo amat Deus ut cognoscibilis fide diuina, naturalis est quo amat Deus ut naturaliter cognoscibilis. Et hanc vtriusque amoris diuisionem in naturalem & supernaturalem temerè Ippensis negat, existimans esse impossibile ut Deus amerit nisi supernaturaliter, quæ vna fuit ex propositionibus Michaëlis Baij damnatis à Pio V. & Gregorio XIII. repugnatque aperte rationi, quia certum est naturaliter posse cognoscere Deum summè bonum, ergo naturaliter etiam potest amari. Vasques autem disput. 194. dum ait omnem amorem concupiscentiæ quo amat Deus esse naturalem nullo modo placet, ut patet ex dicendis de supernaturalitate actus spei.

Naturalis
& superna-
turalis
amor erga
Deum.

Certum est tertio, amorem tūm naturalem tūm supernaturalem ut sit verus amor Dei summè boni habere saltem virtualiter & appretiatuè quod sit super omnia, id est quod amittere malit cætera omnia, quam Deum offendere, hoc enim ad amorem necessariò requiritur, potest autem tripliciter Dei amor præferre Deum omnibus quæ sunt amori eius contraria. Primum affectuè solum & inefficaciter, qui amor est compossibilis cum peccato, secundò efficaciter quidem sed imperfectè, qui propositum quidem includit nunquam peccandi, quando non occurrit vlla difficultas, & quando in communi tantum cogitat præcepta, si autem tentatio aliqua grauior occurrat statim fiet peccatum, tertio amor perfectissimus est qui efficaciter Deum præferre omnibus alijs etiam quando in particulari singula cogitat, & occurrit difficultas, habet enim propositum tale non peccandi ut in qualibet occasione abstineat a peccato.

Amor Dei
appretia-
tivus.

Controversia ergo inter Theologos est de amore præsertim amicitiæ quo Deus diligitur super omnia, non de supernaturali, nam illum concilia omnia definiunt ne imperfectum quidem esse vñquam posse sine gratia, sed de naturali, vtrum sicut sine gratia cognosci naturaliter Deus potest, sic etiam sine gratia possit diligi.

Status
questionis

Ratio dubitandi primò est, quia Concilia & Patres vñanimitate afferunt aduersus Pelagium, quod quilibet Dei amor donum est Dei: *Charitas diffusa est in cordibus nostris, charitas ex Deo est.* Concilium Arasianum canon. ultimum. *Prorsus diligere Deum Dei donum est,* & clarè Augustinus epist. 107. docet quod liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, & ne dicas Augustinum de sola loqui charitate supernaturali & perfecta, refellitur ex libro de gratia & libero arbitrio cap. 17. *Et quis istam (inquit) quamvis parvam dare coperat charitatem, nisi qui preparat voluntatem?* & cap. 18. *Si non ex Deo, sed ex hominibus est dilectio, vicerunt Pelagiani, si autem est ex Deo vicii Pelagianos.*

Primara
tio dubi-
tandi.

Secundò, si posset haberi aliquis Dei amor sine gratia, tanta lex naturalis posset obseruari sine gratia, qui enim diligit, legem impletuit, quia scilicet Dei amor includit propositum non peccandi, & excludit à corde omnem affectum inordinatum.

Secunda.

Tertiò, Dei amor cum proposito nunquam peccandi est sine dubio ultima dispositio ad gratiam remissionis

Tertia.

missionis peccatorum, inquit illud est verum opus pietatis, quæ duo semper sunt ex gratia.

Conclusio prima.

Dico primò, in statu naturæ lapsæ nemo sine gratia potest amare Deum super omnia amore naturali simpliciter efficaci, ad amorem purè affectiuum & inefficacem nulla exigitur gratia, sed illa tamen exigitur ad omnem amorem efficacem etiam tantum secundum quid.

Prima pars.

Primam partem cum S. Thoma artic. 3. Theologi omnes tenent contra Scotum & Durandum, videtur que certa ex fide, quia amor naturalis simpliciter efficax est is qui sic proponit efficaciter non peccare ut sufficiat ad victoriam quarumlibet tentationum, sed constabit ex sequentibus neminem posse sine gratia seruare omnia præcepta & superare omnes tentationes, ergo neque sine gratia potest quisquam amare Deum amore naturali simpliciter efficaci.

Secunda pars.

Secundam partem de amore purè affectiuo & inefficaci negant Bellarminus lib. 6. cap. 7. Vasques disp. 194. & alij quos citat. Ratio tamen eidens est, quia ille actus amoris purè naturalis nullam includens difficultatem, & ad eum quilibet naturalem habet inclinationem: Cum enim naturaliter Deus cognoscitur nihil videtur facilius quam excitare in se affectum illum amoris, etiam cum voluntate inefficaci nunquam illum offendendi, hoc enim unum est ex operibus moralibus facillimis quæ dicam posse fieri a nobis sine gratia.

Tertia pars.

Tertia pars de amore secundum quid efficaci, difficilior est quam docent Molina in concordia disp. 19. Suares lib. 1. cap. 33. & lib. 2. de prædestination. cap. 10. Valentia & alij plures contra Sotum, Canum, Caietanum, Scotum, Okamum, Paludanum, Arriagam. Ratio est, quia ille amor esse non potest efficax qui esse non potest sufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, sed omnis amor per naturæ vires elicitus, est insufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, alioqui posset aliquis diu sine gratia vitare omne peccatum, si nulla esset tentatio vel difficultas grauis, quod repugnare videtur concilijs, ergo nullus amor Dei efficax potest elici sine gratia. Deinde certum videtur quod perfectissimi actus virtutum moralium non possunt elici sine gratia: sed actus amoris qui efficaciter excludit voluntatem peccandi, saltem pro breui tempore quo cogitantur in communi omnia præcepta, est actus perfectissimus, nam ille si accedit ei motiuum supernaturale sufficit ad iustificationem, difficultas autem non oritur ex motiuo supernaturali, quod sèpè minutus difficultatem, sed oritur ex illa voluntate nunquam peccandi: si enim hoc esset verum vix illus esset actus virtutis quem sine gratia elicere quilibet non posset.

Denique nemo sine gratia excludere se potest affectum omnem inordinatum, sed quilibet amor efficax illum excludit, ergo ille haberi non potest sine gratia.

Ad primam Resp. scripturas illas & concilia ferè loqui de amore supernaturali, vel etiam de naturali affectiuo & efficaci. De quo etiam procedunt alia duo argumenta.

§. II.

Vtrum posse aliquis sine gratia vincere tentationes aliquas.

Dixi de actibus qui ab intrinseco sunt difficiles, nunc ut dicam quid possit liberum arbitrium sine gratia circa eos qui ratione tentationis ab extrinseco ingruentis habent adiunctam difficultatem, præmitenda videntur duo, primum de ipsa tentatio-

ne quæ vincitur, secundum de potentia illam vincendi.

Certum igitur primò est tentationem vocari propriæ propositionem alicuius boni vel mali sensibilis quo mouetur voluntas ad violandum præceptum, & committendum peccatum sive illa boni propositiō fiat à dæmone, sive ab amico suadente, sive oriatur ab interna corruptione concupiscentiæ. Potest autem aliquando esse leuis quando tūm ex parte intellectus & phantasie paruam haber suasionem, & ex parte appetitus paruam, & languidam inclinationem: aliquando autem est grauis, quando illa duo sunt vehementissima vel mora temporis est notabilis. Denique utraque illa tentatio tripliciter vinci potest à nobis, primò cum merito, cum scilicet ex intentione pia superetur & ad hoc certum est gratiam exigi: secundo cum peccato, cum scilicet superatur tentatio vna succubendo alteri tentationi ut contingit non raro, ut cum quis peccatum incontinentiæ vitat ex vanâ gloria, nam laetissimè ut ait Augustinus non vitia superantur sed maioribus peccatis, minora peccata vincuntur. Tertiò, vincitur tentatio præcisè abstinentia ab opere vetito: & de hac victoria queritur vtrum sine gratia obtineri possit per solas vires liberi arbitrij.

Certum est secundò, quod triplex potest esse potentia & facultas voluntatis ad vincendam tentationem: Prima est potentia physicè tantum sufficiens ad victoriam tentationis & vincendum peccatum: cum quis habet omnia principia physica cum quibus vincere possit tentatio, quamvis cum illis solis nunquam vincatur: huic potentia oppositur in potentia physica cui scilicet desunt principia physicè necessaria. Secunda est potentia sufficiens moraliter quæ non reducitur ad actum propter infirmitatem naturæ, aut impedimenta & difficultatem operis, sed propter solam negligentiam operantis: huic potentia oppositur impotentia illa quæ moralis appellatur, quia licet habeat potentiam physicam, nunquam tamen huiusmodi effectus à tali causa prodire potest propter magnitudinem difficultatum, & impedimentorum. Hæc impotentia dicitur simpliciter impotentia, ut cum dixit Christus esse impossibile ut non veniant scandala, quod tamen non est physicè impossibile. Tertiæ est potentia efficax, quæ nimis habet infallibiliter effectum, quem tamen poterat non habere. His positis.

Celeberrima etiam contra Pelagianos est controversia circa victoriam tentationum vtrum sine speciâli gratia per Christum possimus vincere singulas distributiones sumptas vel certe aliquas ex illis sive graves sint, sive leues, saltem vitando peccatum, aut etiam operando bene moraliter.

Ratio vero dubitandi esse primò potest, quia nihil ex scripturis & concilijs proferri potest quo concludatur tentationes alias saltem graues non posse vinci, quo non probetur etiam leues non posse vinci. Scriptura & Concilia indefinitè loquuntur de quilibet tentatione, in te cripia à tentatione: *Orate ut non intretis in tentationem: Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum, vel certè commode intelligi possunt de victoria moralis & meritoria.*

Secundò virget grauissimum argumentum, quia possunt sèpè multi ex motiuo purè humano, v. gr. propter honorem & vanam gloriam tolerare grauia tormenta & superare tentationes difficillimas, ut de antiquis Philosophis dici solet & in hereticis sèpè contigit, qui acerbissima tolerarunt supplicia, & mortem alacriter subierunt in defensionem opinionum erronearum, ergo similiter ex motiuo vel honesto vel

Tentatio quid sit.

Triplex voluntatis facultas.

Ratio prima dubitandi.

Secundum.

vel indifferenti poterant easdem tentationes illi superare: vel etiam Catholicus pro veritate Christiana idem tolerare potest sine gratia, si non ex motu supernaturali, saltem ex motu moraliter honesto: si ex motu malo vinci potest grauis tentatio, cur etiam illa vinci non poterit ex motu quo humanum sit & honestum? verbi gratia si potest ex vano metu hominum vinci tentatio grauis contra castitatem; Cur etiam sine gratia vincere illam non potero ex metu laudabilis verbi gratia ne dem scandalum, vel etiam ut tuear sanitatem? Et hoc argumentum præcipue valet quando motuum honestum est etiam homini gratum: verbi gratia si possum ex motu gulæ vincere temptationem furti: Quare non potero illam vincere, tunc cum in summa elurie imperabitur mihi ut comedam? Similiter si aliquis grauissimos tolerare potest cruciatum, ut defendat falsam opinionem, quam putat esse veram, certe poterit eodem pati cruciatum, quando illa opinio erit vera, & imperabitur ei ut pro eius defensione moriatur, non enim minus est amabile motuum ex eo quod sit honestum.

Tertia. Tertiò, seclusa gratiâ quilibet homo habet veram libertatem ad non peccandum ut patet ex supra dictis, ergo sine gratia vincere potest temptationem: Consequens probatur, quia si voluntas posita temptatione libera est ad non peccandum certe potest vincere temptationem per quam non necessitat, tunc enim vel sola illi deest potentia efficax ad illam vincendam, & sic dici nihilominus debet posse vincere, quia totum illud habet quod haberet si daretur illi gratia solum sufficiens: vel deest illi sola potentia moralis, & sic gratia non dat simpliciter operari, sed tantum operari facile, quod non negabat Pelagius, impotens enim moralis est solum summa difficultas operandi.

Et augetur difficultas, si enim homini sublata gratia deest libertas & potentia moralis ad operandum, ergo tunc ille non peccat mortaliter, quia libertas moralis exigit ad peccatum mortale. Imò ius positum non obligat vbi adeat impotentia moralis, ergo nec obligabit ius naturale.

Conclusio secunda. Dico secundò, licet habeat quilibet homo in statu naturæ lapsæ potentiam physicæ sufficiensem ad vincendas temptationes leues aut graues contra præcepta naturalia, nemo tamen potentiam habet efficacem, aut etiam moraliter sufficiensem ad vincendam grauem villam temptationem nisi succumbendo alteri temptationi: ad vincendas autem temptationes quasdam valde leues habet quilibet potentiam sufficiem moraliter, & aliquando etiam efficacem.

Prima pars probata manet. Prima pars, de potentia physica non debet probari, quia potentia illa physicæ sufficiens est potentia ipsa libera, quam certum est integrum esse in natura lapsa ut probatum est, ergo ad actus moraliter bonos, & ad vitanda peccata nemini deest potentia physicæ sufficiens.

Secunda pars. Secunda pars, de victoria grauium temptationum inter Catholicos doctores communis est, & tenet certa de fide ut ostendunt Vasques *disputat.* 189. *Suarez libr. 1. capit. 24.* Bellarminus *libr. 5. capit. 5.* contra Ruardum, & Stapletonem.

Primo adducuntur scripturae, ut cum dicitur *in Deo faciemus virtutem: impulsus euerus sum ut caderem & Dominus suscepit me:* & alia huiusmodi quibus vtuntur Concilia ut probent Pelagio neminem posse præcepta seruare naturalia sine gratia, ergo non intelliguntur ea loca de victoria fructuosa & meritoria.

Secundo afferuntur Pontifices Concilia, Patres: Innocentius I. epistola ad Concilium Carthaginense. *Tom. I.*

Se 93. inter Epistolas Augustini: *Necesse est (inquit) ut quo auxiliante vincimus, eodem non adiuuante vincamur:* Coelestinus Papa Epistola ad Episcopos Galliæ capite 6. *Superbum esse ait ut quidquam sibi natura humana presunat:* Concilium Arausicanum secundum Can. 14. *Nulus miser de quacunque miseria liberatur nisi qui Dei misericordia preuenitur.* Quod etiam dixit grauissime Augustin. serm. 13, de verbis Apostoli capite 9. *In hoc agone cum configimus Deum habemus spectatorem in hoc agone cum laboramus Deum possumus adiuuarem, si enim non ipse nos adiuuat non dicco vincere, sed nec pugnare poterimus.*

Tertiò, ratio afferatur à priori quia licet per peccatum sublata non sit libera facultas abstinenti à peccato, nihilominus ita vulnerata natura est per primi parentis peccatum ut ignorantia intellectus, infirmitas in voluntate qua ad omnia honesta languet, concupiscentia in apperit, qua rapit ad se voluntatem infirmam, efficient ut maximo impetu ferarum ad bona sensibilia & ab honestis retrahamur, quo ex triplici capite tanta difficultas oritur resistendi malo, ut moraliter impossibilis sit illa resistentia. Denique quā efficax sit ratiocinatio illa si possunt singulæ temptationes vinci, tota potest seruari lex naturalis sine gratia dicitur statim.

Tertia pars. Tertia pars, de victoria leuium temptationum pendet ex dicendis sectione 4. de facultate voluntatis ad facienda opera moraliter bona quæ sunt facilimenta. Ratio enim eadem est præsertim qua cum Pius V. & Gregorius XIII. damnent propositionem illam vigesimali octauam Michaëlis Baij quod liberum arbitrium sine gratia non nisi ad peccandum valet, & trigesimali in qua negat temptationem villam superari posse sine Christi gratia, unde omnino concluditur ex Scripturis & Conciliis probari nullo modo posse quod temptationes leues non possunt vinci. Reliquæ rationes infra ponentur.

Ratio pri-
mæ dubi-
tandi. Ad primam Rsp. loca illa Scripturarum & Conciliorum intelligi debere de leuius temptationibus quæ ut docet Bellarminus impropter tantum loquendo sunt temptationes, neque posse de sola intelligi victoria grauium temptationum cum fructu & merito, alioqui Concilia & Patres malè contra Pelagium probarent illam impotentiam ex naturæ corruptione, nam etiam in statu naturæ integræ nemo posset cum merito vincere villam temptationem.

Secunda. Ad secundam, Respondent communiter Theologitabant ex peccato esse in natura corruptionem, ut quamvis propter bonum sensibile vinci possint aliquando graues temptationes, vinci tamen à nobis non possint propter bonum moraliter honestum, quia illud in natura corrupta, & obscurè apprehenditur, & frigidè amat, nisi utrumque illud malum per gratiam sanetur, id quod affimat sacerdotem Augustinus v.g. libro de patientia cap. 17. *Cupiditas (inquit) mundi habet initium ex arbitrio voluntatis, progressum ex inuiditate voluptatis, firmamentum ex vinculo confusitudinis, charitas autem Dei, &c.* quod etiam prosequitur c. 24. & 25. idem habetur l. de spiritu & littera c. 3. l. 2. de peccatorum meritis c. 17.

Vnde ad Argumentum Respondeo posse quemlibet ex motu purè humano resistere temptationi, posse hereticum subire mortem ad defensionem dogmatis falsi, vel si velis etiam ad defensionem dogmatis veri, quod non credit fide nisi humana: neminem vero posse vincere huiusmodi temptationes aut ijs etiam leuiores ex motu bono, & honesto propter corruptionem naturæ quæ (ut dixi) bonum honestum neque cognoscit perfectè, neque ardenter amat: bonum autem sensibile intensissime amat, & distinctissime cognoscit, ac pro inueterata confuetudine in illud

○○○ mouetur;

monetur; Ideò Catholicus non potest pro vero dogmate perferre mortem, quam hæreticus perferre potest pro falso quod in omnibus alijs exemplis est verum etiam quando contingit ut honestum sit motiuum alioqui gratum sensibus, tunc enim vel tentatio non vincitur, quia seruatur interior actus conditionatus furarer nisi mallem comedere, vel non vincitur ob motiuum honestum, sed tantum ob motiuum sensibile.

Tertia.

Ad tertiam Respondeo quod homo sine gratia libertatem habet physicæ sufficientem ad non peccandum, non habet libertatem sufficientem moraliter: nego autem quod importunitas moralis ad vincendam tentationem non sit aliud quam difficultas benè operandi, est enim importunitas cum qua nemo vnguam operatur, neque secundum communem loquendi modum dicendus est posse operari propter impedimenta & summam difficultatem. Verum est quod in omni peccato est libertas moralis, id est libertas cum aduententia malitiae, non est necesse ut sit libertas sufficiens moraliter, quæ duo valde differunt. In lege positiva etiam diuina verum est quod impossibilitas moralis tollit obligationem, quod non est verum in lege naturali, quæ multo arctius obligat quam lex vla positiva.

S. III.

Virum sine gratia posse seruari tota lex naturalis.

S. Thomas, art. 4. 9. 10.

Vitare omnia peccata contraria legi naturali, est vincere omnes tentationes collectiæ sumptas, difficultas ergo est, utrum non solum in natura integra, sed etiam in natura lapsa tota lex naturalis sine speciali auxilio per Christum seruari possit non quidem meritorie sed præcisè vitando peccatum contra illam legem quod est seruare legem totam secundum suam substantiam.

Prima ratio dubitandi.

Ratio dubitandi est primum, quia obseruatio illius legis sine dubio fuisset difficultas etiam in natura integra, nam inclinatio semper fuisset eadem ad bona sensibilia, quibus attrahi poruisset voluntas: fuisset etiam appetitus excellentiae, neque defuissent externæ tentationes, ergo in natura integra impossibilis fuisset obseruatio totius legis naturalis.

Secunda.

Secundum, sapè contingit ut alicui non occurrat vla difficultas longissimo tempore, ergo fieri potest ut sine gratia tota obserueretur lex naturalis. Scriptura autem & concilia exponi facile possunt de obseruatione totius legis fructuosa & meritoria.

Tertia.

Tertiò, ad puram omissionem nulla necessaria est gratia, sed aliqua præcepta legis supernaturalis obseruari possunt per puram omissionem, ergo ad illa non requiritur gratia. Imò huiusmodi præcepta obseruari possunt per opus malum ad quod haud dubie nulla requiritur gratia.

Conclusio tertia.

Dico tertio, potuisset homo in statu naturæ integræ obseruare totam legem naturalem sine speciali auxilio gratiæ. In statu autem naturæ lapsæ nullus sine speciali gratia per Christum, potest longo tempore seruare totam legem, & vitare omnia peccata collectiæ.

Prima pars

Prima pars, communissima inter Theologos habetur ex Conciliis & Patribus contra Pelagium de cernentibus fuisse facillimum homini adhuc innocentem perseverare sine peccato ut probat Augustinus, libr. de perfectione justitia, capite 9. lib. de

correptione & gratia, capite 19. Quia nimurum moralis illa impossibilitas seruandi legem oritur ex tripli eo vulnere de quo sapè dixi: nam ignorantia illa quæ caligat ratio, infirmitas quæ liberum laboret arbitrium, & rebellio appetitus per quam obruitur ratio, & in seruitutem redigitur voluntas prorsus absuissent ab illo statu, in quo gratia originalis totum fecisset hominem rectum, & subiectum Deo ac rationi, atque adeò tanta illa inclinatio ad sensibilia extincta fuisset, regnante in nobis Deo & ratione: non defuissent quidem tentationes ab extrinseco, sed illas omnes facilissime in tanta luce, tantique prædijs superare potuisset.

Secunda pars, Catholicum dogma est, ut communiter censem Theologi quamvis eorum aliqui pars existimant dicere contrariam sententiam esse scandalosam, temerariam, & errori proximam, quam tamen videntur tenuisse Gabriël, Durandus, Scotus, latissime autem illam impugnant Molina in concordia disputat. 17. Valsques disputat. 18. Suarez libr. 1. capite 26. Valent. quest. 1. p. 5. Bellarminus libr. 5. cap. 6.

Primo enim sic colligitur ex varijs Apostoli testimonijs verbi gratia Ronan. 7. postquam concupiscentia vires prædicaster: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, tandem exclamat: Quis me liberabit de corpore mortis huius gratia Dei per Iesum Christum*, quod idem cap. 8. exagerans: *Quod (inquit) impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, &c.* primæ ad Corinthios 15. postquam dixisset, *Virtus peccati lex*, addit statim Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum: quod idem dicitur secundum ad Corinthios 3. Litera occidit, id est lex non solum scripta sed etiam naturalis peccatum non arcit, sed auget potius sine gratia, faciens sciri peccatum non tamen careri, ut tradit Augustinus opere toto de spiritu, & litera.

Secundum, sic habetur ex Concilijs & Patribus Pelagium impugnantibus, quippe vnum erat erroris illius caput quod sine gratia seruari possent omnia præcepta, & omnia peccata vitari, ut docetur expressè ab Augustino epistola 94. ad Hilarium: *Quod cauendis vincendisque peccatis, omnibusque superandis tentationibus sine vlo deinceps Dei adiutorio humana voluntas sufficeret*: traditur quoque in Epistola Concilij Carthag. ad Innocentium, in Epistola Cœlestini ad Episcopos Galliæ, ac deinde ex scriptis omnibus Augustini: *Neque possunt explicari de solis præceptis supernaturalibus, quia exp̄sè loquuntur de lege naturali, neque de fructuosa Mandatorum obseruatione, quia probant legem illam non posse seruari, vitando peccata omnia quod est seruare legem secundum substantiam*.

Tertiò, Ratio colligitur ex Scripturis & Patribus Ex Scripturis evidens perita ex dupli capite: Primum est summa difficultas seruandi totam legem propter innumeræ occasiones peccandi, impedimenta continuo ingruentia, bellum cum dæmonibus, prauorum colloquii & exempla. Alterum caput est incredibilis infirmitas voluntatis, propter concupiscentiæ furorem, & pondus ad sensibilia; in illa enim impetu ferimur, & primo illa semper consideramus, honesta vero violenter semper & frigidè: accedit innata homini levitas ut perpetuo ei bello & violentia opus sit nisi velit vinci, vnde impossibile illi omnino est semper stare nisi fortiori quodam gratiæ auxilio maneat erectus.

Ad primam Resp. quod in natura integra nulla fuisset difficultas nisi ab extrinseco, quam vincere facile potuisset homo innocens, ut ostendit nuper.

Ad

Ad secundam Respondeo esse prorsus impossibile in tanta naturæ corrupione ut non multæ occurrant difficultates longo tempore, constat verò Concilia & Patres non loqui solum de obseruatione meritoria mandatorum, cum loquantur de peccati fuga, hoc est enim loqui de custodia legis secundum substantiam.

Tertia. Ad tertiam Resp. præcepta supernaturalia de virtutibus infusis quædam esse affirmatiæ, quæ seruari haud dubiè nequeunt sine gratia, quædam negativa v. gr. non negare fidem, & hac quædam nulla in contrarium est tentatio per puram omissionem seruari possunt, si sit tentatio nequeunt sine auxilio seruari, præcepta de suscipiendis ritè sacramentis seruari non possunt sine gratia, quia ut ritè suscipiatur sacramentum necessaria est dispositio quam habere sine gratia nemo potest.

Quomodo autem gratia requiratur actualis etiam in homine iusto gratiam habente sanctificantem ad vitanda omnia peccata constabit ex dicendis sc̄t. 5. vbi agam de necessitate gratia habitualis. Deinde constabit ex sc̄t. 6. quomodo consequentia illa vera esse possit, potest homo sine gratia seruare quamlibet legem & vitare quodlibet peccatum determinatè ac distributiuè, ergo potest seruare totam legem, & vitare collectiuè omnia peccata, de hoc enim eo loco disputatione.

SECTIO IV.

De necessitate gratia ad opera moralia facillima.

Hec est nobilissima illa controversia quæ scholam Theologicam diuinit in partes, mihi verò ex haec tenus dictis non videtur difficile statuere quibus adhærendum sit, si primùm sensus proponatur controversia ac dissidentes sententiaæ authorum, secundò statuatur vera sententia, tertio mens conciliorum & Augustini accuratiū inquiratur.

§. I.

Sensus questionis, & dissidentes sententiaæ.

Certum est primò, quod inter opera honesta naturalis ordinis, quædam sunt difficillima, ut grauem inimico condonare contumeliam, Deum in graui tentatione diligere super omnia: quædam facillima sunt, ad quæ naturali pondere homo fertur, ut salutare patrem à quo impensè amaris, non calumniari amico, post acceptum insigne beneficium gratias agere, & alia huiusmodi, quæ ita sunt facilia ut opus malum eis oppositum longè sit difficilius & molestius.

Duplex genus gratiaæ.

Certum est secundò, duplex distinguendum necessariò esse genus gratiaæ, prima est gratia Dei ut Creatoris, secunda est gratia Dei ut Redemptoris. Gratia creationis dicitur illa, quæ beneficium quidem est, sed tamen supposito cursu causarum naturalium primitus instituto, naturaliter sequitur, & debita est homini. Gratia redempcionis illa est, quæ non solum est beneficium, sed etiam fortius est, & accommodatius quædam auxilium quodlibet sequens ex naturali rerum cursu, neque debitum est homini, sed ex solis meritis Christi datur, quæ gratia sola Christiana est & de hac tota est controversia.

Certum enim tertio est, neminem vñquam doctorem, inò nec Pelagium ipsum dixisse quod possit ab homine bonum aliquod opus elici etiam facillimum sine gratia aliqua quæ spectet ad beneficium saltem creationis; fatentur videlicet omnes requiri speciam aliquam Dei creatoris prouidentiam ut contin-

Tom. I.

gat homini congrua cogitatio, & graui tentatio non turbet, ut vehemens passio non infestet: est enim necesse ut in illis omnibus Deus saltem tanquam author naturæ speciali prouidentia sua inuiglet ad malum arcendum.

Tota igitur difficultas est de opere naturali quod status dif. est facillimum, utrum illud quando tentatio graui sicutatis nulla vrget fieri possit non solum sine peccato, sed etiam honestè moraliter, cum solis auxilijs gratiaæ creationis, sine gratia Salvatoris Christi. An verò natura per peccatum ita sit prostrata & depravata ut sine gratia per Christum nullum opus moraliter honestum etiam minimum & facillimum possit fieri, sed ei semper vel aliqua circumstantia desit ad honestatem requisita, vel certè adiunctum ei semper sit aliud peccatum, v. g. fiat ex sine malo, quod video tripliciter explicari.

Primo enim constans Lutheri, Caluini, & nuperi Mens Cal. Ianuenij sententia est hominem in statu naturæ lapsæ uini. nihil omnino posse nisi peccare, si non adiuetur supernaturali aliqua gratia per fidem, sic enim latissimè pronunciat Irenensis lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, quod *Arbitrium post lapsum primi hominis antequam Dei gratia visitet*, hoc est antequam Christi suscipiat fidem per quam *incipit gratia, sub terrenis cupiditatibus tam arcile vinculum possideatur, ut libertas illa voluntatis velut ferreis adstricta vinculis, nullo modo posse surgere ut bonum velit & faciat sed ut tantummodo capitulo motu versetur in malo, ut habetur l. 3. c. 2. fusæque rei cietur sc̄t. 5.*

Secundò alij cum Gregorio Ariminensi & Cathérino negant liberum arbitrium solis naturæ viribus posse aliud quam peccare, nisi gratia entitatiè quidem naturali, sed indebita tamen & per Christum collata preueniatur: hoc enim esse vulnus infirmatis illatum homini ex peccato, ut nihil prorsus sine gratia possit facere.

Tertio contendit Vasques *disputat. 189. & 190.* Mens Vas. hominem ex solis naturæ viribus habere quidem potentiam sufficientem moraliter ad eliciendum opus aliquod facillimum & honestum, sed potentiam tamen efficacem neminem habere, neque de facto vñquam elicere sine gratia Christi opera moraliter honesta etiam facillima, gratiam autem illam esse duntat cogitationem congruam sine qua certum est neminem vñquam honestè operari, quamuis ad operandum honestè illa non sit necessaria. Hanc enim esse soli gratia Christi reseruatam vel potius gratiam esse solius Christi, nam tametsi ex solo cunstu rerum naturali debeat homini cogitationes & auxilia cum quibus operari naturaliter rectè possit: Illa tamen post naturam lapsam esse solum sufficientia, cogitationem tamen congruam & efficacem nemini dari ex gratia sola creationis, ex eo quod homo per peccatum meruerit carere omni auxilio congruo, quod ex solius Christi meritis conferri potest: & hanc ostendit esse doctrinam Augustini aliorumque Patrum qui contra Pelagium perpetuò nihil nos facere posse sine gratia Christi nisi peccatum afferunt.

§. II.

Verior sententia statuitur.

Oppositorum tamen omnino censent omnes notæ alicius Theologi, quos immerito trahit Vasques ad suam sententiam, negant enim hominem semper in omnibus peccare si Christi gratia ei desit, illum enim posse aliquando in rebus saltem facillimis, & leuissimis honestè operari non tantum sine gratia supernaturali, & fide, sed sine gratia & cogitatione

Ooo 2 vlla

Villa per Christum data, per solam gratiam creationis: sic enim è veteribus Theologis censem Alensis, Bonaventura, Major, Richardus, Gabriel, Gerlon: è recentioribus Medina, Zumel, Victoria, Vega, Marescarenas, Anglez, Molina, Valentia, Lessius, Azor, Tannerus, & alij plures adducti à Suarez, lib. 1. à c. 8. ad 23. & lib. 2. de predestinatione. cap. 11. vbi ostendit hanc omnino esse sententiam S. Thomæ.

Ratio prima dubitandi.

Ratio dubitandi triplex potissimum esse potest. Primo ex necessitate orationis & gratiarum actionis, quod sine dubio efficax esse videtur argumentum, si enim proprijs viribus sine gratia villa ex meritis Christi data possumus aliqua facere opera laudabilia & moraliter honesta, nihil opus est in omnibus planè actibus Salvatorem inuocare Christum, auxilium per merita eius implorando, neque possumus post quævis opera bona gratias Christo agere, quia nihil ipse contulit ut ea fierent: Sed necessarium nobis in omnibus esse orationem ad Christum, & gratiarum actionem nemo Christianus negare potest. Oportet semper orare (inquit Christus) & nunquam desistere, & Apostolus prima Thessalonice. 3. sine intermissione orate, in omnibus gratias agite: Cœlestinus Papa in epistola prima decretali, In omnibus igitur actibus, cogitationibus, motibus, adiutor, & promotor Deus orans, quo etiam argumento sèpè vitetur Augustinus, ergo nullum opus honestum sine gratia Christi inquam perficitur, si vero aliiquid efficitur sine Christi gratia, ergo aliiquid est pro quo neque orare debeo, neque gratias Christo agere, qua unica propositione videntur præcludi omnes responsiones propositi argumenti.

Secunda.

Secundo, ille qui per peccatum constitutus est in ultimo termino damnationis, id est qui meritus est damnationem omnimodam, meruit priuationem cogitationis cuiuslibet congruae ad benè operandum moraliter, homo enim damnatus nunquam habebit, neque habere debet cogitationem congruam per quam honeste inquam operetur, sed homo per peccatum constitutus est in ultimo termino damnationis, statim enim ac peccauit meretur damnari, neque villa ipsi fieret iniuria si statim damnaretur, ideo nihil ei debetur nisi quod ei damnato deberetur: Numquid autem ei iam damnato deberetur congrua cogitatio? ergo illa non debetur homini post peccatum. Confirmatur quia cogitatio congrua si non est specialis gratia omnibus debetur.

Tertia.

Tertiò, necessitatem hanc gratiæ ad omnia opera honesta videntur clarissimè asserere Concilia contra Pelagium coacta, & Augustinus adeò perspicè illam in omnibus libris asserit ut nihil de ipsis mente possit dubitari.

Affirmatio prima.

Dicendum tamen primo est, posse hominem aliquando etiam efficaciter opera elicere bona moraliter, minutissima tantum & facillima & paucissima sine auxilio gratiæ Christi, vincere tentationes levissimas, & abstinere à nonnullis peccatis, vbi nulla in contrarium virget tentatio grauis.

Probatur ex scripturis.

Primo enim sic colligitur ex scripturis Roman. 2. Gentes que legem non habent, naturaliter qua legis sunt facient, quæ Apostoli verba licet aliquando Augustinus disputans cum Pelagio censuerit intelligi debere de gentibus ad fidem conuersis & cum Dei gratia operantibus ex naturæ lege, alia tamen expositio de cuiuslibet Gentilibus ex solo naturæ lumine operantibus & efficientibus aliquid laudabile, plena omnino est, & iuxta mentem Apostoli sanè vera ut ex toto contextu patet. Contendit videlicet eoloico Paulus Iudæorum coercere arrogantiam qui gloriabantur in lege scripta, Gentes autem contemnebant quæ legem huiusmodi non habebant; ostendit autem

quæm stultè ipsi faciant, ed quod Deus acceptor personarum non sit, sed iudicatus aliquando sit Iudæos & Gentes secundum opera, ed quod sicut Iudæi scriptam in tabulis habebant legem per quam dirigebantur, sic Gentes legem habebant naturaliē inditam naturaliter, per quam illuminabantur ad recte operandum, non videtur ergo Apostolus loqui de Gentibus ad fidem conuersis ut etiam probabile aliquando esse iudicat Augustinus in Psalm. 118. & illa sine dubio est expositio Græcorum omnium Patrum ut ostendit Suarez capite octavo, quam approbarunt Pius V. & Gregorius XIII. ut constabit statim.

Secundo fauent omnino sententiae quam proposui, damnantque contrariam Pontifices illi duo in bullis contra Michaëlem Baium cuius propositio hæc erat, Liberum arbitrium sine adiutorio gratia non nisi ad peccandum valere, quod sine dubio verum est si voluntas hominis sine gratia nullum inquam opus elicit honestum moraliter, & si non datur opus nullum indifferens, sed fatetur Vasques sententiam esse Augustini quod nullus est actus indifferens, ergo si censet Augustinus, quod sine gratia voluntas nullum potest elicere actum laudabilem, necesse est ut dicat quod illa non valet nisi ad peccandum, que propositio est Michaëlis Baij à Pontificibus damnata, sive socius condemnationis Baij erit Augustinus.

Tertiò, ut Concilia omittam & Augustinum quorum sententiam statim clarissimè demonstrabo, aliorum Patrum præsertim Græcorum apertissima sententia est, vt latè ostendit Suarez, Valentia, Belarminus, v. gr. Basilius homilia 9. de opere sex dierum, docet quadam apud nos esse virtutes secundum naturam, ad quas familiaritas ipsi animæ, non ex doctrina hominum, sed secundum naturam inest. Chrysostomus homilia 66. ad populum Non potest (inquit) malus esse omnino malus, sed euenit ut aliquid habeat boni. Infinitus sim, si omnes prosequor.

Quartæ rationes esse videntur firmissimæ. Prima sit, quia ille actus potest elici à potentia naturali sine gratia superaddita qui est illi proportionatus, facillimus, & secundum inclinationem illius naturaliē: nihil enim sanè aliud requiri potest ut potentia eliciat actum aliquem: sed opus naturale moraliter bonum est proportionatum potentia naturali, cum sit naturalis ordinis: est facillimum, ut gratia comedere quia indiges, ambulare sanitatis caula, redamare hominem amicissimum, patrem amantisimum salutare: & homoad illa inclinationem habet maximè naturalem ut patet: Quis enim indulgentiam non amat matrem? Quis filium inquit, iacentem & semimortuum non aliquo sublevar auxilio? Quis à periculo eruptus liberatori gratias non agit? Ergo huiusmodi opera fieri possunt ab homine sine auxilio gratiæ Christi: Confirmat illud optimè Suarez, quia potest voluntas sine auxilio gratiæ aliquod elicere quod peccatum sit, ergo potest efficere opus bonum: si enim ex malo fine, aut etiam ex fine indifferenti possum ambulare, quare non potero ambulare similiter ex fine bono, verbi gratiæ, ut amicum ægrotantem salutem, nam ad bonum etiam honestum naturalem omnes habent inclinationem, & ad illud feruntur si non obstat difficultas ex appetitu renum sensibili.

Altera ratio est, quia homo etiam in statu naturæ lapsæ, habet omnia principia quibus efficaciter actus aliquos elicit moraliter bonos, ergo potest aliquando illos elicere, probantecedens, nam illa principia sunt cognitio naturalis in intellectu, & in voluntate virtus sufficiens, utrumq; naturaliter homo habet, nā cognitio

S. corda
ratio

tio veritatis haberi potest sine gratia ut probatum est: posita vero cognitione veritatis voluntas potest amplecti bonum quod ab intellectu proponitur quando nulla in contrarium est difficultas.

Instantia Vasquis. Neque dicas primò, cum Vasque posse quidem hominem habere cognitionem sufficientem ad bona opera ex solo cursu causarum secundarum, sed non posse habere cognitionem efficacem seu cogitationem congruam, quia illa nemini vñquam datur nisi ex Christi meritis, cogitatio enim sufficiens datur a Deo ut auctore naturæ, qui non tenerit ut sic dare cogitationem congruam.

Sed contra, primò, enim falsum est quod ex rerum cursu primitus instituto nemini vñquam contingere potest congrua cogitatio, quomodo enim ei qui esuriet, & præsentes habebit cibos nunquam veniet in mentem recordari quod comedere licet potest ad vitandum mortis periculum: quomodo Patri non occurret congrua cogitatio dandi filio cibum ad mortem eius impediendam, quia ratio id exigit: Deinde falsò supponit Vasques gratiam illam de qua contra Pelagium erat controuerchia esse tantum cogitationem congruam, sic enim tota lis eò fuisse reuocata, vtrum homo bene operaretur sine gratia, sine qua nemo recte operatur: cogitatio enim congrua illa dicitur sine qua nullus operatur.

Instantia secunda et respondeatur. Neque dicas secundò tantam esse vim rebellis concupiscentiæ, ut posita cogitatione qualibet intellectus, adhuc voluntas ad bonum faciendum imbellis omnino & infirma sit. Verum tanta illa & tam perpetua concupiscentiæ depravatio nullo argumento potest probari: & aliquando id ad quod tendit concupiscentiæ non est contrarium rationi sed licet omnino desiderari potest, ergo saltē tunc concupiscentiæ non efficiet ut voluntas non feratur ad bonum cognitionem.

Solutio prima. Ad primam Resp. nullum bonum opus fieri ab homine posse sine speciali auxilio Dei vel pertinente ad gratias agere, primum quidem Deo ut Creatori cuius gratia in omnes copiosa effunditur; deinde Christi quoque gratiam merito imploramus propter tentationes quæ occurere vbiique possunt, & quas vincere non possumus sine gratia ipsius redemptoris cuius filius est Salvator Christus. Ad argumentum ergo respondeo falsam esse illam maiorem si absque gratia ex meritis Christi data, possumus aliquid facere honestum, nihil opus est Salvatorem inuocare Christum, &c. Primò enim gratiam hanc postulamus ut opera huiusmodi Christianæ operemur ac meritorie, quod non potest effici sine auctore Christo. Secundo, pertimus auxilium Christi, ut semper bene operemur tūm in minimis tūm in maximis. Tertiò, pertimus ut ne occurant tentationes quæ sine Christo non possunt à nobis superari.

Secunda. Ad secundam quæ videtur esse præcipuum fundamentum sententia Vasq. Resp. primò, illa eadē ratione probari posse quod homo ne sufficientem quidem habeat potentiam ad opera facillima, sine gratia Christi, quod tamen non admittit Vasques homo enim post peccatum (inquis) nihil debet habere nisi quod habet si esset actu damnatus, sed si esset actu damnatus non haberet potentiam etiam sufficientem ad bonum, quia per peccatum illa etiam est priuatus & non tantum potentia efficaci, ergo nimis probat argumentum Vasquis ut patet. Secundò, igitur distinguenda est maior illa propositio, ille qui meruit damnari, meruit priuationem cuiuslibet cogitationis congruæ, quando erit auctu damnatus, concedo, quando erit adhuc viator, nego, quia quandiu in via sumus necesse est

iuxta cursum causarum naturalium ut bene interdum operemur. Verum enim est quod per peccatum merui damnari, atque adeò merui carere omni auxilio congru quando ero damnatus, sed non merui talem priuationem quandiu non sum in ultimo termino actus damnationis, quia cum differatur damnatio, differtur etiam consequenter status ille in quo debeo carere omni auxilio congruæ cogitationis. Ad confirmat. Resp. cogitationem hanc congruam esse gratiam pertinentem ad beneficium creationis atque ita nego illam esse communem omnibus.

Ad tertiam ut respondeam videndum est accuratius.

Tertia.

§. III.

Quemam fuerit mens Conciliorum, & Augustini circa opera moralia.

Præcipuum, ut dixi, aduersa sententia firmamen- tum petitur ex Concilio & Augustino qui radiis solis claris scripsisse videtur doctrinam hanc de necessitate gratiæ Christi circa opera moraliter bona.

Primò enim constantissimè semper docent Concilia & Augustinus, liberum arbitrium sine Dei adiutorio non valere nisi ad peccandum, quod expressè habetur in Concilio secundò Arauficano *Can. 22.* ut supra retulit, *Nemo habet (inquit) de suo nisi mendacium & peccatum, si quid autem habet homo veritatis atque iustitiae, &c.* Quod ex Augustino desumptum est lib. de perfectione iustitiae cap. 12. tract. 5. in loamem, *Vt si bonus inuoca bonum, non enim in te placet Deo nisi quod habes ex Deo: lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. Liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccandum valet, ad iustitiam vero nisi diuinitus liberatum adiungitque non valet.* In Psalmum 141. *Reclus eris quando quod male feceris tibi, quod benefeceris Deo imputaneris. Ierm. 13. de verbis Apostoli cap. 10. Nisi ille regat cadi, nisi ille erigat iaces: & c. 11. agis quidem illo non adiuuante sed male.* Alia plura congerit Suares lib. 1. cap. 19. & ad naufragium Irenensis lib. 3. cap. 22. & 23.

Secundò, apertissimis etiam verbis dicunt, nullum omnino bonum esse sine gratia, verbi gratiæ, in Concilio Palestino fateri cogitatur Pelagius gratiam Dei ad singulos auctus dari, quod postea frequentissimè repetit Augustinus, non est autem verum, si sunt auctus aliqui sine gratia, nam haec duæ propositiones opponuntur contradictriorie, ad singulos auctus datur gratia: ad aliquem auctum non datur. Idem habetur plusquam vicies in Secundo Concilio Arauficano, verbi gratiæ, *Canone 9. Quoties bene agimus Deus in nobis ut bene operemur operatur, & Canone 2. Multa in homine bona sunt quæ non facit homo, nulla vero bona facit homo, quæ non praeset Deus ut faciat homo. Quæ omnia ex Augustino desumpta sunt, verbi gratiæ, epist. 106. non ego, sed gratia Dei mecum, quia nihil boni ageret si eum Dei gratia non iuaret.*

Tertiò, confirmat id Augustinus omni genere probationum quæ omnes essent inutiles si voluntas potest bonum aliquod facere sine gratia. Prima probatio est ex variis Scripturis: *Sine me nihil potestis facere: quid habes quod non acceperisti?* quo testimonio fateretur Augustinus lib. 2. retractat. cap. 1. conuictum se esse ad afferendam veram gratiam Christi. Altera probatio est ex dominatu concupiscentiæ & captiuitate liberi arbitrij post peccatum, *Ierm. 12. de verbis Apostoli. Ante gratiam Dei frustra lex minatur quando iniqüitas dominatur.* Tertia, quia nullus auctus esse potest bonus in quo non amatur Deus sed creatura.

Dico secundò, nunquam Concilia negasse vel Augustinum quod homo possit aliqua elicere opera facillima moraliter bona sine gratia Christi, sed tantum quod possit facere opus aliquod ad pietatem salutemve

OOO 3 pertinens,

Obiectio
Prima ex
Concilio
& Augu-
stino.

Secunda
objection
ex Conci-
liis, & Au-
gustino.

Tertia ex
August.

pertinens, vel etiam totam seruare legem, & vitare omnia peccata. Ita docent & demonstrant authores nuper citati præsertim Suarez lib. 1. cap. 20.

Probatur
prin. & ex
locis Diui
Augustini.

Primum enim ait sapissimè S. Doctor bona quædam posse fieri sine auxilio speciali gratiæ, v. g. lib. de perfectione iustitiae Cœlestis, ut gratiam Dei negaret opponenti Apostolum dicentem quod vult faciat, non peccat si nubat, respondet optime Augustinus, *Quasi pro magno habendum si vellenubere, ubi de adiutorio diuinae gratiae operosius disputatur, & lib. 3. hypognosticon afferit clarissimè quod opera hæc, velle in agro laborare, velle vxorem ducere non sunt opera quæ gratiam Dei exigunt, Fatendum est (inquit) liberum arbitrium inesse omnibus quod nihil sine Deo specialiter per gratiam suam mo^{re} inuante possit in his quæ ad Deum pertinent, possint autem aliquid in vita præsen^{ti}is operibus non solum malis, sed etiam in illis bonis quæ de bono naturæ oriuntur.*

Ex Concil.
& D. Aug.
probatur
secundò.

Secundo, illud vnum contendunt Concilia contra Pelagium coacta, & illum impugnans etiam Augustinus, quod nemo sine gratia nullum pietatis opus potest elicere, vel disponere se ad gratiam proximè vel remotè, nunquam autem negat opera illa minutiora quæ nihil habent communem cum pietate, sic enim manifestè se ipsum explicat S. Doctor lib. de gratia Christi cap. 26. *Gratiam Dei sic confiteatur (inquit) qui vult veraciter confiteri, ut nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam, fieri posse non dubitet, quod inculcat etiam alibi sapissimè neque se ipsum aliter explicat Concilium Arauicanum Can. 7. Si quis per naturæ vigorem aliquod bonum quod ad salutem pertinet eterna vita cogitare, ut expedit, aut eligere, ana^{the}ma sit.*

Ex iisdem
fonsibus
probatur
tertiò.

Tertiò, Augustinus & Concilia sapissimè negant Pelagio posse liberum arbitrium sine gratia seruare totam legem, vincere omnes tentationes, & peccata omnia vitare, sic enim declaratur in epistola 90. S. Augustini quæ est Concilij Carthaginensis ad Innocentium & 92. quæ est Concilij Milentiani ad eundem Pontificem, 94. quæ est ad Hilarium, & habetur lib. de spiritu & litera, cap. 27. vbi loquitur de operibus impiorum iliorum nec Deum veraciter pœque colentium quorum quædam facta vel legimus vel audiimus quæ secundum iustitiae regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam meritè recteque laudamus, additque statim quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inuexiūt^{ur} que iustitia debitam! audiem defensio némque mereantur. Frustra enim adderet illud (vix) si non continget inquam ut illa essent verè bona ex quibus omnibus.

Probatur
quarta ra-
tione.

Argumentum optimum duci potest, in illis enim omnibus locis in contrarium allegatis nihil intendunt aliud Augustinus, & Concilia, nisi Pelagii errorem impugnare, sed hanc sententiam de operibus facillimus moraliter bonis nihil habere de Pelagii errore definitum est à Pio V. & Gregorio XIII. contra Michaelem Baium, ergo nihil illa omnia faciunt contras: vel enim loquuntur de operibus ad pietatem & salutem spectantibus vel de obleratione totius legis, & victoria grauium temptationum: vel certè negant sapissimè non sine prouidentia & speciali gratia Dei vt authoris naturæ posse aliquid facere quod moraliter bonum sit: cuius gratia meminit sanè Augustinus epist. 95. & Prosper contra collatorem cap. 19. nam illa verè gratia est, cum sit beneficium speciale Dei, cuius est cauas ita ordinare ut ex earum serie talis oritur cogitatio qua excitetur voluntas ad honestam actionem, quod magna in contrarium temptatione non turbetur, quod facilem habeat naturam, &c.

Solutio
primæ ob-
jectionis.

Ad primam Resp. propositiones illas Conciliorum & Augustini neminem habere de suo nisi men-

dacium & peccatum, non posse esse veras in eo sensu quem tenent aduersarij, nam eas sic intellectas omnino dominant Pius V. & Gregorius XIII. ut sèpè dixi, vel enim damnarentur Concilia illa & Augustinus ab illis Pontificibus, vel intelligi aliter debent. Primum, ergo significant quod homo in iis quæ ad pietatem & salutem pertinent, non habet nisi inendacium & peccatum, vnde addit Concilium, *Si quis autem habet veritatem & iustitiam, &c. Secundò, significant quod homo solus ex se habeat, quod deficiat & peccet, maliitia enim ex Deo non est, bonum autem semper à Deo sit vel ut ab autore naturæ ac creatore, si opus fuerit purè morale, vel ut ab autore gratiæ, si opus fuerit supernaturale. Velt tertio, significant validum omnino esse arbitrium ad mala opera cum magnas ad eas vires habeat, non valere illo modo ad opera bona etiam moralia cum nullas ad ea vires habeat, sed facillima duntaxat & paucissima facere possit: sicut æger qui non potest mouere nisi digitum non dicitur validus.*

Ad secundam & tertiam nihil opus est noua responsione, nam in iis vel sermo est de operibus pietatis & de difficultibus, vel dicitur gratia creationis aut redēptionis ad singulos actus dari, sine quibus nihil fieri potest, cetera facilia sunt; & ex dictis soluta manent.

SECTIO V.

De necessitate gratiæ habitualis ad bene operandum & ad vitandum peccatum.

Hactenus exposui necessitatem gratiæ actualis ad bene operandum & seruandam legem quæ tota erat Catholicorum controversia cum Pelagio, nunc de necessitate gratiæ sanctificantis duplex potest esse quæstio. Prima, vtrum illa sit tantopere necessaria ut sine illa & sine fide nullum fieri possit opus moraliter bonum. Secunda vtrum sine illa etiam seruari nequeat tota lex naturalis & diu vitari peccatum.

S. I.

Vtrum homo infidelis aut etiam peccator possit aliquando bene operari, an vero in omnibus semper peccet.

Celeberrimam effecit hoc tempore quæstionem hanc, nuperi dogmatista sententia qui post Lutheri & Caluini errorem sepius damnatum in Tridentino, & proscriptum à duobus Pontificibus Michaelen Baium aseuerantissimè tamen affirmare non dubitauit lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsa: omnia & singula infidelium & peccatorum quorumlibet opera peccata esse, eorum omnes virtutes vera esse virtus: cùmque veram & Catholicam Ecclesiæ totius, omnium Conciliorum, omnium Patrum, & in primis Augustini doctrinam esse adeò ratam: & fixam, ut ex eo principio tota eius victoria pendeat de Pelagio & Italiano, cæcōisque scholasticos omnes præseruit recentiores qui clarissimam illam lucem hactenus non viderint. Cui etiam errori fauere videntur, Catherinus, Gregorius, & Linconiensis.

Ratio d^ubitandi tota in unum ferè reuolutur Augustinum qui & pluribus Scripturæ authoritatibus, & variis Patrum testimoniis, & non paucis rationibus demonstrat opera infidelium omnia peccata esse: & eius omnia principia falsa sunt, si hoc fixum non est, nulla in infidelibus esse bona opera, nullas veras virtutes.

Dico primò, posse hominem infidelem aliqua facere opera, quæ non sunt peccata, sed sunt moraliter honesta, & veri actus virtutum: Inq. & posse quemlibet

libet peccatorem cum solo gratiæ actualis auxilio aliquos elicere actus etiam supernaturaliter honestos.

Prima pars de bonis operibus infideliū exprēsē definita est à duobus Pontificibus contra Baium cuius 26. propositio hæc erat: *Omnia infideliū opera peccata sunt & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Vt vidcas Irensem esse recōctorem errorum Baij, damnatum etiam eo nomine ab Urbano VIII. vide Suarem lib. 1. à c. 4. ad 8. Valsquem dīp. 191. 192. Bellarminum lib. 5. de gratia cap. 9. Valentiam quest. 1. p. 3.

Prīmū autem euidentissimè conuincit ex Scripturis, Matthæi 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, nonne publicani hoc faciunt?* & *si salutaueritis fratres vestros nomine Ethnici hoc faciunt?* & cap. 7. *Si vos cum fratribus malis nostis bona data dare filiis vestris: quæ omnia bona sunt & ex solo rationis naturalis dictamine solent fieri.* Deinde multa etiam sunt exempla, v. gr. Nabuchodonosori adhuc infideli dicitur: *Peccata tua eleemosynis redime.* Danielis 4. *Ægyptiæ mulieres obſtrices Hebræorum, mafculos iſorum feruunt incolumes ex affectu misericordiæ.* Exodi 1. Rahab meretrix non perit cum incredulis excipiens exploratores cum pace, Hebræorum 11. Cornelij centurionis orationes & Eleemosyna placuisse dicuntur Deo, etiam priusquam esset fidelis vt testificatus Angelus Actorum 10. sed insignis præfertim est locus Apostoli Roman. 2. quem nuper adduxi, *Gentes qua legem non habent, naturaliter ea qua legis sunt faciunt, quæ verba ostendebam intelligi non posse de Genibus ad fidem conuersis.*

Secundū, præter Augustinum de quo postea video, certum est ita censere reliquos Patres, v. gr. Nazianzenus orat. 28. multos, ait, natura ductu bene operari: Chrysostomus homilia de fide & lege natura, *fruētis multos, inquit, qui quamvis sermonem veritatis non acceperint & foris sint, operibus tamen pietatis sint conspicui, inuenies multos, misericordes compatiētes, misericordia vacantes.* Hieronymus in c. 1. ad Galatas: *Multi absque fide ac Euangelio Christi vel sapienter faciunt aliquam, vel sanctam.*

Tertiū, rationes id clarè probant. Prima est quia Gentiles & quilibet peccatores nūquam ad fidem conuerti possent, si non possent sine fide opera vila elicere moraliter saltem bona imò & bona supernaturaliter, nam pia saltem affectio ante fidem necessariō requiritur. Imò etiam sequeretur illos non peccare quoties omittunt bona opera quæ tenentur facere, verbi gratiæ, quando non honorant parentes, inimicos non amant, &c. Altera ratio est quia vbi sunt omnia principia rectæ operationis ibi esse potest recta operatio, sed in homine qui gratia & fide carer omnia sunt principia recte operationis moralis, cognitione scilicet honesti, libertas arbitrij, auxilium gratiæ, summa etiam facilitas in multis actibus inuenitur, vt dicebam, nihil ergo est quod operationem illam honestam impedit posse.

Secunda etiam pars de operibus bonis hominis qui est in peccato, certa est & Catholica. Prīmū, enim probatur ex Scripturis nuper allatis Nabuchodonosori enim adhuc impio dicitur: *Peccata tua eleemosynis redime: date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.* Secundū, colligitur ex Concilio Tridentino, *eff. 6. Can. 7. & eff. 14. cap. 4.* vbi anathema dicitur ei qui dixerit dolorem de peccatis conceptum ex motu pœnæ, vel gloriæ non esse verum & vtilem dolorem, nec preparare ad gratiam. Sed ille dolor qui præparat ad gratiam ab eo elicetur qui non habet gratiam, ergo aliquis actus bonus elicetur ab eo qui non habet gratiam. Denique sequeretur neminem conuerti vñquam posse ad Deum, & resurgere à peccato, nam antequam resurgat à peccato debet elicere aliquem actum bo-

num, quod est impossibile homini non habenti gratiam: à priori ratio est, quia gratia habitualis non requiritur ad opera moraliter bona vt sit principium eorum effectuum, neque vt sit principium finale dirigens hominem in Deum vt finem ultimum, ergo sine gratia sanctificante potest homo peccator bene operari. Ad rationem dubitandi quæ tota nūtitur auctoritate S. Augustini vt respondeatur examinandum est diligentius.

§. II.

Quænam fuerit mens Augustini de bonis operibus infideliū.

I Anseneria totius cause præsidium est vñus Augustinus vt sèpè monui quem aduersarij contendunt adèd clarè loquutum esset vt non nisi coacte ac infideli trahi possit ad id quod statuebamus.

Mens D: Augustin. declaratur.

Prīmū, enim clarissimè sèpè dixit omnia infideliū opera quantumcumque bona videantur, vera tamen peccata esse, verbi gratia, lib. 1. de nuptiis cap. 3. lo- quens de pudicitia coniugum Ethnicorum, *Cum igitur (inquit) faciunt hec homines sine fide quæ videntur ad coniugalem pudicitiam pertinere, siue bonisibus placere querentes, vel sibi, vel aliis sine in his quæ vitiis concupiscunt humanas molestias deuidentes, non peccata coercentur, sed aliis peccatis alia peccata vincuntur: & infra, hoc tam euidentis bonum cum infideles habent, quia infideles vñntur, in malum peccatæque conuertim: concluditque tandem, quomodo veraratione pudicum corpus asseritur quando a vero Deo animus fornicatur: quod idem non obiter tantum attingit, sed ex professo tractat & probat lib. 4. contra Julianum à cap. 3. Vnde colligitur, inquit, etiam ipsa bona opera quæ faciunt infideles, non ipsorum sed illius qui bene utitur malis, ipsorum autem esse peccata, quibus & bona male faciunt. Idem habet lib. de continent. cap. 13. in prefat. in Psal. 3. & alibi sèpissimè.*

Secundū, in illis & in aliis multis locis multa ex Scripturis profert quibus sententiam suam probat præfertim autem dictum illud Apostoli habet sèpissimè in ore, Roman. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est, & Hebræorum 11. sine fide impossibile est placere Deo, quæ duo Pelagianis semper obiicit S. Doctor libro illo 4. contra Julianum, & epist. 105. & 107.* Deinde probat idem ex Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere, & Matth. 6. Si oculus tuus fuerit nequam totum corpus tuum tenebrosum erit, vnde iniuctum Cœlestrio & Juliano argumentum obiicit, quia vbi non est intentio bona ibi tempus est opus malum, patet autem quod in infideliū nūquam esse potest intentio sufficiens ad opus bonum: nam hoc est in Augustini doctrina principium certissimum, quod nullum opus esse possit bonum, si non fiat ad finem diuini boni, quod latè tractatur loco citato contra Julianum & in libris ad Bonificium.*

Tertiū, in illo etiam principio, quod sine charitate nihil bonum sit, fundantur alia omnia principia doctrina Augustini contra Pelagium: Prīmū est quod nullum sit opus bonum si fiat timore pœnæ, non amore iustitiae, lib. de spiritu & litera cap. 15. *Quod mandatum, inquit, si fiat timore pœna, non amore iustitiae, seruitur si non liberaliter, & ideo nec sit, non enim est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Secundū dilectionem Dei vt fini ultimi dominari debere in omni opere moraliter bono, lib. 4. contra Julianum cap. 3. *Noueris non officiis sed finibus, à vitiis discernendas esse virtutes.* Tertiū est, amorem creaturæ quemlibet malum esse, si ad Deum non referatur, lib. 4. contra Julianum, *sine hoc amore creatoris nemo rectè utitur creaturis.* Quartum est, nullum esse posse medium inter charitatem

Tertiū.

Secundū
ex patrib.

Tertiū 12-
tionibus.

Secunda
pars pro-
batur.

charitatem & culpabilem cupiditatem, in Psalm. 118. *Qui noluerit seruire charitati, necesse est ut seruat iniquitati.* & cap. 117. Enchiridijs regnat carnalis cupiditas ubi non est Dei charitas. Quintum est nullam tentationem vinci sine charitate nisi per aliud peccatum quod expressit optimè S. Prosper carmine de ingratis c. 27. *Manet ergo voluntas, semper amans aliquid, quo se ferat, & labyrintho fallitur ambages variarum ingressiarum: vana cupis, vana tumet, & timet, omnimodaque mobilitate ruens in vulnera vulnere surgit.*

Quarta.

Quarto, constantissime Augustinus docet nullas in infidelibus veras esse virtutes, sed sola vita, verbi gratiæ, sententia 106. quam refert ex eo Prosper sic pronunciat, *Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono, ubi enim agnitus deest aeterna ac incommutabilis veritatis falsa virtus est, etiam in optimis moribus: lib. de continentia cap. 12.* Nunquid enim continentiam fidei quam munus Dei verissime dicimus, dicturi sumus esse peccatum, absit a nostris cordibus tam detestanda dementia, beatus autem Apostolus ait, *omne quod non est ex fide peccatum est.* Vnde lib. 1. retractationum cap. 3. retractat omnino id quod dixerat adhuc iunior, Philosophos non vera pietate præditos, virtutis tamen luce fulsisse, quæ omnia tam crebro & tam asseveranter repetit S. Doct. ut omnis quæ afferri potest interpretatio, ludificatio magis esse videatur.

Assertio
secunda.

Dicendum tamen secundò est Augustinum admississe omnino in hominibus infidelibus, & iniustis quædam licet rarissima, & facilima moralium virtutum opera: quamvis verissime semper afferuerit ferè omnes illorum actus licet apparet bonos vera tamen esse peccata. Ita tenet & fusè probant contra Lutherum, Caluinum, Chemnitium Hosius, *In confessione Catholica c. 7. Bellarminus, lib. 5. c. 9. & 10. Suarez lib. 1. c. 7. Vasques disp. 192. c. 4. & disp. 192. c. 2. & 3.*

Probatur
ex locis
D. Aug.

Primò enim docet Augustinus opera bona infidelium fieri ab eis ex dono gratiæ, quod esse non posset verum, si essent peccata: nam v.g. lib. 1. de gratia Christi, c. 24. ait Deum immutasse cor Regis Aßueri, & transfigurasse indignationem eius in lenitatem, afferitque rationem, quia Deus mirabilis sua & ineffabili potestate operatur in cordibus hominum non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates, ergo fuit in Aßuero voluntas aliqua non mala quam operatus est Deus: & epist. 130. ad Cyrrhenes de Polemone quem ex ebriolo repente continentem fecerat Xenocrates, *Quanquam ergo ille (inquit) sicut prudenter & veraciter intellexisset, non Deo fuerit acquisitus; sed tantum a dominatu luxurie liberatus, tamen ne id ipsum quidem quod melius in eo factum, non humano operi tribuerum, sed divino.* Vnde addit, quod si ille hoc donum cognouisset, suis non solum continens, sed religiosus etiam & pius, & continentian habuisse non solum ad honestatem presentis vita, sed etiam ad meritum eternam; & lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. *Quantomelius (inquit) istas quas dicas in impiis esse virtutes diuino muneri potius, quam ipsorum tribueris voluntati, licet & ipsi hoc nefcient.*

Probatur
secundò ex
mente D.
August.

Secundò, S. Doct. vocat ea opera infidelium merito laudanda & remuneratione digna, ergo ex mente Augustini opera illa non sunt peccata. Sic enim habetur libro de spiritu, & litera capite vigesimo: *Quorun etiam impiorum (inquit) nec Deum veraciter pieque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audiimus que secundum iustitiam regulam non solum vituperare non possumus, sed etiam iuste pieque laudamus, quanquam si discutatur quo sine fiant, vix inueniuntur que iustitia debitam laudem defensionemque mereantur, &c. lib. 5. Ciuitatis c. 15. docet Deum, Romanis dedisse tam amplum imperium, ut in hac vita remuneraret bonas eorum virtutes. lib. contra mendacium cap. 15. docet quod in obstetricibus Hebræo-*

rum, & Rahab meritrice misericordia digna fuit temporali remuneratione, quæ omnia demonstrant claram S. Doctoris mentem.

Tertiò, mirabili etiam artificio S. Doct. bona illa opera infidelium contraponit peccatis venialibus iustorum, loco nuper citato de spiritu & litera: *Sicut enim non impeditum vitam aeternam iustorum peccata illa minima, sine quibus in hac vita non vivitur, sic ad salutem aeternam nihil proficit impio aliqua opera sine quibus difficultime vita cuiuslibet peccati hominis inuenitur; de quibus deinde addit, quod cum Deum vera pietate non non colant; habent tamen quedam opera bona in vita impia.* Quod docet etiam aperiissime epist. 99. ad Euodium, *Multos etiam quorum literas non habemus, sed in illorum literis didicimus laudabiles vitas, ut excepto Dei cultu, in quo errarunt colentes vana, in ceteris moribus parsimonia, continentia, castitatis, non solum ciuibus, sed etiam hostibus imitandi, merito proponantur.*

Quarto ad solutionem difficultatum attendendus probatur omnino est scopus Augustini quoties negare videtur aliqua opera bona infidelium, nam ibi contendit duntaxat ostendere aduersus Pelagium, quod nemo sine auxilio gratiæ potest seruare totam legem, Deum amare super omnia, & vitam aeternam asequi, atque adeò neque ab ullis vñquam infidelibus totam legem seruata esse cum potius contaminata esset omnis eorum vita, in qua vix aliquid laude dignum reperiretur. De operibus vero facillimis & rarissimis nulla vñquam fuit illi concertatio cum Pelagio.

Itaque certum est triplicem esse sensum corum omnium quæ afferit Augustinus de bonis operibus infidelium. Primò enim debent intelligi de opere infidelis ut est infidelis, id est ut operatur ex principiis infidelitatis: nam S. Thomas explicat Augustinum 2. 2. quest. 23. art. 7. ad 3. clarissime pater, ex lib. 4. contra Iulianum cap. 3. dicenti enim Iuliano, si gentilis nudum operuerit, *Nunquid quia non est ex fide peccatum est: Responderet, propterea in quantum non est ex fide peccatum est, non quia per se ipsum factum peccatum est, sed de talis opere non in Domino gloriosari propterea peccatum est.* Secundò, voluit Augustinus nullum in infidelibus esse opus absoluted bonum & ad vitam aeternam conducens sic enim se ipsum explicat lib. de gratia Christi cap. 26. *Ac per hoc (inquit) gratiam Dei qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet veraque iustitiam fieri posse non dubitet, & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. Scito nos illud bonum hominum dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine gratia Dei qua datur per Mediatorem hominum nemini posse conferri, per quod solum potest ad aeternum Dei donum, regnumque perditi.* Tertiò, cum dixit Augustinus omnia infidelium opera peccata esse, nihil in eis esse bonum, intellexit vix illa esse opera quæ corrupta non sint & mala, propter malum finem, quia scilicet paucissima illa sunt & ferre nulla bona, præ multitudine malorum. Sic enim constat ex loco citato de spiritu & litera. Quemadmodum dicitur Genesios 4. *Omnis caro corrupterat viam suam, & Psalm. 13. Omnes declinaverunt simul inimiles facti sunt, non est qui faciat bonum, &c.* Vnde

Ad primam Resp. verè dixisse Augustinum omnia opera infidelium quantumcumque bona esse videantur vera tamen peccata esse, quia paucissima sunt, & rarissima sunt opera quæ saltē ex præsone fine non fiant, quo in sensu dixit: *Non peccata coercentur sed alii peccatis, alia peccata vincuntur, quia id plerumque ex aliquo fine malo & quia tam rara & adeò imperfecta sunt illa opera propterea merito dixit, Quomodo vera ratione pudicum corpus afferatur, &c.* Quia

Quia scilicet pudicitia non acquiritur per actus adest
ratos & imperfectos.

Secunda. Ad secundam Resp. testimonia illa omnia Scriptu-
rarum quibus Augustinus vtitur probare tantum
vnum ex tribus illis quæ proposui. Primo, *Omne quod
non est ex fide peccatum est*, id est omne quod est ex
infidelitate sine dubio est peccatum. Secundo, *sine fi-
de impossibile est placere Deo*, quia ille qui propter in-
fidelitatem inimicus est Dei, non efficitur Deo gratus
propter leuissima opera honesta; arbor mala qualis
est omnis infidelis & quilibet peccator nullos potest
producere fructus omnino bonos, & pertinentes ad
æternam vitam; imo nec naturaliter bonos produ-
re potest quatenus infidelis est.

Tertia. Ad tertiam Respon. exigi quidem intentionem ali-
quam bonam ad quodlibet opus bonum, nego autem
requiri talem intentionem quæ opus dirigatur ad
Deum ut finem ultimum, sufficit enim si dirigatur sol-
lum virtualiter & interpretatiuè. Neque contrarium probant omnia illa quibus Augustinus probat contra Pelagium nihil esse bonum sine charitate, quia
vult duntaxat quod sine charitate saltem habituali ni-
hil est bonum meritorie. Quotiescumque igitur damnat Aug. opera quæ sunt ex timore poenæ, non ex amo-
re iustitiae, reprobant tantum timorem seruilem cum
seruitate qui est revera malus, timorem autem seruilem laudat saepissimè S. Doctor cui aliqui contradici-
ceret Tridentinum *sef. 6.* Quando exigit ut in ope-
re bono dominetur amor ultimi finis, loquitur de
operibus pietatis ad salutem necessariis. Amorem
creaturæ dicit esse malum si ad Deum virtualiter sal-
tem non referatur, id est si constituantur ultimus finis
in creatura. Quando dicit, *Nihil esse medium inter
charitatem, & culpabilem cupiditatem*, significat raro
aliquid esse medium, qui enim charitate non agitur,
regitur ferè semper cupiditate.

Quarta. Ad quartam Resp. verum esse quod nullæ in infi-
delibus sunt virtutes, quia scilicet paucissimi, & im-
perfectissimi actus non generant virtutem: quis enim
sobrium eum appellauerit qui ter in vita sobrietatis
actum elicuerit imperfectissimum, tota verò reliqua
vita fuerit intemperans. Vel etiam ut explicat Sanctus
Thomas *1. 2. quest. 65. art. 2.* loquitur Augustinus
de virtutibus perfectis & Christianis quæ ad salutem
utiles sunt. Vnde dicitur cap. illo 3. contra Julianum,
*Si ad consequendam veram beatitudinem quæ nobis fi-
des per Christum promittit, non profundit homini virtutes,
non sunt vera virtutes.*

§. III.

*Vtrum sine gratia habituali & fide seruari posse
tota lex & diu vitari omnia peccata.*

S. Thomas art. 8.

Dixi posse huminem infidelem, & peccatorem ali-
quando benè operari, nunc maior quæstio esse
potest, utrum posse homo destitutus fide aut habituali
gratia abstinere ab omni opere malo per longum
tempus, & seruare totam legem, per sola gratia auxilia
quæ nemini denegare solet Deus ad non pec-
candum.

Ratio prima dubitandi. Ratio ergo dubitandi est primo, quia gratia quam
exigunt Concilia & Patres ad vitandum omne peccatum
est gratia illa, quæ naturæ vulnera sanat, & tollit difficultatem in obseruatione Præceptorum,
& victoria tentationum, intellectum illuminando,
coercendo appetitum: tortum illud non est
aliud quam auxilium actuale, gratia enim habitualis
nihil eorum efficit, ergo ad vitandum peccatum ha-
bitualis gratia non requiritur.

Tom. I.

Secundò, ad actus purè naturales principium su-
pernaturale non requiritur saltem secundum substantiam: sed obseruatio legis naturalis est actus purè
naturalis, & fides ac sanctitas principia sunt super-
naturalia secundum substantiam, ergo fides & sanctitas non sunt necessariae ad seruandam legem natu-
ralem, & vitanda peccata.

Tertiò, posset homo in statu puræ naturæ seruare **Tertia.**
totam legem naturalem cum auxiliis quæ sequerentur
donum creationis, tunc nec esset fides, neque gratia
sanctificans, ergo sine illis potest tota lex seruari.

Quarto, si non potest vitare peccata mortalia ille **Quarta.**
qui habet peccatum mortale, sequitur peccare mor-
taliter quilibet peccatorem, si post peccatum
non agat statim pœnitentiam, quod tamen videtur
fallum.

Dico tertio, neminem sine fide ac sine gratia habitua-
li, posse per notabilem aliquam moram temporis ab-
stinere ab omni peccato mortali, cum ordinariis gra-
tia auxiliis quæ conferri solet à Deo. Sicque morali-
ter fieri non potest ut qui est in peccato mortali per
aliquod tempus in eo perseueret, quin noua & noua
committat peccata & thesaurizet sibi iram in die iræ.
Sic docent communiter Theologi cum S. Thoma in
hoc articulo ut ostendunt Suares lib. 1. c. 27. Valsques
dis. 196. corumque non pauci putant sic statutum esse
à Conciliis aduersus Pelagium.

• Prima pars quæ afferit obseruationem totius legis **Probatur**
esse infidelibus moraliter impossibilem certa est ex **prima pars**
Apostolo, ex Conciliis, ex Augustino, & ex variis ra-
tionibus: Apostolus enim sic pronunciat Rom. 7. *Lex
spiritus vite in Christo Iesu liberauit me à lege peccati &
mortis.* Lex autem illa de qua loquitur Apostolus, lex
est fidei quæ per internam spiritus virtutem victrice est
appertitus. Ad Galatas 3. conclusit omnia Scriptura sub
peccato, ut promissio ex fide IESU CHRISTI daretur
credentibus. Idem docetur in Conc. Afric. epist. 90.
inter epistolam Augustini, in Concilio Arausiano 2.6.4.
vbi dicitur liberum arbitrium liberati per gratiam il-
lam quæ iusti efficiuntur, quæ doctrina est Augustini,
epist. 105. & alii locis superius adductis. Denique opti-
ma ratio est, quia concupiscentia tantas aduersus ra-
tionem adepta est vires, ut potentissimis ad eam diu
vincendam præsidii opus sit, qualia non sunt motiva
pœri naturalia, sed sola motiva fidei, ut magis etiam
constabit ex dicendis statim.

Secundum enim partem de homine in peccato mor-
tali existente qui non possit diu à nouis abstinere pec-
catis ex cœta lege ac decreto Dei qui statuerit non
dare homini inimico ea gratia auxilia quæ præuidet
fore efficacia ad omne peccatum vincendum, eximia
Primo, Scriptura probant, v. g. If. 57. *Abscondi à te fa-
ciem meam, & indigatus sum abiit vagus in via cordis
sui.* Ioannis, *Si quis in me non manserit* (inquit Christus)
mittetur foras sicut palmes & arescat. *Et in ignem mittent.*
Secundò, definitum id videatur esse à Conciliis Cartha-
ginensi, Mileutano, Arausiano, ubi dicitur quod ad
non peccandum gratia iustificationis exigitur. Eximia
sunt in eam rem testimonia S. Augustini, v. g. lib. de
spiritu & litera c. 14. vbi explicans illud (factores legis
iustificabuntur,) *Vi sciamus* (inquit) *non aliter eos esse
factores legis nisi iustificantur, ut non iustificatio factoribus
accedat, sed factores legis iustificatio procedat;* idem habe-
tur lib. 1. de gratia Christi cap. 8. & lib. de correptione &
gratia c. 2. in quibus ad legem seruandam exigitur & gra-
tiam quæ liberamur ab iniquitate, & quæ saluamur ab
infirmitate: notissimum etiam est illud Gregorij Mag-
ni, *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur suo pon-
dere in aliud trahit.* Rationes denique id probant per-
tæ partim ex parte Dei, partim ex parte ipsius hominis:
nam ut aliquis vincere possit omnes tentationes, &
PP p. resistere

resistere concupiscentiae ac Diabolō, necessarium ei est ex parte Dei speciale aliquod auxilium & beneficium gratiae per quod confortetur & in tot periculis ingruentibus liberetur, ex parte autem hominis requiritur ut cor habeat bene affectum erga Deum, & in eo firmatum, alioqui succumber hand dubiè appetui, sed ei qui existit in peccato deest vtrumque illud: nam speciale illud donum gratiae reseruat Deus amicis suis, cum ille sit effectus amoris eximij, suis autem inimicis fatis est quod alia non deneget auxilia minora, & minus congrua. Deinde cor hominis peccatoris alienatura est a Deo, inclinatum ad Creaturas, unde fit ut minima illud tentatio trahat ad ruinam, *Iniquitates videlicet sua capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringuntur*, vt habetur Proverbiorum 24.

Solutio
prima du-
bitationis.

Ad primam Resp. verum esse quod ad seruandam omnia præcepta non aliud requiritur quam actualē auxilium gratiae, tanquam principium per quod talis operatio fieri debet: gratia vero habitualis requiritur tanquam fundamentum propter quod solum Deus tales de gratias quæ sunt principia efficacia resistendi omnibus tentationibus.

Secundæ

Ad secundam Resp. verum etiam esse quod ad actus naturales immediate non requiritur principium ullum supernaturale secundum substantiam, sed nihilominus tamen illud requiritur mediata, quatenus sine illo ut fundamento supernaturali non obtinebuntur principia etiam supernaturalia per quæ tales actus naturales de facto eliciantur longo tempore: non enim nego quin breui aliquo tempore possit homo existens in peccato, abstinere a nouis peccatis, sed volo id esse impossibile pro longa mora temporis, est enim proflus infallibile, quod nemo infidelis aut peccator totam natura legem vñquam seruat.

Terteræ.

Ad tertiam Resp. concedendo quod homo in statu puræ naturæ non posset seruare totam legem per longum tempus, vel ex solis natura viribus, vel ex solis illis auxiliis gratia quæ nunc sequuntur gratiam creationis. Deus autem in illo statu potuisset dare auxilia puræ naturalia ex solo beneficio creationis, ut per illa homo potuisset seruare totam legem: Imò probabiliter docet Suares quod Deus illa auxilia de facto contulisset, quia perinet ad authorem naturæ ita suis prouidere creaturis, ut finem suum assequi possint. Huiusmodi enim auxilium quamvis indebet omnino esset naturæ in se ipsa consideratae, valde tamen esset consentaneum diuinæ prouidentia naturam illam gubernanti.

Quartæ.

Ad quartam Resp. neminem obligari ad confessio- nem statim faciendam post commissum peccatum, quia possumus breui aliquo tempore sine habituali gratia, totam legem seruare: tenemur autem post aliquod tempus non nimis longum, præsertim si grauis vrgeat tentatio trahens ad peccatum, alioqui ut notabat Gregorius Magnus prius illud peccatum pondere suo in nouum peccatum trahet.

SECTIO VI.

De Necessitate priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata.

Dixi de necessitate gratiae tūm actualis, tūm habitualis, nunc priuilegium speciale voco gratiam illam actualē quæ paucissimis & rarissimè conceditur, & quæ vtrum possit homo fidelis, & existens in gratia, vitare omnia peccata, & toto vita tempore perseverare in statu illo beatissimo: quod disputari. Primò, potest de peccatis mortalibus. Secundò, quod obscurius est, de peccatis venialibus.

S. I.

Vtrum sine speciali priuilegio possit aliquis vitare omnia peccata mortalia, & perseverare toto vita tempore in gratia.

Dupliciter intelligi potest, quod homo possit sine speciali priuilegio vitare omnia peccata mortalia. Primò vtrum habeat potentiam saltem sufficientem cum ordinariis gratiae auxiliis ad perseverandum. Secundò, vtrum habeat potentiam efficacem ita ut cum illis etiam de facto perseveret.

Ratio dubitandi est quia primò, illud est priuilegium speciale quod non conceditur nisi paucis, sed perseverare longo tempore in gratia non conceditur nisi paucis, ergo perseverare in gratia est beneficium specialissimum.

Secundò, illud non potest fieri sine speciali priuilegio, quod nemo condigne mereri potest, sed perseverantiam præsertim finalē nemo condigne meretur ut docebo postea, ergo illam nemo potest habere sine speciali priuilegio.

Tertiò, illud quod omnium donorum est maximum, nemo sine priuilegio speciali potest obtinere, sed perseverantia in gratia usque ad finem, maximum est omnium donorum, ergo illa sine speciali priuilegio non potest obtinere.

Dico primò, neminem esse iustum qui sine speciali priuilegio non habeat potentiam sufficientem ad omnia peccata mortalia vitanda, & ad perseverandum usque ad finem vita, sed nemo tamen potentiam habet efficacem sine tali priuilegio.

Primam partem cum Caluino, Luther, Melancthone ausus est negare noui dogmatis fabricator *tom. 3. l. 3. c. 13. col. 325.* vbi sic habet *sunt quedam homini Præcepta secundum statum & vires in quibus constitutus est impossibilitas, nec adeat semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus: & iterum, impotensia impledi Præcepta reperitur etiam in infiis, qui & fidem Christi & charitatem in istis suscepimus: & iterum ibid. Non adeat semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus.* Idque alibi saepe reperit, & desumptum est omnino ex pluribus locis Caluini, cuius hoc præcipuum & maximum est delirium, ex Luther et dixi, Melancthone, Chemnitio & aliis secessariis, quorū horrenda blasphemia damnata est in *Trid. s. 6. cap. 11. & Can. 18. Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam in istis & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilitas, anathema sit, & lanè si testatur Scriptura. Omnia possum in eo qui me confortat: Faciam ut in præceptis meis ambuletis: Mandata eius gratia non sunt: Non patietur vos tentari ultra id quod potestis. Deus igitur (inquit Aug. lib. de nat. & grat. c. 43.) Impossibilitas non iubet, sed iubet admonet, & facere quod possit & petere quod non possit.* Neque rationes cogerero opus est, ratio enim naturaliter indita homini statim impietatis & iustitiae hominem illum damnat qui ausit dicere summè sapientem, summè bonum, summè iustum imperare impossibilita, & damnare hominem qui non faciat, quod nemo vñquam tyrannus fecit, & nemo adscribere Deo possit nisi dicat eum non esse Deum. Quomodo enim obligari possum ad id quod est impossibile, & propter violationem illius puniri. Neque latius est dicere pœnam hanc esse peccati primorum parentum, sequitur enim neminem damnari propter violationem præceptorum, quæ obseruare nemo potest, sed tantum propter peccatum Adæ.

Secunda pars de potentia efficaci ab omnibus teneatur Catholicis & probatur omnibus argumentis quæ allata sunt in ratione dubitandi, quia scilicet probatur secunda pars, gratia.

gratia illa perseverantia non omnibus conceditur, sed electis tantum, immo & specialiter dilectis, arguere adeo summum illud est diuinæ in nos benevolentia argumentum. Deinde nemo potest illud sibi certè polleri, ut monet optimè Tridentinum *sess.6.cap.13.* sed omnes cum timore ac tremore salutem suam operari debent, in vigilis, laboribus, orationibus, formidantes de exitu pugna cum Diabolo carne ac mundo, &c. vbi etiam addit quod magnum hoc donum non est homini nisi à Deo, qui tamen nisi illius gratia defuerimus, sicut ceperit in nobis opus bonum perficiet, sed probat etiam evidenter necessitatem hanc priuilegij specialis corruptio naturæ quæ per habitualem gratiam non sanatur, multitudo temptationum, innumera peccandi occasions: passiones, exempla, quibus omnibus diu resistere, neque unquam cadere sanè difficillimum est, nisi potentior gratia impedit a lapsu & ex his ad rationes dubitandi liquet responsio; probabatur enim ibi solùm impotentia efficac ad vitanda omnia peccata mortalia, quam etiam asserui.

§. II.

Virum sine priuilegio speciali posse iustus omnia vitare peccata venialia.

His positis nullam habent inter Catholicos con-
trouersiam, maior circa venialia difficultas est, utrum ad ea vitanda tūm distributiūe, tūm collectiūe, quilibet homo iustus habeat potentiam moraliter sufficientem aut etiam efficacem cum solis auxiliis gratia ordinariis. Tunc aliquis dicitur habere impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiūe, potentiam autem ad omnia peccata vitanda distributiūe, quando impotentia illa non cadit supra vnum omnino peccatum separatum ab aliis sumptum, sed tantum in multitudinem ipsam & collectionem, dicitur autem habere impotentiam ad vitanda omnia tūm distributiūe tūm collectiūe quando impotentia & difficultas non cadit tantum supra multitudinem, sed etiam supra peccatum aliquod singulare, quod propter difficultatem in eo existentem iustus moraliter non poterit vitare.

Sensus difficultatis. Difficultas igitur nunc est, utrum homo iustus habeat impotentiam moralem ad vitanda omnia peccata tūm collectiūe tūm distributiūe, immo utrum habere possit impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiūe, & potentiam ad omnia vitanda distributiūe.

Prima ratio dubitandi. **R**atio dubitandi primò est, quia quando dicitur in Concilio quod non possumus vitare omnia peccata, vel id intelligitur de impotentia physica & sic nulla est libertas, vel de impotentia morali sufficiente, & sic gratia nihil addit naturæ, nam etiam homo sine gratia potentiam habet physicam ad vitanda quilibet peccata, ergo per gratiam recipit potentiam moralem sufficientem: vel intelligitur de sola impotentia efficaci, & sic Concilium dicitur tantum quod nemo peccata venialia de facto vitat, non diceret quod nemo illa potest vitare. Cum enim dicitur non potest vitare, necessitatem dicimus antecedentem non consequentem tantum, quem habet quisquis non potest vitare quia non vitat: gratia enim congrua non est necessaria ut possim vitare, & tamen Concilium dicit neminem possere vitare.

Seconda. Secundò, quoties argumentum procedit à distributiūe ad collectiūum, vel contra, semper vitiosa est argumentatio, quia tunc variatur suppositio; proceditur enim à suppositione determinata ad confusam, sed cum dicitur si potest quilibet vitare omnia peccata venialia distributiūe sequitur quod possit vitare omnia collectiūe argumentum procedit à distributiūe ad collectiūum: codem modo ac si diceret ad viden-

dum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est oculus sinister, ergo nullus oculus ad videndum est necessarius: Sunt in stabulo tres equi, neq; hic, neq; hic, neq; hic est necessarius ad equitandum, ergo nullus est necessarius, respondeatur enim ad illa omnia quod quamvis oculus non sit determinatè necessarius ad videndum, est tamen necessarius indeterminatè ut est pars huius collectionis: Similiter quamvis nullum sit peccatum veniale determinatum ad quod vitandum homo non habeat potentiam physicam & moralem, non sequitur tamen quod possit indeterminatè vitare singula quatenus sunt pars huius collectionis, quam non potest totam vitare, poterit ergo Petrus vitare, primum, secundum, tertium, si illa spectentur determinatè, non poterit vitare quatenus illa sunt membra illius collectionis & confusionis, ergo quamvis possit homo vitare omnia peccata venialia distributiūe, non sequitur tamen quod possit vitare omnia collectiūe.

Tertiò, quando dicitur quod homo iustus vitare non potest omnia peccata venialia, vel intelligitur quod ille habeat impotentiam antecedentem, vel quod habeat impotentiam consequentem, si primum ergo caret libertate ad non peccandum, necessitas enim antecedens tollit libertatem: si secundum, ergo id est tantum homo non potest vitare omne peccatum, quia non vitat, quæ impropriissima est loquutio, sicut si dicerem, me non posse tacere, quia non taceo.

Dico secundò, nemo sine priuilegio speciali cum solis auxiliis gratia ordinariis vitare potest omnia peccata venialia collectiūe, aut etiam distributiūe, immo si possit vitare distributiūe omnia, possit etiam vitare collectiūe.

Prima pars. **P**rimam partem Catholicus nemo negat, primum enim colligitur ex Scripturis, *In multis offendimus omnes: si dixi: inimicu peccati non habemus ipsi nos seducimus: pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Quia videlicet ut loquitur Concilium Tridentinum *sess.6.c.1.* illa est communis iustorum omnium vox dimitte nobis debita nostra. Secundo enim exprefse ita contra Pelagium definitum est in multis Conciliis, v.g. in Mileuitano, *Can.5.6.7.* quos ad verbum desumpliit Concilium Africanum, & deum in Tridentino *sess.6. Can.2.3.* Anathema illi dicitur qui dixerit posse hominem in tota vita peccata omnia vitare etiam venialia, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Tertiò, consentiunt S. Patres **E**x Patribus, quos dabunt *Suares lib.9.c.8. Valq. diff.189.n.147.v. gr. Cypriani* authoritatem sèpè opponit Pelagio Augustin. *Ne quis inquit tract de orat. Domini. sibi quasi innocens placeat, & se exollendo plus pereat, instruitur & doctur se peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare.* Quartò, id ostendunt à priori occasionses innumeræ peccandi, pugna nunquam interrupta concupiscentia, cui omnino impossibile est, semper resistere, nisi specialiter Deus incubet, & maioribus auxiliis conforter voluntatem pronam ad lapsum. Colligiturque à posteriori, quia licet non improbabiliter existimat nonnulli priuilegium hoc fuisse concessum Sancto Ioanni Baptista, ac Ieremias, negat tamen aperte, ac vniuersalissime Augustinus pluribus locis, hoc de illo id posse affirmari nisi de sola Virgine sanctissima, de qua ob honorem Filii, nullam cum de peccatis agitur haberi vult questionem. **P**robatum est etiam probabilissime de Sancto Joseph dici posse vindicari ob honorem Filii cuius fuit nutritius, immo & appellatus est Pater, & ob honorem Sponse Immaculatissima, cuius verè fuit Coniux.*

Secunda pars afferens peccata venialia vitari non posse omnia etiam distributiūe, ita ut esse debeat alii quod peccatum determinatum quod non possit vitare, **P**robatum secunda pars.

P P p 2 alio qui

Tom. I.

alioqui haberet potentiam ad vitanda omnia collectiū, negatur à Suarez lib. 1. c. 24. & lib. 9. c. 8. qui existimat Cum pluribus aliis posse hominem iustum omnia vitare peccata distributiū, sed non posse tamen vitare omnia collectiū: sed contrarium longe probabilius tenet Vasques disp. 212. tenens esse impossibile, ut omnia vitari possint distributiū, quia possint vitari omnia collectiū.

Ratio est, quia quotiescumque homo potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiū, tunc quando illæ facienda sunt, potest etiam facere totam multitudinem successiū, sed collectio peccatorum venialium est multitudinem successiū, ut patet; non enim omnia simul sunt, ergo si homo potest vitare omnia peccata venialia distributiū quando occurunt, potest etiam vitare totam collectionem: maior probatur, quia posse facere totam multitudinem successiū nihil aliud est, quā posse facere singulas partes tunc quando illæ facienda sunt, & difficultas tota quæ est in tota collectione facienda non est alia quā difficultas quæ est in faciendo illis partibus quando illæ debent existere. Vnde argumentor, si nulla sit difficultas in facienda tota collectione successiū, nisi difficultas faciendo singulas partes quādō illæ debent existere, certè qui potest singulas quando illæ debent existere, potest etiam totam collectionem, sed in facienda collectione tota successiū, nulla est difficultas nisi ea quæ reperitur in singulis partibus quando debent existere, imo, vixi, nihil aliud est realiter posse facere totam collectionem successiū, nisi posse facere singulas partes quando facienda sunt: ergo qui potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiū potest facere totam multitudinem successiū.

Confirmatur primò, quia posse vitare collectiū omnia peccata venialia, nihil est aliud quā posse vitare primum solitariē sumptum tunc quando vitandum est, & secundum seorsim, & tertium & quartum: quemadmodum si dicas potest aliquis ambulare pedes duas leucas non potest ambulare tres, certè verum est quod postquam ambulauit duas leucas, non potest ambulare tertiam: ergo similiter si dicas potest homo vitare nouem peccata venialia non potest decem, verum erit quod postquam vitauerit nouem, iam non potest vitare decimum. Similiter existente utroque oculo neuter determinat ad videndum necessarius est, at si dexter effodiatur sinistruerit necessarius: sic licet ex decem peccatis, nullum determinat necesse sit à me committi, tamen ex suppositione quod vitauerit nouem, moraliter erit necesse ut non vitem decimum. Vnde cuncte oriarunt difficultas illius decimi peccati, aut ex eo quod fatigatus sim ex præcedentibus pugnis, aut ex speciali difficultate huius peccati, semper verum est quod hoc peccatum determinatum vitare non possum in his circumstantiis. Ex quo.

Confirmatur secundò, si enim homo per diem integrum vitare potest determinatè decem venialia quæ occurunt. Supponamus illum vitasse nouem, vel tunc ille potest vitare decimum, & sic potest vitare totam collectionem, vel non potest vitare decimum, & non potest vitare distributiū singula eo ipso quod non potest vitare omnia collectiū.

Neque dicas supponi non posse quod vitet illa nouem, quia licet distributiū possit illa vitare prout singula sunt, non potest vitare illa determinatè ut faciunt collectionem. Sed contra si quod est moraliter possibile ponatur actu, nullum sequitur absurdum, sed est moraliter possibile quod homo vitet determinatè primum, secundum, tertium, &c. ergo non est absurdum supponere quod vitetur determinatè primum, secundum, &c.

Ad primam Resp. concilium quando dicit neminem posse vitare omnia peccata non esse intelligentiam de impotentia physica cum qua libertas non stataret, neque de sola impotentia efficaci, significaretur enim duntaxat quod homo quilibet peccat: sed esse intelligentium de vera impotentia moraliter sufficiente, qua significat tantam esse difficultatem in evitandis omnibus peccatis venialibus, ut illa moraliter, & secundum iudicium prudentum existinetur esse impossibilitas, Gratia ergo efficit primò, ut plura possimus vitare quā si careremus gratia. Secundò, efficit ut vitatio illius peccati venialis determinati quod moraliter non possum vitare sit mihi possibilis saltem remotè ac secundum quid.

Ad secundam Respondeo argumentationem à distributiū ad collectiū non esse semper vitiosam, si enim prædicatum quod conuenit singulis ut singuli sunt non tribuatur collectioni ut collectio est, sed tantum collectioni prout distributiū dicit singulas partes tunc argumentatio bona est: ut si dicas singuli homines determinatè sumptū carent alii, ergo omnes homines carent alii, est enim argumentatio potius à singulis distributiū sumptis, ad vniuersale sumptum distributiū: tunc autem vitiosum est argumentum à distributiū ad collectiū, quando prædicatum quod conuenit tantum singulis ut singuli sunt attribuitur collectioni ut collectio est, vel contra quando prædicatum, quod conuenit collectioni ut collectio est, tribuitur singulis ut singuli sunt, ut si dicam nullus Apostolus est duodecim, ergo omnes Apostoli non sunt duodecim. Quando collectio constat ex partibus successiū, qui dicitur posse totam collectionem, dicitur tantum posse singulas partes tunc quando illa separatim ponendae sunt, ideoque prædicatum quod conuenit singulis partibus, non tribuitur toti collectioni ut collectio est, vnde nec vitiosum est hoc argumentum: si possum vitare omnia peccata determinatè tunc quando vitanda sunt possū vitare collectiū omnia, nam illud prædicatum (possum vitare) non tribuitur toti collectioni ut collectio est, sed collectioni prout distributiū dicit singulas partes, id est singula peccata tunc quando separatim vitari debent. Neque verò illud argumentum simile est isti, ad videndum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est sinistruerit, ergo nullus oculus est necessarius ad videndum, quia in illa conclusione, ergo nullus oculus est necessarius, uterque oculus sumitur copulatim, cum autem dicitur possum vitare omnia peccata distributiū, ergo possum vitare omnia collectiū, tunc omnia peccata non sumuntur copulatim, sed prout separant & successiū possunt vitari.

Ad tertiam Resp. neminem dici non posse facere, id quod non facit præcisè, quia non vult facere, si autem haberet impossibilitatem tantum consequentem id est non vitaret omnia peccata quia non vellet, ergo si haberet impossibilitatem moralem consequentem non diceretur non posse vitare omnia peccata, quod tamen dicit Concilium: Itaque impossibilitas vitandi omnia peccata venialia est impotentia antecedens, ita ut infallibile prorsus sit neminem vñquam vitare omnia; si enim moraliter esset possibile omnia vitare peccata deberet aliquando contingere ut aliquis omnia vitaret, illud enim dicitur impossibile moraliter, quod ita est difficile, ut nunquam omnino contingat, si enim vel semel contingit non est impossibile moraliter. Impossibilitas ergo hæc moralis ita est antecedens, ut non sit contraria libertati, quia illi aduersatur sola impossibilitas physica.

QVÆSTIO II.

De sufficientia Gratiae.

Exposti hactenus necessitatem gratiae, sequitur nunc eius sufficientia, ex prima illa videlicet constat quid non possit homo facere sine gratia, ex secunda constat quid cum illa praestare valeamus, de qua ut dicam plenissimè ac clarissimè tria mihi esse video necessaria: Primum est eius existentia sive utrum admittere necesse sit gratiam aliquam sufficientem: Secundum eius subiectum sive quibus personis detur gratia sufficientis: Tertium eius propria quidditas & distinctio eius à gratia efficaci, quod tamen dicetur commodius questione 3.

SECTIO I.

Vtrum detur aliqua gratia sufficientis.

Nomine (gratiae sufficientis) intelligunt Doctores Catholici, gratiam illam cum qua possum benè operari, non tamen volo: sicut gratia efficax illa est cum qua & possum, & volo. Aliæ omnes gratiae sufficientis notiones à nouis dogmatistis constat, fallaces & falsæ sunt, illa quam attuli sola vera est, & solida, ut patebit ex dicendis postea.

Nunc gratiam illam cum qua voluntas converti posset, non tamen convertitur, quia non vult, sufficientem hactenus appellatam, & ab omnibus Catholice doctoribus admissam fidissimum Caluini aseclam nouis dogmatibus omnino rejecit, lib. 3. toto de gratia Christi Salvatoris, eamque tanquam monstrorum, Deo indignum, Augustino ignotam, à Pelagio solo excogitata proscribendam putat, quam etiam fuisse sententiam Semipelagianorum constat ex epistola Hilarii ad Augustinum cuius verba postea referuntur.

Ratio prima dubitandi est prius, quia si nulla datur gratia qua careat effectu, id est cui voluntas non consentiat nulla datur gratia sufficientis, sed nullam dari gratiam qua careat effectu constans est sententia sancti Augustini, ut patet ex pluribus eius testimonij, v. gr. serm. 42. de verbis Domini: *Agis si ageris, & bene agis si à bono agaris*, lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. Si Deus tangit cor, homo preparat cor, lib. de gratia Christi: Si sicut veritas loquitur, omnis qui didicit venit quisquis non venit profecto non didicit. In quibus & pluribus alijs locis S. Doctor manifeste tradit nullam esse gratiam qua careat effectu, ergo nulla datur gratia tantum sufficientis.

Secundo, gratia sufficientis est auxilium possibilis, & adiutorium sine quo non, ut patet, est enim auxilium cum quo possum, sed nolo, adiutorium quo dempto non possum agere, sed non ago tamen: Sed in Doctrina S. Augustini manifestum est quod auxilium possibilis, & adiutorium sine quo non, est gratia propria status innocentia: gratia verò Christi est auxilium actionis & voluntatis, & adiutorium quo, ergo gratia sufficientis non est gratia illa propria Christi post naturam lapsum: Maior non eget probatio, minorem innumeram probant Augustini loca lib. de correption. & gratia cap. 11. Nunc autem quibus deest tale adiutorium pena peccati est: lib. de praestitutione, sanctorum cap. 8. Volunt ergo isti credere, nolunt illi, quis hoc ignoret? sed cum alijs preparetur voluntas à Domino alijs non preparetur, discernendum est quid proueniat, &c. lib. de dono perseuerantiae cap. 14. Quoniam ut crederent non erat eis da-

tum, eti. 2 unde crederent est negatum: ergo ex mente Augustini.

Tertia.

Tertio, monstrum omnino est gratia sufficientis, tale videlicet adiutorium quod ab initio mundi usque ad finem nullum inquam habuit, vel habebit effectum. Deinde monstrum est illud beneficium quod non feruit nisi ut possis peccare, ac circa inuidiam damnari. Denique gratia illa monstrum est quæ simul dicitur esse sufficientis & insufficientis, illa enim gratia est insufficientis cui non possum cooperari, sed gratia sufficientis ut sic non possum cooperari, si enim illi cooperarer desineret esse insufficientis, ergo gratia sufficientis verè monstrum est cum non sit insufficientis, nisi quia est insufficientis. Confirmatur quia, illa gratia ut sic est insufficientis, quæ de se inefficax est, gratia sufficientis est de se inefficax, quia gratia sufficientis sumitur ut de se distinguitur à gratia efficaci quæ de se efficax est, ergo gratia sufficientis est de se insufficientis.

Quarta.

Quarto, Ecclesia nāquam orare solet pro infidelibus ut possint conuerti, sed ut conuertantur, sed si datur gratia sufficientis, cum qua possim conuerti, erit prouersus inanis huiusmodi deprecatio, quid stultus est quā orare Deum ut facias, quod in potestate tua est facere? Imò quod grauius est, si admittitur huiusmodi gratia communis bonis & malis, potest homo seipsum ab alio discernere, quod repugnat Apostolo & sapissimè damnat Augustinus v. gr. lib. de praestitutione sanctorum cap. 5. *Nihil* (inquit) *hunc sensu* *Apóstoli tam contrarium, quam de suis meritis ita quemquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit non gratia Dei, sed gratia que bonos discernit à malis, non que communis est bonis & malis.*

Affectio primæ.

Dicendum tamen est, certum esse omnino ex fide quod detur aliqua gratia sufficientis, cum qua voluntas operari possit si velit, non operetur tamen quia non vult. Ita tenent Catholici omnes, & contra Calvinum ac Lutherum suffissimè probant Bellarmin. 1. 2. de gratia Suarez l. 4. & alij sine numero.

Probatur ex scripturis.

Primum enim aperte colligitur ex scripturis ex quibus tria sufficientia testimonia, sed euidentissima; primum sit Matthæi 20. *Multi vocati pauci electi*, quem locum edifferens Augustinus lib. 83. questionum q. 68. aduersarios conficit. *Ad illam* (inquit) *cōnam quā Dominus dixit in Euangelio preparatam, neque omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire posse nisi vocarentur. Itaque neque illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere sed tantum sibi, quoniam ut venire vocati erat in illorum libera voluntate, &c.* Quæro ergo ab aduersariis utrum illi qui vocati sunt & non electi restiterint gratiae, an non, si enim restiterunt gratiae datur ergo aliqua gratia cui resistit voluntas, quæ appellatur sufficientis, si non restiterunt gratiae, ergo falso dicuntur vocati, vocatio enim gratia est de qua loquimur, quæ argumentatio est clarissima & demonstrativa.

Alterum testimonium Ioannis 1. *Iluminat omnem hominem venientem in hunc mundum, lux in tenebris lucet & tenebra eam non comprehendunt.* De quibus differens Augustinus libr. 1. de genesi ad literam cap. 1. *Illud lumen* (inquit) *irrationalium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, sè ad eum præcepta convertunt, quod omnes possunt si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Tertium testimonium etiam euidentis, Matth. 1. *Vt tibi Corazain ut tibi Bethsaida, quia si in tyro & sydone factæ efficiunt virtutes, &c.* Quod merito de gratia cui resistit voluntas explicat Augustinus, lib. de bono perseuerantiae

PPP 3 rantiæ

rantiæ cap. 9. Facile est (inquit) ut accusemus infidelitatem Iudeorum de libera voluntate venientem qui factis apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt, quos increpans Dominus arguit ut tibi Corozain, si enim cum illa gratia sydomij conuersi fuissent, ergo cum illa conuersi potuerunt Corozaitæ, ergo illa fuit gratia sufficiens, quæ sanè demonstratione nihil est cui dentius.

Probatur
Secundò
ex absur-
dis.

Secundò ex varijs absurdis probare licet gratia sufficiem, quæ ut vides expreßè habetur in Script. & Augustino. Primum sit, quia si nulla daretur gratia quæ careret effectu ex malitia voluntatis, sequeretur neminem eorum qui damnatur habuisse in potestate sua salutem, quod aperte repugnat scripturæ, perditio tua ex te Israël: ante hominem vita & mors. Secundum sit, sequeretur neminem eorum qui peccat abstinere posse à peccatis, atque soli Deo peccata imputari posse, quæ horrenda est blasphemia Caluini contraria Scripturis, quæ nolui elegistis, contraria S. Augustino: *Quis peccat* (inquit lib. 3. de libero arbitrio, cap. 15.) *in eo quod nullo modo cauiri potest: peccatur autem, cauiri igitur potest*: contraria lumini rationis. Tertium est, præcepta Dei esse impossibilia ijs qui ea non seruant, quæ item blasphemia Caluini & Irenensis est damnata in Tridentino less. 6. can. 18. & cap. 11. ab Araucano can. 25. ab Augustino lib. de gratia & libero arbitrio, ybi explicat locum illum Ecclesiastici 15. si volueris seruabis mandata, & explicite ostendit nos posse si volumus.

Quartò sequeretur quod nemo eorum qui non conuertuntur potest conuerti. Quod falsissimum esse constat clamante Deo, conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, & optimè Augustinus l. 1. retract. cap. 22. *In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est nisi detur à Deo, de quo dictum est, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, manifestè Concilium Valentini 3. sub Lothario erroris arguit aduersarios: *Nec ipsi mali* (inquit) *ideo pereunt quia boni esse non poterunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio, &c.* Et Tridentinum manifestissime less. 6. cap. 13. *Deus sua gratia iustificatos non deserit, nisi prius deseratur.*

Quintò, sequeretur quod nemo plura potest face-re opera bona quæ auctu faciat. Quod repugnat scripturis: *Expectauit ut faceret vias fecit autem spinas*, repugnat Augustino lib. 3. de libero arbitrio, cap. 16. *Ex eo quod non accepit nullus est reus ex eo vero quod non facit quod debet, iuste reus est, debet autem si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.*

Sexto sequeretur Deum non habuisse voluntatem ullam saluandi eos qui damnantur, sed antecedenter ad eorum demerita voluisse illos damnare quæ licet atrocissima sit sententia Caluini, & Iansenij repugnat tamen sanctitati, bonitati, & charitati Dei, facitque Deum tyrannorum omnium crudelissimum, ut ostendi alibi, & conuincam statim ex eo quod Deus velit omnes homines saluos fieri, ut ostendunt Scripturæ, Concilia, S. Augustinus, & ipsum Dei nomen & significat & declarat. Septimum denique absurdum est, quia, sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus est, non autem pro omnibus hominibus, quod statim ostendam esse impium dicere.

Tertiò hæc sit breuis & euidens demonstratio: gratia sufficiens illa est cui voluntas non obedit, sed multæ dantur à Deo gratia quibus voluntas hominum ex sua malitia non obedit, ergo datur gratia sufficiens. Minorem si negare audeant aduersarij conuincere eos stultitiae testimonia innumera scripturarum Christus Matth. 23. dicens: *Quoties volui con-*

gregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas & noluit: Iohannis 15. Si non ventissim & loquuntur eis fuisse peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent à peccato suo, &c. Sapient. 1. *Vocauit & renuisti, sprenisti omne concilium meum. Iaie 65. Vocauit & non respondisti. Actorum 7. Vos semper spiritus sancto resististi: 2. ad Corinthios 7. Adiuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, conuincit erroris Concilium Senonense, in decreto fidei cap. 15. Non est (inquit) huiusmodi Dei trahentis auxilium cui resisti non possit, quoties enim Dominus vult congregare filios Ierusalem sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit, &c. Concilium Coloniense cap. de Sacramento Penitentiae: *Situm est (inquit) in hominis voluntate ut gratiam Dei oblatam, vel accipiat vel respiciat.* Tridentinum less. 6. cap. 5. & 13. & canone 4. vbi statutum posse voluntatem dissentiri gratiae, & hæc satis sint aduersus sententiam horribilem ex qua infinita sequuntur contra Deum blasphemie, tota damnatur scriptura, tota exæcatur ratio naturalis.*

Ad primam quæ video totum ferè nisi errorem notum dogmatistæ plurima respondent Petavius, Martinus, alijque Doctores Orthodoxi, ego breuiter solum posse arbitror leuisimum argumentum, facio enim sapientissime Augustinum coniungere solere cum effectu gratiam Christi, sed ita tamè ut loquatur sapientissime de gratia illa quam ex malitia voluntatis nullus sequitur effectus, ut constat ex relatis eius pluribus testimonijs. Prima ergo ratio cur Augustinus ex ipso effectu gratiam describat, est, quia facultas qualibet operatrix ex effectu potissimum dignoscitur, & ex eo temper explicari solet, oculus videlicet dicitur esse facultas eliciens visionem, iustitia definitur virtus reddens cuique quod suum est. Altera ratio mouit Augustinum ut gratiam Christi iungere operi, quia de sola effectu gratiae non de possibiliitate lis illi erat cum Pelagio: cum enim subdolè Pelagius possibilitatem boni fateretur à Deo esse, operari autem esse nostrum tantum, ut constat ex lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 18. lib. de gratia Christi, cap. 3. lib. de natura & gratia, cap. 42. quam tamen possibilitatem dicebat Pelagius esse solam facultatem naturalem voluntatis (ut doccebo statim) debuit haud dubiè Augustinus Christianam gratiam coniungere cum effectu, ut doceret Dei esse non solum quod possimus agere, sed quod velimus etiam & agamus. Tertiò denique assero Augustinum quoties gratiam effectui coniungit, agere de gratia illa quæ per excellentiam sola ferè gratiae nomen obtinuit, quia gratia est propria electorum. *Sic enim* (inquit Augustinus lib. de gratia Christi cap. 13.) *Deus docet eos qui secundum propositum sunt vocatis, simul & donans quid agant scire, & quid sciant agere.* Et lib. de bono perfeuerantia, cap. 23. *Hec est quam poscit à Domino, & semper ex quo caput est, poscit Ecclesia, ista quam Deus vocatis suis daturum se esse presciuit, ut in ipsa prædestinatione iam dederit.*

Ad secundam in qua etiam triumphare se putant noui dogmatistæ semper obtentores Augustinum reieciisse à gratia medicinali adiutoriorum possibilis & sine quo non, id est gratiam sufficientem: solum autem admittere auxilium actionis, & adiutoriorum (quo) id est gratiam efficacem. Respondeo autem errare turpissime aduersarios dum existimant auxilium possibilis & sine quo non significare gratiam sufficientem, auxilium autem actionis & (quo) esse gratiam efficacem. Primò enim adiutoriorum possibilis quam gratiam Christi contendebat esse Pelagius, significabat facultatem naturalem voluntatis liberae, in quo sensu recte negat Augustinus huiusmodi adiutoriorum

Demon-
stratio pe-
nitentiæ ex
scripturis
& Conci-
lijs.

rium pertinere ad gratiam Christi, ut constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 2. de natura & gratia cap. 42. vbi docetur possibiliter operandi bonum prouenire à charitate ac gratia, non esse autem insitam ab auctore naturæ Deo. Secundò adiutoriorum possibiliter significat sepius apud Augustinum ex mente Pelagij adiutoriorum voluntati omnino extrinsecum, quod supponit facultatem voluntatis omnino completam ad operandum, ut videtur sonare ipsum, nam adiuuare possibiliter est iuare facultatem quæ agere potest, & non dari ipsam possibiliter, huiusmodi sunt lex, prædicatio, exempla quæ in operationem non influunt: adiutoriorum autem actionis est interna inspiratio, & motus voluntatis, quæ ita dant posse agere ut sine illis voluntas ad agendum sit insufficiens. Adiutoriorum primo modo sumptum sufficiebat in statu naturæ integræ quoad omnia opera naturæ: in statu autem naturæ lapsæ nullo modo sufficit, quia voluntas insitior facta per peccatum indiget auxilio superaddito influente proximè in operationem. Hic ergo quid est quod aduersarijs feratur & metatur, Pelagiani enim admittebant auxilium à natura inditum & extrinsecus etiam adiuuans, hoc vocabant auxilium possibiliter, & sine quo non: ne-
gabant auxilium actionis, & quo, intrinsecum scilicet & à Deo ind. tum proximè influens in operationem, si per voluntatem non steterit.

Tertius. Ad tertiam Respondeo somniare omnino ac delirare nos dogmatistas monstra sibi ac spectra obijcentes, neque satis aduertere quid significant Catholici doctores nomine (gratia sufficientis) cuius, ne nomen quidem intelligunt. Sciant igitur illi, duo considerari necessariò debere in gratia sufficiente: Primum est entitas ipsa gratia cui voluntas potest cooperari: Secundum est malitia voluntatis quæ ipsi non cooperatur. Hæc gratia secundum totam suam entitatem, & vim effectricem à Deo est, omnino intende ac iubente, ut per eam vitemus peccata, & saluemur si velimus, negatio enim effectus non prouenit ex Dei voluntate, nec ex entitate gratia, sed ex malitia liberæ voluntatis, sine cuius cooperatione illa efficiens esse nequit. Monstrum igitur est argumentum aduersariorum in quo confunditur entitas gratia, cum malitia voluntatis. Hæc enim gratia entitati sumpta sèpè habet effectum, si autem sumatur hæc entitas simul cum malitia voluntatis certè illa effectum non habet, quia significatur tunc gratia prout non habet effectum? Nunquid ergo monstrum est velle gratiam quæ habeat effectum prout illum non habet ex malitia voluntatis.

Secundo vanum est dicere gratiam istam seruire solum peccatis & damnationi, si enim sumatur secundum entitatem & intentionem Dei seruit sanè bonis operibus, & saluti, si sumatur prout includit nequit voluntatis, operatur sanè mortem contra intentionem Dei operantis vitam.

Tertiò cum dicitur gratiam esse insufficientem prout est sufficientis, lusus est in verbo, distinguitur enim illa propositio, illa gratia est insufficientis cui non possunt cooperari, si talis impotentia oriatur ex defectu entitatis gratia, concedo: si oriatur ex malitia voluntatis, nego. Gratia enim est de se sufficientis, licet vis eius effectu impeditur per malitiam voluntatis. Neque difficilior est confirmatione ad quam.

Resp. negando gratiam sufficientem esse de se inefficacem, cum haud dubiè inefficacia tota oriatur ex libera voluntate. Falsa enim est illa consequentia gratia efficax est de se efficax, ergo inefficax est de se inefficax, bonum enim à Deo est, malum autem est à sola voluntate. Quomodo autem intelligi debet quod sit efficax de se, id est per se ipsam postea disputabitur.

Ad quartam Resp. Ecclesiam dum orat ut conuertatur, perere à Deo ut eam nobis gratiam conferat cum qua non solum possumus agere sed etiam agamus; postulat enim gratiam etiam efficacem: imò non tantum oramus Deum ut peccatorem conuertat, sed oramus ipsum etiam peccatorem ut conuertatur quod vanum esset, si gratiam non haberet, cum qua posset conuerti, aut non conuerti. Quomodo autem homo se ipsum discernere non possit clarum erit ex sequentibus.

S E C T I O N I I.

De personis quibus datur à Deo gratia sufficientis.

Hæc difficultas sepius alibi tractata, huius tamen loci maxime propria, est propter nos dogmatistas, qui Calvum & Lutherum sequuti, multa hic dicunt rectæ Fidei & sanæ Theologie contraria, quæ ut breuiter pro instituta claritate diluam, duo mihi disputanda sunt, primò vtrum omnibus gratia dentur sufficientes ad salutem, secundò ad quid & quando dentur.

S. I.

Vtrum Deus omnibus hominibus gratias det sufficientes ad salutem.

Gratias sufficientes omnibus dari nihil est quæcumq; neminem esse vel barbarum, vel peccatorem, vel nullum omnino reprobum, cui Deus non ea conferat interioris gratia auxilia cum quibus saluari possit, siue illa sine proximè sufficientia, per quæ immedia-
tè obtineatur iustificatio & salus, siue sint remotè tan-
tum sufficientia per quæ obtineantur immediatè au-
xilia proxima. Negant autem parata esse omnibus hu-
iustis auxilia cum Calvino recentiores eius asse-
clæ, sed asserunt multos omnino etiam nunc esse qui
nunquam eas gratias habeant: nullas in lege veteri
datas esse à Deo gratias sufficientes, illas non dari
peccatoribus reprobis ut conuertantur, vel etiam ut
noua peccata vitent: Ita enim tradit nouus dogma-
tistes tom. 3. lib. 3. ferè toto, sequutus ut sèpè monui
Lutherum, Calvum, Armacanum.

Nititur autem primò, quia falsum existimat esse quod Deus sincèrè velit saluos fieri omnes homines, & conuerti.

Primò enim falsò dixisset Christus *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, Deus enim non omnes trahit, ergo non omnes possunt venire: falsò etiam ab Apostolo dictum est, *quis est qui te discernit?* si enim Deus vult generaliter omnes saluare, solus ergo fidelis se ipsum discernit. Deinde generaliter hanc voluntatem omnes saluandi si agnouisset Augustinus, locum illum Apostoli celebrissimum vult omnes homines saluos fieri, non interpretaretur, de singulis generibus hominum, vel de illis qui salui sunt. Denique si Deus sincèrè vellet salutem omnium reproborum, daret illis gratias congruas cum quibus videt illos conuersum iri, cum autem hoc non faciat, certè negandum videtur quod in eo sit voluntas sincera eos saluandi.

Secundò falsum etiam videtur quod omnibus in-
fidelibus, & in lege Moysi data sint auxilia suffi-
cientia.

Primò enim ita colligitur ex Actorum 14. & 17. vbi dicitur quod Deus præteritis generationibus di-
misit omnes gentes ingredi vias suas, & illa despexisse tempora: Apostolus quoque passim appellat legem
Moysi, legem mortis, dicit eam subintrasse ut abun-
daret

Funda-
mentum
primum
erroris.

daret delictum, dicit iram operari, opponit eam gratiæ, quæ omnia vera esse nequeunt si dedit Deus eo tempore vberes gratias quæ ad implendam legem sufficent. Deinde idem plenissimè afferunt & omnes eius discipuli, aiuntque cupiditatem fuisse accensam per legem: illam fuisse carnalium hominum societatem, cuius finis alias non esset, quæm felicitas temporalis. Denique infideles innumeris nihil vñquam audierunt de fidei mysterijs, neque vlla ratione potuerunt ad agnitionem veritatis venire, sine qua nemo saluus esse potest: Confirmarique potest ex pueris abortiis, quibus Deus nulla dat media salutis, ergo neque illa dat omnibus adultis.

Tertium. Tertiò faltem certum est multos esse obstinatos, & obduratos quibus in pœnam præcedentium delictorum omnino gratia negetur.

Primo enim tradunt scripturæ homines indurari & excæcari, quod non aliud est quæm abijci à Deo, contemni, deferi, omni auxilio priuari per quod illuminatur, emolliantur, redeant ad cor, vt habetur Isaïæ 6. Matthæi 13. Ioannis 12. Propterea non poterant credere, quia bene de illis dixit Isaïas excæca cor populi huius: Deinde negasse Augustinum quod obduratio auxilia dentur sufficientia, fateri cogitum ipse Vasques, huiusmodi est illud ex lib. de corrept. & gratia cap. 11. *Quibus deest tale adiutorium pœna peccati est, quibus autem datur secundum gratiam datur, & in Epistola ad Romanos negat Pharaonem obdurato corde, potuisse obtemperare, vnde nec imputari debere illi quod non obtemperauerit. Denique obduratio non videtur posse aliter exponi, si enim illa est negatio tantum auxiliij efficacis, certè quinque peccat moraliter, induratus est.*

Affertio prima. Dicendum primum, est auxilium vel immediatè, vel mediatè saltem sufficiens ad salutem omnibus dari, & omni tempore datum esse. Hæc est Catholica & certa omnino veritas quam ex innumeris Scripturis, ex omnibus Patribus, & consensu Scholasticorum omnium probant eximiè Bellarminus lib. 2. de gratia à cap. 5. ad 8. Suarez lib. 4. de gratia fere toto, Ruis de prædestin. à disput. 39. ad 49. Petavius tom. 1. dogmatus 1. 10. fere toto: mihi præter ea quæ alibi multa dixi, satis erit ex varijs absurdis nouam insinuare.

Probatur primum ex absurdis. Primum sit, quia si Deus non omnibus daret gratias ad conuercionem, & ad salutem sufficientes pro loco & tempore, Deus non haberet voluntatem ullam salutis omnium hominum, sed ex se ipso ante omnia demerita damnationem omnium reproborum, neque voluisse illos creare nisi vt eos damnaret: hoc autem vt nuper argumentabam primum repugnat scripturis, *Nolo mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur, & vivat: non est voluntatis meæ mors impij dicit Dominus: non vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam conuerteri*, & Apostolus 1. ad Timotheum cap. 2. *Qui vult (inquit) omnes homines saluos fieri, vbi ex ipso contextu patet non alium sensum Apostoli verba posse habere vt ostendi prima parte. Eaque verba licet Augustinus varijs aliquando exponat modis, aliorum tamen omnium Patrum constans illa est interpretatio quam proposui vt ostendunt Doctores citati, & in eam consentit etiam Augustinus 1. de spiritu & litera cap. 33. & Prosper lib. 1. cap. 12. lib. 2. capite 5. 7. & 8.*

Secundum absurdum. Secundum absurdum est, quia si cui denegaretur à Deo auxilium sufficiens non posset homini peccanti tribui quod peccaret & periret, sed soli Deo, quod sancitum sit horribile suprà dixi.

Primo enim repugnat omnium Patrum, omnium Doctorum, omnium fidelium sensui, & totam quam habere debemus de Deo existimationem corruptit;

vt dixi prima parte, crudelissimum videlicet Deum facit & sauvissimum omnium tyrannorum qui vñquam fuerunt, quia ex solo suo beneplacito, nullis filiorum irritatus demeritis, eligit eos in æternum torquere, facit Deum authorem peccati, cui etiam soli peccata omnia imputari debent, non autem homini qui non potest aliud facere quæm quod facit: qui enim vult finem, media etiam vult ad finem necessaria, si ergo Deus damnationem vult reproborum, quæ sine peccatis obtineri nequit, necesse est vt peccata velit non solùm permissuè, sed etiam causatiæ, quia nulla, iuxta ipsos aduersarios, est in Deo scientia futurorum conditionalium.

Tertiò, hæc sententia reddit diuinæ omnes increpationes, & initationes hominum ad conuercionem vanas, & riu dignas v.gr. cum dicitur Proverb. 1. Sapientiam prædicare foris, & in plateis dare vocem suam, initando ad salutem: sicut si hominem ligatos habentem pedes, hortareris ad cursum, nolens tamen soluere illius vincula, vel si clauim habens carceris captiuos benignè hortareris ad ambulationem per prata.

Quartò falsas reddit promissiones omnes diuinæ, & amorem erga nos; quomodo enim sapientia primò diceretur *Misereris omnium Domine quia omnia pones: Diligis omnia quæ sunt, qui amas animas.*

Tertium. Tertium absurdum est, quia sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus esset, non autem pro omnibus hominibus, quibus non parasset sufficientia media salutis, quam illationem tametsi approbare non vereatur nouis dogmatistæ, impia tamen est & horribilis, damnataque ab Innocentio X. & Alexand. VII. ex Cathedra Petri.

Primo enim repugnat evidenter scripturis primæ ad Timotheum: *Qui dedit semetipsum redempcionem pro omnibus, & cap. 4. Qui est redemptor omnium, maximè fidelium, 1. ad Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viviscuntur: quæ comparatio Christi & Adami mirabiliter explicatur cap. 5. epistole ad Romanos: 1. ad Corinthios 5. Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, Ephesior. 1. vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis sua, &c. instaurare omnia in Christo. 1. Ioannis 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi.*

Secundò damnatur ab Augustino v.gr. lib. 6. contra Julianum cap. 4. *Inculco, impingo, infercio recusanti, accipe salubre est nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & post pauca, nemo negat nemo dubitet qui se non neget esse Christianum.*

Tertiò damnatur ab alijs omnibus Patribus quos dabit Petavius libr. 10. capit. 4. eximiè Ambrosius in Psalm. 118. Octon. 8. explicans illud *Misericordia domini plena est terra*, Prosper lib. 1. de vocat. gentium cap. 16. & 25. Fulgentius in epistola 7. ad Venantium: Paulus Orosius in Apologia. Si quando igitur Augustinus, & Ecclesia Lugdunensis in Epistola de Scripturæ veritate, & Concilium Valentinum videntur aliquem excludere à redemptione, negant tantum redemptiōem efficacem, sed sufficientem tantum fulsisse pro omnibus, id est illam non a clu profuisse omnibus vt salutem consequerentur.

Ad primam satis ostensum est quæm sit certum quod Deus vult omnes homines saluos fieri, cum ergo dicitur *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, significatur quod Deus quantum est ex se trahit, atque ita nemo est qui non possit venire. Augustinus & Fulgentius voluerunt duntaxat quod Deus non vult æ qualiter omnes homines saluos fieri. Ad amorem autem sincerum Dei de salute reproborum

Solatio primæ dæbitandi.

um satis est quod det singulis eam gratiam cum qua saluari possit reprobis modo per ipsum non sterterit.

Secunda. Ad secundam constabit statim quid dicendum sit de barbaris qui nihil audire potuerunt de lege Christi. Nunc quod ad legem Moysi pertinet, Respondeo esse proflus impium & haereticum dicere quod in lege Moysi non fuerint data auxilia sufficientia ut lex illa seruari posset & obtineri salus.

Primo enim in illa lege multi fuerunt iusti à quibus multa patrata sunt opera meritaria, ergo illis datae sunt gratiae non solum sufficientes, sed etiam efficaces.

Secundò quomodo non pracepisset Deus impossibilia si legem tulisset sine gratia ad illam seruandam? inò quomodo illa lex non fuisset iniusta & mala, quæ homines non obligasset nisi ad peccandum, aut eo tantum consilio lata esset, ut inferret damnationem mortis? præsertim cum certum sit Synagogam fuisse sanctam, & Ecclesiam etiam fidelium eo tempore, ad quos peruenit etiam verbi calor. Si quando autem Apostolus appellat eam egenam & vacuanam, si legem mortis, si eam subintraffe ut abundaret delictum, dicit duntaxat illam comparati non posse cum statu Christianorum in quo vobatores sunt gratiae.

Tertia. Ad tertiam de induratis & excæcatis sèpè alibi dictum est, neminem omnino illorum esse quantumvis insignis & obduratus peccator sit, cui quando vietur est diutius, Deus negare decernat gratias omnes sufficientes, usque ad finem vita: quod probabam alias ex eo quod status viatoris id exigat. Deinde quia homines huiusmodi adhuc peccant quando non conuertuntur vel non obediunt præceptis, quis enim dicat esse posse aliquem in hac vita qui non peccet furando, blasphemando, necando? Deinde quia obduratio illa quatenus est pertinax eius adhæsio ad peccatum penderet à potestate obdurati, unde increpari quod non tollat obdurati, quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit Ægyptus. Et ita exponit Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio, illud Ezechielis facite vobis cor nouum, & Chrysostom. 3. de Lazaro, dictum illud Christi tollite lapi- dem. Inò dicit Apostolus quod Benignitas Dei eos adducit ad pœnitentiam, tu autem secundum duritiam tuam, & impænitens cor, thesaurizas tibi iram, &c. Itaque dicuntur aliqui obdurari, excæcari, deseriri, ex eo quod Deus per longum tempus decreuerit illis negare gratias efficaces, inò & moraliter saltem proxime sufficientes, ut constabit statim, & eo modo esse intelligandam mensuram peccatorum & gratiarum expositum alibi est, vbi & mens S. Augustini exposita est benignius, quem tamen esse in contraria sententia Vasques arbitratur. Vide omnino quæ de obduracione pulchre differunt Suares libro quarto de gratia, capite decimo octauo, Ruis tom. de voluntate Dei, disputatione 20. tom. de prædestinatione, disputatione 45. tom. de prouidentia disputatione 12.

S. II.

Ad quid & quando gratia sufficientes omnibus dentur.

Breuerter tota difficultas dissolui potest ex di- catis hic & prima parte: si enim omnibus plane hominibus ea confert media salutis quæ sunt necessaria, non est difficile statuere quomodo gratias det barbaris ut capessant fidem, peccatoribus ut conuertantur & noua peccata vitent: iu-

Tom. I.

stis qui postea excedunt ut perseuerent.

Ratio ergo dubitandi primo potest, quia barbari qui nihil audierunt de Fidei mysterijs, potestatio dubitatem non habent credendi. Nam Actorum 16. Paulus & Timotheus cum parati essent ire in Bithyniam, & ibi annunciare Christum, prohibet eos ire Spiritus Sanctus, quod ponderans Prosper libro 2. de vocazione gentium capite 3. dicit quod eos infideles transiens gratia præterierit, aut etiam retardata sit. Vnde merito assertio Augustinus maximam est Dei gratiam quoties mittit concionatores, magnum iudicium quoties negat, sic enim explicat veritatem illud Psalm. 134. *Educens nubes ab extremo terra.* Inò si quilibet barbarus haberet gratiam ad capessendam fidem, sequeretur quod peccaret peccato infidelitatis, illam non capessendo, sequeretur etiam quod Deus faceret semper miracula & cursum causarum secundarum interrumperet, ut annunciat barbaris fidem. Denique quod caput est sequi videretur Deum expectare aliquid ex parte infidelium, ut conferat illis gratiam fidei, si enim nihil expectat certè omnino indifferenter gratiam illam confert.

Secundò. pro peccatoribus qui non conuertuntur à peccato videtur manifestum, quod eorum plurimi non possunt conuerti, sic enim primo docet Icriptura: *Quomodo vos potestis credere qui gloriam inuicem queritis.* Ieremias 3. Si mutare potest *Aethiops pellem* sicut. Deuteronom. 39. Non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures que possent audire. Dicuntur etiam homines huiusmodi derelinqui, destitui, obliuioni dari, Ilaïe 5: *Ostendam vobis quid faciam vinea meæ asperam seperi cius.* Ieremias 7. *Proiecit Dominus generationem furoris sui.* Matthæi 21. *Aspergeur a vobis regnum Dei.* Deinde multi sunt qui prius incident in amentiam, quæ possint pœnitere, vel repente moriuntur.

Tertiò. gratia illa quæ datuſ barbaris ad fidem, & peccatoribus ad conuersionem, aut iustis ad vitandum peccatum, vel omnibus offertur in momentis, quod repugnat experientia, videturque proflus impossibile, vel non semper offertur, & sic saltem tunc conuerti non potest peccator, nec ad Deum redire, vel etiam vitare peccata, quod est contrarium scripturæ, *Ego vero ad ostium & pulso, quo testimonio probat Concilium Senonense can. 16.* quod gratia Dei semper in promptu sit, neque momentum quidem prætereat quo Deus non stet ad ostium. *Non mihi sufficit* (inquit Hieronym. epist. ad Ctesiph.) *quod semel donauit nisi semper donauerit.*

Dico secundò, gratia Dei saltem remotè sufficiens ad fidem, ad pœnitentiam, & ad obseruantiam totius legis nemini negatur hominum, sed singulis datur non omnibus quidem momentis, sed pro loco & tempore, sèpè in vita, & quoties adest opportunitas.

Prima pars. de barbaris probata est prima parte præsertim ex Apostolo cap. 1. ad Romanos vbi dicitur inexcusabiles esse Gentes quæ Deum ignorant, additique quod Deus illis manifestauit, id est illustrationes internas dedit per quas ad fidem potuerunt venire. Idem evincunt alia scripturæ loca vbi dicitur quod Deus non reliquit se ipsum sine testimonio: Angelorum custodia, generalis ratio prouidentia, & vniuersalis voluntas saluandi omnes, quos tamen decreuit nunquam saltuare sine fide, recte Dionysius cap. 9. de communione ait *Radium divini lumen semper paratum, & omnibus patere ad partendum.*

Secunda pars. de peccatoribus probata est sèpè alibi præsertim tract. de pœnitentia. *An nescis (inquit Apostolus Roman. 2.) quia benignitas Dei ad pœnitentiam.*

Qqq

Prima rāb
Secunda
Tertia
Prima pars.
Secunda pars.
Prima pars.
Secunda pars.

nitentiam te adducit, tu autem, &c. Vnde magis etiam infertur quod iustis omnibus datur auxilium sufficiens ad persecutum, aliqui non illis imputaretur quod caderent sed Deo. *Iustè* (inquit S. Leo, serm. 16. de passione) *nobis instat precepto, qui precurrit auxilio, & benigne incitat ad obedientiam que ducit ad gloriam.* Vide Suarem l. 4. c. 9. vbi hoc fusè probat.

Tertia pars.

Tertia pars, quod non semper & singulis detur momentis gratia sufficiens, quamvis illa semper parata sit, primù probatur experientia, quia nemo sentit omnibus momentis pulsantem Deum, & inuitantem ad resipiscendum. Deinde non videtur pati corrupta hominum natura, quæ in varia semper distractabitur: Imò sèpè peccati poena, ut rariùs homo à Deo illustretur & languidiùs: non dat igitur Deus semper gratias quia hoc est impossibile, sed semper tamen dare paratus est quoties necessarium est vel opportunum: præsertim autem illuminat quoties audiuntur conciones, leguntur libri pīj, colloquia fiunt spiritualia, in quibus omnibus, inserit se in animum Dei gratia, & occasione illa data illustrat animum suo radio.

Solutio
primæ ra-
tionis du-
bitandi.

Ad primam Respondeo probari tantum eo argumento quod Deus non dat gratiam omnibus infidelibus proximè sufficientem, non probari quod gratiam neget remote sufficientem. Primo enim licet recordauerit prædicationem Pauli quæ medium erat proximè sufficientis ad fidem: non negavit tamen illis infidelibus media remota, inspirationes nimis ad seruandam legem naturalem, quibus si parvus, vltiora media non negasset; gratias autem huiusmodi remotè tantum sufficientes, nego esse semper supernaturales secundù substantiam, sed solum ex Dei ordinatione, quia verò illæ semper sunt ordinis naturalis, fateor quod per illas nunquam homo se disponit ad fidem, sed illæ conditiones sunt duntaxat sine quibus Deus proximas gratias non tribuit: pactum enim illud Dei est tantum conditionatum, dabo gratias si remoueris impedimenta seruando legem naturalem.

Secundæ.

Ad secundam patet responsio ex ijs quæ nuper sunt dicta de obduratis semper adest illis gratia tñm physicè sufficiens ad conuersionem, tñm sufficiens moraliter sed remotè: adest autem tantum potentia moraliter & proximè sufficiens.

Tertiæ.

Ad tertiam constat etiam quomodo Deus non omni quidem momento stet ad ostium cordis, sed semper tamen quoties adest opportunitas, ad conuersionem sollicitet.

QVÆSTIO III.

De efficacia Gratiae Dei.

Hec est profunda, & nimis abdita quæstio, ut loquitur Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 7. de grat. viætrice voluntatis, & libertatis reparatrice, in qua infallibilitas operandi caret necessitate, & viætria tota delectatio est, & suauitas. In explicatione huiusmodi gratia adhuc cæcæ est Theologia fateatur que secretum esse inscrutabile, quomodo in vnuim conuenire possint omnimoda infallibilitas, & tamen omnimoda libertas, & contingentia: quæ duo ut coniungi possint amico fædere.

Primo dicendum est qualis sit propria definitio, & verus conceptus gratia tñm efficacis, tñm sufficientis.

Secundo quid habeat gratia efficax supra sufficientem, ratione cuius vna infallibiliter habitura sit effectum, altera infallibiliter non sit illum habitura,

vtrum videlicet gratia illa efficax vim habeat determinandi voluntatem, & eam trahendi necessitate, cui resistendi nullam voluntas habeat potestatem: an verò solis pugnet illicijs sola vincat congruitate, sola voluptate ac luce superet volentem, sed ita tamen infallibiliter ut quamvis possit non vincere semper tamen vincat.

Tertio vtrum efficax illa gratia prout differt ab ea quæ non est efficax habeat etiam in actu primo aliquid quod altera illa non habeat: an verò à solo effectu totam habeat efficaciam vel absolute futuro, vel certè præviso conditionatè.

Hæc inquam tria dicenda erant quæ totum continent gratię secretum, & sine quibus orbus est & manus tractatus de gratia. Sed silenda mihi tamen & refecanda omnino sunt quia scribere de hoc argumento in vtramque partem iam diu vetat summi Ecclæsiae Pastoris decretum cuius semper voces imò & nutus veneratur Societas Iesu sicut vocem Christi. Propterea totam hanc partem tractationis obedientiæ consecro: viderint profecto scriptores illi eruditissimi, qui scribunt quotidie pro auxiliis determinantibus quomodo se rutos esse posse putent à Romano fulmine, aquilas sanè dixerō, quas ignis de cælo non tangat, me verò solum terret tonitru, sola percussit fulguris coruscatio, & vox ipsa loquentis in vicario suo Christi obediendi desiderio totum sepelit in tumulo morientis obedientia, & in ipsa morte triumphantis. Quanquam excusatio mihi aliqua esse poterat, quod quæ hic scriperam, solam configebant sententiam Irenensis dogmatistæ & fundamentum reuelabant omnium eius errorum. Contra Doctotum Catholicorum præfertim verò Patrum Thomistarum Doctrinam aduersus Pontificis prohibitionem verbum nullum huc apponere, religio mihi fuisse vel cogitare.

Omissa itaque viætrice hac & efficaci gratia omnium bonorum artifice præclarissima, breui hoc gratię actualis vniuersim sumptuæ charactere totam absoluo explicacionem eius proprietatum quem video esse compositum ex eius causis, ex vera eius natura, nativis proprietatibus, & effectibus.

Causæ illius sunt, primò effectiva est diuinus amor Causa effectiva. id est videlicet potissimum gratia dicitur quia fauor fediu[m] gratia est & effectus bonæ voluntatis Dei, ex cuius corde gratia prodit proles amoris, apparuit enim gratia & benignitas Salvatoris nostri Dei, primogenita charitatis Dei & omnium eius bonorum heres, præcipuum instrumentum prouidentia ad ædificandam Ierusalem ciuitatem sanctam: sapientia diuinæ opus mirabile in qua coniungit ea quæ videntur maximè dissonantia infallibilitatem & libertatem. Denique omnipotentia diuinæ præcipuum instrumentum, armat enim hominem viribus inuidiis ad vincendos dæmones ad superanda vitia, ad virtutes coronandas.

Causa eius meritoria est Crux Christi, ad gratiam videlicet promercedam hominibus laborauit vñque ad Crucem Salvator amantissimus, cuius præcipua hæc cura fuit ut fontes quinque gratiarum omnibus in corpore suo nobis aperiret.

Causa finalis est remissio peccatorum omnium & iustificatio ut statim dicam, merita omnia & corona, opera omnia virtutum, omnis perfectio, omnis puritas, omnis sanctitas.

Causa subiectiva omnes homines sed præfertim electi Dei quibus gratificauit Deus in dilecto filio suo, & dedit illis vbera gratia sua, ut in eis sugentes spiritum, ad æternam peruenient gloriam.

Vera efficacis gratiae natura lax est & ardor, cognitio & amor, visio & delectatio, coruscatio & suauitas intellectum

Causa me-
ritoria.

Finalis.

Propri-
tatis nat-
ura.

intellectum ingreditur, inuidit voluntatem, docet & delectat, vincit & placet, suadet & persuaderet, tenebras discutit ardorem accendit, docet intellectum, cordi dominatur, dat cognitionem, inserit amorem, excitat dormientem, languentem eleuat, sonat ut tonitru, lucet ut fulgor, inflammat ut fulmen, soluitur in imbre, in grandinem spargitur, in mel dulcescit, in rorem liquefcit. Eloquium scilicet Dei quod mititur in terras *Velociter currit ferno eius*, qui dat nūnū sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit: mitit crystallum suum sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis suffinebit: emitet verbum suum & liquefcet ea, flabit spiritus eius, & fluent aqua, sic enim mirabiliter gratiam explicat August. in Psal. 147.

*Verz pro-
prietates.* Germanæ proprietates, & prædicata gratiæ sex potissimum sunt.

Primo eius necessitas quod ad omnia bona opera facienda, ad vitanda omnia peccata, ad virtutes omnes acquirendas, ad omnia merita, ad cognitionem veri, ad amorem boni, denique ad omnia ita necessaria sit, ut ad singulos actus nostros requiratur eis præsentia, & auxilium sine quo nihil fieri potest quod laude aut præmio dignum sit.

Secundo eius liberalitas, quod ad omnia bona opera semper præstet sit omnibus, quia ille sol est quem oriri quotidie facit Deus ut spargat vndeque lumen suum. Omnibus, inquam, ad omnia, omni tempore quo ties scilicet ingruit necessitas, vel turbat tentatio, vel instat præceptum, illuminat omnem hominem splendor hic diuinus, & non est qui se abscondat a cælo eius.

Tertio eius inæqualitas, alijs enim Deus copiosissima largitur dona gratiarum, & trahit eos in vinculis amoris, alios vocat quidem sed remissius, languidi excitat & rauis quod ita certum est ut nihil frequentius habeat scriptura, præsertim Apostolus in tota epistola ad Romanos.

Quarto eius omnipotentia, ut loquitur S. Prosper, nihil videlicet ad eum est difficile quod non efficiat, nihil durum quod non toleret, nihil imperium quod non penetret. Quidquid sancti omnes egerunt mirabile, quidquid tolerarunt difficile opera fuerunt gratiæ Dei, & argumenta eius omnipotentia, omnia possum in gratia quæ me confortat.

Quinto eius infallibilitas, semper enim insuperabiliter & indeclinabiliter assequitur suum finem si efficax est.

Sexto eius suavitas, quia non pugnat, neque superat nisi delectando.

Effectus. Effectus eius nihil attinet dicere, sunt enim omnia bona opera quibus iustificamur, omnia merita quibus coronamur, de quibus modo dicendum est.

DISPUTATIO III.

De primo effectu Gratiae Dei.

Qui est perfecta hominis iustificatio, & sanctificatio.

S. Thomas, quæst. 110. 112. 113.

*Iustifica-
tio & san-
tificatio.*

 *X*POSVI haec tenus auxilia interna gratia mouentis ad bonum, nunc ad præcipuum eius fructum & scopum explicandum progedior, qui sine dubio est hominis iustificatio, sanctificatio, regeneratio, quos enim vocavit, hos & iustificauit per inhabitantem videlicet spiritum, & gratiam illam sanctificantem quam merito sanctus Petrus vocat magnum & pretiosissimum

Tom. I.

Dei donum per quod efficitur in nobis consortium diuinæ naturæ, ac germana eius similitudo, diuinum semen in nobis manens, pignus hæreditatis, adoptio filiorum.

Tradiderunt eius explicationem accuratissimè doctores Catholicæ, propter sectarios qui turpissimè circa illam erant. Docuit vero illam plenissimè Concilium Tridentinum sess. 6. vbi aduersus hæreticos huius temporis eximis defenditur thesaurus iste iustorum, & Catholicæ doctrina de iustificatione mirabiliter declaratur, videtur autem tota reuocari commode posse ad duo capita, primum sit gratiæ sanctificantis existentia & propria quidditas. Secundum gratiæ sanctificantis causæ.

QVÆSTIO I.

Existentia & quiditas gratiæ sanctificantis per quam formaliter causatur iustificatio.

Ordior ergo ab existentia & conceptu quidditatis iuxta qualitatis illius mirabilis ac planè diuinæ quæ causatur in nobis esse diuinum, & generatur nouus ille homo, non iam amplius homo, sed planè Deus: illa enim est quæ per excellentiam appellatur gratia, sanctitas, iustitia, de qua nunc quatuor video queri posse. Primo sit talis aliqua qualitas realis iustificans hominem formaliter. Secundo qualitatis illius propria quidditas. Tertiæ qualitatis illius primarius effectus formalis negatius. Quartæ effectus eius formalis positivus.

SECTIO I.

Existentia gratiæ habitualis que sit formalis iustitia.

Certum est primò, hæreticos huius temporis erat multipliciter circa iustificationem ad eum ut vix in ullo alio dogmate turpius delyrarint: tria vero potissimum sunt circa causam eius formalem in quibus repugnant doctrinæ Catholicæ. Primo enim negant ullam in iustificatione gratiam infundi nobis inherentem, quæ interius renouemur, & siamus etiam intrinsecè sancti & iusti, nihil enim aliud esse iustificationem, quam extrinsecum fauorem Dei, & declarationem aliquam iustitiae, non autem internam eius acquisitionem. Secundò volunt imputari duntaxat nobis externam iustitiam Christi, cuius sub umbra latet peccata nostra, neque amplius videantur. Tertiò negant gratiam ullam esse in nobis supernaturalem, & permanentem, vel si aliqua illa esset, certè illam non esse aliquid distinctum ab ipsa Fide, ut vocant iustificante. Ita enim docent Calvini, Bucer, Melanthon, relati à Bellarmino, Vega, Suarez, Becano, Vasque.

Certum est secundò, veritatem Catholicam de causa formalis iustificationis erroribus illis oppositam tria complecti capita quæ habentur in Tridentino sess. 6. c. 7. Primum est quod iustificatio non est sola remissio peccatorum, sed est etiam interna sanctificatio & renouatio totius hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ ac donorum, quibus homo ex iniusto fit iustus, ex inimico amicus, ut sit heres secundum spem vitæ æternæ. Secundum est formam quæ iusti constitutum esse iustitiam Dei non quæ ipse iustus est, sed quæ nos efficit iustos, ut per eam renouemur spiritu mentis nostræ, neque solum reputamur iusti, sed reuerera etiam iusti nominamur & sumus. Tertium est illam gratiam esse qualitatem supernaturalem, realem, permanentem in anima, neque illam esse fidem, sed donum aliquod ab ea distinctum. Atque ad eum iustificationem

*De iustifica-
tio hæretico-
rum.*

*Iustifica-
tio com-
plectitur
tria capi-
ta.*

Q. 9. 2

iustificationem

ficationem non esse aliud quæm gratiæ internam acquisitionem, quæ prima erit iustificatio si habeat adiunctam peccati remissionem, & erit secunda si sit duntaxat augmentum gratiæ.

Vnde prima nobis circa existentiam gratiæ huius est controværsia, vtrum perfecta quæ homo denominatur formaliter iustus & sanctus, sit externa solum Dei benevolentia & fauor, vel ad summum Christi aut ipsius Dei iustitia nobis impunita, an vero qualitas aliqua physica, recepta in anima, & illam sibi communicatione sanctificans, iustificans, deficans.

Ratio prima dubitandi.

Ratio dubitandi est primò, quia si ante Concilium Tridentinum nunquam colligi potuit efficaciter ex scripturis quod interna gratia renouans hominem distincta sit ab externo fauore Dei, certè neque colligi etiam potuit post Concilium. Certum autem est quod ante Concilium hoc non erat de Fide, neque colligebatur ex Scripturis, inò etiam plures Doctores Catholici post Concilium negant hoc esse de Fide ergo frustra nunc asseritur talis gratia.

Secunda.

Secundò, nulla etiam ratio probat necessitatem illius gratiæ internæ, ad hoc vt amemur à Deo, nam eo ipso quo amamus alterum, non imprimimus illi realem villam qualitatem quæ ille amabilis efficiatur, quod etiam ne cessarium non est vt à Deo amemur, sed iustificari est de nouo amari à Deo, ergo iustificari, non est acquirere nouam qualitatem internam. Imò amor est aliquid posterius saltem natura quam obiectum amabile, propter quod scilicet amamur, gratia illa si detur est aliquid posterius amore cum sit eius effectus, ergo gratia non est obiectum amabile seu ratio amandi.

Tertia.

Tertiò, si esset necesse ponere in nobis qualitatem aliquam habitualem, quæ dicamur iusti & sancti, præter ipsum actum bonum, esset etiam necesse admittere qualitatem habitualem quæ constitueremur mali & peccatores præter actum malum non retractarum: consequens illud falsum & absurdum, quia per solum peccatum non retractatum homo est habitualiter peccator, ergo per actum bonum non retractatum homo habitualiter erit bonus. Vnde omnino colligitur ex scripturis quod solus Christus factus nobis est iustificatio, & sanctificatio, & redemptio, & omnia, sola ergo eius iustitia nos permanenter iustificat.

Assertio prima.

Dicendum tamen est dari reuerè in omnibus iustis formam aliquam realem & inherentem intrinsecè singulis, per quam intrinsecè iusti sunt & sancti, non autem per intrinsecum duntaxat fauorem & benevolentiam, aut per iustitiam Christi impunitam. Vnde iustificatio non est solum remissio peccati facta per extrinsecum actum Dei, sed est suscepitio nouæ ac physicæ qualitatis quæ forma est hominem sanctificans. Ita docent & fusissimè probant Catholici Doctores quos superuacaneum est referre.

Probatur primò ex scripturis.

Primum enim probatur existentia huius gratiæ ex ijs Scripturis quibus proprius eius effectus describitur, per eam enim dicitur Deus venire ad nos, habitare in nobis, nos consecrare vt templo viua, regenerare nos in spem viuam, renouare spiritum, facere diuinæ confortes naturæ. *Ad eum veniemus & mansio apud eum faciemus: vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis qui est pignus hereditatis vestre: qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per quæ maxima & pretiosa vobis dona donauit, vt per hac efficiamini diuina cōsortes naturæ.* Deinde idem etiam significant ea nomina quæ dantur gratiæ, dicitur enim pignus hereditatis Ephe-siorum 1. & 4. Dei semen in nobis manens 1. Ioannis

3. vñctio & signaculum 2. ad Corinthios 1. *Vnxit nos & signauit, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* fons aquæ salientis in vitam æternam Ioannis 4. Denique idem constat ex modo quo dicitur in nobis fieri talis gratia. Roman. 5. dicitur diffundi, charitas Dei diffusa est, &c. quam charitatem Augustinus lib. 5. de spiritu & litera c. 32. docet illam esse, non quæ Deus diligit nos, sed quæ efficit nos dilectores suos. Ad Titum c. 2. *Quem effudit in nos abunde per lauacrum regenerationis.* 1. ad Corinth. 6. *Ablati estis, sanctificati estis, iustificati estis: 2. ad Corinthios 6. epistola Christi estis vos, scripta non arramento, sed spiritu Dei viui, quæ omnia falla sunt si iustitia non est aliqua entitas animæ superaddita, sed sola condonatio peccatorum & extrinsecus Dei fauor vt expendunt optimè Bellarminus 1.2. de iustificatione, Canisius lib. 3. de Beata Virgine, Vega lib. 7. in Concilium Tridentinum c. 21. Valques disp. 202. Suares l.7.c.7. quomodo diffunditur, scribitur, vngit, signat, regenerat, si extrinsecè duntaxat remittit peccatum.*

Secundò ex Conciliis & Patribus constat veritas Ex Conciliis & Patribus.

quam proposui: nam licet antiquiora concilia parum ad habitualem illam & permanentem gratiam attenderint, cum de sola ferè actuali gratia litigarent heretici: Iudicata tamen est probabilis ab Innoc. II. c. maiores de baptismō, & probata est in Concil. Viennensi vt habetur Clementina ad nostrum: sed denum ita definita est in Conc. Trident. less. 6. c. 5. & 7. vt rem faciente omnino certam de fide, vt tradunt Bellarm. Vega, Suar. Valent. licet immerito Vasq. dubitet, verba enim allata initio clara sunt non solum pro parvulis de quibus ferè solis egerat Concilium Viennense, sed etiam pro adultis, & Canone 10. anathema dicitur ei qui assereret homines sola peccatorum remissione iustificari exclusa gratia & charitate, quæ per Spiritum Sanctum in eorum cordibus diffundatur. Consonant etiam sancti Patres qui de hac qualitate mira dicunt ut patet ex sequentibus, v.g. Dionysius cap. 2. Hierarchia Ecclesiastica iustificationem vocat sacratissimam & diuinissimam operationem qua diuinus in nobis status efficitur, & hunc statum appellat natuitatem diuinam. Macarius gratiam hanc appellat arcana vestimenta cœlestis pulchritudinis: Gregorius Nyssenus 1. de perfecta hominis forma, vocat puritatem à Christo fonte deriuatam.

Tertiò probant etiam optimæ rationes, primam Probat rationibus. vrget optimè S. Thomas art. 1. quia non potest Deus rationibus. amare hominem amore supernaturali, nisi eum vel inueniat, vel reddat dignum amore supernaturali, & obiectum proportionatum tali amore, non potest esse amabilis tali amore, ac proportionatus cum illo, sine qualitate supernaturali superaddita, cum ergo non inueniat illam qualitatem, priusquam amet, producit sine dubio illam dum amat & illam ita ponit in homine prius indigno & difformi, vt illum reddat dignum complacentia cordis sui. Accedit quod amor Dei semper efficax est, neque potest esse similis nostro qui semper inanis est, neque amando facit amore dignum, diuinus semper beneficis & secundus amando facit amore dignos quos amat, alioqui non amaret nisi amore indignos. Altera ratio petitur ex varijs muneribus gratiæ, nam primò perfectam efficit cum Deo benevolentiam, ad eam autem exiguit similitudo cum dilecto quam non efficit nisi qualitas diuinitus superaddita, quæ sit diuinæ pulchritudinis expressio perfectissima. Secundò per gratiam filij efficitur, exigit autem filiatione participationem naturæ. Tertiò iustitia est, ad eam autem requiritur vt homo interius behe affectus sit ad opera iustitiae, quod non efficitur nisi per aliquid intrinsecum & immanens.

Ad

Solutio
prima du-
biationis.

Ad primam Respondeo quod licet ante Concilium non fuerit fortasse de Fide quod detur in omnibus iustis aliquid intrinsecum & inherens anima, per quod iustificemur, post Concilium tamen certa omnino est, & Catholica haec veritas, ut recte Authores citati docent. Si qui autem videntur cum Vasque negare quod id si de Fide, illi de sola loquuntur forma permanente, sed non dicunt tamen inquam quod homo iustificetur per aliquid pure extrinsecum, quia hoc hereticum prorsus esset.

Solutio
secundae.

Ad secundam Respondeo magnam esse inter diuinum & nostrum amorem differentiam. Primo, enim nostrum praecedit ratio in eo qui amat propter quam diligitur, amor enim noster inuenit quod amet non autem facit; at diuinus amor non sic, non enim in amato rationem inuenit amandi, sed ipse amabilem facit hominem & amat: ut igitur Deus hominem supernaturali amore diligit, nullum praecedit in eo bonum supernaturale, sed ipse amando facit. Vnde Augustinus in expositione epistolae ad Romanos exponens illud: *Dilectis à Deo*, recte annotat, dictum non esse (diligentibus Deum,) sed, *dilectis à Deo*, quia enim dilecti sunt propterea diligentes sunt. Deinde alterum discrimen est inter amorem diuinum & nostrum, diuinus enim semper esclarus est, quia nos diligendo facit nos dignos suo amore, qui prius dilexit indigos, non datur ergo gratia nobis ut Deus nos amet, sed datur quia nos amat.

Tertia.

Ad tertiam Respondeo magnum discrimen esse inter bonitatem & malitiam, nam ad illam certum est multo plura requiri quam ad istam, vnde mirum non est quod per actum malum præteritum & non condonatum constituamur reuerteri mali & peccatores, quamvis per actum bonum præteritum & non retractatum, non constituamur iusti, & dilecti à Deo. Deinde quando nos Deus amat, facere nos potest reuerteri bonos, quando propter peccata nos odio habet, non potest efficere nos malos. Christus totius iustificationis causa est meritoria, & hoc vnum colligitur ex omnibus illis Scripturis quibus seclarum fulciunt errorem suum de iustitia Dei, & Christi nobis imputata.

SECTIO II.

Quidditas gratie sanctificantis.

S. Thom. quæst. 10. art. 2.

EX hactenus dictis liquet gratiam illam quam efficiuntur formaliter iusti, esse qualitatem aliquam realem inherentem anima, atque adeo illam esse spiritualem & supernaturalem, alioquin non inhereret anima, neque ratio esset ob quam digni essemus Dei amore supernaturali; nunc ut explicetur quid illa sit, dicendum Primo est de distinctione illius ab actibus supernaturalibus, sive virtutum qualitas illa sit permanens in anima, an vero transeat cum ipso actu. Secundo, de distinctione illius ab habitu fidei, & ab habitu charitatis. Tertio, quale sit proprium eius munus, & verus effectus formalis.

§. I.

*Virtus gratia sanctificans sit qualitas per-
manentis an vero solum actus super-
naturalis.*

animæ, sed negant tamen esse de Fide quod adulti extra Sacramentum iustificantur per aliquid habitum permanente infusionem, non autem per solam contritionem, & dilectionem Dei super omnia, nam quamvis id certum sit de illis qui iustificantur in Sacramento, non repugnaret tamen Concilio qui diceret adulterum iustificari extra Sacramento dilectione Dei super omnia. Quæ difficultas soluta manere posset ex iis quæ tertia parte disputata sunt de contritione. Vbi ostensum est illam non esse formam quam expellatur peccatum formaliter.

Ratio tamen dubitandi breuiter primo est, quia non est necessaria forma permanens ut homo iustificantur si contritio & dilectio super omnia sufficere possit ad expulsionem peccati, sufficere autem, colligi potest ex Scripturis & probari ratione, dicitur enim in Scriptura quod: *Multitudinem delictorum operit charitas*: Deinde qui Deum diligit unus spiritus est, manet in Deo & Deus in eo, diligit ut amicum: Imo si homo habens peccatum mortale subito rapetur ad videndum Deum, sine infusione gratiae habitualis, ille mundatur haud dubie a peccato, non enim esse posset summè miser & summè beatus, non posset autem mundari aliter a peccato quam per actum charitatis, ergo actus ille sufficit ad iustificationem.

Secundo, definitio Concilij Tridentini non facit rem esse de Fide magis quam Scriptura, si non loquatur clarius quam Scriptura, dicaturque formam iustificantem esse aliquid permanens, non videtur autem Concilium dicere id clarius quam Scriptura licet dicat Concilium gratiam istam esse aliquid permanens & intrinsecum, nullibi tamen dicit eam esse aliquid permanens ad modum habitus.

Tertio, non videtur necesse ponere qualitatem. I. quam physicam, cur enim sufficere non potest connotatio aliqua noua, & ens morale.

Dico primo, formam quam homo iustus formaliter constituitur, esse qualitatem permanentem, ab actibus ipsis distinctam, idque non esse certum duntaxat Theologicè, sed etiam esse prorsus de Fide.

Prima pars, quod forma sit permanens, & habitus impressus anima ab omnibus admittitur probarique potest ex omnibus illis Scripturis quibus eius existentia probata est, nam verbi gratia dicitur 1. Joan. 3. quod *Omnis qui natus est ex Deo habet semen ipsius in se manens*: Semen autem hoc quo diuinum in nobis esse nascitur, dixi esse gratiam quæ asseritur à S. Ioanne non esse aliquid subito transiens, sed stabile ac permanens. Dicitur per eam habitare in nobis Spiritus Sanctus, & corda nostra constituere templo sua & sacraria: inhabitatio vero dicit permanentiam vnde gratiam hanc vocat Augustinus gratiam inhabitacionis, quo modo non ubique sit Deus, qui per regenerationis gratiam est ubique. Dicitur etiam diffundi gratia in cordibus, imprimi, regenerare, renouare, esse signaculum & vnguentum. Deinde probatur illis omnibus argumentis quibus ostensum est contritionem non esse id quo peccatum formaliter expellitur, sed meritorie solù & dispositiù ut videtur tradi expressè in Trident. s. 6. cap. 7. ut ostendi alibi.

Secunda pars asserens id etiam esse certum ex Fide docetur à Bellarmino lib. 1. de gratia cap. 1. Suarez lib. 6. cap. 3. Valentia, & Vega, contra Valsquem, Sotum, Canum, Medinam, qui sola certitudine Theologica sunt contenti. Probaturque quia Concilium Tridentinum loquitur indifferenter de omni iustificatione tunc parvulorum tunc adulorum tunc ea quæ sit per Sacramentum, vel per eius votum, sed iustificatio parvulorum & illa quæ sit in Sacramentis sit per aliquid permanens, ergo iustificatio de qua loquitur Concilium

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda.

Tertia.

Affertio t.
bipartit.Probatu-
prima pars.Probatur
secunda
pars.Sensus
questio-
nis.

Multo Catholici Doctores cum Vasque diff. 203. fatentur certum quidem esse quod quilibet homo iustus sive parvus fuerit, sive adulterus, iustificatur permanenter per qualitatem habitualem impressam

lium sit per aliquid permanens non autem per actum transiuntem; nullibi enim Concilium duas ponit formas iustificantes, cum tamen eo loco dicat quod causa formalis iustificationis est iustitia Dei quæ nos iustos facit, afferique illam diffundi in cordibus eorum qui iustificantur, & ipsis inhærente si enim non de omni iustificatione Tridentinum loqueretur, non posset probari ex eo loco, quod adulti iustificantur semper per aliquid intrinsecum & inhærente.

Solutio
primæ dubitationis.

Ad primam Respondeo satis constare ex tractatu de contritione, quod dilectio super omnia sufficit ad iustificandum dispositiuem, non autem ad iustificantum formaliter.

Secunda
Ad secundam Resp. doctrinam illam de forma iustificante multo clarius explicatam esse in Concilio & distinctius quam in Scriptura, non enim dicit tantum gratiam hanc diffundi, sed inhærente, produci per Sacra menta. Vnde licet quoad rei veritatem doctrina illa semper certa fuerit, promulgatio tamen eius post Concilium facta est eidemtior.

Tertia. Ad tertiam Respondeo gratiam non esse connotationem aut ens n' orale, alioqui non deberent ei tribui effectus formales physici, regeneratio, renouatio, vñctio, signaculum.

S. II.

Vtrum gratia sanctificans sit qualitas distincta ab habitu charitatis.

Sensus dif-
ficultatis.

Habeo ex hac tenus dictis quod gratia ista iustum formaliter reddens hominem qualitas est realis & permanens, quæ nunquam disiungitur ab omnibus habitibus virtutum ut dicitur *scđt. 4.* Difficultas autem nunc est vtrum illa sit vnu aliquis ex illis habitibus per quos efficiuntur immediate actus virtutum, an aliquid ab omnibus distinctum & illis prius, eo modo quo anima est prior potentia operatiu, & prima illarum radix. Censem Hæretici huius temporis gratiam hanc non esse aliud quam fidem, contra quos dicetur in sequentibus. Quod autem illa nihil sit distinctum ab habitu charitatis censem plures è Catholicis Theologis volentes qualitatem hanc gratiam vocari quatenus facit nos diligi à Deo, charitatem autem quatenus facit Deum diligi à nobis. Quæ duo semper coniuncta sunt.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio dubitandi est primò, quia frustra distingueatur qualitas hæc ab habitu charitatis si nihil omnino tribuit Scriptura gratiæ, quod non tribuat charitati, nihil autem tribui vni quod nō tribuatur quoq; alteri, probari facile potest: nam gratia dicitur constituere Dei filios, hoc autem charitatis esse munus proprium dicitur *1. Ioannis 3.* *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater ut Filii Dei nominemur & simus.* Gratia diffunditur in cordibus & efficit sanctos, id ipsum charitati tribuitur *Roman. 5.* *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris: gratia regenerat, 1. Ioan. 4.* *Omnis qui diligit ex Deo natus est, gratia facit nos à Deo diligiri, ego diligenter me diligere inquit Sapientia cap. 8.* Proverb. 8. eadem ex Augustino proferri possent, qui charitati tribuit omnes effectus gratiæ proprios, ait enim illam esse perfectam iustitiam, per eam separari filios Dei à filiis perditionis, eam esse eminentissimam inter omnia, nullum esse isto Dei dono excellentius.

Secunda.

Secundò, videtur idem indicari in Tridentino *scđt. 6.* *cap. 7.* vbi dicitur iustificationem in nobis fieri dum sanctissimæ passionis merito, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, deinde dicitur; quod in iustificatione accipit homo Fidem, Spem, Charitatem, nulla facta mentione illius gratiæ: & *cap. 10.* docet quod incrementum iustitiae ab Ecclesia postulatur, dum ita orat da nobis Fidei, Spei, & Charitatis augmentum.

Tertiò, rationes optimæ idem probant, quia illud *tertia* solum est gratia, quod solum intime nos cum Deo vnit, hoc sola facit charitas, non enim coniungi Deo possumus nisi per operationem, qua etiam sola participamus naturam diuinam. Deinde illud gratia est quod facit nos Deo dilectos & diligibiles, hoc facit charitas quæ efficimus verè recti & digni Dei amicitia. Denique nunquam separantur charitas & gratia, ergo nihil est necesse ponere inter illas discrimen: imo inter omnia Dei dona perfectissima charitas est, ut habetur ex Apostolo, ergo illa est gratia, quæ nihil est sublimius in toto ordine supernaturali.

Dico secundò, probabilius esse quod gratia sanctificans est qualitas distincta realiter ab habitu charitatis, residens in substantia ipsius animæ, tanquam primaria forma vita supernaturalis, & radix omnium habituum supernaturalem. Ita docent cum S. Thoma *art. 3. Suares lib. 6. cap. 12.* Sotus, Valentia, Thomistæ omnes, contra Scotum, *in secundum distinct. 27. quæst. unica.* Bellarminum, *lib. 1. de gratia cap. 6.* & magis fauere videtur Vasques *disp. 198.*

Ratio autem peti primo potest ex modis quibus vtitur Scriptura loquens de gratia, dicimus enim per gratiam fieri consortes diuinæ naturæ, non autem solum operationis; dicimus Filij Dei, dicimus nasci & regenerari propter vitam diuinam, & esse supernaturale quod nobis datur, sed per solam dilectionem non habemus participationem naturæ diuinæ ut est natura & radix intellectus, sed eius solum operationem participamus, amor enim Dei non est natura Dei neque amor natuitas est noua, ergo gratia sanctificans non est sola charitas. Secundò idem colligitur ex doctrina sancti Dionysij *cap. 2. Ecclesiastica Hierarchia parte prima.* vbi explicans progressum vita spiritualis in nobis & generationis diuinæ, omnino illam distinguat à charitate, eo modo quo potentia operatiu. Inponunt animam, dicit enim in primis quod ut diuine operemur, necessaria est sacramenta illa & ineffabilis operatio quæ diuinus in nobis status efficitur, Deinde addit, si enim diuinus status diuina natuitas est, nunquam ille fiet ex his quæ à Deo tradita sunt, neque operabitur qui nec diuinum hunc status consequentus est. An vero nobis quoque ipsis non dicimus, prius esse necessarium humanæ vita status, ut sic deinde possimus humanæ operari, & concludit: *Vnumquodque easolum agit quæ status sui sunt, quasi diceret nos per gratiam constitui debere in statu quodam supernaturali & diuino, hoc autem non posse fieri quin detur in nobis aliquid fundamentum, & veluti forma talis vita, vnde postea profluant potentia, ac operationes diuinæ.*

Secundò, in eo principio fundatur ratio à priori prius, quæ vtitur S. Thomas quod virtutes infuse supponere debeant naturam quandam & formam supernaturalem, cui connaturales sint illæ potentia: virtus enim est dispositio perfecti ad optimum, id est subiecti quod perfectum est ad operationem optimo & connaturalissimo modo faciendam, vnde argumetur, prior debet esse in vita spirituali & diuina, forma quæ det operari supernaturale & diuinæ, quæ forma quæ det operari diuinæ, sicut in esse naturali videmus formam esse priorem potentis: sed si charitas idem sit cum gratia hoc verum non erit, ergo charitas non est gratia; alioqui non erit in nobis esse diuinum quasi connaturaliter & completere infusum. Confiratur, quia gratia est primum fundamentum totius esse supernaturale & diuini: sed charitas esse non potest primum fundamentum, cum sit virtus appetitiva supponens intellectum, ergo charitas non est gratia. Denique cum hæc forma possibilis sit quæ tribuat diuinum esse, eoque modo connaturalis intelligatur in nobis diuinum esse

esse, & absconditus cordis homo, certè satius viderur gratiam ponere distinctam à charitate quā vtramque confundere.

Solutio
pri
mæ du
bitationis.
Ad primam Respondeo nomine (Charitatis) in Scripturis ferè intelligi actum charitatis, cui tribuntur ut causæ meritoria non tanquam causæ formalis, omnes effectus qui conueniunt gratia ut forma. Deinde dico nomine (Charitatis) non intelligi solum actum quo inclinamus ad diligendum Deum, sed totum illum statum amicitiae, qui intercedit inter nos & Deum: sic enim charitas sumpta pro statu amicitiae, complectitur gratiam & omnes habitus, vnde nec mirum est quod illi tribuantur omnes effectus qui tribui solent gratiae.

Secundæ. Ad secundam Respondeo Tridentinos Patres consulto abstinere voluisse ab ea controversia, vnde aliquando visi sunt gratiam diuidere à charitate, alioqui visi sunt confundere sumentes charitatem non pro solo habitu operatiuo, sed pro cumulo perfectionis qui efficit nos Dei amicos.

Tertiæ. Ad tertiam Respondeo quod reuerà loquendo naturaliter percutiunt in nobis gratia deberent etiam etiam tolli Fides & Spes; sed nihilominus ex sola indulgentia Dei, certum est illas non destrui per quodlibet peccatum, ut facilius peccator redire posset in priore vitam. Deinde nego nos posse coniungi Deo, aut participare vitam eius per solam operationem, quia magis illa participari potest à nobis per radicem diuinarum operationum. Charitas facit nos meritorie Deo diligibiles, gratia verò formaliter eo modo quo postea explicabitur. Fatoe nonnquam separari gratiam à charitate & donis Spiritus Sancti, nego autem illas non distinguere propter diuersos effectus formales: quomodo autem gratia excedat omnia dona Dei dicitur in sequentibus.

Gratia san
ctificans
quid sit. Quæ hactenus dicta sunt omnia ferè pertinent ad genericam rationem gratiae sanctificantis, est enim qualitas realis, permanens, ab operatiuis habitibus distincta, sed non constat quænam sit propria eius ratio & differentia quæ constituitur specialis eius character, pendet verò tota illa ratio à dupli effectu formalis huius gratiae, vnu negatiuus est nempe remissio peccati, alter est positius nimurum filiatio adoptiuia, perfecta iustitia, similitudo cum Deo & participatio eius naturæ de quibus sigillatim dicendum est.

SECTIO III.

De primo effectu formalis gratiae sanctificantis qui est remissio peccatorum.

S. Thom. quest. 113.

Multiplex
error fe
tiorum. Certum est prius, errasse multiplicitate sectarios circa iustificationem impij à peccato. Primo, enim negant peccata vnuquam remitti, hominem enim manere semper inquinatum peccatis quæ semel commissa sunt. Secundo, volunt peccata illa tegi duntaxat & non imputari propter iustitiam Christi imputatam peccatori, quasi eius esset. Tertio, asserunt immunda etiam & inquinata esse omnia illius opera, & peccata mortalia, tametis propter imputatam iustitiam Christi, obesse illa non possint prædestinatis, & habentis fidem Mediatores.

Catholica
veritas. Certum est secundò, Catholicam veritatem de remissione peccatorum oppositam illis erroribus tria etiam potissimum continere capita quæ habentur in Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 4. 7. & 14. & variis canonibus.* Primum est peccata quilibet in iustificatione non tegi tantum vel non imputari ad peccatum, sed tolli reuerà & deleri, itavt nihil sit damnationis iis qui sunt in Christo Iesu, quos nimurum criput Deus

de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis sua. Secundum est peccata illa quantumcunque sint grauia, & numero infinita, ea tamen omnia simul remitti & statim eo ipso temporis momento quo gratia infunditur. Tertium est remissionem illam peccati non esse fauorem duntaxat aliquem extrinsecum, sed veram sanctificationem & renouationem interioris hominis.

Ex tribus his capitibus quæcunque spectabant ad duo prima omnino exposita sunt in tractatu de pœnitentia, vbi primò statuebam omnia peccata mortalia, statim, simul, est infallibiliter deferi per pœnitentiam. Secundò, formam quā expelluntur peccata formaliter non esse actum pœnitentiae, vel dilectionem super omnia. Tertiò posse diuinitatem deleri peccatum sine infusione vlla physica qualitatis, & sine vlla mutatione peccatoris per solam condonationem extrinsecam, quæ omnia fusæ disputata sunt eo loco. Vnde solum mihi superest tertium illud caput de causa formalis expulsione peccati, quam dixi esse gratiam sanctificantem infusionem animæ, vbi tria sunt difficultas: Primo, vtrum gratia peccatum expellat formaliter, an verò meritorie solum & dispositiæ. Secundò, vtrum se sola illud expellat, sine alio vlo fauore ac condonatione extrinseca. Tertiò, vtrum saltem diuinitatem possit gratia esse simul cum peccato.

§. I.

*Vtrum gratia peccatum expellat formaliter, an
meritorie.*

Statutus dif
ficultatis: Effectu tantum & meritorie peccatum gratia expellit, si moueat ex se Deum ad tollendum & condonandum peccatum: expellit formaliter si expellat propter incompossibilem saltem naturalem cum peccato, sicut calor expellit formaliter frigus ab eodem subiecto in quo stare naturaliter nequit cum frigore.

Ratio pri
ma dabi
tandi. Ratio ergo dubitandi est primo, quia si gratia causat formaliter remissionem peccati, propter incompossibilitatem cum illa, infusione gratiae simul fieri deberet cum re nissione peccati, consequens illud absurdum est: nam si remissio peccati est prior infusione gratiae, ergo non causatur per illam, si est posterior, ergo in illo priori quo gratia præcedit remissionem peccati, peccatum & gratia sunt simul, quod absurdum est, si enim vno instanti peccatum & gratia possunt esse simul, possunt etiam semper esse simul.

Secundæ. Secundò, ens pœnæ morale cuiusmodi est peccatum non potest ex se habere physicam repugnantiam cum entitate aliqua physica, nam ea quæ opponuntur contrarie debent esse sub eodem genere, gratia est ens physicum, peccatum est ens morale, ergo non opponuntur contrarie. Inde peccatum cum sit ens morale non expellit gratiam nisi demeritorie ac moraliter, ergo gratia etiam expellit meritorie ipsum peccatum.

Tertia. Tertiò, sequeretur etiam quod iustus etiam diuinus non posset peccare: nam qui habet formam cum peccato incompossibilem non potest peccare, v. gr. humanitas Christi, & voluntas beari non possunt peccare, quia formas habent impossibilis cum peccato vnoniem scilicet hypotheticam, & amorem beatificum: sed gratia est per se formam incompossibilis cum peccato, ergo iustus erit impeccabilis.

Quarta. Quartò explicari non potest in quo consistat repugnantia illa gratiae cum peccato, si enim gratia peccatum expellit per modum formæ, oportet ut ex sua natura repugnantiam habeat cum illo.

Affertio
prima. Dico primò, gratiam sanctificantem non meritorie solum & effectu, sed formaliter expellere peccatum propter incompossibilitatem saltem naturalem cum illo. Ita docent communis Theologi cum san-

cto

Etio Thoma art. 2. Suares, lib. 7. cap. 12. Bellarminus, lib. 2. de iustificatione. Valsques disputation. 204. Valentia & alij: contra Scotum, Ochamum, Gabrielem, Medina, Conink, disputation. 22. de Charitate, qui volunt repugnantiam peccati & gratia non esse nisi ex lege Dei, non autem ex natura ipsius gratia.

Probatur ex Concilio Tridentino.

Ratio tamen est primò, quia ex Concilio Tridentino non pl. colligitur quod gratia sit forma expellens peccatum propter incompossibilitatem cum ipso, vltiatur enim semper verbis quæ indicant causam formalem, verbi gratia, *sef. 5. Can. 5.* dicitur quod per gratiam baptismi tollitur totum id quod veram habet rationem peccati, statimque additur, quod *Induenies nouum hominem qui secundum Deum creatus est*, eximus veterem hominem, & efficiemus *immaculati*, puri, innoxii, & Deo dilecti. & *sef. 6.* cum dixisset Concilium cap. 4. Iustificationem esse translationem à statu peccati ad statum iustitiae, & adoptionis filiorum Dei, docet postea cap. 7. causam formalem illius iustificationis esse gratiam, additque quod per susceptionem gratiae ac donorum homo ex iniusto fit iustus.

Probatur ex effectibus eius.

Secundò, ex effectibus formalibus positius gratiae colligitur etiam quod remissio peccati sit effectus eius formalis, gratia enim, vt docebo postea, efficit formaliter iustum Dei amicum, & Dei Filium, ergo tollit formaliter inimicitiam, iniustitiam, malitiam. Denique non est impossibilis talis entitas physica, quæ formaliter ex natura sua expellat peccatum, alioquin non hoc etiam praefaret vno hypothatica: est autem valde congruum perfectionem hanc gratiae tribuere, cum in contrarium nihil obstet.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam enim Respondeo eandem esse difficultatem de ordine inter generationem & corruptionem, & de vnius contrarij expulsione per alterum contrarium: vera ergo responsio est quod licet eodem instanti temporis fiant introduc̄tio gratiae, & remissio peccati, introduc̄tio tamen gratiae prior est natura, quam remissio peccati quam causat. Neque tamen peccatum, & gratia sunt simili, quia in illo instanti natura quo gratia prior est quam expellit peccati, est reuera expellit peccati, sed dependenter à gratia, prioritas enim natura, prioritas est dependentia, seu prioritas à quo, non prioritas in quo vbi sèpè solet fieri aequiuocatio. Non est verum quod peccatum eo instanti sit quo remittitur, cum enim gratia incipiat intrinsecè, necesse vt peccatum extrinsecè desinat, atque adeò tunc quando peccatum remittitur, non datur quod & ultimò sit sed quod primò non sit.

Solutio secundæ.

Ad secundam Respondeo probari eodem argumento posse quod vniōne hypothatica quæ physica entitas est, peccatum non defrustrit. Dicendum igitur gratiam non esse rem purè physicam, sed rem partim physicam, partim moralem, seu physico-moralem est enim sanctitas, ad propria, iustitia: non repugnat igitur peccato secundum entitatem purè physicam, sed secundum entitatem physicam prout libiciat tali moralitati: similiter autem peccatum gratiam formaliter expellit, quia moralis illa entitas peccati habet repugnantiam cum entitate gratiae physico-morali.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo certum esse quod nemo iustus potest peccare feruando gratiam, quamvis peccare possit illam admittendo. Qui habet formam cum peccato incompossibilem, non potest peccare, nisi liberè possit & velit illam formam expellere, si autem expellere illam possit, poterit sine dubio peccare. Humanitas Christi, & voluntas beati sunt simpliciter impeccabiles, quia formam habent cum peccato incompossibilem, quam non possunt velle admittere, vniōne enim hypothatica, & visio beata impediunt ne

subiectum in quo sunt velit illas amittere: voluntas autem hominis iusti velle potest excludere gratiam, id est quamvis peccare non possit retinendo gratiam, potest tamen peccare illam amittendo.

Ad quartam Resp. repugnatiam peccati & gratiae in Quæst. eo confistere, quod peccatum sit animæ macula, & verum obiectum odij diuini, dissimilitudo cum Deo, & vera malitia: gratia vero sit animæ sanctitas, iustitia, natura diuina participata, atque adeò verum obiectum diuini amoris & complacentie.

§. II.

Vtrum sola gratia expellat peccatum sine alio ullo favore ac condonatione extrinseca.

D^{icitur} Vpliciter potest ynum contrarium expelli ab alio contrario. Primò, ita vt introductio vnius sit formaliter expulsio alterius, vt quando lumen tenebras expellit, tunc enim non sunt duas mutationes, cum expulsio tenebrarum formaliter non sit aliud quam illuminatio: Secundò, ita vt productio vnius sit aliquid realiter distinctum ab expulsione alterius, vt cum calor expellit frigus, certum est duas esse mutationes, quia productio caloris non est realiter expulsio frigoris. Cum ergo vt dixi gratia peccatum expellat vt forma incompossibilis, merito queritur vtrum priore illo modo gratia peccatum expellat, sicut lumen expellit tenebras, itayt vna tantum ibi sit mutatio, & vnicus fauor: an vero expellat posteriori modo sicut calor expellit frigus: ita vt duas ibi sint mutationes & duo fauores, vnu sit infusio gratiae, alter condonatio peccati.

Ratio dubitandi primò, est quia si gratiae infusio, & condonatio peccati sunt duas mutationes, & duo fauores distincti sequitur quod gratia non expellit peccatum per sui communicationem, requiretur enim aliquid aliud præter infusionem gratiae ad hoc vt remittatur peccatum: sed gratia, vt dixi, remittit formaliter peccatum, id est per sui communicationem, ergo infusionis gratiae, & condonatio peccati, non sunt duo fauores distincti, nec duas mutationes.

Secundò, remissio peccati est formalis effectus gratiae, sed effectus formalis, formæ non est aliquid distinctum à forma recepta in subiecto, ergo remissio peccati, non est aliquid distinctum à gratia recepta in subiecto. Et ita indicari videtur in Trid. *sef. 6. Can. 4.* vbi dicitur quod iustificatio est translatio à statu peccati in statum gratiae, vbi videtur indicari vna mutatione, si fauor quo aliquis ex peccatore fit non peccator distinguitur à fauore quo fit iustus, falsum est quod iustificatio sit translatio à statu peccati ad statum gratiae.

Tertiò, si duas ibi sunt mutationes distinctæ, sequitur quod remissio peccati, & infusio gratiae sunt duo distincti effectus formales procedentes à causis formalibus distinctis: nam vbi sunt distincti effectus formales, ibi diversæ sunt etiam causæ formales, consequens est absurdum, causa enim formalis totius iustificationis vna est. Indò sequitur quod non adæquatè iustificamur per formam intrinsecè inhærentem, quod repugnat Concilio dicenti neminem iustificari per fauorem extrinsecum. Denique quod caput est, sequitur gratiam non esse sanctitatem perfectam, cum relinquit hominem adhuc peccatorem neque per se possit expellere peccatum sine alio fauore.

Quarto, si gratia infusio, & remissio peccati duo sunt distinctæ, sequitur quod illæ possunt separari, atque ita poterunt esse simul in eodem homine peccatum & gratia, quod absurdum videtur.

Dico secundò, remissionem peccati & infusionem gratiae duas esse mutationes & duos fauores realiter distinctos, atque adeò quantumvis gratia peccatum expellat formaliter, non expellit tamen illud sine condonatione.

condonatione Dei extrinseca. Ita docent Scotus, Ochamus, Richardus, & alij quos citat & sequitur Suares lib. 6. cap. 11. & 12. contra Valsquem qui acriter pugnat illos non esse duos fauores, & duas mutationes, arque adeo ad totum hominem sanctificandum & mundandum negat villam esse necessariam Dei condonationem, sed solum fatus esse infusionem gratiae.

Probatur rationib.
Ratio tamen euidenter est, quia si remissio peccati & infusion gratiae sunt unica mutatio, sequitur quod gratia expellit peccatum eo modo quo lumen expellit tenebras, hoc autem falsum est, quia tenebrae non sunt aliud quam priuatio luminis, ideo realiter unum est produci lumen & expelli tenebras. Peccatum quod expellitur non est priuatio gratiae ut alias probauit, ergo remissio peccati & infusion gratiae sunt duas mutationes & duo fauores, sicut quia frigus non est priuatio caloris, positio caloris & expulsio frigoris sunt duas mutationes distinctae. Videturque illud indicare Tridentinum ubi dicitur quod iustificatio non est solum remissio peccati, sed etiam renouatio & suscep-
tio donorum ubi vides illa duo distingui. Deinde peccatum habituale est peccatum praeteritum propter non condonatum, ergo ut tollatur peccatum habituale necessaria est Dei condonatio. Denique quando infunditur gratia homini qui caret peccato non reperitur totum quod reperitur in peccatore qui iustificatur, ergo in peccatore prater infusionem gratiae reperitur condonatio peccati, negatio enim condonacionis non tollitur nisi per condonationem, non potest tolli peccatum habituale nisi tollatur negatio condonacionis, ergo sine condonatione tolli non potest peccatum.

Solutio
primae du-
bitationis.
Ad primam Respondeo verum esse quod gratia expellit peccatum per sui communicationem formaliter quatenus necessariò habet adiunctam condonationem extrinsecam, non autem praescindendo ab omni extrinseca condonatione: quemadmodum calor expellit frigus per sui communicationem quatenus adiunctam habet negationem diuini concursus ad conseruationem caloris in eodem subiecto.

Secunda.
Ad secundam similiter Respondeo remissionem peccati non esse formalem effectum gratiae seorsim sumpta à condonatione Dei, sed gratia simul coniuncta cum condonatione Dei, cuius negatio est de concepitu peccati habitualis: sunt ergo illae duas mutationes, sed ita connexae ut una inuehat aliam, ideoque pro una sumuntur, sicut expulsio frigoris, & productio caloris dicuntur esse una mutatio.

Terza.
Ad tertiam Respondeo concedendo quod suscep-
tio gratiae & remissio peccati sunt duo effectus formales partiales unus positius, alter priuatius, ex quibus integra coalefecit iustificatio. Neque vero ne-
cessaria propterea est duplex causa formalis intrinseca & positiva, sed una sufficit quae causat duos effectus formales, partiales, quatenus connexa est cum extrinseca Dei condonatione. Ad duos effectus formales positiros necessaria est duplex forma intrinseca: ad duos vero effectus formales quorum unus est priuatius sufficit una forma intrinseca; condonatio enim illa quatenus se tenet ex parte Dei est causa effectus remissionis peccati, quatenus autem se tenet ex parte animae cui peccatum remittitur, illa est solum ablato peccati, vnde non requiritur alia vlla forma intrinseca, prater gratiam inherentem. Quod additur sequi neminem iustificari ad eam per iustitiam inherentem, distingui debet per iustitiam inherentem secludendo condonationem extrinsecam concedo, per iustitiam inherentem propter annexam habet Dei condonationem, & benevolentiam nego: per solum autem fauorem gratuitum fateor neminem iustificari, quamvis iustificetur per fauorem illum extrinsecum.

Tom. I.

propter connexum & infusum cum gratia intrinseca. Denique quod dicitur sequi, quod gratia non sit vera perfectaque sanctitas, quia non sanctificat sine condonatione Dei superaddita. Nego id sequinam ut gratia sit perfecta sanctitas, satis est quod per se reddat hominem iustum, & quod habeat illam condonationem necessariò annexam, gratia enim sciungi non debet ab illa condonatione, quam necessariò habet annexam saltem naturaliter immo fortassis etiam diuinitus, ut statim explicabitur.

Ad quartam enim ut respondeatur, videndum accu-
ratio est. Quarta
inferius.

§. III.

Vtrum gratia ita expellat peccatum ut ne diuinitus quidem esse possit simul cum illo.

Quædam ita pugnant inter se naturaliter, ut diuinitus tamen possint esse simul ut calor & frigus, quædum ne diuinitus quidem stare possint simul in eodem subiecto, ut curuum & rectum. Cum igitur constet ex dictis quod peccatum & gratia inuicem se pugnant, merito queritur utrum repugnantia illa sit tanta, ut ne diuinitus quidem stare possit peccatum in eo subiecto ubi est gratia, sed necessariò & essentialiter posito peccato destruatur gratia, & posita gratia remittatur peccatum.

Ratio vero dubitandi est primò, quia illa possunt realiter separata existere, quæ sunt realiter inuicem distincta, sed remissio peccati, & infusion gratiae duo sunt fauores distincti, ergo possunt inuicem separari. Probarique potest à pari de calore & frigore, peccatum enim & gratia eo modo inter se pugnant quo calor & frigus, & eodem modo se habent remissio peccati, & infusion gratiae, quo introductio caloris, & expulsio frigoris, sed calor & frigus possunt diuinitus esse simul, quia introductio unus & expulsio alterius sunt duas mutationes distinctæ, ergo peccatum & gratia possunt esse simul.

Secundò, illa quæ non pugnant contradictoriè, sed Secunda contrariè tantum possunt esse simul, peccatum & gratia contrariè pugnant non contradictoriè aut priuatu-
mè cum peccatum non sit priuatio gratiae, ergo pecca-
tum & gratia possunt esse in eodem subiecto.

Tertio, si posita gratia Deus necessariò remitteret peccatum, Deus necessitatetur ad amandum illum in que est gratia, sed Deus nō potest necessitari ad amandum aliquid extra se, solum est enim summum quod necessariò amatur, ergo posita gratia non necessariò remittit Deus peccatum; Posita enim quacunque gratia, Deus semper liber est ad condonandum, vel non condonandum peccatum.

Dicendum tamen tertio est, esse longè probabilius quod gratia & peccatum ita inuicem pugnant ut nulla vi etiam diuina possint esse simul. Atque adeo posita infusione gratiae, sequitur necessariò remissio peccati. Ita docent plurimi Theologi quos citat & sequitur Valsques disp. 204. contrarium autem multi docent etiam cum Suares lib. 7. cap. 20.

Ratio autem est primò, non videtur implicare aliqua qualitas supernaturalis omniuino incompensibilis cum peccato, nam vno hypotheticæ & vlo habent talen illam repugnantiam, vt patet, implicat ut peccatum non remittatur ei qui vniuere habere inciperet hypotheticam, & ut peccet ille qui Deum videt: sed si est possibilis talis qualitas nulla est ratio cur negetur hoc conuenire qualitati huic quæ facit Dei amicum, sanctum, iustum, filium adoptiuum, & quæ participatio est naturæ diuinæ; omnes enim rationes quæ probant gratiam stare posse cum peccato, similiter probant impossibilitatem qualitatis quæ habeat huiusmodi repugnantiam: semper enim dicerem Deum non

Probatur primò.
Affterio
teria.

necessitari ad admundum aliquid extra se, peccatum & illam qualitatem contrarie solum opponi, atque adeo esse posse simul. Imo & probant quod unio personalis cum Verbo, & visio beata stare possunt cum peccato. Vnde

Probatur
Secundò.

Secundò, argumentor quia multa sunt verè positiva, quæ tamen nulla vi possunt esse simul: assensus enim & dissensus, amor & odium ex eodem motu, curuum & rectum in eadem linea, ergo similiter gratia & peccatum quamvis sint positiva & opponuntur contrarie, possunt esse talia ut se inuicem omnino excludant. Probatur consequentia, ideo assensus & dissensus, curuum & rectum, & alia huiusmodi se necessariò excludunt, quia quamvis sint positiva vnum tamen dicit consequenter negationem alterius, sed gratia & peccatum etiam huiusmodi sunt, nam gratia cum sit sanctitas positiva dicit consequenter negationem malitia, & cum sit dignitas propter quam homo est amabilis à Deo, seu amabilitas excludit odibilitatem seu dignitatem odij diuini. Et hinc.

Probatur
Tertiò.

Tertiò, argumentor, implicat ut aliquis actu constituantur iustus, sanctus, Dei amicus, Dei Filius, quin definat esse actu iniustus, immundus, inimicus Dei, & dignus pena aeterna, sed per peccatum habituale homo est iniustus, immundus, inimicus Dei, dignus pena aeterna: per gratiam autem homo est iustus, Sanctus, Dei amicus & filius, sicut per albedinem paries est albus, ergo implicat ut illa sint simul. Respondet aduersarij quod homo per gratiam iustus est, sanctus, Dei amicus exigitiuè tantum & aptitudinaliter, non autem actualiter. Sed contra: si enim per gratiam homo non est iustus nisi aptitudinaliter & exigitiuè, sequitur necessariam esse formam aliquam superadditam, quâ fiat actualiter iustus & sanctus, sed certum est nullam esse aliam formam quâ fiat actualiter sanctus & iustus præter gratiam, ergo per illam homo non sit iustus solum exigitiuè, sed etiam actualiter. Deinde implicat ut idem homo simul exigitiuè sit Dei amicus & haeres, & exigitiuè sit Dei inimicus & dignus exigitiuè pena aeterna, sed per peccatum homo est exigitiuè inimicus Dei, & exigitiuè dignus aeterna pena, ergo implicat ut ille tunc habeat gratiam per quam exigitiuè sit amicus Dei & dignus haereditate. Deinde implicat ut peccatum nullam aliam habeat causam sua existentia nisi Deum, sed si peccatum simul conseruetur miraculose cum gratia, nullam aliam habebit causam existentia sua nisi Deum, opus enim miraculosum à solo Deo esse potest, ergo, &c.

Solutio
primæ dubitationis.

Ad primam Respondeo concedendo quod infusio gratiæ & condonatio peccati duæ sunt res distinctæ, sed ita tamen essentialiter connexæ, ut infusio gratiæ semper necessariò inuehat condonationem peccati, quando illud est in anima, non enim est semper verum quod quæ sunt distinctæ sunt separabilia, nam creatio, verbi gratiæ, & res creata, sunt res distinctæ quæ tamen separari nequeunt, cur ergo gratia, & expulso peccati non erunt similiter inseparabiles. Nego itaque rationem cur calor & frigus esse possint simul in eodem subiecto, esse quia calefactio & expulso frigoris sunt res distinctæ: ratio enim potius est quia una non dicit essentialiter negationem alterius: peccatum & gratia non opponuntur eo modo quo inuicem opponuntur calor & frigus, sed eo modo quo opponuntur curuum & rectum, assensus & dissensus, amor & odium peccatum enim dicit consequenter negationem gratiæ, & gratia consequenter & essentialiter negationem peccati. Vnde

Secundæ.

Ad secundam nego quod peccatum & gratia opponantur solum contrarie, quia opponuntur contrarie simul & priuatiuè, non ut frigus & calor, sed ut corporale & spirituale, odium & amor, rectum & curuum.

Ad tertiam Respondeo quod Deus est liber simpliciter ad condonandam vel non condonandam offendit, etiam si ex suppositione quod det gratiam non possit non condonare offendit omnem, & amare subiectum in quo est gratia. Fateor quod voluntas Dei non necessitatur antecedenter ad amorem ullius boni creati, sed ex suppositione tamen necessitari potest ad aliquem non habendum odio, si enim non pecco non potest me odio habere, si pecco non potest me amare sed me necessariò habet odio. Similiter enim si dat gratiam non potest me habere odio, sed necessariò remittit peccatum & me amat necessariò amore saltem complacentia, ut dicitur statim.

SECTIO IV.

De aliis effectibus formalibus gratiæ sanctificantiis.

Certum est primò, quod ad reliquos effectus gratiæ inhærentis errant Sectarij tripliciter. Primo, enim negant denominations illas iusti, dilecti, sancti, filij adoptiui, peti ab illa forma intrinseca, sed ex puro fauore Dei, & Christi iustitia imputata. Secundo, negant illas denominations ulli etiam homini puro conuenire: neminem enim esse qui quantum iustus & sanctus appelletur, revera tamen non sit iustus & immundus, indignus Dei amicitia & gloria aeterna. Tertiò, ergo concludunt nullam nobis inesse iustitiam nisi falsam, & imputatam, nullos actus laude dignos & præmio.

Certum est secundò, veritatem Catholicam de istis effectibus gratiæ inhærentis habere tria potissimum capita. Primo, quod homo hac ornatus gratia non solum est expers omnis peccati, sed est etiam vere gratus Deo, eius amicus, filius, haeres, naturæ ac pulchritudinis diuinæ confors. Secundo, quod illæ denominations procedunt à gratia ut forma: vnde Tertiò, concluditur quod datur in nobis vera & interna sanctitas ac iustitia. Quibus suppositis explicanda nunc mihi de istis singulis sunt tria, in quo consistant, quomodo profluant à natura gratiæ, quomodo sint ab ea separabiles.

S. I.

An & quomodo gratia reddat formaliter hominem amicum Dei.

Ad Mari à Deo seu esse illi gratum est Deum sibi complacere in alicuius perfectione: amari autem à Deo ut amicu, est Deum in alicuius perfectione ita sibi complacere ut velit illi communicare sua bona, sua secreta, imo & se ipsum totum. Difficultas igitur est, utrum gratia sit donum per quod homo reddatur obiectum dignum amicitia Dei.

Ratio dubitandi est primo, quia id quo reddimur Deo dilecti est ipse amor quo Deus nos dilit, sed gratia inhærens non potest esse amor quo Deus dilit, nam ille non est nisi in Deo, ergo gratia non est forma quâ reddimur amici Dei, non enim est amor quo Deus nos dilit, sed ad summum est pignus & signum à Deo deputatum illius amoris quo Deus nos amat. Neque dicas gratiam esse id quo formaliter reddimur Deo diligibiles non id quo formaliter diligimur: nam etiam charitas est perfeccio quedam animæ quâ sine dubio reddimur Deo diligibiles.

Secundò, nulla est qualitas quæ possit necessitare Deum ad nos diligendos & ad sua nobis bona communicanda, quomodo enim Deus potest necessitari ad amicitiam nobiscum contrahendam? Deus enim communicata creaturæ quacunque qualitate adhuc potest negare illi communicationem bonorum suorum,

fuorum, v.g. beatæ visionis, quam potuit etiam negare homini Christo.

Tertia. Tertiò, si Deus necessariò amaret hominem iustum non posset illum destruere. Imò si Deus amat bonum aliquod necessariò, sequitur quod illud bonum est Deo necessarium, hoc autem non est verum, quia nihil est Deo necessarium nisi Deus. Denique ut dixi nulla voluntas etiam creata necessariò amat bonum quod non est summum & infinitum bonum, cuiusmodi non est gratia.

Quarta. Quartò, illa perfectio quæ non constituit æqualitatem neque proportionem inter hominem & Deum non potest formaliter constituere hominem Dei amicum, sed gratia infinitè distans à Deo non constituit æqualitatem neque proportionem inter hominem & Deum, ergo non constituit hominem formaliter amicum.

Dico primò, per gratiam habitualem hominem reddi amicum Deo formaliter & ex natura ipsius gratia, sine vlo fauore distinto, si peccator non sit ille cui datur gratia.

Primam partem tradunt Catholici omnes Doctores apertè quod primò colligitur ex Scripturis Ephesiorum primo: *Gratificauit nos in dilectō filio suo.* Non quod Christus causa sit formalis, sed meritoria tantum gratificationis illius quæ sit per gratiam. Prima ad Corinthios: *Transstulit nos in regnum filij dilectionis sue, Sapientia 4. Placens Deo factus est dilectus: Ioannis 14. Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus.* Deinde traditur in Concilio Tridentino *eff. 6. cap. 7.* vbi dicitur quod per susceptionem gratiæ ac donorum, homo sit ex inimico amicus, & *cap. 10.* Nos per gratiam fieri Dei amicos & eius domesticos. Denique ratio à priori est, quia tunc homo est Deo gratus & dignus eius complacentia quando est in se ipso rectus, iustus, Deo filialis, & eius filius, per gratiam conferit ei rectitudine, iustitia, similitudo cum Deo & filiatio Dei, ergo per gratiam homo sit amabilis Deo. *2. Regum 12. Et vocavit eum amabilis Dominus, eo quod diligeret eum Dominus.*

Secunda pars, quod talis homo fiat amicus Dei ex ipsa natura gratiæ afferitur communiter à Doctoribus cum Sancto Thoma contra Scotum, Durandum, & Nominales qui volunt gratiam non aliud esse quam signum à Deo deputatum. Sed ex dictis tamen omnino sequitur, quia illud quod ex se ipso reddit hominem in se ipso perfectum, iustum, & consonum diuinæ naturæ reddit ex se ipso hominem obiectum Deo amabile: gratia facit ex se ipsa, ut dixi, hominem perfectum, ergo per se ipsam facit hominem Deo dilectum & dignum complacentia Dei. Quod probari potest ex omnibus illis effectibus & nominibus gratia quibus ab initio existentia eius probata est; per eam enim Deus dicitur venire, ad nos, habitare in nobis, consecrare ut templo generare ut filios, vngere ut Reges, signare ut electos, dicitur pignus propter sequituram hæreditatem, semen propter participationem naturæ, signaculum propter similitudinem, vnguentum propter sanctitatem.

Dico secundò, implicare contradictionem ut gratia sit in homine quin reddat illum dilectum à Deo faltem amore complacentia quæ non tendit ad operationem; quamvis possit reuera Deus aliquem amare aliquo modo nullam ei conferendo gratiam aut aliam villam qualitatem intrinsecam.

Prima pars ratio est, quia diligibilem esse Deo amore complacentia, non est aliud quam esse obiectum dignum Dei amore ac complacentia, subiectum in quo est gratia est necessariò tale, quia est rectum & Deiforme, ergo necessariò est Deo diligibile. Imò & est necesse ut in eo sibi Deus

Tom. I.

complacat, quia voluntas infinitè recta non potest non complacere in rectitudine, neque non displicere in peccato: neque quoad hoc est libera, quamvis libera omnino sit quoad amorem operatum, & efficacem, potest enim non bene facere amico, sed in eius bonitate non potest non habere complacentiam, alioqui non esset infinitè recta.

Secunda pars, quod hominem Deus diligere possit nullam ei gratiam tribuendo quâ intrinsecè bonus sit, pender ex dictis de remissione peccati sine villa gratia per solam condonationem extrinsecam, est enim pars ratio, & difficultas omnino eadem. In amore itaque Dei distinguenda sunt duo; primum quod in alicuius perfectione supernaturali complacentiam habeat, hoc modo amare Deus non potest hominem, qui nec habet gratiam intrinsecam, nec aliud villum donum quo fiat amabilis. Secundum est quod velit illi dare bona sua, nam amare est velle bonum, potest sine gratia villa sic amare hominem sine gratia, sed ille non erit perfectus amor, quia non voleret illi bona quia bonus est, sed tantum quia vult.

Ad primam Respondeo gratiam non esse id quo aetè nos Deus amat, sed id quo digni efficiuntur prius dubitationis.

Ad secundam Respondeo Deum non necessitati ad amorem operativum erga iustos, sed necessitari ad amorem complacentiæ ex suppositione quod det gratiam, sicut ex suppositione quod habeat peccatum, habeat necessariò displacentiam. Potest quidem homini iusto negare visionem beatam, sed non potest efficiere ut non sit eum dignus.

Ad terriam nego sequi quod Deus nequeat destruere hominem iustum, quia ut dixi, amor quo illum amat est tantum ex suppositione liberè posita, sicut enim potest illi auferre gratiam, ita potest illi auferre existentiam, imò illa est complacentia tantum non autem amor operativus tendens ad existentiam: sed neque propterea sequitur quod gratia sit bonum Deo necessarium, propter eandem rationem.

Ad quartam Respondeo non esse necessariam æqualitatem villam, aut etiam proportionem amicorum in amicitia quæ vocatur excellentiæ. Vel certè si aliqua est æqualitas, illa solùm est quam efficit amor reciprocus, dicitur enim quod amicitia æquales inuenit aut facit.

§. II.

An & quomodo gratia efficiat hominem iustum & rectum per infusionem virtutum omnium & donorum.

Iustitia nomine non huc intelligitur specialis illa *sensu diff.* ficitatis, virtus quâ reddimus vnicuique quod suum est, sed rectitudo illa totius hominis per quam sic est adæquatus cum recta ratione ut sit completere potens elicere actus omnes vitæ supernaturalis & diuinæ, quod assequitur per habitus infusos virtutum omnium & donorum Spiritus Sancti. Difficultas igitur nunc est, vtrum illa gratia sit forma quædam diuina ex quâ veluti proprietates & potentias necessariò simul emanent qualitates illæ habituales virtutum omnium quibus anima ornata completere diuina sit, & proximè potens ad elicendas operationes diuinæ. De his autem inhabitibus non dicam hoc loco nisi obiter, dicturus plenius statim de illis in ipso initio sequentis tractus.

RR 2 Ratio

500 Disp. III. De Gratia. Quæst. I. Sect. IV.

Ratio prima dubitandi.

Ratio ergo dubitandi primò est, quia isti habitus infusarum virtutum sunt inutiles, vel enim dant facilitatem ad operandum, vel dant simpliciter operari: si primum ergo supponunt in potentia facultatem eliciendi actus supernaturales quod falso est: si secundum ergo isti non sunt habitus sed potentiae. Imò peccator sine istis habitibus elicit actus supernaturales, alioqui nunquam posset converti, ergo illi habitus non dant simpliciter operari, potentia enim eleuatur sufficienter per gratiam excitantem & adiuuantem, ergo nulli habitus sunt simpliciter necessarii.

Secunda.

Secundò, illi habitus vel sunt causa principales actuum, vel sunt causa instrumentales: si sunt causa principales, sequitur illos actus non elici per potentiam obedientialem actuum quæ semper instrumentum est: si sunt causa instrumentales, Deus ergo erit causa principalis illorum actuum, & Deus dicetur credere ac sperare.

Tertia.

Tertiò, si habitus sequuntur gratiam ut proprietas, sublatâ gratiâ debent illi omnes statim interire, quod tamen est falso quia manent Fides & Spes. Imò difficultè intelligitur discrimen istarum virtutum à donis Spiritus Sancti, quomodo enim v.g. differt timor qui est donum à timore qui est virtus.

Affirmatio prima.

Dico tertio, neminem inquam accipere gratiam sanctificantem, quin simul etiam accipiat per infusionem à Deo habitus omnium virtutum Theologorum & Moralium & omnia dona Spiritus Sancti.

Prima pars.

Prima pars, aperte definitur in Trident. sess. 6. c. 7. vbi dicitur quod in iustificatione peccatoris, non sola est remissio peccatorū, sed renouatio etiam interioris hominē per susceptionem gratiæ ac donorum dicitur etiam quod sanctissimæ Passionis merito charitas infunditur in cordibus eorum qui iustificantur: Additürque demum quod in iustificatione peccatoris hac omnia simul infusa homo accipit, & inseritur Christo per fidem, Spem, Charitatem. Ideoque post Concilium negare habituum istorum saltem Theologorum infusionem cum gratia, erroneum prorsus forer. Deinde colligitur ex eo quod dixit S. Dionysius fieri per gratiam in nobis statum quandam vitæ supernaturale & diuinæ, cuius vitæ primaria radix & forma est gratia sanctificans: vnde argumentor vbi est forma constituentis hominem viuentem vita supernaturali, ibi debent etiam reperiri potentiae per quas connaturaliter eliciantur actus illius vitæ propri: nam vbi est vita ibi etiam sunt operationes consonantæ huic vita, & virtus ad eas eliciendas, sicut vbi est anima ibi est intellectus, voluntas, & alia omnes potentiae: sed in homine habente gratiam datur forma per quam constituitur existens vita diuina, ergo dantur etiam virtutes eliciuntæ connaturaliter operationum diuinarum. Reliquæ probationes propriæ sunt sequentis tractatus.

Secunda pars.

Secunda pars, de donis Spiritus Sancti minus est certa, non enim omnino constat ista dona esse qualitates habituales distinctas de quo dicam alias. Ratio tamen nunc sit quia vbi communicatur persona ipsa Spiritus Sancti, debent etiam esse dona Spiritus Sancti, qui enim habet Spiritum Sanctum debet etiam esse facile mobilis à Spiritu Sancto, & habere thesauros eius. In iustificatione autem donari personam Spiritus Sancti patebit statim, ergo dantur etiam eius septem dona.

Ad totam rationem dubitandi constabit ex initio sequentis tractatus quomodo habitus infusarum virtutum non dant facilitatem ad operandum, sed sunt instar potentiarum, & dant operari connaturaliter, quomodo causa sint instrumentales actuum, quomodo moraliter tantum producantur per actus, & quomodo ex sola indulgentia Dei manent in peccatori-

bus fides & spes, quæ cum gratia deberent perire & denique discrimen harum virtutum à donis ibi etiam explicabitur.

S. III.

Reliqui effectus gratiæ sanctificantis Filiatio adoptiva, communicatio personæ Spiritus Sancti, perfecta Deificatio.

Vnc dicitur homo adoptare aliquem in filium cum dat illi ius ad suam hæreditatem, perinde ac si esset ab eo genitus, adoptio enim est acceptatio personæ alicuius extraneæ ad hæreditatem: difficultas igitur est, vtrum gratia hunc etiam formalem effectum habeat ut non modò reddit hominem sanctum id est purum ab omni labe, Dei amicum, obiectum videlicet Dei complacentię & amicitię, iustum & rectum id est omnibus virtutum & donorum ornamenti instrumentum, sed quod maius his omnibus est & illustrius reddit etiam Dei filium, quod per eam sic à Deo acceptetur ad cœlestem hæreditatem, ut posita gratia non possit non habere ius ad eam, & ad omnia Dei bona: vbi expendenda sunt tria primò veritas huius filiationis in eo qui habet gratiam: secundò forma constituentis filium, vtrum sit persona ipsa Spiritus Sancti, & gratia non solum creata, sed etiam increata: tertio perfectio huius filiationis & ratio eius quidditatiua, perfecta quædam Deificatio, & imitatio quædam naturalis filiationis.

Ratio dubitandi primò est, quia nulla videtur esse qualitas quæ Deus obligetur ad dandam homini vocationem beatam, vel ad eum acceptandum ad illam, ergo acceptatio illa semper erit nouus fauor posita quacunque gratia.

Secundò, adoptio inter homines sit duntaxat per extrinsecam quandam denominationem, & acceptationem non autem per villam formam intrinsecam, ergo ut homo adoptetur in filium Dei, non requiriatur gratia, & multo minus necessaria est persona Spiritus Sancti communicatio. Nam omnia scriptura testimonia quæ hoc probant commodè possunt explicari de ipsis donis Spiritus Sancti, neque necessariò intelliguntur de persona ipsa Sancti Spiritus, præterim cum eodem iure diceretur dari nobis tota Trinitas secundum substantiam, quia dicitur qui diligit me diligit et patre meo, & ad eum venimus, & deum explicari vix potest qualis sit vno ista hominis iusti cum persona Spiritus Sancti, nisi dicatur esse hypostatica, quod nemo dixerit.

Tertiò, Deificatio illa & participatio naturæ diuinæ quæ dicitur fieri per gratiam non est nisi metaphorica & improoria, vnde neque fundare potest veram; quomodo enim potest nisi valde metaphorice participari ab homine infinitas illa perfectionum in omni genere?

Dico quarto, necesse omnino esse ut accepta gratia homo iustus constituantur verè ac propriè Dei filius adoptivus, non per solam denominationem extrinsecam, & fauorem Dei, sed per unionem personæ Spiritus Sancti mediæ gratiæ & charitatem, vnde resultat vera quædam participatio naturæ diuinæ, ac Deificatio totius hominis. Tres sunt partes conclusionis probandæ sigillatim & ponderandæ.

Prima enim de veritate huius adoptionis filiorum perspicua est ex scripturis: 1. Joannis 3. Charissimi pars. nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus, quasi dicat nos sic esse iam adoptatos per gratiam, ut verum habeamus ius ad hæreditatem quam possessori sumus in statu gloriae ut exponunt Euaristus Papa epist. 1. & Conc. Francoford. epist. ad Episc. Hispan. Et rursus videte qualis in charitatem dedit nobis Pater ut filii Dei

Dei nominemur & simus: Nam, ut ait Augustinus tractatu 4. in Ioannem, qui vocantur & non sunt. Quid prodefi nomen ubi res non est? Roman. 8. Qui spiritu Dei aguntur y sunt filii Dei: & postea Accepisti spiritum filiorum, in quo clamamus abba Pater ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod simus filii Dei. Coloss. 1. Transtulit nos in regnum filij dilectionis sue. Idque apud Patres omnes ferè perpetuum est, quod gloria iustis derur tanquam hereditas, qui proinde omnes possint dicere cum Apostolo, gloriatur in spe gloria filiorum Dei, gaudere videlicet in finu postulm, & palam etiam gloriari quod reposita & prorsus debita nobis sit hereditas tanquam filii qui verum habent ius ad paterna bona. Ratio autem autem patebit ex statim dicendis, de forma constitutiva huius filiationis & de illius termino. Diuina videlicet adoptio non est humanae similis quæ non est nisi extrinsecus quidam fauor, & acceptatio extraneæ personæ, diuina verò multò est sublimior & perfectior, non enim est extrinseca solum benevolentia, sed vera imitatio filiationis naturalis per illam enim de persona adoptata fit similis in natura & de nouo sic generatur ut ius habeat intrinsecum ad diuinam hereditatem quod ut magis constet.

Secunda pars. Secunda pars, explicari debet quæ afferit formam, quæ constitutum filii Dei esse gratiam ipsa prout vnit animæ iusti personam ipsam Spiritus Sancti, ut probabam in tractatu de Trinitate ubi cum communicationi sententia docui certum esse quod mediæ charitate ac gratia, persona ipsa Spiritus Sancti realiter communicatur personæ iustæ, & se ipsa illam vngit, informat, Deificat, tanquam vitæ supernaturalis anima, non per vniōnem metaphoricam, sed per se ipsam quæ sit imitatio quædam rūdis accidentalis vniōnis hypostaticæ.

Probatur primò communio personæ Spiritus Sancti. Primò, enim illuſtria eam in rem proferri possunt testimonia ex Scripturis ubi dicitur quod per charitatem datur nobis & habetur Spiritus Sanctus, habitare, signare, vngere, esse Arrha hereditatis, v. gr. 1. ad Corinth. 3. *Nescitis quia templum Dei estis & spiritus Dei habitat in vobis: nescitis quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo & non estis vestri.* 2. ad Corinth. 5. *Signati estis spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis vestre.* 1. Ioannis 3. *In hoc scimus quoniam manet in nobis quia de spiritu suo dedit nobis.*

Probatur secundò vniōnem hanc describunt eximiè Patres Cyrilus lib. 1. 4. thesauri docet animas Spiritu Sancto sanctificari, imò Spiritum Sanctum vocat *arrupere*, id est sui communicatione ac substantia sua infusione nos efficere sanctos: & lib. 9. in Ioannem docet Spiritum Sanctum esse in nobis velut qualitatem diuinitatis, & in sanctis habitare ac perpetuè manere, esse aurum quo inauramur & vnguentum quo inungimur & consecramur: Dialogo 7. de Trinitate appellat illum domesticum & habitatorem nostrum, quo iustus plenè locupletur, non si alienum, & dissociatum spiritum accepit, sed si eum habeat qui est ex ipso, & in ipso, ipsiusque proprius, & aequalis ad ipsum comparatus proprietatem gerit, longum est aliis referre quorum certa & fixa est assertio, quod Deo secundum substantiam præsente, substantiam eius impermixtè participamus & quod ipsa est quæ nos sanctificat & habitat in nobis, ut loquitur Cypriſſiota Decade 7. cap. 2. & 3. Mira enim sunt quæ illi differunt communiter de ratione habitaculi, templi, sigilli, vnguenti, spiraculi, vnde illi probant diuinitatem Spiritus Sancti, qui si diuina non esset persona non posset in animam illari, & illi vniiri, quod solius persona diuina potest esse proprium.

Tertiò, afferti solet ratio quoties datur nouis ali-

quis effectus ita exigens præsentiam personæ diuinae ut si vbiique illa non esset, ex vi huius effectus reuera inciperet esse præsens, toties dicitur præsens esse persona diuina creaturæ, atque illi de nouo vniiri: sed quoties ponitur in homine iusto gratia & charitas, toties verum est quod persona Spiritus Sancti esset præsens homini iusto si non esset vbiique, charitas tendit ad vniōnem & præsentiam quantum potest, ergo per gratiam communicatur homini iusto persona Spiritus Sancti.

Tertia pars, de termino huius filiationis & perfectione illius adeò mirabili ut euehat hominem ad societatem quandam & participationem naturæ diuinae asseritur communiter à Theologo ex notissimo illo testimoniō S. Petri: *Per quem maxima nobis, & pretiosa promissa donauit ut diuina naturæ cōsortes efficiamur, quo nihil dici vel cogitari potest magnificentius.*

Probatur autem primò, quia tunc natura diuina participatur, quando participatur connaturaliter modus intellectualis naturæ diuinae ita proprius ut nulli creaturæ possit esse connaturalis, sed gratia est radix intellectualis ita Deo propriæ ut nulli creaturæ conuenire possit connaturaliter, est enim radix visionis & charitatis quibus Deus videt & amat se ipsum, ac perfectissime sua bonitate fruitur, visio enim Dei connaturaliter debita est homini iusto gratiam habenti, ergo gratia est participatio quædam & realis naturæ diuinae, quatenus ex se profundit habitus elicitiōis diuinarum operationum, & præseruit lumen illud gloriae ex quo manant visio & gaudium beatificum.

Secundò, probatur ex eo quod communicatio Spiritus Sancti, qua dixi annexam semper esse gratiæ, facit necessariò similitudinem hanc & communicationem naturæ diuinae.

Ad primam Respondeo eo argumento probari quidem quod Deus homini habenti gratiam negare potest beatitudinem: sed non probari quod facere possit ut homo habens gratiam non sit dignus gloria, & ad illam ius habeat. Hoc enim ius essentialiter adiunctum est gratia adoptanti, quamvis Deus ratione supremi dominij, negare possit bona illa quibus digni sumus, acceptatio ad gloriam fauor est distinctus ab entitate gratiæ (vt sèpè dixi) sed illi tam essentialiter connexus, & omnino debitus ex suppositione, potest Deus cui voluerit dare gloriam & extrinsecum ius ad illam: Ius autem intrinsecum & meritum dare non potest sine gratia, vel altera perfectione quæ gratiæ aequivalat. Verum est quod inter homines adoptio est aliquid prorsus extrinsecum personæ adoptatæ, neque vlo modo imitatur filiationem naturalem: adoptio autem quia proximè imitatur filiationem naturalem, est infusio qualitatis intrinsecæ, ac natuitas noua.

Ad secundam Respondeo constare omnino ex dictis quod Spiritus Sanctus non per sua tantum dona effectiū communicatur iustis, sed existit etiam in illis quasi formaliter per suam substantiam: id enim omnino ferunt allatae rationes dicitur quidem verè quod etiam tota Trinitas per gratiam habitat in nobis, sed tantum concomitante, cum immediatè persona ipsa Spiritus Sancti vniatur iusto, proprietas enim eius personalis est sanctificatio, est autem vniō ista solum accidentalis ac proinde infinitè distans ab hypostatica.

Ad tertiam Respondeo Deificationem illam hominis habentis gratiam, non esse metaphoricam duntaxat & impropiam, quamvis sit solum accidentalis propter vniōnem accidentalem per quam vitam diuinam homo viuit participate.

Tertia pars.

Respon-
detur pri-
ma dubi-
tationi.

Secunda.

Terti.

S. IV.

Corollaria de vera definitione ac excellētia gratie.

Primum, sit gratiam habitualem recte debere defini-
niri, qualitatem spiritualem, supernaturalem, in-
hærentem homini, & in eo permanentem, ut per il-
lam fiat reuerā sanctus, Dei amicus, filius adoptius,
& naturæ diuinæ consors.

Secundum sit, iustificationem recte sic definiri, est
translatio totius hominis à statu peccatoris, in quo
est inimicus Dei, & dignus aeterna pœna, in statum
gratia & adoptionis filiorum Dei. Hoc est mutatio
illa in qua homo habens peccatum, accipit veram
eius remissionem, per gratiam internam, quā definit
esse peccator, & incipit esse iustus.

Tertium sit excellentia gratia sanctificantis supra
omnia Dei opera tūm ordinis naturalis, tūm supernatu-
ralis excepta vnione hypostatica, & Dei materni-
tate, quā res disputatur ab interpretibus S. Thomæ
quæst. 113. art. 9. & 10. Suare lib. 6. c. 23. lib. 7. cap. vlt.
Valentia q. 4. p. 1.

Probatur
primo.

Primo, itaque certum mihi est gratiam esse perfe-
ctiōrem alijs omnibus accidentibus qualisunque illa
sint ordinis, quamvis de lumine gloriae ac de visione
nonnulli dubitent.

Ratio tamen est quia gratia cum omnibus illis ac-
cidentibus comparatur ut radix & forma ad poten-
tias & operationes: forma vero perfectior est poten-
tij & operationibus, quantuncunque illæ vitales
sint, quamvis ratione vitalitatis actus illi dici possint
secundum quid perfectiores quā gratia.

Probatur
secundō.

Secundō certum est, quod gratia saltem secundum
propriam & specificam rationem est perfectior quā
opus yllum purē naturale, v.g. quām creatio cœlo-
rum, quām omnium Angelorum productio & doles
omnes: quia gratia est participatio diuinæ naturæ in
ordine qui superat totam naturam: Deinde termina-
tur ad bonum aeternum diuinæ participationis: quod
libet autem opus naturæ terminatur ad bonum
naturæ mutabilis. Vnde docet S. Thomas art. 10. ad se-
cundum quod bonum vnius gratia superat bonum
naturale totius viuēti, neque dubium est quin sit
perfectius, esse Deum participatione, quām esse ho-
minem per essentiam, etiam si certum omnino sit
quod gratia cum sit accidens, imperfectior est se-
cundum rationem genericam quām minima sub-
stantia.

Si autem queratur vtrum iustificatio sit opus ex-
cellētius & mirabilius quām glorificatio.

Respondeo quod si præcise sumatur, maius sine
dubio est opus iustificatio quām glorificatio, pecca-
tor enim magis distat à gratia, quām iustus distat à
gloria.

Deinde maior sine dubio est indulgentia Dei &
mericordia, propter indignitatem hominis qui reci-
pit in gratiam.

Quæstio II.

De causis gratia sanctificantis, & totius
iustificationis.

S. Thomas, quæst. 113.

Expli-
cat illas omnes distincte Tridentinum sess. 6.
Cap. 7. 10. & 14. & in tractatu de pœnitentia ple-
nissime dictum est de illis, nunc omnibus illis quæ

ibi dixi satis est quatuor ponere quæ spectare viden-
tur ad causas istius gratiae. Primo quænam sint causæ
concurrentes ad primam eius productionem. Secun-
do quænam causæ concurrent ad eius incrementum
& perfectionem. Tertiō quænam concurrent ad eius
conservationem, & perseverantiam. Quartō quænam
ad eius amissionem & destructionem.

S E C T I O I.

De prima productione gratia sanctificantis & de
illius causis.

Dignitas gratia sanctificantis, & eius excellentia
quam proposui non potest certius colligi quām
ex causis eius tūm internis subiectuā, & formalī,
tūm exteris finali & effectuā, physica, morali, dispo-
sitioni quas attigilis singulas satis erit.

Cerum igitur primo est, causam subiectuā &
quasi materialē gratia sanctificantis esse substan-
tiā quamlibet creatam spiritualem & rationalem in
cuius potentia obedientiali per Dei eleuationem re-
cipitur. Ratio est, quia illud solum subiectum capax
est recipiendi qualitatem hanc spiritualem cuius
proprium munus est efficere Dei amicum & filium,
quod solum capax est diuinæ amicitiae ac filiationis;
huiusmodi est omnis & sola creatura rationalis, alias
enim creaturas amare Deus potest, amicitia non est
nisi ad naturam intelligentem & liberam, sola ergo
creatura rationalis capax est gratia cum sola capax
sit filiationis & hereditatis, si autem poneret Deus
gratiam in aliquo subiecto experie rationis, gratia
non redderet subiectum hoc gratum & amicum Dei,
sed redderet tantum illud habens gratiam qui est effi-
ctus formalis primarius gratia, sicut si poneretur in
lapide verbum mentis, non redderetur lapis intelligens
sed habens verbum mentis. Dixi deinde quod
omnis creatura rationalis subiectum est gratia capax,
humanitas enim Christi non caret hoc ornamento
imō dixi esse probatissimum quod gratia eius non
solum substantialis sed etiam accidentalis infinita est
categorematicè, vel certè sit tale infinitum non est
possibile certum est quod gratia illa est intensissima
& in summo gradu quem Deus rationabiliter dare
potuit filio suo dilectissimo, quem constituit caput
omnis creaturæ, ac fontem ex cuius plenitudine ac-
cepturi erant omnes homines: Alterum subiectum
in quo resideret plenitudo gratia Maria est Deipara
quam gratia plena meritò Angelus esse dixit, quia si-
cuit congregations aquarum vocavit Deus Maria, ita
congregations gratiarum appellavit Maria. Angeli
deinde plenitudinem habent gratia, omnes beati,
omnes in terris amici Dei in quibus gratia fundat to-
tam vitam supernaturalem, & radix est omnium
bonorum.

Certum est secundō, causam formalem totius iusti-
ficationis ut sèpè dixi, esse gratiam hanc præcellent-
tissimum omnium charismatum, per quam veluti ani-
mam constituit homo ille supernaturalis & Deificatus,
nisi malis dicere formam, quā constituit
homo iustus, esse personam ipsam Spiritus Sancti
nouo modo præsentem animæ: illius unionem cum
anima esse gratiam que huius præsencia nexus est:
intellectum esse in patria lumen gloriae, in via lumen
fidei, & prudentiae: Deinde dona Spiritus Sancti per-
tinentia ad intellectum, donum scilicet sapientiae, do-
num scientiae, donum intellectus, donum consilij.
Voluntatem esse habitum Charitatis Spei & aliarum
virtutum ac donorum Spiritus Sancti que voluntatis
sunt propria.

Certum est tertio, causam effectuā iustificationis
aliam

aliam primò esse physicam, & illa sine dubio solus Deus est, ego sum qui deleo iniurias tuas, gratia enim solius Dei esse potest opus ut patet.

Secundò, aliam esse moralem & meritoriam principalem illa est Christi Crux ex qua sola flunt torrentes gratiarum, hic enim fons est patens domini David in ablationem peccatoris, & menstruat.

Tertiò, aliam esse causam moralem sed instrumentalem, sacramenta videlicet, in quibus velut vasis aureis depositum est balsamum istud omnem sanans languorem, verbum Dei & concionatores aut ministri sacramentorum.

Quartò, denique aliam esse causam dispositiunam, actus videlicet peccatoris, quibus disponuntur proximè ad introductionem cœlestis formæ, actus illi sunt necessariò saltem duo Fidei & charitatis, ordinariè autem sunt quatuor actus Fidei, actus timoris, actus Spei, ac demum actus dilectionis super omnia, nam hic est progressus ordinarii triumphantis in nobis Spiritus Sancti, & plena hominis conuersio ad Deum, ut fuisse in tractatu de gratia dictum est.

Certum est quartò, causam finalem iustificationis esse primò gloriam Dei: *Omnes peccauerunt* (inquit Apostolus) & *egent gloria Dei*, vnde iustificationem vocat Augustinus: *Maximam Dei magnificenciam*, omnia enim Dei attributa totam in ea magnificentiam suam exerunt: secundò gloriam Christi Mediatores: *Prædestinavit enim nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propostum voluntatis in laudem gloria gratia sua*, in qua glorificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius secundum diuitias gratia eius que superabundauit in nobis, ut habetur Ephesiorum 1. Tertiò causam eius etiam finalem esse vitam aeternam & glorificationem omnium electorum certum ex Apost. Roman. 6. *Habemus* (inquit) *fructum nostrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam*.

Ex his igitur causis non est difficile intelligere totum progressum diuinae nativitatis & vita quæ non est aliud quam origo gratiæ quam effundit Deus in animam ex meritis Crucis Christi, ut totam illam ad se trahat, & suæ diuinitatis gloria veluti perfundat.

SECTIO II.

De augmento & perfectione gratia sanctificantis.

Certum est primò, gratiam illam iustificationis in prima remissione semel acceptam augeri posse intensius ac crescere gradualiter ad modum aliarum qualitatum, quæ augentur in eodem subiecto per additionem gradus ad gradum, alia enim est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, inquit Apostolus 1. ad Corinthios cap. 15. quia scilicet iusti sunt in gloria differunt, ita differunt in gratia, quæ augentur per bona opera, sanctorum enim semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem. Huius autem augmenti & perfectionis gratiæ causas excogitare non possumus nisi quatuor.

Prima petitur ex actibus essentialiter & obiectu perfectioribus: actus enim virtutum perfectiorum sunt haud dubie magis meritoria gratiæ ac gloriæ quam actus virtutum perfectiorum actus v. gr. charitatis virtutis specialis productiui majoris gratiæ quam actus temperantiae ac fortitudinis: Ideò magni momenti est elicere actus Theologicarum virtutum præsertim charitatis, & actus religionis quæ inter morales primum tenet locum, vel etiam actus aliarum virtutum elicere ex motiis virtutum perfecti-

simarum, quia tunc actus illi externi habent meritum plurium virtutum.

Secunda causa petitur ex actibus tunc internis tunc externis feruentioribus, id est elicitis cum maiori affectu ad motuum virtutis, & præsertim placendi Deo. Certum enim est quod actus intensissimus æquuat innumeris actibus remissis ut postea dicetur, sufficit enim ad producendum habitum intensissimum, quem actus remissi vix innumerari producerent.

Tertia causa petitur ex actibus frequentioribus, cum enim nullus sit actus qui non augeat gratiam, certè quo illi plures fuerint eo maius erit augmentum gratiæ: vnde patet, quām facile sit augere gratiam, primò elicendo plurimos actus internos virtutum perfectissimorum, secundò singulos actus exteriores elicendo ex motiis plurium virtutum.

Quarta causa cāque certissima huius augmenti erit suscepitio frequentissima & feruentissima sacramentorum, quia illa causant gratiam non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, vnde si sapientia, si feruent sacramenta suscipiantur crescere gratia in immensum, quia in iis exercentur virtutum actus perfectissimi, feruentissimi & quamplurimi, ex quibus crescit etiam gratia ex opere operato. Vide Suarem lib. 9. cap. 1. & 2.

Certum est secundò, gratiam illam & sanctitatem crescere posse magis ac magis absque vlo termino, in homine quandiu est in via. *Operamini dum dies est inquit Christus* *venit nocte cum nemo poterit operari*, atque ita nullum est tempus in quo non possimus negotiari, & in immensum diuitias talutis augete. Ratio est, quia status viatoris exigit ut semper accedere possumus ad terminum viae, accessus autem ille augmentum est gratiæ, sicut recessus est amissio gratiæ. Deinde sicut nullus est status in quo Deus non dicit gratias sufficientes ad vitandum peccatum, sic nullus est status iustitiae in quo non suggerat Deus auxilia quibus recte operemur, & noua faciamus incrementa gratiarum. *Qui iustus est iustificetur adhuc, & qui sanctus est sanctificetur adhuc*. Neque tamen propterea sequitur fieri posse ut attingamus gradum gratiæ quem acquisiuit beata Virgo, vel etiam Apostoli, quia licet possumus elicere actus bonos perfectissimos, feruentissimos frequentissimos: non habemus tamen gratias sufficientes ad elicendos actus adeò perfectos ut per eos euhamur ad gratiam illam beatæ Virginis.

Certum est tertio, gratiam in homine viatore nunquam ita posse crescere, ut extinguat penitus in eo fomitem peccati, & rebellionem concupiscentiæ, quamvis propter habitus adiunctos valde illam minuat & affliciat appetitum rationi obediens: immo nec unquam adeò perfecta gratia euadit ut per eam abstinent homo posset ab omni peccato veniali, nisi specialibus auxilijs præueniatur a Deo & confortetur ut patet ex secunda disputatione.

Supereffet hic dicere per quos actus fiat augmentum gratiæ, vtrum actus etiam remissiores illam augent, & qua proportione illud augmentum fiat, quod dicetur commodius initio sequentis tractatus vbi de habitibus Theologicis sermo erit.

SECTIO III.

De conseruatione gratia, & de perseverantia illius usque ad mortem.

Certum est primò, quod homo iustus gratiam in Necessitas iustificatione acquisitam conseruare non potest bonorum per aliquod notabile tempus, nisi eliciat multa bona operum, opera, sine quibus neque vitari potest peccatum, neque

que salus obtineri. Sic enim contra huius temporis hereticos negantes possibiliter seruandi Mandata Dei, & necessitatem bonorum operum latè probant Doctores Catholici primò ex scripturis quas plurimas congerit Augustinus *libro toto de Fide & operibus, & l. questionum ad Dulcitium q. 1. v. gr. ex 1.* ad Corinth. cap. 13, habetur necessitas charitatis, & tota epistola S. Iacobi necessitas bonorum operum & apertum est dictum illud Christi Domini: *Si vis ad vitam ingredi serua Mandata, & Psalm. 14. postquam dixit Domine: Quis habitabit in tabernaculo tuo.* Concludit demum, qui facit hec non mouebitur in eternum, & *Psalm. 56. Declina a malo & fac bonum, inquirere pacem, & persequere eam & inhabita in seculum seculi: quod expendens Ambrosius: Ne bona (inquit) malaque confundas, prius est ut crimen careas, postea ut innocentia fractum deferas si vis esse perpetuum.* Deinde gratia tunc perit quando non obseruantur præcepta, ergo ut diu aliquis seruet gratiam necesse est ut bona opera illa eliciat quæ sunt in Præcepto. Deniq; auxilium illud speciale sine quo nemo vñquam conseruat gratiam nemini Deus largitur nisi per opera bona se ad illud quodammodo disponat.

Certum est secundò, quod nemo potest gratiam diu conseruare sine speciali aliquo auxilio quod ex propria ratione gratiæ debetur omnibus iustis, qui proinde omnes possunt semper conseruare gratiam. Ita enim probatum olim est cum dixi de necessitate gratiæ actualis, & iterum probati potest ex varijs scripturis 1. ad Corinthios 1. *Qui confirmabit vos usque in finem sine crimen, vbi sine dubio sermo est de fidelibus iam iustificatis: & 1. Petri 5. Deus omnis gratia ipse perficit, confirmabit, solidabitque.* Deinde sic definitur in Concilio Araucano 2. can. 9. in Tridentino fess. 6. cap. 11. & 13. & can. 22. Triumphant etiam in hoc arguendo Augustinus præsertim lib. de bono perseverantia in principio, epist. 106. & sèpè alibi. Affertque rationem lib. de gratia & libero arbitrio cap. 6. quia rebellio effrænata concupiscentia tanta est, ut quantuncunque fuerit homo iustus, necesse omnino sit ut ambulet cum illo gratia, & super ipsum incumbat ne cadat, gratia verò habitualis assert quidem secum habitus quibus confortamur aliquo modo, sed formitem illum integrum relinquit, ac proinde nisi adsint noua gratiæ auxilia moraliter est impossibile ut non excidamus à Dei amicitia. Hæc autem auxilia si fuerint efficacia vocari debent specialia & extraordinaria, quia non debentur ratione gratiæ neque omnibus sed paucis dantur: si verò fuerint solum sufficientia dantur omnibus iustis ac proinde non sunt dona extraordinaria: ut dictum est cum agerem de auxiliis sufficientibus quæ nemini negantur.

Certum est tertio, quod perseverantia & conservatio gratiæ usque ad mortem semper est donum aliquod speciale gratiæ, sine quo nemini vñquam contingit gratia finalis seu mors in statu gratiæ, sic enim definitur in Tridentino fess. 6. can. 22. *Si quis dixerit hominem iustificatum sine speciali Dei auxilio in accepta iustitia posse perseverare vel cum eo non posse, anathema sit: & can. 26. vocat Magnum illud usque in finem perseverantia donum: & cap. 13. definit illud non posse aliunde haberi nisi ab eo qui potens est eum qui stat statuere. Merito autem sic definit quia sic habetur ex multis scripturis Philippensem 2. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate: Quibus verbis (inquit Anselmus) voluit ipse sanctos suos de perseverantia boni, non in suis viribus sed in Domino gloriari. 1. ad Corinthios 1. Gratias ago Deo meo, &c. Qui & confirmabit vos usque in finem sine crimen in die aduentus, &c. Deinde idem ubiq; prædicat*

Augustinus verb. gr. lib. de bono perseverantiae cap. 8. *Quicunque stat, voluntate Dei stat, potens est enim statuere illum Deus, non ipse sed ipsum sed Deus. Viderisque aperta ratio, quia non est dubium quin tota discretio electi a reprobo, & ipsa prædestinatione speciale sit Dei donum, hoc enim sèpè probatum est, sed in illa perseverantia, & gratia finali tota consistit discretio electi a reprobo, cum Deus ventilabrum in manu habens paleam a tritico separat, ergo illa perseverantia donum est speciale, maximum beneficiorum Dei, scopus omnium gratiarum quem qui attigerit saluus est in æternum. Præterea magnum sine dubio est Dei donum & specialis opus benevolentiae quod mors contingat in puncto aliquo sequente tempus cum nullum ab homine violatum est præceptum graue: hoc enim multa includit Dei beneficia prouidentiam videlicet speciale, quæ auerterat tentationes, & occasionses peccandi, quæ anticipet peccata illa quæ præudentur futura si vixerit. Donum autem perseverantiae in eo consistit quod mors eo tempore homini contingat in quo nullum habet homo peccatum ergo illud est eximium Dei beneficium.*

Potest autem illud contingere primò si adultus persevereret longo tempore in gratia eamque longo tempore inter pugnas & procellas seruet integrum & illæsam: & ad hoc nemo non videt quanta exigantur & quæ eximia Dei beneficia, quod Isidorus Pelusiota comparat lucernæ quæ supra nautum aliquam, aut scopulum in medio mari, ventis flantibus, lœuientibus tempestatisibus, tumente mari, suum tamen seruaret lumen, inextincta manens.

Secundò, si adultus vel puer eo ipso tempore moriar quo iustificatis est a peccato antequam peccaverit, aut etiam peccare poterit: & hoc etiæ speciale donum est prouidentia, quæ vel auerterit, vel præuerit occasionses omnes peccandi: nam etiam de pueris verum est quod nemo persevererat id est inuenitur in mortis articulo habere gratiam sine speciali Dei dono, & beneficio ut testatur Augustinus l. de bono perseverantiae cap. 2. colligitque c. 14. ex Sapientia c. 4. *Placita enim erat Deo anima illius, propriea properauit educere illum Deus de medio iniquitatum.*

Cerum est quartò, perseverantiam illam finalē non posse aliud esse quam collectionem plurimorum auxiliorum partim internorum, partim externorum, quibus homo præseruatur infallibiliter a peccatis usque ad tempus mortis, aliquando enim homo tunc cum persevererat, est in statu in quo non obligatur elicere vñllum actum positum sed tantum abstinere a peccato per puram negationem actus, & tunc sufficienti illi auxilia omnino extrinseca, videlicet impedit occasionses peccandi & tentationes, mors vel properata vel omnino naturalis, vel eo tempore contingens quo non potest homo peccare. Aliquando ita perseverat ut teneatur elicere plures actus bonos ad quod pluribus eget auxiliis efficacissimis, quibus natura tunc debilitato corpore infirmior cōfertetur ad repellendos maiores tunc dæmonis insultus eo potissimum tempore insidiantis quo imminet vita finis & de summa salutis decretoria est pugna.

Differat autem donum istud perseverantiae quod omnibus electis commune est, a confirmatione in gratia quæ data non est nisi eximijs quibusdam Dei amicis. Confirmatio enim in gratia includit plures gratias congruas, ita continuatas per longum tempus vita, ut deinceps nullo peccato iustus ille contaminetur. donum autem propriè dicit solum finalē quamvis eam multa sèpè peccata mortalia interruperint.

SECTIO

Speciale
auxilium
necessaria.

Perseverantia est
donum
speciale
gratiæ.

Quid sit
Perseverantia
finalis.

De Iustificatione per Gratiam:

505

SECTIO IV.

De amissione gratiae sanctificantis.

Amititur gratia per peccatum. Certeum est primò, gratiam sanctificantem semel in iustificatione acquisitam posse amitti totam, & eam omnem statim destrui adueniente peccato morali quolibet, sic enim definitur in Tridentino *sess. 6. cap. 15.* & colligitur ex Apostolo *Quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt:* quia scilicet nulla potest esse conuentus lucis ad tenebras, Dei ad Belial, gratia enim tametsi qualitas est diuina & supernaturalis opposita tamen est (ut dixi) tunc priuatiuè tunc contrariè peccato mortali, cuius effectus formales omnes oppositi sunt omnibus effectibus gratiae, abominatione vera desolationis in loco sancto: gratia enim facit sanctum, Dei amicum, iustum & rectum, Dei filium adoptium, Spiritus Sancti templum, & Deo similem. Peccatum vera malitia est, inquinans totum hominem, constituens inimicum & exosum Deo, destruens totam rectitudinem tollens ius ad hereditatem, & dignum reddens aeterna pena, filium efficiens diaboli, pro spiritu Dei spiritum substituens nequit, à Deo elongans.

Peccatum destruit habitum charitatis. Certum est secundò, nunquam destruiri gratiam per peccatum mortale, quin totus simul destruatur habitus charitatis, & omnium virtutum moralium infusarum, cum omnibus donis Spiritus Sancti, quia destruenda forma necesse est destruiri omnes proprietates sequentes formam, anima recedente potentiae omnes recedunt. In homine supernaturalem habente vitam formam & veluti anima est gratia sanctificans, potentia ac proprietates sunt habitus virtutum & donorum: afferuntur ergo illi omnes ablati gratia exceptis habitibus Fidei & Spei, quos certum est nunquam destruiri nisi per peccata desperationis & infidelitatis ut dicetur in tractatu sequenti de virtutibus, & hoc ex sola indulgentia contingere ostendetur eo loco.

status dif. Secunda. Difficultas igitur duntaxat esse potest de certitudine quam habere homo viator potest quod habeat gratiam: vocatur autem certitudo, cognitio ita excludens formidinem omnem oppositi, ut non possit illi subesse falsum: haec certitudo potest esse triplex alia est certitudo fidei cuius infallibilis oritur ex aliqua reuelatione: alia Theologica, quae oritur ex evidenter demonstrationis alicuius, in qua una praemissa sit de fide altera sit naturaliter evidens. Denique alia certitudo est moralis, quae quamus non sit omnino infallibilis, nimirum tamen coniecturis aedò probabilibus ut non relinquant ullam dubitationem, & ferè nullam formidinem.

Ratio prima dubitandi. Ratio vero dubitandi est, quia primò ex scripturis videtur posse colligi certitudo ista iustitiae, *Ioannis 14. Vos cognoscetis eum quia in vobis erit*, fermo enim ibi est de Spiritu Sancto quem habemus in nobis per gratiam, ergo cognoscere certò possumus quod sumus in statu gratiae. *1. Ioan. 4. In hoc cognoscimus quia in eo manemus & ille in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.*

Secunda. Secundò, si valeret probatio vulgaris ducta ex *Eccles. cap. 9. Nemo scit utrum amore an odio dignus sit*, sequeretur neminem cognoscere posse quod sit in peccato, dicitur enim quod nemo scit utrum sit dignus odio, hoc autem absurdum est, quia cum occidit aliquis voluntariè hominem certò scit se peccasse, ergo similiter cum est contritus certò scit se habere gratiam.

Tertia. Tertiò, si possum esse certus quod eliciam actum veræ Fidei vel amoris, possum esse certus quod sum in gratia: possum autem esse certus quod credo aliquem articulum purè, quia Deus illum reuelauit, &

Tom. I.

quod Deum amo super omnia quia dignus est, ergo possum esse certus quod sum in gratia.

Dicendum tamen est neminem esse posse certum certitudine fidei, vel certitudine Theologica quod habeat gratiam: posse tamen aliquos eximie sanctos habere certitudinem moralē quā prudenter reddantur securi de statu gratiae.

Affitio.

Prima pars. Primam partem, Catholici omnes Doctores assertunt contra sectarios, qui volunt debere fidelium quilibet credere omnino quod sit in gratia, & praedestinatus, assentuntque hanc esse fidem quā iustificamur. Conuincit autem error eorum primò ex Scripturis Proverbiorum 20. *Quis: potest dicere mundum est cor meum, purus sum a peccato:* 1. ad Corinthios cap. 9. *Nihil mihi conscientia sum sed non in hoc iustificatus sum*, quasi dicat ut explicat S. Thomas: *Ad hoc ut sim iustus non mihi sufficit quod non habeam conscientiam peccati ultiae mortalis.* Ecclesiastæ 9. *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit*, vbi non est sermo de peccatoribus qui optimè sciunt se peccasse, sed assentitur solùm de iustis quod eorum nemo sciat utrum sit dignus odio an amore. Secundò idem frequentissime probant S. Patres v.g. Augustinus in Psal. 50. ad ea verba (incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi,) & ad ea verba Psalm. 41. (ad me ipsum anima mea turbata est:) Chrysostomus ad eum locum Ecclesiast. 7. (non te iustifices ante Deum quoniam agitor cordis ipse est) alios dabunt plures Bellarmius 1. 3. de iustificatione, Stapletonius 1. 7. Suares 1. 9. c. 9. Tertiò denique ratio est, quia hæc propositio, ego sum in gratia non est reuelata explicitè in se ipsa ut patet, neque implicitè in alijs propositionibus reuelatis vniuersalibus, nam omnes propositiones reuelatae de statu iustificationis sunt conditio[n]ata: v.g. cum dicitur homo baptizatus est in gratia, homo contritus caret peccato conditionales sunt, si est verè baptizatus, si est verè contritus: sed non est de fide quod impleta sit hæc conditio; quæ pender ab intentione ministri, vel ab actibus nostris quorum neutrum certum esse potest.

Secunda pars. de certitudine Theologica cui nequit subesse falsum non est minus evidens, quia certitudo Theologica exigit præmissam vnam reuelatam, & alteram certam naturaliter, dixi autem non posse dari propositionem ullam reuelatam specialiter, neque alteram certam euidenter.

Tertia pars. de certitudine moralis quæ omnem excludat anxietatem recepta est apud omnes: *Gloria nostra hoc est* (inquit Apostolus) *testimonium conscientia nostra, & alias Ipse Spiritus testimonium reddit spiri-tui nostro, quod simus filii Dei:* adducuntur etiam sancti Patres præfertim Bernardus *serm. 6. in Cantica*, vbi assert signa tria inhabitantis in nobis Dei, si abstinentes à peccatis: si facis dignos penitentiae fructus, si facis opera vitae. *Si hoc* (inquit) *sensero non ambigo adesse propositum, verbi sequuntur ha copia sunt, & de plenitudine eius hoc omnia accepimus.* Denique probat efficax ratio, quia vbi sunt moraliter certæ cause omnes & effectus iustitiae ibi moraliter certum est esse iustitiam, in quibusdam autem duo illa reperiuntur, nam causæ iustitiae sunt sacramenta & actus boni, qui ergo post baptismum, non scit se peccasse, & qui læpè post peccatum magna cum diligentia confessus est, illi magnam causam habent non formidandi: effectus autem iustitiae sunt abstinentia à peccatis, desiderium ardens placendi Deo, bona opera penitentiae præfertim & charitatis.

Solutio. Ad primam Resp. nihil ex illis Scripturis concludi posse pro certitudine omnimoda status gratiae. *Ioan. 14. dicitur quod Apostoli cognoscet per sona Spiritus Sancti,*

Sancti, & Mysterium Trinitatis, non dicitur quod cognoscere certò, sì illum habituros inhabitantem, nisi certitudine quadam morali, de qua etiam loquitur S. Ioannes 1. illa epist. *In hoc cognoscimus quia in illo manemus, &c.* Vel certè in utroque loco habetur generalis promissio facta Ecclesiæ.

Ad secundam paret ex dictis locum illum Ecclesiastæ intelligendum non esse de peccatoribus, sed de iustis tantum.

Ad tertiam Respondeo posse quidem nos esse certos quod eliciamus actum aliquem fidei aut amoris, sed neminem scire certò posse quod eliciat actum Theologicum fidei & charitatis id est supernaturalem, ut ex sequenti tractatu patebit.

DISPUTATIO IV.

De altero effectu Gratiae Christi id est de merito actuum nostrorum.

Dixi quomodo per gratiam Christi, homo sanctificetur & iustificetur, nunc videndum est quomodo per eam glorificetur & coronetur: *Quos enim vocavit bonus & iustificauit, quos autem iustificauit illos & glorificauit*, quia gratia quos vocando efficit sanctos sanctificatos euehit ad coronam. De hoc ergo mirabili effectu diuinæ gratiæ, per quam efficitur homo dignus præmio aeterno, & gloriatur in spe gloria filiorum Dei tria mihi video necessaria. Primum sit, existentia & quidditas meriti. Secundum sit, subiectum meriti. Tertium sit, obiectum meriti. Primum ostendit quod actus nostri verè sunt meritorij & quid sit mereri. Secundum declarat quinam actus sint meritorij. Tertium cuius mercedis sint meritorij.

QVÆSTIO I.

Existentia & quidditas meriti operum bonorum.

S. Thomas, quæst. 114.

Meritum quid sit.

Meritum vniuersè appellatur valor operis, propter quem debetur ei alicuius præmij retributio, breuius dixerim est dignitas præmij: *Ambulabunt mecum in aliis, quia digni sunt.* Primum igitur quod in hac tota materia video esse maximè necessarium est firmissima persuasio gloriæ quam meremur per singulos actus bonos, quia illud videtur esse primum caput scientiæ sanctorum quos deducit Deus per vias rectas, ut primum omnium video regnum Dei, quod merentur rectè operando. Proponenda itaque primo loco est & probanda veritas Catholica circa existentiam huius valoris. Secundò quid ille sit & quotuplex.

SECTIO I.

Veritas Catholica circa existentiam meriti: id est virum opera hominis iusti verè sint meritoria præmij aeterni.

S. Thomas, articl. 1. & 3.

Certum est primò, hæreticos huius temporis omnium imminicos honorum operum, & meriti co-

rum hostes infensissimos errasse tripliciter circa existentiam meriti.

Primo enim volunt neminem iustum villa unquam bona opera facere, sed quidquid viri faciunt error. etiam sanctissimi, quantumvis bonum videatur ac laudabile, virtutum tamen esse ac iniquum, imò peccatum grauissimum: sic enim expressè tradit Caluinus 1.3. *institutionum c. 12. §. 4. & c. 14. §. 9.*

Secundo neminem teneri bona villa opera facere, vel etiam villam seruare legem, Apostolo profitente error. *Quod iusto non est lex posita.*

Tertio, negant villa iustorum opera esse digna præmio apud Deum, sed tantùm pœna, sic enim habet error. Caluinus in *Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 2.* Posteriores autem heretici vmbram aliquam meriti admittunt, quia quamvis omnino negent opera nostra mereri gloriam aeternam, tamen fatentur quod ex liberalitate maxima Deus retribuit illis præmium aliquod temporale.

Certum est secundò, Catholicam doctrinam de operibus meritorij triplici capite contineri ut explicatur in Concilio Tridentino sess. sexta capite decimo sexto.

Primum est posse homines iustos cum Dei gratia plures elicere actus verè bonos & laudabiles, *Arbor enim bona bonos fructus facit.*

Secundum est teneri homines etiam iustos elicere multa huiusmodi bona opera sine quibus salutem non sunt consequuntur, *Omnis enim arbor qua non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.*

Tertium est homines iustos per huiusmodi bona opera verè ac propriè mereri vitam aeternam, & alia plura dona spiritualia: adèò ut propter illos actus debeat illis gloria ut stipendium & ut corona. Duo illa prima capita sèpè superius probata sunt, de tertio propriè hic agendum est.

Ratio dubitandi primò est, quia in scripturis vita aeterna dicitur esse gratia. Romanorum 6. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita aeterna: si autem gratia iam non ex operibus aliquo gratia iam non est gratia*, ut habetur ibidem cap. 11. Dicitur etiam quod coronarum ex misericordia, Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia, dicitur hereditas primæ Petri 3.* In hoc vocati estis ut benedictionem hereditate possideatis, hereditas autem filiis non datur ut merces, quæ debetur famulis potius, & mercede conductis. Dicimus esse serui inutiles etiam postquam fecerimus omnia quæ præcepta sunt nobis, dicuntur non esse condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: vocamus ad conium sponsi Christi sine pretio, *Emite absque argento, & absque villa commutatione mel & lac.* Denique dicitur neminem confidere posse in propriis meritis sed in Deo solo, & in Christo Iesu in quo solo est nobis salus, vel enim merita mortis eius sunt sufficientia vel non sunt, si sufficiunt ad ditandos fideles omnes filios Crucis, ut quid? iterum iubemur emere, quod iam nostrum est, si non sufficiunt, *Vana ergo est fides nostra vana predicatio nostra.*

Secundò, consentire videntur Patres verbi gratia inculcat Augustinus sapissime quod Deus non coronat merita nostra, sed dona sua: Et Hilarius in Psalmum 51. Seriò profitetur insufficientia esse opera nostra, nisi misericordia Dei etiam in hac iustitia voluntate suarum demutacionum & motuum virtutis non reputet.

Tertiò, ubi est meritum condignum ibi debet esse iustitia rigorosa proprium debitum, & deinde aliqua equalitas operis & præmij, neutrum autem in nostris actibus reperitur, ergo illi non debent dici esse meritorij aeternæ gloriæ.

Dicendum

Triplex
veritas
Catholica
circa me-
ritum.
Prima.

Secunda.

Tertia.

Ratio du-
bitandi
circa ter-
tiam veri-
tatem.

Secunda.

Tertia.

De Merito ut est effectus Gratiæ Christi. 507

Affatio prima. Dicendum tamen est primò, certum omnino cui liber Christiano esse debere quod iustus per actus bonos verè ac propriè meretur præmium aeternum, quod etiam certissimè accepturus est. Ita constantissimè censet & semper censuit Ecclesia Christi ut definitur in Tridentino *sess. 6. cap. 16. & can. 26. & 32.* probant autem hanc veritatem Catholicam & Christianorum spem certissimam optimis argumentis Bellarminus *lib. 5. de iustificatione, Toletanus in Apologia pro Concilio Tridentino: Lindanus lib. 3. Panoplia Valesiana dis. 203. Suares l. 12. c. 1. & sequentibus.*

Probatur primo ex scripturis. Primo enim scripturæ ab initio usque ad finem prædicant mercedem bonorum operum ut rectè notat Basilius in Psalm. 1. v.g. Ecclesiastici 16. *Vnicuique misericordia faciet locum, secundum meritam operum suorum*, vbi vides ex misericordia dari gloriam ad bona opera, ex iustitia vero dari gloriam propter illa. Sapient. 5. *Apud Dominum est merces eorum*, loquitur de iustis qui per labores & Angustias transferunt ad quietem & regnum, quod etiam possident titulo mercedis. Christus in Euangelio idem semper proponit Matthæi 5. *Merces vestra copiosa est in celo, cap. 20. Uoca operarios & reddite illis mercedem: cap. 16.* Reddet *vnicuique secundum opera sua, cap. 25. Venite benedicti possidete paratum vobis regnum, & furiui enim, &c.* Apostolus idem quoque versat celeberrimè, 1. ad Corinth. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accepit secundum laborem suum, cap. 15. Abundare in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino, non enim inanis est Deus, &c.* 1. ad Timotheum 4. *Reposita est mihi corona iustitia: Hebræorum 10. Nolite amittere confidentiam vestram que magnam apud Deum habet remuneracionem: 2. ad Corinthios 4. Id quod est momentaneum, & leue nostra tribulationis aeternum glorie pondus operatur in nobis: Apocalypses 22. Ecc. venio citio & merces mecum est reddere *vnicuique secundum opera sua*, alia suppetunt innumera testimonia vbi gloria vocatur corona, Non coronabitur nisi qui legitime certaverit, tene quod habes, & caue ne alius accipiat coronam tuam, imò appellat eam S. Petrus immarcessibilem gloria coronam, hereditatem incorruptibilem & incontaminatam. Dicitur brauium merces & cætera vbi dicimus esse digni Deo, & cœlesti hereditate.*

Probatur secundum ex sanctis Patribus & Concilijs. Secundo, in eandem conspirant sententiam S. Patres ut facetur etiam Caluinus lib. 3. *institutionum cap. 15. §. 2.* dabunt innumerous Bellarminus loco citato, c. 4. Valentia q. 2. p. 2. Valesius cap. 2. Suares c. 1. v.g. Hieronymus in c. 49. Isaiae, *Potentiam suam nostro arbitrio dereliquerit, ut iuste voluntas primum consequatur.* Augustinus epist. 105. *Cui debetur vita eterna vera iustitia est si autem vera iustitia est ex te non est.* Vide Doctores citatos. Eadem est Doctrina omnium Cœciliorum v.g. sic habet Arausicanum 2. Canon. 18. *Debetur merces bonis operibus si sicut, sed gratia procedit ut sicut: Lateranense c. firmiter de summa Trinitate, Florentinum in litteris unionis: Tridentum sess. 6. cap. 16.* Denique omnes Scripturæ, omnes Pontifices, omnes S. Patres hanc veritatem ubique assertunt & ab omnibus fidelibus credi volunt.

Probatur tertio. Tertiò rationes etiam non desunt optimæ quæ hoc probent.

Prima sit ex parte Dei qui totam gloriam attributorum suorum in hoc mirabiliter manifestat sapientiæ, quia inuenit mirabilem modum quo iustus simul esset misericors, adeò ut nec misericordia iustitiae obesset, neque iustitia misericordiam impeditet ut rectè notat Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 7. vbi explicat illud Psalm. 102. (qui coronate in misericordia & miserationibus,) *Quia feliciter*

Tom. I.

ex eius miseratione bona operamur quibus coronam ex iuria meremur, & hinc iustitia simul ostenditur cum misericordia, liberalitas in eo quod supra condignum præmio rependi potest quod actionem tenuissimam miserrimæ creaturæ ad eam dignitatem euehit ut digna sit præmio aeterno, prouidentia quod medium inuenit mirabile perducendi homines ad finem beatitudinis, accendo illos ad opera virtutum, nec enim excogitari potuit aptius vllum medium, quæ proponendo aeternitatis coronam pro minimo actu bono. Accedit etiam altera ratio ex parte operis meritorij, quia omnis actio libera & laudabilis meretur præmium & laudem ab eo in cuius honorem dirigitur, præsertim si gubernator ille sit diues & munificus in omnes qui honorant eum.

Tertia ratio ex parte ipsius hominis, quia sicut res naturales per proprios motus & operationes assequuntur omnes id ad quod à Deo sunt ordinatae: similiter homo per suos actus assequi debet finem supernaturalem ad quem à Deo est ordinatus: sed dissimili modo, quia enim creatura irrationalis agit sine libertate opera eius rationem non habent meriti: opera vero creatura liberæ meritoria sunt, & digna præmio ac laude.

Dicendum secundò est, bona opera hominis iusti merteri mercedem aeternæ vita non ex sola liberalitate Dei, nec ex aliqua tantum congruitate, sed mereri eam ex se ipsis, & omnino condigne, tanquam aliquid illis omnino debitum & æquale.

Prima pars, quod ratio meriti non sit aliqua tantum Dei liberalitas, sed intrinseca bonitas ipsius actus pars.

Certa est contra omnes sectarios, quia ex allatis scripturis constat vitam aeternam tribui bonis operibus ut mercedem, ut coronam, ut stipendium, ut brauium, sed illa non dantur ex mera liberalitate, merces enim differt à dono liberaliter collato, corona & brauium dantur post pugnam & certamen legitimum ergo bona opera non ex sola liberalitate, sed ex intrinseca bonitate & valore merentur aeternam vitam. Deinde sicut se habet aeterna damnatio respectu malorum operum, sic aeterna vita respectu operum bonorum ut deserit afferit Augustinus epist. 105. *Sicut merito peccati sicut stipendium redditur mors, ita merito iustitia, tanquam stipendium, vita aeterna: sed damnatio non fit ex sola Dei voluntate, sed ex operum demerito, ergo & salus datur ex verbo mero bonorum actuum.*

Secunda pars, de condignitate meriti communis Secunda est inter Catholicos, quibus tamen repugnare videtur Valdensis, Burgensis, Durandus.

Primo autem colligitur ex citatis testimonij scripturarum vbi dicuntur opera esse Deo ipso digna, id est præmio aeterno quod Deus iuxta illud Genesios 17. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis, itaque dicitur Sapientia 7. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. 2. Thessalonensium 1. Ut digni habeantur in regno Dei: Colossensium 1. Dignos nos fecit in partem fortis sanctorum: Hebreorum 13. Beneficentia & communionis nolite oblinisci talibus enim hostijs promoveretur Deus.* Huc etiam pertinent omnes illæ scripturæ vbi aeterna salus, merces, corona, stipendium: nam illa omnia condignitatem dicunt & æqualitatem. *Dicitur enim stipendium (inquit August. epist. 105.) quia debetur, quia dignè retribuitur, quia merito redditur.*

Secundò à priori ratio petitur ex triplici principio illorum actuum qui sunt meritorij.

Primus est gratia inhabitacionis per quam homo operatur ut filius Dei adoptivus & ut naturæ particeps secundò à priori. in dō propt̄ inhabitante & informantem habet Spiritū

SS. 2 Sanctum

Sanctum cuius illa sunt opera tūm effectiūt tūm formaliter aut quasi formaliter.

Secundum est Christus cuius membrum viens est ille qui habet gratiam, & totum influxum participans.

Tertiū gratia ipsa operans & cooperans quæ instrumentum est & veluti manus Spiritus Sancti exercitans ad bonum: ex eo triplici principio tanta existit dignitas operis de se imperfeciissimi, ut pretium habeat æquale præmio aeterno.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad primam Respon. nihil ex ijs locis aliud inferri nisi quod merita omnia nostra ita pendent à gratia quæ datur omnino gratis, vt sine illa nihil omnino possimus mereri, sic enim vita aeterna dicitur ab Apostolo esse gratia Dei, quia gratia est à qua primum pender, & sine qua nunquam illam mereremur vt recte annotat August. epist. 105. *Vita aeterna iustitia quidem stipendum sed tibi gratia est, & ipsa iustitia.* Sic etiam dicitur Deus coronate nos in misericordia & miserationibus, quia vt dixi supra ex Augustino, cum coronat merita nostra coronat dona sua quæ non nisi misericorditer confert. Fateor vitam aeternam electis dari vt hereditatem, sed ita tamen vt si adulti sint habeant eam etiam vt mercedem, vnde vocatur etiam ab Apostolo retributio hereditatis: cum enim adoptiui duntaxat filii simus, ea conditione admittimus ad hereditatem, quod mereamur eam etiam vt mercedem. Dicimur inutiles servi etiam postquam omnia fecimus quæ præcepta sunt nobis, quia Deus ex obsequio nostrorum operum non colligit ullam utilitatem: vel etiam quia opera illa non nostris fulti viribus, sed ex auxilio gratiae operamur. Cum negat Apostolus condignas esse passiones huius temporis ad futuram gloriam: exaggerat tantum magnitudinem & aeternitatem gloriarum, negatque ullam esse proportionem tribulationum quas in hac vita toleramus, cum cumulo bonorum quæ nos manent in altera vita, si passiones illæ spectentur in se ipsis quoad magnitudinem & durationem, si autem spectentur secundum dignitatem quam à Spiritu Sancto informante, mouente, operante, & à Christo influente ac suorum meritorum vim conferente certe perfectam habent æqualitatem. Quando inuitamur ad emendum absque vlo pretio & commutatione mel & lac, intelligi debet de prima gratia quam accipimus semper sine vlo o præcio merito. Vnde nec ullus confidere potest in suis meritis quæ omnino pendent ab eo qui factus nobis est iustitia & sanctificatio, & propitatio & redemptio. Merita mortis eius sunt sufficientissima modo applicentur, non applicantur autem sine meritis nostris, quæ valorem ex illis habent.

Secundæ. Ad secundam Respondeo eandem esse mentem sanctorum Patrum cum dicunt Deum coronare dona sua non merita nostra, & nostros actus esse insufficientes, nisi Dei misericordia præstò fuerit. Hoc enim vnum volunt quod sine gratia Dei nulla possint haberi merita, sic enim nulla sunt merita, quæ non etiam sunt dona: vel etiam significant necessariam esse Dei acceptationem ad meritum quodlibet proprium vt patebit ex sequentibus.

Tertiæ
inferiūs.

Ad tertiam de rigore iustitiae, & æqualitate operis cum præmio vt respondeatur videndum est quod possumus erat secundo loco.

SECTIO II.

Quid & quotuplex sit meritum operum bonorum.

Meritum
quid sit.

Certum est primò, meritum optimè definiri opus propter quod debetur homini à Deo alicuius

præmij retributio: est enim, vt dixi valor moralis ipsius operis propter quem operans laude dignus est & præmio, vel breuius dignitas laudis & præmij propteræque reuocatur (vt sapè dixi) ad causam efficientem non ad causam finalē: non enim sufficit vt prius existat in intentione quā effectus, sed re ipsa & in executione debet existere prius saltē in aliqua differentia temporis, non enim causat tanquam bonum propter quod obtainendum, aliquid fiat, sed tanquam aliquid iam possum per quod poni debeat aliud: opus ergo meritorum dicit respectum vt sic, ad præmium ad præmiantem, & ad operantem.

Certum est secundò, meritum vniuersim diuidi à Teologis in meritum condignum & meritum congruum. Meritum condignum aliqui definire, id cui ex iustitia debitum est præmium: meritum congruum illud cui præmium debetur ex aliqua tantum congruitate. Fallitur enim Soto afferens contra communem sententiam nullum esse meritum quod non sit condignum: Contritio enim peccatoris aliquod habet meritum, quia illi iustificatio infallibiliter debetur, neque datur omnino gratis, & tamen non habet condignitatem, sed solam congruitatem, sicut enim est imperfectum meritum, ita ius tribuit duntaxat imperfectum ad speratam mercedem, debetur videlicet merito congruo solum imperfecte propter bonitatem aliquam operis, & promissionem diuinam.

Difficultas igitur tota est de propria ratione in qua differunt meritum perfectum seu condignum, & meritum imperfectum seu congruum. Primo enim dici potest quod differant in eo quod merito condigno præmium debeatur ex iustitia rigorosa, non autem merito congruo. Secundo quod meritum condignum excludat omnem acceptationem gratuitam Dei: meritum autem congruum in ea solum fundetur. Tertiò ratione solius æqualitatis cum præmio, quam habeat meritum condignum, meritum autem congruum illam non habeat. Quæ tria paucis inquirere placet.

S. I.

Vtrum de ratione meriti condigni sit debitum iustitia rigorosa.

Debitum rigorosæ iustitiae appellatur illud cui iustitia rigorosa quid sit. res aliqua ita est debita, vt vera fiat iniuria creditori si non reddatur: Huiusmodi iustitiam non posse reperiri Deum inter & homines plenè alibi disputatum est propter summum Dei dominium in omnia iura quæ creaturis possunt conuenire, adeò vt de illis disponere possit Deus prout voluerit, quin vñquam illa creatura iniuriam pati possit: nemo enim alteri facit iniuriam cum disponit de re sua. Hoc ergo supposito nunc queritur, vtrum merita nostra condigna esse nequeant eo nomine, quia rigorosæ huius iustitiae debitum non possint includere.

Ratio vero dubitandi est primò, quia illud omne quod ex iustitia non datur, dari necessario debet ex misericordia, sed quod datur ex misericordia non datur ex merito condigno, condignitas enim meriti excludit misericordiam, ergo quod non debetur ex iustitia non datur ex merito condigno: ergo vt merito aliquod sit condignum debet includere debitum iustitiae.

Secundò, illud meritum includit ius proprium iustitiae in quo præmium est æquale pretio, si enim pro aliqua domo æstimata mille aureis, exhibeas præmium mille aureorum, emptionem facies ex vera iustitia: sed opus filii Dei adoptiui prout dignificatū ex inhabitante Spiritu per gratiam, & ex Christo influente per merita propria, habet æqualitatem cum aeterna mercede, ergo illa merces aeterna ex iustitia debetur.

Tertiò,

De Merito ut est effectus Gratiae Christi. 509

Tertia.

Tertio, dicitur in Scripturis sapissime quod ex iustitia premium operanti rependitur, *Non enim iniustus est Deus ut obliuiscatur operis vestri & laboris: restata est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus Iustus Iudex*, & probatur quia princeps debet omnino militi strenuo coronam quam promisit cum pacto aliquo onerofo, neque dicetur gratis dare hanc coronam quam pro certo debet: Deus promisit coronam certantibus & fidem seruantibus, ergo debet illam ex vera iustitia.

Assertio 1.

Dicendum tamen est primò, veram illam & rigorosam iustitiam nullo modo esse necessariam ut debatur homini iusto merces aeterna ex merito condigno, sed sufficere illam iustitiam minus rigorosam & magis late sumptam, quæ sola intercedere potest inter Deum & homines. Ita docent omnes qui cum Vasque negant iustitiam propriam esse posse vel Dei ad homines propter negationem debiti perfecti, vel hominis ad Deum propter inadæquationem debiti, quia scilicet Deus nihil strictè debet, & creatura debet nimis strictè. Contrarium autem docent Suares & omnes illi qui pugnant pro rigorosa iustitia Dei ad homines.

Ratio vero est, quia ratio meriti etiam condigni est proprietas humanæ actionis studiorum cui debetur aliquod præmium propter æqualitatem eius cum præmio, sed ad illam æqualitatem & debitum sufficere possunt fidelitas & gratitudo, & iustitia minus propria, ergo ad meritum condignum non requiritur iustitia perfecta. Probatur minor, quia est aliquid discriberem inter pretium & præmium, ut patet, dicitur enim pretium equi venditi, domus locata, laboris in vinea: præmium autem appellatur dignitas laudis & honoris, sed non differunt nisi quod pretium dicat rigorem iustitiae, præmium autem illam non dicat, ergo ad rationem meriti non requiritur debitum perfectæ iustitiae. Deinde probo sufficere posse illam æqualitatem sine debito iustitiae, si enim creditor possit aliis titulis exigere rem illam propter quam debet præmium, non rependet præmium ex iustitia, & tamen esse tunc poterit meritum condignum, ergo ad huiusmodi meritum non exigunt perfecta iustitia, sed sufficit fidelitas ex parte creditoris, & æqualitas operis meritorij.

Solutio
prima ob-
jectionis.

Ad primam negatur illa maior, quidquid non recipitur ex iustitia recipitur ex misericordia, potest enim recipi ex fidelitate vel etiam ex iustitia quædam minus rigorosa. Quidquid retribuitur ex merito, non retribuitur ex misericordia pura si pactum interuenit, sed retribuitur ex sola illa iustitia late sumpta quæ sola in Deo est respectu creaturæ.

Secundæ.

Ad secundam Respondeo, falsam esse illam maiorem, illud meritum includit debitum iustitiae in quo pretium est æquale mercedi, æqualitas enim esse potest, & tamen non erit rigor iustitiae ut ostendi, quia si Deus possit aliunde illud opus exigere quod est æquale præmio, poterit Deus sine iniustitia negare præmium, etiam posita æqualitate, Deus autem donat etiam ipsa merita, & multis aliis titulis illa potest exigere, igitur posita æqualitate non necessario sequitur iustitia rigorosa.

Tertia.

Ad tertiam Relpondeo Scripturam loqui de iustitia illa minus rigorosa, & tamen maiorem arguente perfectionem in Deo, sic enim vocat illum iustum iudicem appellat coronam iustitiae, negat ita iniustum esse Deum ut obliuiscatur opere nostrorum, sed non loqui vñquam de illa strictæ iustitia quæ in Deo sumnam argueret imperfectionem, iniuriam enim facere non potest ille qui Dominus est omnium iurium sui mancipij. Verum est quod ille princeps qui coronam promisit debet illam non solum ex fide-

lite, sed etiam ex iustitia, quia non est Dominus omnium iurium strenui huius militis: hoc autem ut vides locum in Deo non habet, qui si negaret præmium faceret infideliter, sed non faceret iniuste, quia non faceret iniuriam. Sed hæc alias fuisse, & accuratius.

S. II.

*Vtrum de ratione meriti condigni sit ut excludat acceptationem liberalem, & pa-
tum Dei.*

Video tripliciter diuisos esse Doctores in hac Doctorum controversia quam celeberrimam fecit multo- sententiaz. rum contentio: Primò, censet Scorus totam rationem meriti pendere à sola Dei acceptatione ac promissione, ita ut ea seclusa nullus in opere sit valor, & propotione cum præmio aeterno, totum enim hoc ori- ni à liberali promissione Dei. Secundo, censet ex op- posito Vasques dis. 214. nullam promissionem Dei aut acceptationem exigere ad perfectum meritum, sed opera nostra ob dignitatem gratiæ ex se ipsis esse meritoria, etiam si nulla esset Dei promissio aut etiam Christi merita. Tertio, medianum sequuntur senten- tiæ Suares & Bellarminus, volunt enim nostra qui- dem opera ex se ipsis ante omnem promissionem esse proportionata præmio, sed non esse tamen merito- ria sublatio Dei pacto & promissione; volunt enim requiri ad meritum condignum & dignitatem operis & promissionem Dei, per quæ duo constituatur for- maliter opus meritorium.

Ratio vero dubitandi est primò, quia si ad meri- tum condignum requiritur promissio, sequitur nemini- ma iustum mereri posse nisi ei promissio aeternæ vi- ta cognita fuerit, nunquam enim ex promissione oritur ius iustitiae nisi cognita est acceptata promissio ab eo cui est facta: sed ut præmium reddatur ex merito condigno non requiritur cognitio pro- missionis, ergo ad constitutionem meriti condigni nulla requiritur promissio Dei. Deinde sequeretur merita Christi non fuisse infinita, quia illa non fuerunt merita nisi secundum mensuram acceptationis, sed non sunt à Deo acceptata nisi ad præmium fini- tum, ergo non fuerint nisi finita. Denique merita Christi pro antiquis Patribus non sunt à Deo accep- tata, neque à Christo applicata, vel enim acceptata ut ea Deus per modum solutionis aut gratiarum actionis, & sic merita Christi non causant sed supponunt gratias illas iam datas, non illas causant: vel sunt applicata per modum orationis & sic oratio fieri ad Deum pro re præterita quod absurdum est.

Secundò, probatur à simili, nam quodlibet pecca- tum seclusa quacunque Dei comminatione mere- tur pœnam sibi æqualem, ergo similiter opera iusto- rum merentur gloriam. Deinde si peccatum secluso pa-cto meretur pœnam, Christi autem meritum eo secluso non meretur præmium, sequitur, quod peccatum fuit potentius ad destruendum quam meritum Christi ad ædificandum. Deinde ut per laborem in alterius vinea impensum aliquis à domino vineæ me- reatur mercedem non requiritur pactio de tali mer- cede, sed sufficit ut vel ipse dominus vineæ iubeat aut etiam approbet illum laborem, sic enim obligatus ex iustitia manet, & compelletur etiam à Iudice ut soluat pretium labori æquale, ergo similiter ad constituendum meritum sufficiet præceptum Dei, & operis approbatio non requiritur promissio præmij.

Tertio, à priori probatur quia filio debetur hære- ditas si bene fætus est quamvis nulla intercedat pa-ctio, sed per gratiam homo filius constituitur, ergo

SS 3 ei

ei debetur hæreditas secluso paëto. Deinde gloria vocatur pignus hæreditatis, ideoque tantum valere debet quantum hæreditas ipsa valet. Denique opera filiorum Dei præsertim si dignificantur per merita filij Dei naturalis habent proportionem cum gloria, aliqui si Deus veller quodlibet opus bonum redderetur de condigno meritorum quod absurdum est.

Affertio secundò.

Dico secundò, tametsi opera bona hominis iusti habeant antecedenter ad promissionem Dei quod veluti fundamentaliter & in actu primo æternæ vitæ sint meritoria, requiritur tamen Dei ordinatio & promissio ut sint formaliter & in actu secundò meritoria ita cum S. Thoma art. 1. communis Theologici censent Valentia quest. 6. part. 4. Bellarminus, lib. 5. de iustificatione cap. 14. Suares lib. 12. cap. 17. & sequentibus.

Probatur primò.

Ratio autem est quia potest opus bonum esse meritorium vel fundamentaliter, & in actu primo, vel formaliter & in actu secundo: fundamentaliter dicitur meritorium quatenus est æquale omnino & proportionatum præmio, adèo ut rationabiliter præmiali possit. Formaliter dicitur meritorium quatenus non solum est æquale præmio & præmiari potest, sed etiam debet præmiari; Deum enim obligat ut mercedem rependat. Primò, modo meritorium est bonum opus secluso paëto Dei, quia opera nostra ex se ipsis verè sunt meritoria, non quia Deus illa gratis acceptat, meritum enim vocatur id quod ex se ipso est dignum laude, liberalitas autem Dei & extrinseca promissio non reddit opus laude dignum, ergo seclusa Dei promissio opus est fundamentaliter meritorium. Quod autem secundo modo & formaliter non sit meritorium.

Opus bonum non merito formaliter gloria probatur.

Primò, colligitur ex Scripturis vbi gloria vocatur nomine promissionis, *Hæreditabunt promissiones, quas reprobuit Deus diligenteribus se: ex denario conuenisti mecum redde illis mercedem.* Vnde argumentor, quantumcumque laboret operarius in alterius vinea nunquam debet illi dominus mercedem nisi tacitè vel explicitè acceptauerit illum laborem. Dico (tacitè) quia si iubeat aut videat laborantem, certè acceptat laborem & mercedem debet quantum magis Deus qui supremus dominus est, & laborem nostrum aliis exigere potest titulis, nihil debere potest, nisi se ipsum obliget promittendo. Similiter nullus imperator stipendum debet militi nisi vocetur ad militiam & labor eius acceptetur.

Secundo, fuit apertè Tridentinum *sess. 6. cap. 16.* (vbi sic ait) *benè operantibus usque in finem proponenda est vita eterna & tanquam gratia filiis Dei misericorditer promissa, & tanquam merces bonis operibus & meritis ex Dei promissione fideliciter reddenda:* Vbi ponderari debet quod Dei promissio ponitur tanquam ratio propter quam redditur merces, ergo promissio illa constituit rationem meriti.

Tertiò, à posteriori probatur, quia si ad rationem meriti nulla exigitur promissio æquè dici poterunt in celo mereri animæ beata, aut etiam animæ Purgatori, nihil enim deesse videtur aliud quam Dei promissio & pactum, opera enim bona sunt, libera & præmio æqualia. Denique à priori ratio est, quia supremus dominus omnium qui habet mancipium & potest aliis titulis opera eius exigere, non tenetur pro illis operibus præmium rependere nisi se ipsa liberè obliget promittendo & ordinando talia opera ad præmium. Deus autem innumeris titulis ut lèpè dixi potest huiusmodi opera exigere, ergo si nihil promittat nihil inquam debet, *Debitor enim factus est*, ut ait Augustinus, *non aliquid accipiendo, sed aliquid promittendo.*

Ad primam Respondeo verum quidem esse quod

Solutio
prime dif-
ficultatis.

ad debitum iustitiae semper exigitur ut promissio approbata & acceptata fuerit ab eo cui fit promissio, sed nego illud esse necessarium ad debitum iustitiae illius minus rigorosæ quæ fidelitas tantum est. Dixi autem meritum non esse debitum nisi fidelitatis. Factor merita Christi fundamentaliter & in actu primo esse infinita, sed formaliter & in actu secundo esse tantum finita, quia Deus non proponit præmium illius nisi finitum: si enim secluso paëto Deus deberet præmium æquale, iniustus esset si rependeret inæquale. Merita Christi acceptata fuerant pro meritis antiquorum Patrum eo modo quo sunt acceptata pro auxiliis illis datis siue illa fuerit solutio siue gratiarum actio, siue approbatio voluntatis Christi quod tercia parte disputatum est.

Ad secundam Respondeo magnam esse disparitatem in illis omnibus. Primo enim distinguo illud antecedens: peccata mortalia secluso quocunque paëto merentur pœnam æternam quasi fundamentaliter & in actu primo concedo: merentur pœnam æternam itavt Deum obligent ad illam inferendam nego. Eni hoc disparitas est quia per peccata Deus non tenetur punire, per merita obligatur remunerare: vnde patet peccata non fuisse potentiora quam Christi merita, peccata enim non obligant Deum, sicut illum obligant Christi merita. Quod additur de domino vinea qui rusticum videt laborantem, fateor quod ille tenetur soluere præsertim si iussit vel viderit laborantem, quia hoc est tacitè cum illo pacifici, neque aliis titulis exigere potest illum laborem sicut illum exigere potest Deus.

Ad tertiam Respondeo quod filio adoptiu debetur hæreditas merito personæ, si nullum paëtum intercesserit, sed non debetur merito operis cui ex aliqua iustitia hæreditas debeatur. Reliqua probant de merito fundamentaliter sumptu, non de merito sumptu formaliter & in actu secundo.

Quæri vlti potest qualem valorem ex Christi meritis accipiant nostra merita, negant enim alioqui illum valorem operum nostrorum pendere à Christi meritis: contrarium autem fuisse docet Suares: ego medium viam tenendam puto. Primò, enim certum mihi videtur quod moralis valor nostrorum operum sumptus formaliter & in actu secundo plane penderet à Christi meritis, quia Deus non promittit operibus nostris præmium, nisi quatenus Christus hoc nobis meruit alioqui merita nostra remorè tantum penderent à Christo. Secundo, valor fundamentalis nostrorum operum non videtur pendere propriè vel augeri ex meritis Christi, non enim potest augeri nisi quatenus dignitas meritorum Christi vnum quodammodo facerent cum meritis nostris propter vienam quam habemus cum Christo capite, cuius decor in omnia redundant membra: sed hic est influxus formalis qui videtur non esse admittendus alioqui merita nostra essent infinitè digna, solus autem influxus effectuus sufficit quatenus per merita Christi tribuit nobis Deus gratias actuales, & acceptat nostra opera etiam supra valorem quem habent.

§. III.

Vtrum ad rationem meriti exigitur proportio & equalitas operis cum præmio.

Dixi necessarium esse ad meritum condignum præmissionem diuinam, nunc reliquum est ut dicatur, vtrum præter eam exigitur etiam æqualitas operis cum præmio, an vero sola Dei præmissio sufficiat ad efficiendum ut opus de se vide fiat meritorum de condigno, sic enim docent Conink disp. 8. de fide dicitur, Tannerus tom. 4. disp. 1. quest. 1.

Ratio

De Merito ut est effectus Gratiae Christi. 511

Ratio prima dubitandi. Ratio verò dubitandi primò est, quia dicit Abraham Deus: *Ego protector tuus, & merces tua magna nimis*: id est omni merito tuo maior, ergo non est æqualitas inter meritum & præmium secula promissione, eo scilicet modo quo cursus æqualis non est ex se cum braui, sed accidente tamen promissione Principis dicitur illud mereri qui currit in stadio.

Secunda. Secundò, visio Dei est ex se infinita non solum extrinsecè ac obiectuè, sed etiam in duratione, nam illa est ex se æterna, vnde moraliter & secundum prudentum estimationem, est præmium infinitum, opus autem meritorum, verbi gratiæ, eleemosina vnius nummi omni ex parte finita est tūm in duratione, tūm in obiecto, tūm in intensione, sed finiti ad infinitum nulla est proportio & æqualitas, ergo inter opus meritorum & præmium nulla est æqualitas.

Tertia. Tertiò, sicut potest Princeps aureæ argenteæque pecuniae valorem augere, inò rei quæ nullius est de se valoris, verbi gratiæ, corio valorem potest tribuere, ergo non videtur dubium quin Deus operi de se imperfecto valorem meritorum possit adiungere sola Dei voluntas & destinatio ad præmium: ergo etiam si opus non sit æquale præmio, sola Dei acceptatio potest illud facere meritorum.

Affterio tercia. Dico tertio, requiri omnino ad meritum condignum ut opus meritorum habeat omnimodam æqualitatem cum præmio æterno, neq; sufficere promissio nem diuinam. Ita communius docent Theologi & per hanc præsertim æqualitatem volunt distingui meritum condignum à merito congruo.

Probatur. Primiò enim non potest homo iustus per opus meritorum esse dignus Deo, & dignus gloria, non potest mereri mercedem & stipendum nisi per aliquod opus quod sit æquale præmio: sed in Scripturis dicitur quod homo iustus per sua opera dignus est gloria, meretur stipendum & mercedem, ergo necesse est ut opus meritorum sit æquale præmio. Deinde certum est quod opera naturalia, quantumvis Deus illis gloriam promitteret non possunt esse meritoria de condigno æternæ vitæ, sed si non requiritur æqualitas operis & præmij modò adsit promissio Dei, poterunt naturalia opera esse condigne meritoria præmij æterni ergo requiritur illa æqualitas. Inò si promissio sola facit meritum condignum, quantumvis opus sit inæquale contritio peccatoris erit meritoria de condigno, quia certum est promissam illi esse remissionem peccati. Denique nulla potest esse ratio cur ad meritum condignum exigatur gratia sanctificans euehens hominem ad dignitatem filii Dei adoptiui, nisi quia per illam opus hominis iusti significatur, & quodammodo Deificatur sicut enim persona Verbi vnta humanitati Christi & illam sanctificans confert eius actibus valorem infinitum, quia dignificat humanitatem & denominatur operans tales actus: sic cum quadam proportione persona Spiritus Sancti, vnta, vt dixi, animæ iusti denominatur operans actus eius supernaturales, atque adeò illos euehit ad valorem æqualem præmio æterno.

Solutio prima dubitandi. Ad primam Respondeo quod quando dicitur *Vita æterna merces magna nimis*, id est superans valorem operis debet intelligi superare valorem operis in se sumptu, nam actus quilibet hominis in se ipso consideratur certè nullius est momenti, & nullam cum præmio æterno habet proportionem: si autem sumatur opus illud in se vilissimum prout dignificatur ab inhabitante Dei spiritu, & prout denominat illum operantem etiam immanenter certè illud opus habet quandam infinitatem, aut saltem æqualitatem cum æterna mercede. Brauium promissum quod superat laudabilitatem operis debetur ad summum de congruo non debetur de condigno.

Ad secundam Respondeo Dei visionem esse præmium duntaxat finitum, quia per illam Deus infinitus non possideret nisi finitè. In duratione autem est infinita secundum quid cum sit æterna, opus hominis iusti significatum per gratiam & Spiritum Sanctum, vt dixi, habet infinitatem quandam saltem secundum quid ex dignitate Spiritus inhabitantis, & constituentis filium adoptiuum, nam hereditas ita debetur filio vt illa nunquam ei possit auferri, nisi per aliquod opus malum mereatur ea priuari.

Ad tertiam Respondeo magnum esse discriminem inter bonum vtile cuiusmodi est moneta, & bonum honestum ac laudabile cuiusmodi est opus meritorum. Fateor utilitatem alicuius boni posse augeri per voluntatem principis, in ordine ad finem aliquem extrinsecum cuiusmodi est moneta, qua sine dubio est bonum vtile vt emi possint quæ sunt necessaria: princeps videlicet augere potest valorem monetae si velit vt pro tali moneta dentur res tanti valoris: nego autem posse augeri a Principe honestatem ac laudabilitatem alicuius oporis, non enim facere potest etiam ipse Deus vt opus quod non est in se laudabile intrinsecè, sit intrinsecè laudabile. Valor autem meritorius est honestas & laudabilitas intrinseca operis, quam augere nullo modo potest extrinseca Dei promissio.

QVÆSTIO II.

De subiecto meriti, seu de operibus meritoriorum.

Dixi existentiam, quidditatem, & divisionem meriti, vnde constat opera nostra esse verè ac propriè meritoria vel condigne vel congruè. Nunc præcipua difficultas est quænam conditiones exigantur in opere bono ut condigne meritorum sit vitæ æternæ: illæ autem conditiones possunt se tenere primò ex parte Dei, & illa, vt dixi, sola promissio est, non autem debitum vllum strictæ iustitiae. Secundò tenere se possunt ex parte operis meritorij. Tertiò, ex parte personæ merentis: primum illud caput iam dictum est, duo posteriora huius loci propria sunt.

SECTIO I.

Conditiones ex parte ipsius operis requisita ut illud sit meritorium.

Ad actum de condigno meritorum requiruntur sine dubio aliquæ conditions quorum una si defuerit tollitur condignitas meriti, & æqualitas eius ac proportio tota cum præmio. Possunt autem quatuor excogitari conditions ad condignitatem meriti requisitæ in ipso actu. Prima vt sit actus positius non autem pura omissione. Secunda vt sit moraliter honestus. Tertia vt sit supernaturalis. Quarta vt sit ex influxu charitatis.

§. I.

Vtrum requiratur ad meritum actus positius, & moraliter bonus, an vero sufficiat pura omissione.

Ratio dubitandi est primò, quia pura omissione actus mali est meritoria si esse potest libera & procedere ex motu vero honesto, sed esse potest libera & procedere ex motu sicut in superioribus sèpè probatum est, si enim omittam peccatum aliquod tunc quando cognosco illam omissionem esse honestam, illa omissione pendet à motu honesto & est libera, ergo illa omissione est meritoria.

Secundò,

Prima ratio dubitandi.

Secunda. Secundò, illa omissione est meritoria à quæ ac actus positivus, si ad eam non minus est necessaria gratia quæ ad actum positivum, non est autem minus necessaria gratia Dei etiam supernaturalis, vt aliquis omitrat peccatum cum grauius instat tentatio, quæ vt eliciat opus bonum positivum, ergo illa omissione est à quæ meritoria. Imò pura omissione actus boni præcepti est verè peccatum, & meretur penam, quia est vituperabilis, sed omissione actus prohibiti est verè laudabilis, ergo est meritoria, quod enim laudem meretur, meretur præmium, quis? autem neget laudari debere illum qui grauius resistit temptationi ad vindictam, aut ad voluptatem, aut ad rapinam impellenti; sic enim laudabilem eum esse prædicat Scriptura qui inuenit omnes est sine macula, & qui post aurum non abiit *Quis hic, inquit, & laudabimus eum.*

Tertia. Terriò, si requiriatur actus positivus, ille vel est actus solum internus, vel est actus solum externus, primum dici non potest: nam alioqui esset prorsus inutile dare eleemosinam aut alia facere bona opera: non secundum nam actus externus non habet bonitatem distinctam à bonitate actus interni, ergo non habet meritum distinctum, ergo ille qui dat eleemosinam & vult illam dare, non plus meretur quæ ille qui vult dare: frustra ergo sunt omnes actus externi boni.

Assertio 1. Dico primò, puram omissionem esse non posse meritoriam, sed ad meritum quodlibet requiri actum positivum, liberum & moraliter honestum.

Probatur prima pars. Prima pars de pura omissione quam nego esse meritoriam, constat ex dictis olim de moralitate: nam ad hoc vt aliquid sit meritorium requiritur honestas moralis, pura omissione esse non potest moraliter honesta cum ad honestatem, vt ostendebam ex Philosopho necesse sit vt honestas ipsa propter se ameritur, nihil enim est propriè ac perfectè laudabile nisi quando bonitas operis mouet, ergo pura omissione non potest esse meritoria.

Probatur secunda pars. Secunda etiam pars de libertate ac honestate, probatione non egit, sic enim habetur Ecclesiastici 37. *Qui probatur est in illo & perfectus est, erit illi gloria eterna, deinde vero explicat, quis ille sit, qui potuit transgressus facere mala & non fecit.* quia scilicet omnis bonitas supponit libertatem, quæ sublatâ nihil est laudabile: sicut neque laudem meretur quod non est honestum moraliter.

Solutio prime obiectionis. Ad primam Respondeo concedendo puram omissionem esse posse liberam, & suo etiam modo procedere ab honesto motu, sed nego illud sufficere ad honestatem & ad meritum ad quod exigitur vt honestas positivè ameritur.

Secunda. Ad secundam Respondeo plura requiri ad meritum & ad honestatem quæ requiratur ad peccatum, fateor quod ad vincendam temptationem grauem impellentem ad malum necessaria est gratia, eti si nullus eliciatur actus positivus, sed purè omittatur malum prohibitum, sed nego illud omne meritorium esse ad quod necessaria est gratia, nam ad seruandam legem naturalem secundum substantiam, necessaria est gratia, & tamen huiusmodi obsecratio non est meritoria vt patet cum sit purè naturalis vt mox dicam. Fateor puram omissionem actus prohibiti esse liberam & malam moraliter, nego autem puram omissionem actus mali esse moraliter honestam, plura enim requiruntur ad honestatem quæ ad malitiam. Vnde omissione actus præcepti est verè vituperabilis sed imperfectè tantum, quia non est moraliter honesta. Quando laudat Scriptura eum qui potuit transgredi & non est transgressor, non loquitur de pura omissione, sed de omissione prout regulariter solet fieri, iungitur enim semper cum vo-

luntate positiva non peccandi.

Ad tertiam Respondeo actum externum eodem modo esse meritorium quo est honestus, solus enim nec est bonus nec meritorius, iunctus autem interno actu auger extensio bonitatem & valorem meritorium. Itaque certum est quod actus virtutum purè interni sunt valde meritorij etiam si soli sint, verbi gratiâ, velle dare Eleemosinam, velle humiliari, velle obedire, velle ieunare, pati durissima pro Christi Nominis, quis enim neget actus illos optimos esse atque adeò etiam ad actum externum non prodeant erunt tamen reverè meritorij. Actus externi si soli sint sine actu interno verè honesto, nihil habent meriti & laudis cum non habeant veram moralitatem formalem nisi per denominationem ab actu interno à quo totam laudem & meritum derivant: Actus verò externi iuncti actu interno sunt magis meritorij extensio quæ solus actus internus, id est per se loquendo non maius merentur præmium modo actus internus efficax sit, & per me non stet quin sit actus externus, sed extensio maius præmium merentur id est actus externi iuncti actu interno præmium idem merentur, sed non merentur maius præmium essentialis. Nego autem frustra esse actus externos quando possunt fieri, quando autem fieri non possunt certè ad meritum non requiruntur; quia si possim dare, verbi gratiâ Eleemosinam, & illam non dem, non possum habere actum internum ita efficacem & perfectum ac si eam dederò. Vnde actus internus non erit ita meritorius ac si dare: si verò non possim illam dare, habeam autem voluntatem dandi si possem, certum est me non mereri minus quæ si de facto darem. Et hæc est virtutum perfectorum mirabilis negotiatio per quam augent meritum incredibiliter, eliciunt enim intensissimos actus purè internos omnium virtutum, & in iis eliciendis adhibent omnem operam & conatum. Deinde actibus externis quibuslibet maximis aut minimis, bonis aut indifferentibus internos actus & feruentes, & frequentissimos interserunt: quod qui aliquo tempore constanter fecerit, ille augabit in immensum diutinas gratiæ ac gloriæ & ingredietur in abundantia sepulchrum quasi aërius tritici. Quia scilicet tota bonitas, & totum meritum in solo actu interno residet formaliter, in externo autem est solum denominatiæ ab interno actu.

S. II.

Virum requiratur ad meritum ut actus sit supernaturalis & ex influxu charitatis.

Hæc etiam est pulcherrima & ad primum utilissima virtutum purè naturales hominis iusti, qui Filius Dei est adoptius sint meritorij gloriæ quando non imperantur ab actu supernaturali, vel etiam quando imperantur, virum meritorij tantum sint extrinsecè ac denominatiæ, an verò meritum habeant intrinsecum & proprium: & demum virum virtutum supernaturalium distinctarum à charitate sint meritorij quanvis ab ea non imperantur.

Ratio dubitandi est primò, quia illi actus sunt meritorij qui significantur per gratiam & Spiritum Sanctum inhabitantem, sed actus virtutum naturalium hominis iusti significantur per gratiam & Spiritum Sanctum inhabitantem, ergo illi sunt meritorij. Probatur maior, quia dignitas personæ operantis significant opera illius persona, & dignitatem illi communicat. Nam hæc est ratio cur actus supernaturales hominis iusti sint meritorij, quia derivant dignitatem suam à persona operante, ut dixi. Imò dignitas personæ

De Merito ut est effe&us Gratiæ Christi

personæ in Christo significabat opera etiam natura-
lia Christi, & reddebat meritoria infinita, ergo digni-
tas personæ in homine iusto significat actus natura-
les virtutum.

modi sunt actiones omnes moraliter bona

513

Secunda
pars pro-
batur.

Secundo actus naturalis quantumcumque fiat ex imperio actus supernaturalis, manet semper entitati-
ue naturalis & improportionatus cum premio su-
pernaturali, imo & potest fieri sine gratia & cogni-
tione fidei, ergo actus naturalis etiam imperatus ab
actu supernaturali non habet meritum proprium, &
intrinsecum. deinde illi actus eo tantum modo sunt
meritorij quo sunt supernaturales, sed non sunt su-
pernaturales nisi extrinsecè ac denominatiè, ergo
non sunt meritorij nisi denominatiue & extrinsecè.
Denique actus naturales non significantur per gra-
tiam habitualiem, ergo non significantur per actum
imperantem.

Tertia. Tertiò, soli Charitati totam rationem meriti attribuere videntur scriptura & sancti Patres, alias enim dicunt quod soli charitati parata est merces. Nec oculus ridit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, gna preparauit Deus diligentibus se. Alias dicunt nihil prodebet opera bona sine charitate, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam charitate autem non habuero, nihil mihi profecte: Imo Dixerat prius, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam am charitatem autem non habuero nihil sum. Et ne dicas Apostolum de sola loqui charitate habituali subiicit statim charitas patiens est benigna est &c. omnia credit omnia suffert omnia sustinet quos certum est esse actus charitatis.

Asserio Secunda. *ut* quos certum est esse actus charitatis.
Secunda. Dico Secundo, esse necessarium simpliciter ut actus meritorius homini iusti non sit purè naturalis, sed ut sit elicitus vel imperatus à virtute supernaturali, quod sufficit ut actus naturalis habeat meritum proprium & distinctum à merito actus supernaturalis à quo est imperatus.

probatur Prima pars negans actum virtutis pure naturalis
prima esse posse meritorum aduersarios plures habet, qui
pars. existimant omnes actus virtutum naturalium homi-
nis iusti ita dignificari per gratiam ut mereantur glo-
riam etiam si à nullo imperitent actu supernaturali,
sic enim docent valentia q. 6 p. 3. vasques disp. 207.
qui & plures citant. Contrarium multo probabilius
docent Bellarminus & Suares.

Ratio est primò, quia certum est quod nemo sine auxilio gratiæ potest ullum habere meritum aeternæ vitæ, ut suprà ex Conciliis sàpè dictum est, sed actus purè naturalis etiam moraliter bonus potest ab homine iusto elici absque auxilio gratiæ, non enim egemus actuali gratia ad quoslibet actus facillimos, ergo nullus actus hominis iusti si purè sit naturalis esse potest meritorius. Deinde si actus naturales moraliter boni condigne meritorij sunt gratia ac gloriae certè nulla ratio cogit vt dicamus dari actus aliquos supernaturales secundum substantiam, actus enim sufficient purè naturales. Denique à priori ratio est quia illi actus purè naturales non possunt esse meritorij, si non dignificantur per gratiam, sed non dignificantur, ergo non sunt meritorij. Probatur minor quia gratia accidentalis non dignificat opera hominis iusti eo modo quo sanctitas personæ Verbi sanctificat & dignificat opera humanitatis unitæ: gratia enim accidentalis se habet tantum per accidens ad actus illos ad quos non influit per habitum infusum, cuius radix est ipsa gratia: dignitas autem personæ in Christo cum sit substantialis non se habet per accidens ad yllas actiones Christi, semper enim actiones sunt suppositorum, atque adeò moraliter influit & dignificat omnes actiones Christi, redditque meritorias illas omnes quæ capaces sunt meriti cuius-

THE CHIM

modi sunt actiones omnes moraliter bona.

Secunda pars assertens meritorium esse actum naturalē imperatum ab actu supernaturali non extrinsecē solum & denominatiōē, sed intrinsecē merito distincto & proprio negatur à nonnullis Theologis, sed immerito ut recte ostendit suares 1. 12. c. 11. Ratio est, quia ut alias dixi actus voluntatis qui dicitur electio haber bonitatem ab intentione bona, sicut accipit malitiam ab eius malitia qui enim furatur ad fornicandum sine dubio peccat, sed dupliciter, quando actus naturalis imperatur per actum supernaturale, actus naturalis est electio, & actus supernaturalis est intentio, ergo actus naturalis imperatus sumit bonitatem ab actu supernaturali, ergo fit meritorius per illum. Deinde bonitas supernaturalis non petitur solum ex obiecto, sed etiam ex circumstantiis, sed quando actus naturalis imperatur ab actu supernaturali, & ex illius motu fit, habet circumstantiam supernaturalem, ergo est meritorius: alioqui essent inutiles omnes actus indifferentes purē naturales & sic frustrā horretur Apostolus ut omnia fiant à nobis in nomine domini Iesu: Imò & Christus ipse indicauit contrarium cum dixit calicem aquæ frigidæ datum in nomine discipuli non caritatum mercede sua.

Dico Tertiò, probabilius esse quod actus omnes virtutum supernaturalium sunt per se meritorij, quamvis non imperentur à charitate. Videtur esse contra S. Thomam, S. Bonaventuram, & Bellarminum, qui tamen benignè possunt explicari.

Primò enim quamvis verum sit quod actus quilibet charitatis maximè meritorius est vt testantur scripturæ omnes, constat tamen nihilominus quod alius etiam virtutibus merces est promissa, verbi gratia Misericordia, percipite regnum quod vobis promisum est, esuriri enim &c. Mansuetudini, Beati miseres quamvis ipsi posse debunt terram, Pudicitia qui diligit cordis munditium, amicum habebit Regem. Deinde idem probant omnes illa scripturæ vbi dicitur quod omni operi bono retribuetur gloria æterna primæ ad Corynthios 15. abundate in omni opere bono scientes quod labor vester non erit inanis in domino, & sanè si hoc verum non esset vilesceret studium bonorum operum, quæ cum sint omnino proportionata æterna vita, sunt etiam sine dubio meritoria, quamvis à charitate non imperentur, uscicet enim illis bonitas intrinseca quamvis à charitate non imperentur.

Ad primam, Respondeo satis ostensum, esse quod gratia hominis iusti ea solum opera dignificat quæ producuntur per habitus supernaturales, ad alios enim omnes actus se habet solum per accidens, in quo differt à gratia substantiali personæ Christi quæ dignificat omnia eius opera.

Ad Secundam Resp. auctum naturalem impera- Secunda.
tum ab actu supernaturali esse improportionatum
objiciunt cum praemio supernaturali sed esse pro-
portionatum ex circumstantia finis extrinseci : hu-
iusmodi vero actum naturalem, imperatum ab actu
supernaturali, nego posse fieri sine gratia & Fide.
Falsum etiam est illos actus eo solum modo esse me-
ritorios quo sunt supernaturales, quia in se ipsis ha-
bent meritum distinctum a merito actus per quem
imperantur, fateor enim illos non esse supernatu-
rales nisi ex motu quod est ipsis extrinsecum, sed
habent tamen meritum intrinsecum: gratia sola non
potest dignificare actus naturales, quia non red-
dit illos supernaturales & ad illos se habet per ac-
cidens: actus autem imperans facit supernatura-
lem saltem ex motu extrinseco actum illum qui
est secundum entitatem naturalis.

V. V. V.

Ad

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo nihil ex omnibus illis scripturæ locis aliud colligi, nisi quod charitas præcipue inter omnes virtutes est meritoria, & quod sine charitate saltem habituali nulla virtus est meritoria.

SECTIO II.

Conditiones ex parte operantis necessaria ut aliquid opus sit meritorium.

Prima conditio.

Präter conditiones ex parte operis ad meritum requiritas, exigunt Doctores ex parte operantis ut ille sit in statu viæ, deinde ut sit in statu gratiæ, idem ut sit viator & ut sit Iustus. Prima conditio de viatoris difficultatem non habet, quia certum est tempus viæ, tempus esse meriti, post viam nullum deinceps esse locum merendi gratiam, & gloriam monente scriptura vbique ut dum tempus habemus operemur bonum: ante mortem benefac amico tuo inquit ecclesiast. l. 14. non defrauderis a die bono & particula boni doni non te pretereat: ante obitum tuum operare Iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum. Et Christus Ioannis 9. operamini dum dies est venit nox cum nemo potest operari difficultas tantum esse potest quid significet tempus illud viæ extra quod nihil possumus mereri, si enim significet tempus in quo anima est in corpore morituro sequitur Heliam & Henoc qui sine dubio viuunt adhuc morituri, esse adhuc viatores, & adhuc mereri quod non est probabile, quia sic cum sint sanctissimi diuturno illo tempore meritum eorum ita cresceret, ut superare omnino deberet meritum quorumlibet sanctorum. Si autem tempus viæ significet tempus illud in quo caremus visione beata certè obstar videtur, quia Christus Deum videbat ab initio & tamen erat viator, ergo tempus viæ non est illud tempus in quo viuimus in corpore mortali, nec illud in quo expectamus visionem beatam, sed est tempus mortali vita ordinariæ in quo Deus decreuit acceptare actus nostros ad meritum aut demeritum. Tota enim ratio cur extra tempus viæ non mereri possit augmentum gratiæ & gloriæ peti non potest nisi à Dei decreto, quo vult acceptare opera nostra, vnde Christus viator fuit quandiu acceptata sunt à Deo eius opera ad merendum nobis gloriam: & probabilis est Heliam & Henoc non esse nunc in statu viæ, quia non est probabile illos non mereri nunc, quamvis certum sit quod ante diem iudicij redeentes ad prædicandum Christum, & mortem opertentes gloriosum patientur Martyrium tuncque verè mèrebuntur.

Secunda conditio.

De secunda conditione nimur de gratia statu qui exigit ad meritum duplex difficultas est prima utrum ita necessarius ad merendum si status gratiæ ut nemo etiam de potentia Dei absoluta possit mereri condigne gratiam nisi prius natura illa haberent. Secunda controværsia est longè grauior utrum ex maiori gratia, magis augeatur meritum, etiam si opus non fuerit intensius.

S. I.

An & quomodo ad meritum condignum necessarius sit status gratiæ.

Sensus questionis.

Dupliciter fieri potest ut ille qui rectè operatur careat gratiæ, primum si prius peccauerit deinde vero bonum opus eliciat. Secundò, si prorsus careat peccato sed rectè operetur eodem illo instanti quo primum creatur, sicut bene operati sunt Angeli, & Adamus & per hanc operationem meruerunt gratiam de congruo. Difficultas igitur primum est quo-

modo secundum potentiam ordinariam necessaria sit gratia sanctificans ad merendum in utroque illo statu. Secundò quomodo necessaria sit secundum potentiam absolutam

Ratio verò dubitandi est primum, quia frustrè dicitur requiri statum gratiæ ad meritum, si tota ratio meriti pertatur ex ipso valore operis non autem ex dignitate operantis, sed tota ratio meriti pertitur ex valore operis, non autem ex dignitate operantis, nam verbi gratia Eleemosina quam dederit Princeps minoris momenti est quam eleemosina quam dederit rusticus & sapè dicitur quod reddet Deus unicuique secundum opera sua, non dicitur quod reddet secundum dignitatem personæ, quod etiam nullo certo arguendo probari potest vel ex scripturis, vel ex conciliis, que solam ad merendum requirunt gratiam aetalem, non autem habitualem hoc enim nullibi habetur.

Secundò, frustrè dicitur requiri status gratiæ ad dignificandam personam merentem, si actus amoris possit sufficienter illam dignificare, tunc enim dignificatur quando est laude digna, & quando habet aliquid quod cum peccato est incompensabile. Sed qui Deum amat laude dignus est, & habet amorem cum peccato incompensabilem, ergo persona operans dignificatur per actum amoris.

Tertiò, si Deus acceptasset ad meritum condignum actus Angelorum & Adami eo instanti quo creati sunt, illi potuerent condigne mereri gratiam, sed Deus potuit eo modo acceptare opera bona Angelorum & Adami, ergo potuerent illi mereri primam gratiam habitualem per actum qui haberet valorem à gratia actuali, si enim gratia habitualis dignificat, quare? non dignificabit etiam gratia habitualis.

Dico primo, statum gratiæ ita necessariò requiri ad meritum condignum, ut nemo vel secundum potentiam ordinariam, vel secundum potentiam absolutam mereri possit condigne gratiam & gloriam, nisi haberit gratiam saltem prius natura.

Prima pars agens de lege ordinaria, certa est ex fine iuxta sensum omnium Doctorum saltem quod attingit ad eum hominem qui est in peccato, quod ille nihil possit mereri condigne definierunt duo Pontifices contra errorē Michaelis Baij cuius XIII. propositione hoc negabat & satis clare definitur in Tridentino sess. 6. c. 16. deinde colligitur ex variis scripturis quæ dicunt nihil nos esse sine charitate probarique potest, quia implicat ut homo habeat simul meritum æternæ poenæ & meritum æternæ gloriae, sed si mereretur gratiam existens in peccato, haberet hoc utrumque meritum simul, per gratiam enim haberet meritum gloriae, per peccatum autem fieret reus æternæ poenæ, non enim mereri potest remissio nem peccati ut suppono ex tertia parte, ergo non potest ille qui habet peccatum mereri condigne gratiam.

Difficilis autem est id probare de illo qui caret peccato verbi gloria de B. Virgine in primo instanti conceptionis, de Angelis & primis Parentibus cum primum creati sunt, nam illos certum est non meruisse vel de condigno primum gratiam, actuali, primum autem habituali meruisse solùm de congruo, quia Deus primum illam gratiam non acceptat ad meritum condignum, & certè hoc est valde decens ut hæreditas condigne non debetur ut primum condignum nisi filii & hoc probabit a portione

Secunda pars Conclusionis, quæ negat etiam de potentia Dei absoluta esse possibile ut opus sit passim meritorum de condigno, nisi procedat ab homine habente gratiam prius natura quam operetur. Ratio autem est, quia Implicat ut ex sola Dei acceptatione

ptatione ac promissione opus sit meritorium, & aequalē præmio quod ex se non est illi aequalē, sed ad meritum condignum requiritur aequalitas operis cum præmio, ergo ex sola acceptatione non potest fieri opus meritorium de condigno. Sed si Deus efficeret ut sine gratia, vel sine unione hypostatica opus esset meritorium de condigno, illud opus efficeretur aequalē præmio ex sola Dei voluntate, ergo implicat ut sine gratia vel accidentalē vel substancialē opus sit meritorium. Solus enim extrinsecus Dei fauor non potest dare operi aequalitatem quam ex se ipso non habet sicut non potest facere ut satisfactionē purē creaturæ condigna sit pro peccato, vel etiam ut opus purē naturale sit proportionatum gloriae.

Solatio
princeps ob-
jectionis.

Ad primum Respondeo certum esse quod valor operis peritur ex dignitate operantis ut constat ex operibus Christi domini; meritum ergo peritur a valore operis & a dignitate operantis: Eleemosyna quam dederit Princeps non est tanti momenti quanti est Eleemosyna rustici, quia facilitas operis minuit valorem illum qui accederet ex dignitate operantis. Constat autem probari ex scripturis & conciliis necessitatem status gratia ad meritum, præteritum cum id etiam ferat communis consensus omnium Catholicorum, & id aperte definierat Pius V. & Gregorius XIII. in Bullis contra Michaelem Baum.

Secunda.

Ad secundam Respondeo actum amoris non dignificare formaliter personam sed effectū tantum, non enim formaliter constituit filium Dei, neque formaliter expellit peccatum habituale, sed ad summum formaliter expellit peccatum actuale, habituale vero solum dispositiū.

Ad tertium Respondeo constare omnino ex dictis quod Deus non potuit acceptare ad meritum condignum actus illos primos Angelorum & Adami ut per illos meterentur primam sanctificationem quod fatis probasse videor.

§. II.

Vtrum ex maiori gratia sanctificante magis etiam augeatur Valor operis meritorij

Statu s. dif-
ficultatis

Dixi gratiam esse omnino necessariam ad meritum constituendum, nunc quæritur utrum valeat gratia maior ad illud augendum, id est utrum duo iusti habentes gratiam sanctificantem inæqualem & operantes aequaliter mereantur inæqualiter.

Ratio dubitandi grauissima est primum, quia gratia sanctificans tribuit valorem operi meritorio ut ex hac tenus dictis constat, ergo maior gratia sanctificans tribuit maiorem valorem, probatur consequentia, tota ratio propter quam gratia tribuit valorem operi, est, quia confert dignitatem operanti, sed gratia maior confert maiorem dignitatem operanti, ergo si gratia tribuit valorem operi, maior etiam gratia illius augebit valorem.

Secundo, dignitas personæ operantis quod est maior, eo maior esse soler dignitas & valor operis, maior gratia est maior dignitas operantis, ergo maior gratia magis auger meritum operis. Major pluribus exemplis probari potest, primum & illustrissimum est dignitas personæ Christi, cuius meritum ideo est infinitum, quia dignitas persona Christi est infinita, ergo quod maior erit dignitas iusti ex maiori gratia maius erit meritum illius operum: sicut enim per gratiam substancialē Christus est filius naturalis, sic per gratiam accidentalem, homo est filius adoptiū & operatur ut diuinæ na-

Tom. I.

turæ particeps. Deinde idem actus in militia factus à viro principe afficitur longe maiori præmio quam si fiat à milite gregario.

Tertio orationes hominis magis iusti magis gratiæ Deo, magis sunt impenitentia, quam orationes hominis minus amici, ergo actus hominis magis amici magis sunt meritorij, videtur enim esse ratio propositus eadem.

Quarto ubi maior est indispositio subiecti ad aliquam formam ibi actio productiva formæ debilior est, ergo ubi maiore est dispositio maior est actio, sed per gratiam maiorem homo est magis dispositus ad gratiam, sublata enim gratia est indispositus, ergo ubi gratia est maior, ibi maius est meritum operis producentis gratiam.

Dico secundò, probabilius omnino esse quod maior gratia sanctificans ex se sola non auget meritum operis meritorij, nisi secundum proportionem illius operis quod elicit. Ita docebo tertia parte agens de satisfactione Christi cum Medina, Cano, Almaino contra Suarez lib. 12. lib. 22. & tom. 1. in 3. partem disp. 4. Valentiam, Henriquem, Granadum, de Lugo qui contrarium latè probant.

Ratio tamen primum est ex variis absurdis quæ Probatur sequuntur, si meritum est maius quo maior est gratia, etiam si opus sit minus perfectum. Primum est, ex variis absurdis. quia sequeretur quod Petrus per actum remississimum ut vnum, plus meretur quam Paulus per actum intensum ut centum. Petrus enim iustus ut centum vel ut mille actum elicit charitatis ut vnum vel det obolum pauperi, certè obtinebit mille gradus gratia per illum actum, si enim haberet vnum gradum gratia, tribueret actui valorem ut vnum, ergo si habeat mille gradus gratia, illi tribueret actui valorem ut mille, sicut enim gratia unionis quia est infinita, tribuit actui valorem infinitum, quia secundum suam dignitatem communicat valorem operi, sic gratia ut mille tribueret operi valorem ut mille; Paulus autem ut suppono habet tantum gratiam ut vnum, ergo illius actus non accipiet ab ea gratia valorem nisi ut vnu, ergo illius actus etiam si sit intensus ut centum minorem habebit valorem quam actus Petri remississimus, quod statim appareret esse absurdum.

Alterum absurdum est, quia sequeretur quod si Petrus & Paulus aequaliter vixissent annis centum, aequaliter augentes gratiam per actus difficillimos & generosissimos, Petrus autem unico instanti viverebatur Paulo mortuo, & eo instanti actum eliceret virtutis imperfectissimum, sequeretur, inquam, quod Petrus haberet gloriam duplo maiorem quam Paulus qui citius unico instanti esset mortuus. Hoc autem nemo sapiens sibi persuadeat, sequela eiusdem est, quia si vnu gradus gratia adiicit merito vnum gradum, centum gradus gratia dabunt centum gradus meriti.

Tertium absurdum est, quia sequeretur augmentum meriti debiti cuilibet minimo actui esse infinitum. Nam minimus gradus temperantiae cum gratia ut vnu, meretur vnu gradum gratia, ergo actus fortitudinis ut vnu, cum gratia ut vnu meretur duos, & actus iustitiae meretur quatuor & sic deinceps, inquit cum sint possibles virtutes in infinitum minores, quam temperantia, sequeretur quod actus temperantiae imperfectissimus meretur gratiam infinitam. Denique sequeretur quod nullus homo iustus bene operaretur inquam, quia ad minimum totam gratiam duplicaret v.g. si haberet centum gradus gratia, nullus esse posset minimus actus meritorius in quo non recipere centum gradus. Quod esse falsum demons trahit in inicio sequentis tractatus:

TT. 2 probatur

probatur autem autem sequi, quia minimus actus temperantiae cum gratia ut unum meretur unum gradum gratiae, ergo actus temperantiae ut unum cum gratia ut duo meretur duos gradus gratiae, quia nulla est pars vel indivisibile gratiae cui non respondeat pars aliqua meriti.

Non bene
soluantur
argumen-
ta.

Fortis in-
stantia.

Ratio à
priori.

Solutio
primæ dif-
ficultatis.

Neque dici potest argumenta esse calculatoria quibus responderi possit incrementum meriti non fieri arithmeticè secundum proportionem graduum gratiae, sed fieri secundum proportionem geometricam, ita ut maius sit meritum ubi est maior gratia, sed non præcisè tamen recipiat tot gradus intentionis, quot sunt gradus gratiae.

Sed contra instari potest, si maior gratia magis auget meritum sequitur quod eodem modo accidentalis dignitas personæ auget meritum in homine iusto, quo substantialis dignitas personæ Christi augebat valorem operum eius, sed dignitas personæ Christi augebat valorem operum secundum proportionem arithmeticam in numero graduum, non autem secundum proportionem geometricam, ergo accidentalis dignitas personæ iusti augebit eius meritum secundum numerum graduum. Maior est clara, quia nulla potest excogitari ratio cur dignitas gratiae substantialis augeat secundum se totam, valorem operum: dignitas verò accidentalis augeat quidem sed non secundum se totam. Imò valet argumentum propositum, quia si nullum est indivisibile nec una pars gratiae, cui non respondeat nouum meritum, certè necesse est ut meritum tot recipiat gradus, quot sunt gradus in ipsa gratia. Denique si geometricè cresceret meritum deberet crescere in altera specie, quod absurdum est, quia sic daretur homini habenti gratiam ut quatuor, meritum diversæ speciei à merito quod datur homini habenti gratiam ut quinque. Imò daretur homini eliciendi actum temperantiae gratia diversæ rationis à gratia quæ datur homini eliciendi actum fortitudinis. Quod dicere cogitum de Lugo recurrens ad actus Eterogeneos gratiae ut soluat argumentum quæ proposui.

Secundò, à priori ratio est illa quam afferebam, quia dignitas accidentalis personæ quæ prouenit à gratia, differt à gratia substantiali quæ est in Christo, quia non potest significare opera secundum totam illam perfectionem quæ se habet per accidens ad illa opera, alioqui significaret etiam opera qualibet talis personæ: sed perfectio gratiae in homine iusto non se habet per se ad opera bona nisi quatenus physicè influit in illa opera per habitus supernaturales, ergo, non potest illa significare nisi quatenus physicè influit in illa opera, id est secundum proportionem quam habent in se talia opera, sic enim actus ut unum hominis iusti ut octo, non meretur gradum gratiae nisi unum. Confirmatur optimo argumento à pari, quia si gratia maior auget meritum ex se ipsa sequitur quod maius est & maiori pena dignum peccatum illius qui plura iam commisit, quam peccatum commissum ab eo qui pauciora commisit peccata: si enim dignitas personæ auget meritum, certè indigntas augebit peccatum; hoc autem absurdum est, ergo maior gratia non auget meritum, si ad illud se habeat per accidens, sicut præcedentia peccata se habent per accidens ad peccatum sequens, & ideo non efficit ut sit maius & maiori dignum pena. Vnde.

Ad primam Respondeo verum esse quod gratia tribuit valorem operi quoties ad illud non se habet per accidens, sed ad illud influit per habitus infusos, & eo modo gratia maior auget meritum operis quando perfectius est opus. Quoties autem ad illud se habet per accidens, non auget meritum operis.

Ad secundam eadem responsio est, admitto enim secundum quod maior dignitas personæ secundum moralem estimationem auget valorem operum quoties non se habet per accidens, ut in Christo dignitas personæ cum esset ratio suppositi dignificabat secundum se totam minima opera Christi, quia non se habebat per accidens ad unum eius opus cum actiones sint suppositorum. Idem dico de viro principe qui strenuè in bello se gerit eius enim opera digniora sunt, quæ actus militis gregarij, dignitas enim personæ non se habet per accidens ad huiusmodi opera. Sed hæc omnia valent in homine iusto, tunc duntaxat quando intensius operatur, alioqui maior dignitas gratiae se habet per accidens ad eius operationes.

Ad tertiam Respondeo imprestationem esse valde diuersam à merito, imprestatio enim non inducit debitum unum iustitiae, quod inducit meritum. Vnde fateor quod orationes hominis magis iusti magis imprestant, quia præcedentia merita influunt in hanc orationem & quasi postulant à Deo: actus verò meritorij hominis iusti non magis merentur, quia merces reperitur huic operi propter ipsum; non autem propter actus præcedentes.

Ad quartam Respondeo quod quando dispositio *Quæst.* subiecti se habet per accidens ad formam, tunc actio non est maior, quando iustus magnam habens gratiam operatur imperfèctè tunc gratia illa maior non se habet per se ad meritum, vnde non potest augere meritum, quia non est dispositio nisi quatenus influat in actum per habitus supernaturales ut satis videtur probatum.

§. III.

Corollaria de conditionibus meriti congrui, & de iis que augent meritum.

EX his quæ hæc tenus dixi de conditionibus meriti condigni, tunc ex parte Dei præmiantis, tunc ex parte operis meritorij, tunc ex parte personæ merentis colligi possunt duo.

Primum est quod ad hoc ut aliquod opus sit meritorium de congruo aliquo requiruntur conditiones quibus deficiens nullum etiam est tale meritum.

Primum, enim ex parte Dei acceptatio requiritur & promissio, eodem modo & easdem ob causas ob quas requiritur ad hoc ut meritum condignum sit propriè meritum, ex quo infallibiliter præmium sequatur, nam quoties hoc meritum non est infallibile non necessariò supponit promissionem Dei.

Secundò, ex parte operis requiritur ut sit actus *Secunda* positivus, pura enim omissione non sufficit, requiri- *conditio.* tur actus liber moraliter honestus & supernaturalis, actui enim naturali nihil promisit Deus supernaturale. Denique omnia requiruntur in opere congrue meritorio, quæ necessaria sunt ad opus meritorium condigne, præter æqualitatem.

Tertiò, ex parte operantis requiritur ut sit viator, non requiritur ut sit iustus: multa enim de congruo mereri potest peccator ut latè declaratur à Suarez. l. 12. c. 37. Denique multa meremur aliis congrue, condigne autem non meremur nisi nobis: solius enim Christi est mereri aliis condigne ac omnino infallibiliter: iusti autem sibi mutuo prouidit congrue tantum, & sine omnimoda certitudine sequuntur effectus.

Secundum est, quænam sint opera ex quibus col- *Secundum* ligi possunt ab homine iusto merita immensa, ut satis corollari- pater ex dictis superiori disputatione de augmentatione gratiæ.

Prima est essentialis perfectio actuum virtutis qui eliciuntur, nam quæ virtus est perfectior, eo dictio. etiam eius actus sunt ex obiecto perfectiores atque adeo

De Merito ut est effectus Gratiae Christi. 517

adē magis meritotij, nam vt eo loco dixi actus virtutum Theologicarum longē præstant actibus virtutum moralium, inter Theologicas autem præstantissimi sunt actus charitatis Dei & proximi interni & externi: inter morales præstantissimi sunt actus virtutis religionis, & inter eos votum rei difficultima superat merito & dignitate alios omnes actus, quia in virtute religionis nihil est præstantius, imo nulla ferd virtus est quæ non includatur perfectissime in votis statum religiosum constituentibus.

Secunda conditio. Secunda est perfectio intensiva actus interni voluntatis, id est si magno cum affectu magno cum conatu, magno cum gaudio, id est magno cum fero re actus eliciantur: actus enim internus est, qui totum continet meritum, vnde ille si sit solus, vt dixi, est maximè meritorius, & cum etiam minimum actum exterrum informat, applicat illi totum suum meritorum.

Tertia. Tertia est perfectio extensiva multitudo scilicet & frequentia illorum actuum, cum videlicet per annos plures sine interruptione illi exercentur, imo cum in quolibet actu exterrno plures adhibentur actus diuersarum virtutum: tunc enim mirum omnino est quantum crescat & abundet gratia, si constanter per annos plures exerceantur huiusmodi actus,

Quarta. Quarta est duratio singulorum actuum, quia continuatio actuum auger meritum eorum vt probabo postea. Quæ quatuor quisquis diligenter consideraverit vt supra monebam, ille inueniet viam tutissimam negotiandi, & thesaurizandi sibi thesauros in cœlo.

QVÆSTIO III.

De obiecto meriti, sive de premio quod meremur.

Hoc vnum superesse videtur de merito, postquam enim statui nos mereri per nostros actus, & per quos actus mereri possumus, restat dicendum quid mereamur. Possunt autem quæcumque meremur reuocari ad tria capita. Primo, dona gratiæ actuales. Secundo, dona gratiæ habitualis. Tertiò, dona gloriæ, id est vocationem, iustificationem, glorificationem.

SECTIO I.

An & quomodo mereri possumus auxilia gratia actuale.

Certum est primò, quod nemo secundum potentiam ordinariam mereri sibi inquam potest vel condigne vel etiam congrue vel proximè vel remotè primam gratiam actualem, quæ elicitur primum bonum opus. Ita censem Catholici omnes tanquam fide certum contra Semipelagianos, qui volebant primam gratiam dari ex meritis vt supra sèpè dictum est: & ratio affertur clarissima præter Scripturas & Concilia in quibus id definitur. Si enim merearetur aliquis primam gratiam, vel illam mereretur per opus aliquod naturale, quod constat esse impossibile, vel per aliquod opus supernaturale, & hoc fieri non potest quia illud opus supernaturale præsupponeret gratiam, ergo non posset causare gratiam, & esse illa prior ut magis constabat etiam ex sequentibus.

Homo iustus potest mereri alteri potest primam gratiam de congruo non de con digno. Ratio est, quia multi sèpè Sancti possunt esse causæ totius prædestinationis aliorum, nulla enim in hoc est implicatio. Imo constat quod Sanctus

Stephanus meritus est Sancto Paulo vocationem illam magnam & efficacissimam quæ ex lupo factus est agnus. De condigno autem nemo potest mereri etiam alteri gratiam quæ resurgat à peccato, quia hoc est filius Christi proprium qui solus etiam potuit satisfacere pro peccato.

Certum est tertio quod mereri sèpè possumus plures gratias actuales quæ sequuntur primam illam gratiam quam nullus mereri potest: quia in eo nulla est implicatio quod per opus factum ex gratia, promereamur vt Deus vteriores gratias tribuat: imo hic est ordo conuenientissimus prouidentia quem etiam ordinariè Deus seruat in distributione gratiarum, iuxta illud Matth. 13. *Habent dabitur, & ei qui non habet auferetur ab eo, Vbi significatur quod Deus ei qui vacuas esse non sinit gratias acceptas, confert nonas & nouas: ei vero qui abutitur gratias acceptis, denerat gratias posteriores, Curauius Babylonem & non est sanata, derelinquamus eam.* Et hoc est canticum illud laetuosissimum quod Deus vineæ suæ cantat Ilaic 5. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ & non feci, &c. Et nunc ostendam vobis quid? ego faciam vineæ meæ, auferam sepe eius & erit in direptionem, &c.* His positis.

Tota difficultas est primò, vtrum per potentiam Dei absolutam fieri possit vt mereatur sibi aliquis primam gratiam. Secundo, an & quomodo mereri possumus gratias efficaces, & donum finalis peruerantia.

§. I.

Vtrum per potentiam Dei absolutam mereri aliquis sibi possit primam gratiam actualem.

Quamvis fateantur Catholici omnes esse secundum potentiam ordinariam impossibile vt mereatur sibi aliquis primam gratiam, quod tamen secundum potentiam absolutam possumus illam mereri, multi docent grauissimi Theologi cum Suarez, & Coninck dis. 8. qui non uno id modo explicant.

Ratio enim dubitandi est primò, quia si possunt causæ sibi esse mutuæ causæ, ac dari mutua causalitas inter causam & effectum, potest etiam principium meriti sive prima gratia cadere sub meritu: sed non est implicatio quod causæ præsertim in moralis & physica sibi sint mutuæ causæ, cum se mutuæ causent causa finalis & efficiens: neque contradictione esse possit si sub diuerso respectu causæ & effectus sint inuicem priores & posteriores.

Secundò, dicit Suarez admittendum hic esse ordinem intentionis & exequitionis, potest autem principium meriti sive auxilium gratia prout existens in exequitione causari per meritum existens in intentione, ergo potest mereri homo principium meriti per opera ordine naturæ posteriora quam principium meriti.

Tertiò, Coninck num. 109. probat, posse fieri vt homo mereatur primam gratiam, quia Deus infundere potest illi gratiam, quam deinde merebitur per opera non ordine solum naturæ sed etiam tempore posteriora quam meritum: Cur enim non potest homo mihi dare gratiam, quæ nunc sum indignus, cras autem reddam me dignum illa gratia per opera bona quæ vel eliciam per tale auxilium gratiæ, vel per aliquod aliud auxilium ab eo priori dependens: sicut Rex præuidens strenuum aliquem militem egregiè pugnaturum, dat illi arma quibus benè pugnet: & sicut mercator vendere mihi potest merces quas postea soluam, videtur enim esse paritas omnimoda si Deus mihi det hodie gratiam pro cuius solutione cras ego rependam opus bonum.

T T t 3 Dico

Meremur
gratias
actuales.

Ratio pri
ma dubi
tandi.

Secunda.

Terzia.

Assertio
prima.

Dico primò neminem etiam per potentiam Dei absolutam mereri sibi posse primum auxilium gratiæ. Ita docent communis Theologi adducti olim cum egi de merito unionis ibi enim probata est veritas receptissimi axiomatis quod principium meriti cadere non potest sub meritum.

Probatur. Ratio nunc breuiter sit, quia meritum in eo à causa finali differt quod causa meritoria moueat præmiantem ut aliquid iam existens, & absolutè præsum, non autem ut aliquid tantum possibile, vel ut præsum conditionat: finis autem moueat ut aliquid nondum existens ad quod obtainendum aliquid sit: vnde finis in intentione sola præsum causare potest: meritum autem semper existere debet prius natura quam sit præmium, ergo præmium non potest existere prius natura quam meritum: ergo nemo potest mereri primum auxilium per opera posteriora quæ pendeant à merito, ergo nemo potest mereri primum auxilium per opera posteriora quæ ab auxilio illo pendeant.

Deinde meritum non potest prius natura existere quam præmium, nisi causa meriti prius existat quam præmium: sed meritum ut dixi debet prius natura existere quam præmium, est enim causa efficiens, ergo causa meriti debet prius existere quam præmium, ergo præmium non est causa meriti, alioqui ut vides præmium effet se ipso prius. Denique implicat causas sive morales sive physicæ esse sibi mutuò causas: nam tametsi causa physica in eo differat à causa morali, quod causa physica nunquam possit causare nisi actu habeat existentiam tempore illo quo causat, moralis autem causare possit, quamuis sit præterita, vel futura, in eo tamen ambæ conueniunt quod utraque sit causa efficiens, & debeat prius pro aliqua differentia temporis existere, quam existat effectus, causa enim moralis mouet quia est, erit, aut fuit: finalis mouet ut sit. Vnde argumentor causa meritoria causat ex eo quod hominem reddit laude dignum: sed opus possibile, vel conditionat futurum neminem reddit laude aut probro dignum; nemo enim puniri potest pro peccatis quæ facere potest, vel quæ faceret si deseretur à Deo, ergo neque laudari aut premari potest pro bonis operibus quæ facere potest, vel quæ faceret si haberet gratiam: ergo clarum est, quod nemo mereri potest per opera quæ non existunt prius natura quam præmium.

Solutio
prima dif-
ficultatis.

Ad primam Respondeo esse prorsus impossibile ut causæ sibi sint mutuò causæ, præter causam finalem quæ causare potest quamvis existat solum in intentione ut ostensum est: causa vero moralis non causat nisi existens in executione. Si causæ sibi essent mutuò causæ sequeretur quod idem sub eodem conceptu supponeret se ipsum, nam effectus supponeret se ipsum ut causam, ergo supponeret se ipsum ut effectum, quia prius est effectus, quam sit causa.

Secundæ.

Ad secundam patet nihil huc facere ordinem illum intentionis & executionis quandoquidem causa moralis debet prius existere in executione, neque satis est quod in sola existat intentione.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo hanc ratiocinationem confundere donationem onerosam qui vocatur contratus innominatus do ut des, cum merito, & causam finalem cum meritoria; aliud est enim dicere do tibi gratiam ut bene opereris, & do tibi gratiam, in præmium tui boni operis: in priori enim datur gratia ut medium ad finem, in secundo datur ut præmium operis iam positi quod ad rationem meriti prorsus est necessarium. Vnde par omnino ratio est sic dicas nos mereri principium meriti per opus ordine temporis posteriorius, vel per opus posteriorius ordine natu-

ræ: in quo statim patet meritum differre à solutione, quæ nunquam est prior venditione, sed illam supponit, meritum semper est prius quam præmium. Quocunque vero afferuntur exempla Dūcis & Principis, probant dūtaxat posse Deum moueri per bonum opus tanquam per causam finalem, non probant posse moueri tanquam per causam meritoriam. Dux enim dans arma militi quibus prænouit illum bene vñsrum, dat ut bene vñtatur, vnde bonus vñs armorum finaliter illum mouet, non mouet meritoriam.

S. II.

An & quomodo mereri possumus gratias efficaces & donum perseverantia finalis.

Statu
questionis Difficultas etiam huc est tūm de potentia ordinaria, tūm de absoluta, cum enim dictum sit mereri posse quemlibet gratias saltem sufficiens quæ sequuntur collationem primæ gratia, merito queritur, vtrum etiam possimus infallibiliter & condigne mereri gratias congruas cum quibus infallibiliter lumen bene operatur, & præsertim vtrum mereri etiam aliquis possit condigne magnum illud auxilium gratia diuinæ, quo moriamur amici Dei, sive ut de Moyse dicitur, *In seculo Domini.*

Ratio pri-
ma dubi-
tandi Ratio dubitandi est primò, Deus reddit, operibus nostris omne præmium cum quo illa proportionem habent: opera vero nostra proportionem omnino habent cum auxiliis efficacibus etiam illis sine quibus non perseveratur, ergo illa etiam auxilia congrua mereri possumus si enim mereri possumus gratias insufficientes quare non possumus mereri etiam efficaces. Deinde plus est mereri augmentum gratiæ, quam mereri eius conseruationem per gratiam efficacem, sed augmētum gratiæ possumus mereri, ergo mereri etiam possumus eius conseruationem per gratiam efficacem. Denique nō apparet ratio quare non possit homo iustus mereri de condigno ut si labatur in peccatum detur ei congruum auxilium ad penitentiam, ergo mereri possumus condigne gratiam efficacem etiam ad peruerandum.

Secunda. Secundò, tamen aliunde videtur quod ut diuinis quidem mereri quisquam potest gratiam congruam præsertim perseverantia: implicat enim ut Deus absolute velit auxilium efficax querens efficax, quia vellet absolute actum liberum voluntatis, sine quo gratia nō est efficax ut patet, sed implicat ut Deus absolute velit actum liberum, alioqui desineret esse liber, ergo implicat ut mereamur gratiam efficacem, præsertim ad perseverandum, qui enim sic mereretur donum perseverantiae peccare non posset amplius & damnari. Denique nemo mereri potest condigne gratiam sibi aut alteri, quia resurgat a peccato, ergo neque mereri potest gratiam congruam quæ abstineat a peccatis.

Tertia. Tertiò, videtur posse fieri ut aliquis per potentiam absolutam ita mereatur perseverantiam finalem, ut meritum illud non impediatur per subsequens peccatum: Dicat enim Deus Petro volo ut per tua bona opera mereri possis præmium quod voles, modo illud non sit improprietatum cum tuis bonis operibus: Petrus autem dicat volo ut in hora mortis des mihi gratiam efficacem ad eliciendum actum amoris, tunc Deus tenetur in articulo mortis dare Petro illam gratiam efficacem, quamvis peccauerit, ergo tunc de condigno mereretur Petrus recuperare amissam gratiam.

Conclu-
sio
secunda
bipartita Dico secundò, posse quemlibet iustum congruam mereri gratias efficaces etiam ad perseverandum, condigne autem & infallibiliter nullus gratiam illam perueran-

De Merito ut est effe^{ctus} Gratiæ Christi. 519

perseuerantia aut etiam gratiam villam efficacem, secundum potentiam ordinatiam, secundum autem potentiam absolutam posset quilibet iustus condigne mereri gratiam perseuerantia finalis & mortem in statu diuinæ amicitiae.

Pars prima Primam partem de congruo merito & non infallibili gratia huius congrua tradit Augustinus lib. de bono perseuer. cap. 17. & cum eo omnes Theologi, videturque indicari à S. Petro, *Satagit ut per bona opera certam vestram vocacionem faciatis*, per bona enim opera & crebras orationes impetrari potest à Deo ut in ultimo instanti vita gratiam talem habeamus ut per illam vineantur infallibiliter omnes dæmonum insultus & motus concupiscentia: duo enim videntur exigi ad obtainendum tantum hoc donum. Primo, singularis Dei protec^{tio} impeditis & auertentis omnia quæ impellere possent ad malum, auertendo videlicet molestas cogitationes, & prauos motus, coercendo Dæmones, ne noceant. Secundo, necessaria est Dei motio & inspiratio incitans hominem ad bonum, & à malis auertens. Hæc duo valde conueniens erat ut benè operando & sèpè postulando exorare à Deo possemus, exigebat enim hoc suauissima Dei gubernatio & amor in suos: exigebat etiam utilitas hominum, ut proposito illo præmio ad benè operandum, & ad instanter orandum acuerentur.

Pars secunda Secunda pars quod donum hoc tantum nemo condigne mereri possit, omnibus Catholicis certa est, adeò ut plerique putent illam etiam esse de fide cum sèpè videatur in Scriptura significari & in Tridentino sess. 11. & 13. *Tene quod habes, & cane ne alius accipiat coronam tuam* Apocalypses 3. qui se existimat flare videat ne cadat 1. ad Corinth. 10. *Cum timore & tremore salutem vestram operamini*, Philippiensem 2. docetur à S. Thoma quest. 114. art. 9. Bellarmino lib. 5. de Iustificatione cap. 22. Suare lib. 12. cap. 26. Caietano, Valentia, Conrado.

Probatur. Ratio autem evidens est, quia si per bona opera quæ homo iustus elicit, mereretur infallibiliter & condigne auxilia efficacia præsertim ad perseuerandum, sequeretur quod quilibet sacerdos iustificatus & post acceptam iustitiam benè operans, nunquam deinceps malè ageret neque damnaretur, si enim mereretur infallibiliter gratias efficaces ad benè operandum ad vitandum peccatum & moriendum in gratia certè nunquam amplius malè ageret, neque de facto damnaretur, conseq^uens illud falluum & absurdum est, ergo nullus infallibiliter mereretur gratias efficaces, neque donum perseuerantia. Quæ ratio ut vides demonstrativa est concluditq; quod gratiam efficacem Deus non proposuit in præmium ullius boni operis à nobis elici: tametsi certum est quod potuit illam proponere in præmium, bona enim opera nostra ex se sunt proportionata cum auxiliis illis efficacibus, ergo acceptare illa opera Deus potest præsertim cum auxiliis efficacis entitatiu^m nihil habeat quo supereret auxiliu sufficiens.

Solutio
primæ diff^{er}entia^m Ad primam ergo Respondeo proportionem operis cum præmio non sufficere ad meritum, nisi Deus acceptet illa ad tale præmium, opera verò nostra non acceptauit Deus ad merendas gratias efficaces, quibus perseueraretur in finem sine peccato, imò nec ad merendas villas gratias efficaces, ut conuincere videatur allata ratio, quas propterea nunquam Deus dat nisi ex misericordia, vnde meritò dictum est ab Apostolo cuius vult miseretur id est vocat efficaciter. Esto maius sit augere gratiam quā illam conferuare, Deus tamen acceptat actus nostros ad condigne præterendum augmentum gratia, non acceptat ad perseuerandum in gratia vñque in finem. De merito autem per peccatum interrupto dicitur statim.

Ad secundam Respondeo illum qui habet gratiam **Secundum** efficacem ad non peccandum posse tamen peccare, quamvis infallibiliter non sit peccatus Deus potest velle auxilium efficax, etiam ut efficax in actu secundo, eodem modo quæ prædefinire potest actum liberum, cum conditione scilicet aliqua saltem virtuali. Verum est quod nemo sibi mereri potest vel alteri auxilium congruum ad resurgentum à peccato, quia fons est hominis Dei satisfacere: potest autem mereri auxilium ad abstinentiam à peccatis, quia sine satisfactione tale auxilium obtineri potest.

Ad tertiam Respondeo esse impossibile simpliciter ut aliquis ita mereatur perseuerantiam finalem, ut illud meritum non impeditur per peccatum mortale subsequens, quia certum est quod per peccatum omnia prorsus merita extinguuntur sive fieri non potest ut Deus teneatur dare homini tanquam præmium gratiam efficacem in articulo mortis, si post bonum opus, peccauerit, quia per peccatum amittit totum ius ad gratiam & gloriam.

SECTIO II.

An & quomodo mereamur gratiam sancti-ficantem.

Distingui similiter hæc potest prima gratia sanctificans, sive illa iuncta sit cum remissione peccati ut sit in nobis, sive non præcedat vnum peccatum ut in Angelis primis parentibus & Virgine immaculata; Deinde augmentum gratia, postrem consummatio & perseuerantia gratia usque in finem. Quæ omnia ex hac tenus perspicua sunt & hæc obiter tanquam iudicanda.

Certum enim primò sit, quod primam gratiam iustificantem sive iuncta sit cum remissione peccati mortalis, sine non sit, nemo inquam mereri condigne potest vel sibi, vel alteri habenti peccatum, etiam per potentiam Dei absolutam. Ita communius censent Theologi quorum plerique tenent hoc esse certum ex Fide: negare tamen videntur omnes qui cum Vasque putant contritionem & dilectionem super omnia sanctificare formaliter, putant enim eum qui amat, ita per amorem illum dignificari ut mereatur condigne gratiam, quod reiicitur communiter, quia manifestè dicit Apostolus Roman. 3. *Iustificari gratia per gratiam ipsius*, & definitur latus aperte in Trident. sess. 6. cap. 8. & probatur, quia omne meritum condignum necessariò præsupponit gratiam, sed opus meritorium quod cauferet primam gratiam habitualem, non præsupponit gratiam habitualem, ergo non potest per illum dignificari, ergo nullum opus bonum potest condigne mereri primam gratiam sanctificantem: Valletque hæc omnino ratio facta pro merito primæ gratia actualis: possumus autem congruè primam hanc sanctificationem, quia non requirit ad meritum congruum ut opus dignificetur per gratiam. Similiter ergo nemo mereri condigne potest remissionem peccati mortalis, sed tantum congruè: remissionem autem peccati venialis mereri etiam condigne possumus sed indirec^tè tantum ut dictum est cum agerem de satisfactione Christi.

Certum est secundò, neminem esse iustum qui per singula sua opera supernaturalia interna & externa non mereatur de condigno augmentum gratia in hærentis. Ita tanquam certum ex fide Catholicæ omnes supponunt dicente Apostolo Roman. 6. *Liberati à peccato serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam eternam*, & definitur in Tridentino sess. 6. cap. 10. & Canone 32. Ratio autem est, quia in operibus illis iustorum omnes reperiuntur conditiones meriti condigni. Prima ex parte Dei

Gratia au-
gmentum
& perseuer-
antia hæ-
c ius.

Iustum
mere si de
condigno
gratia au-
gmentum
probatur.

Dei acceptatio est & promissio, quæ ab initio Scripturæ usque ad finem habemus consignatam, ut abundemus in omni opere bono. Scientes quod labor noster non erit inanis in Domino, numerat videlicet Deus capillos capitis iustorum, obseruat suspiria cordis, labiorum motus, scribit omnia in libro rationum, redditurus in fine mercedem pro singulis: quæ certè Dei misericordia incredibiliter consolatur, & stimulat credentes in eum qui dabit coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, & pallium laudis pro spiritu mortoris. Secundò, ex parte operantis reperitur dignitas gratiæ, quæ ad similitudinem quandam diuinæ nobilitatis eleuat operantem. Tertiò, ex parte operis reperitur æqualitas cum sint actus positivi, honesti, supernaturales, neque sapè desit imperium charitatis cum qua Spiritus Sanctus semper diffunditur in cordibus, reddens testimonium spiritui eorum quod sunt filii Dei.

Denique de conseruatione ac perseverantia gratiæ usque in finem nihil habeo quod addam iis quæ nuper dicta sunt sectione præcedenti.

SECTIO III.

An & quomodo mereamur gloriam beatitudinis aeternæ.

Beatus per bona opera.

Certum est primum, quod iustus per opera sua bona, sic meretur gratiam quæ Dei euadat amicus & filius, ut eodem etiam tempore mereatur aeternam beatitudinem tunc essentialem, tunc accidentalem. Ita enim pollicentur Scriptura omnes, *Quod qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam: & cum probatus fuerit accipiet coronam vita quam reprobavit Deus.* Sic etiam definit Tridentinum *sess. 6. c. 16.* & *Can. 32.* Probantque omnia quæ initio disputationis dicta sunt ad probandam existentiam meriti, eò enim speabant omnia ut certè persuaderent tanti esse apud Deum opera bona filiorum suorum, ut nihil minus proponat illis in mercedem, quam se ipsum in gloria possidendum, *Plantabis eos in loco hereditatis tuae, firmissimo habitaculo tuo.* De quo loco Deuteronomiū pulchre differit Philo in libro *quis diuinorum bonorum heres.*

Certum est secundò, quod iustus quoties iustificatur extra Sacramentum ex opere operantis condigne meretur primam gloriam, id est eam beatitudinem ad quam acceptatur per gratiam quam tunc acquirit. Ita communius docent Theologi fide omnes, quibus repugnant Vega, Lorca, & Paludanus nütunturque ratione non contemnenda, quia scilicet non meretur ille qui iustificatur, sanctificantem gratiam nisi congruè, ergo non meretur etiam nisi congruè gloriam ad quam acceptatur per illam gratiam, persona enim indigna, nihil meretur condigne.

Contraria tamen sententia communior est & veterior, quia quoties Scripturæ, Concilia, & Patres inculcant nos mereri gloriam per actus bonos indifferenter loquuntur de tota gloria, non autem de solo illius augmento, *Coloss. 3. Scientes quod à Domino accipietis retributionem hereditatis, Domino Christo servite: & Tridentinum sess. 6. Can. 32.* dicit iustificatum bonis operibus quæ ab eo per gratiam Dei sicut vere mereri augmentum gratiæ, vitam aeternam ab augmentatione gloriæ, si ergo concluditur ex eo loco

quod condigne meremur augmentum gratiæ, concludi etiam debet quod totam mereamur gloriam. Deinde à priori ratio est, qui si quid impedit condignum meritum primæ gloriæ, non aliud esset quæ indignitas personæ operantis qua gratia caret tunc cum operatur: sed hoc non obstat, quia eo instanti natura quo peccator per bonum opus meretur gloriam, iam prius natura gratiam habet, ergo quæcumque per tale opus non mereatur gloriam nisi congruè, gloriam tamen quæ illi responderet meretur condigne cum priusquam mereatur gloriam, iam censeatur dignificatus esse per gratiam.

Ex quo soluitur argumentum quod proponebatur, fateor enim eum qui iustificatur congruè solum mereri gloriam, quia meritum gratiæ est à persona indigna cum non supponat subiectum iam dignum, meritum autem gloriæ præsupponit gratiam iam datum, opus ergo illud prout est meritum gratiæ est à persona indigna, prout autem est meritum gloriæ est à persona digna & sancta, id est meritum condignum cuius omnes conditions in illo actu reperiuntur. Dixi tamen quando iustus extra Sacramentum ex opere operantis iustificatur, si enim ex opere operato per Sacramentum iustificetur tunc nullo modo condigne vel congruè primam gloriam meretur: opus enim operatum meritum non est ipsius operantis ut patet.

Certum est tertium, quod iustus condigne meretur augmentum gloriæ, totamque gloriam non solum essentialem, sed etiam accidentalem, coniunctim enim meretur vtramque & gloriam accidentalem meretur ut aliquid connaturaliter sequens gloriam essentialiem. Neque obstat quod gloria essentialis exhaustit meritum totum boni operis, ex eo enim concludi similiter posset quod non idem illud opus mereri posset gratiam: exhaustitur ergo totus valor meritorius gloriæ essentialis, circa gloriam essentialem, non prout est meritorius gratiæ, vel gloriæ accidentalis, vnde per opera bona illam etiam meremur, verbi gratiæ, aureolas & alia omnia quæ compleat statum beatificum, qui finis est ultimus & corona bonorum operum ac totius gratiæ.

Certum est quartum, quod iustus in celo nullum omnino habiturus est gradum gloriæ quem habere non meruerit in hac vita vel ex opere operantis per actus suos bonos, vel ex opere operato per Sacramenta: quia scilicet gloria respondet gratiæ, nemo autem gratiam habiturus est in patria quam non obtinuerit in via, vel per bonos actus, vel per Sacramenta, ergo neque habiturus est in patria ullam gloriam. Quæ ratio mihi videtur grauissima etiam si sola esset, addit autem plurima & optima eam in rem Suares, *lib. 12. cap. 31.* neque tanti est axioma illud vulgare Theologorum: *Quod Deus infra condignum penam erogat, premia supra condignum retribuit.* Potest enim Germanus hic esse sensus axiomatis quem habent verba illa Pauli: *Non sunt condigne passiones huius temporis.* Significatur enim quod si opera bona iustorum considerarentur purè in se ipsis seclusa Dei promissione, ac gratiæ etiam præueniente ac subfæquentे certè non essent æqualia, cum sint momentanea & levia, operentur autem aeternum gloriam pondus. Et hæc de gratia dicta sint satis per Dei gratiam ad Dei gloriam.